
BIBLIOTECA ȘCOLARULUI
Constantin
STAMATI-CIUREA
RĂSUNETE
DIN BASARABIA
LITERA

biblioteca școlarului

Constantin

STAMATI-CIUREA

RĂSUNETE DIN BASARABIA

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

CUPRINS

CZU 859.0 – 3
S 75

}n acest volum, alc[tuit de cercet[torul literar Vasile Ciocanu, sunt incluse, selectiv, o seam[de scrieri]n proz[ale lui Constantin Stamati-Ciurea, considerate partea cea mai durabil[a mo=tenirii sale literare. Textele au fost reproduse dup[edi\iile]ngrijite de autor =i tip[rite la Cern[u\i la sf`r=itul secolului al XIX-lea: *Caleidoscop literar,* 1895 =i *R[sunete din Basarabia*, 1898.

S-au f[cut unele redact[ri]n consens cu normele ortografice]n vigoare.

Coperta: *Isai C`rmu*

ISBN 9975–74–137–1

TABEL CRONOLOGIC

1828 *4 mai* Se na=te la Chi=in[u,]n familia poetului Constantin Stamati =i al Ecaterinei Ciurea, viitorul prozator =i dramaturg Constantin Stamati-Ciurea.

1835 *9 februarie* }nceteaz[din via\[mam[-sa, la v`rsta de treizeci de ani.

1840-1850 Constantin Stamati-Ciurea face studii liceale la Paris, aprofund`ndu-=i apoi cuno=tin\ele]n jurisprunden\[=i filozofie.

1853 Debuteaz[la Chi=in[u cu piesa]ntr-un *act Cometa anului 1853 sau }nc[Mitrofanu=ca* (]n limba rus[) — o adaptare =i prelucrare a piesei *Neneaca, cucona=ul ei =i dasc[lul* de C. Stamati, nepublicat[la acea dat[. Din acela=i an dateaz[traducerea de c[tre C. Stamati-Ciurea,]n colaborare cu Nicolai Gherbanovski, a piesei lui Vasile Alecsandri *Piatra din cas[,* traducere r[mas[ ]n manuscris.

1854 Constantin Stamati-Ciurea tip[re=te la Odesa,]n ruse=te, o serie de opere dramatice =i scrieri]n proz[: *Amintire despre o v`n[toare]n Basarabia, Femeia]n negru* =.a., inclusiv traducerile-prelucr[ri ale pieselor lui Alecsandri *Creditorii* =i *Un r[m[=ag.*

Unele dintre piesele tip[rite au fost tot atunci]nscenate la teatrul din Chi=in[u.

1857 La Odesa apare]n ruse=te culegerea de schi\e *Scene din via\a de provincie* =i piesa *Silven*.

1860 *9 mai* Se c[s[tore=te cu Maria Fi=er, stabilindu-se la mo=ia sa Caracu=eni din jude\ul Hotin (]n prezent satul poart[numele Caracu=enii Vechi, raionul Briceni).

1863 *30 noiembrie* Este ales membru activ al Comitetului Statistic al Basarabiei.

1863-1864 Constantin Stamati-Ciurea public[ ]n ziarul „Bessarabskie oblastn`e vedomosti“, ce ap[rea la Chi=in[u, mai multe articole abord`nd probleme de ordin social =i economic: *Schi\[despre vegeta\ia =i agricul-*

tura Basarabiei, Unele momente din via\a \[ranilor basarabeni =i despre pauperism =.a.

1869 *12 septembrie* La Ocni\a se stinge din via\[tat[l scriitorului, Constantin Stamati.

1880 Conform propriilor sale m[rturisiri, Constantin Stamati-Ciurea tip[re=te la Viena o parte din scrierile sale]n limbile francez[=i german[.

1885-1892 Retip[re=te la Chi=in[u =i Odesa scrierile din tinere\e =i public[alte lucr[ri]n limba rus[: povestirea *Victima veacului*, piesele *Moartea lui Lermontov, Parvenitul, C[r[bu=ul*, un =ir de fabule etc.

1888-1898 Constantin Stamati-Ciurea,]ncuscrit]ntre timp cu mitropolitul Bucovinei =i al Dalma\iei Silvestru Morariu-Andrievici, desf[=oar[o larg[activitate literar[ ]n limba rom`n[, traduc`nd din ruse=te majoritatea scrierilor sale =i elabor`nd altele noi, care apar]n publica\iile „Gazeta Bucovinei“, „Patria“ =i „}ncerc[ri literare“ din Cern[u\i, apoi se tip[resc]n bro=uri aparte =i]n volume: *Opuri dramatice* (1888, 1893), *Caleidoscop literar* (1895), *R[sunete din Basarabia* (1898). Vede lumina tiparului romanul *Insula Sahalin. |ara misterioas[a exila\ilor* (1894), semnat C. S.-Ciurea.

Unele dintre schi\ele =i povestirile sale sunt retip[rite]n revistele „Vatra“, „Rom`nia literar[=i =tiin\ific[“, „Tribuna“, „Amicul copiilor“, unele piese fiind]nscenate la Cern[u\i.

1895 *22 iulie* Constantin Stamati-Ciurea e distins „pentru scrierile sale literare“ cu medalia „Bene merenti“, clasa I, de c[tre Maiestatea Sa regele Rom`niei.

1898 22 *februarie* Scriitorul se stinge din via\[la Caracu=enii Vechi, unde a =i fost]nmorm`ntat.

Actualmente la morm`ntul lui Constantin Stamati-Ciurea a fost]n[l\at un bust al scriitorului.

I.
PROZ{
LITERAR{

INTRODUCERE

[la volumul *R[sunete din Basarabia,* Cern[u\i, 1898]

CUPRINS

Renumi\ii autori ru=i, Turgheniev =i Gogol, au descris cu m[iastra lor pan[vastele stepe ale patriei lor, Turgheniev]n *Memoriile unui v`n[tor* =i Gogol]n *Taras Bulba.*

Aceste admirabile opuri, ce le-am citit]nc[ ]n tinere\ile mele, m-au]ndemnat s[scriu =i eu impresiunile unei v`n[toare s[v`r=ite de mine]n tov[r[=ie cu mai mul\i amici ai mei prin Basarabia, patria mea mai restr`ns[, ]ncep`nd de la Chi=in[u =i cutreier`nd stepele b[tr`nului Bugeac p`n[la gurile Dun[rii.

Descrierea primei mele excursiuni v`n[tore=ti, scris[ ]n limba ruseasc[ =i publicat[ ]n anul 1853[1], a ]nt`mpinat la cititorii din centrul imperiului cea mai c[lduroas[primire. Ru=ii din Basarabia, din contra, mi-au ar[tat f[\i= animozitatea lor, g[sind, se vede,]ndr[znea\[ ]ncercarea unui m[m[ligar, precum binevoiesc ei a ne numi, de a umbla pe c[ile eroilor literaturii lor. Aceea=i]nt`mpinare ostil[ a aflat-o mai t`rziu, chiar la boierii rom`ni din Basarabia, comedia mea *Cometa de la 1853*, prin care biciuiam deplorabila educa\iune ce se da ]ndecomun copiilor no=tri, l[sa\i pe m`inile unor servitori ignoran\i.

Eu]ns[, f[r[a da acestor ostilit[\i locale cea mai mic[aten\iune, am urmat calea apucat[, public`nd la Odesa]n decurs de 30 de ani o serie de piese teatrale, nuvele, fabule etc., toate]n limba ruseasc[.

Unele din opurile mele dramatice au fost jucate cu succes pe scenele celor mai]nsemnate ora=e ale]ntinsului imperiu, iar prin drama mea Moartea lui Lermontov, publicat[la 1884[2], pe care criticii ru=i o ranjeaz[[3]]ntre opurile clasice, cu toate c[reprezen-

tarea ei a fost interzis[de cenzur[, am ob\inut titlul de membru onorar al Academiei din Moscova (=edin\a de la 25 mai 1885)[4].

Dedic`ndu-m[ literaturii, n-am v`nat glorie sau profit. Am scris, pentru c[-mi pl[cea a scrie. Singurul impuls a fost inspira\ia ce-l cuprinde pe omul cult]n zorile tinere\ii sale. Aceast[flac[r[cereasc[, ce revars[dulcea ei lumin[peste prim[vara vie\ii omene=ti, cu toate c[se stinge la b[tr`ne\e, ne urm[re=te]nc[=i atunci ca lumina unei stele, ce se pierde]n albastre dep[rt[rri. Activitatea inspira\iei nu poate fi]nc[tu=at[nici de vreo for\[ap[s[toare, nici de goala mizerie; acest adev[r l-au dovedit mul\i poe\i nenoroci\i de prin mansardele lor]ntunecate.

Am scris, deci, neput`nd rezista.

Opurile mele cele mai multe le-am publicat]n limba ruseasc[, pentru c[am fost crescut =i deprins cu aceast[limb[, a c[rei bog[\ie =i elasticitate permite exprimarea oric[rei idei]n modurile cele mai variate.

Spre a nu depinde de aspra cenzur[ruseasc[, am publicat unele scrieri]n limbile francez[=i german[la Viena, editura lui Reiss (1880)*. Ziarele vieneze „Le Danube“ =i „Neue freie Presse“ au

---

* }n limba francez[: 1) *Les enfants du condamné;* 2) *Alexis, fils de Pierre le Grand;* 3*) Un Krach et ses suites*; 4) *Tegetthoff au pôle Nord*; 5) *L'Ermite du désert;* 6*) Scénes de la vie du grand empire du Nord;* 7) *Poésies* etc, etc. }n limba german[: *Tamar, Trauerspiel in vier Aufzügen.* }n limba rom`n[: A) Studii dramatice: I. *Estetica =i realismul,* 3 acte. II. *C`inofilul,* 1 act. B) Drame*: R[zbunarea unei nebune,* 3 acte. II. *Magdalina p[c[toas[,* 3 acte. III *Logodnica \arului,* tragedie istoric[ ]n 4 acte =i 8 tablouri. C) Comedii: I. *Fricosul,* 2 acte. II. *Mademoiselle Mephistophele,* 1 act. III. *Singur[tatea unui holtei,* 1 act =i 1 pauz[. IV. *C[r[bu=ul,* 2 acte. V. *Parvenitul,* 2 acte. VI. *Bacilul amorului,* 1 act. D) *Cópii de pe natur[:* I. *Un unchi =i trei nepoate.* II. *Trei bunici =i un nepot.* E) *Insula Sahalin, |ara misterioas[a exila\ilor,* roman contemporan, ca apendice la opul lui Kennan. F) *Caleidoscop literar:* I. *Luxul.* II. *Istoria unui \`n\ar.* III. *Istoria unei mu=te.* IV. *}n vis =i aievea.* V. *Stafia.* VI. *Cucuiul.* VII. *Dou[primadone.* VIII. *Nepotul meu P[tr[chel.* IX. *Contrabandistul.* X. *O n[pl[ire literar[.* G) Trei suveniri: XI. *Victima veacului.* XII. *Omul enigmatic.* XIII. *Floricica codrului.*

analizat]n modul cel mai amabil aceste lucr[ri. Mai ales sunt recunosc[tor dlui dr. Marzini, pe atunci prim-redactor al gazetei „Le Danube“, pentru binevoitoarea-i critic[.

Ce s-atinge de scrierile mele]n limba rom`n[, ]mi era imposibil a le scoate la lumin[. }n toat[ Rusia nu exista o tipografie rom`n[, =i eu, fiind lipsit de orice rela\iuni cu regatul vecin, nu le puteam a=a lesne publica]n Rom`nia. Abia dup[ ]ncuscrirea mea cu decedatul arhiepiscop =i mitropolit al Bucovinei =i Dalma\iei, dr. Silvestru Morariu-Andrievici,]mi puse ilustrul prelat tipografia sa la dispozi\ie, oferindu-mi astfel posibilitatea a tip[ri o parte din manuscrisele mele]n limba mea matern[.

}nalta distinc\iune ce-mi f[cu M. S. regele Rom`niei, conferindu-mi ]n anul 1895 pentru scrierile mele literate medalia „Bene merenti“, m-a ]ncurajat s[ iau deciziunea, ca pe viitor, c`t m[vor sluji]nc[puterile mele intelectuale, s[m[consacru exclusiv literaturii rom`ne.

Poate c[limba din scrierile mele rom`ne va face asupra cercurilor noastre literare, mai ales ]ns[ asupra supremului nostru areopag literar de pe malurile D`mbovi\ei, o stranie impresie. N-am putut scrie altmintrelea. Limba rom`n[rustic[, precum o vorbe=te poporul nostru din Basarabia, a fost singurul izvor din care m-am ad[pat; n-am]n patria mea nici un institut na\ional, nici o =coal[poporal[m[car; am fost =i sunt o insul[solitar[ ]n imensul ocean al slavismului. Mai mult nu zic.

Ofer iubi\ilor cititori rom`ni, ]n aceste pagini scrise f[r[ nici o preten\ie, nara\iunea unei v`n[toare prin Basarabia, f[cut[cu aceia=i camarazi, care m-au]ntov[r[=it =i la prima mea excursiune, pe care am descris-o]n limba ruseasc[, precum amintisem mai sus. Doresc ca amintirile mele s[deie v`n[torilor rom`ni, care nu cunosc]nc[Basarabia, o idee despre bog[\iile ce le-a con\inut acest binecuv`ntat petic de p[m`nt]nainte de 40 de ani, bog[\ii ce azi sunt disp[rute, l[s`nd]n memoria]nc[-run\i\ilor b[=tina=i impresia unui vis fermec[tor.

O V~N{TOARE }N BASARABIA

CUPRINS

I

Cu des\elenirea c`mpiilor, cu ]nmul\irea satelor pe locuri odinioar[ pustii, cu extirparea p[durilor, apoi cu v`narea arbitrar[de oricine =i]n orice timp, f[r[restric\iuni sau vreun regulament, se-n\elege c[actualmente v`natul este mai de tot st`rpit, =i o excursiune v`n[toreasc[nu va aduce nici rezultatul dorit, nici vreo pl[cere.

}n timpul de azi,]nt`mpin[m ]n tot locul \[rani, braconieri derbedei, care de c`nd cu militarismul, sunt aproape to\i deprin=i cu pu=ca st`rpind f[r[ cru\are tot ce le iese ]nainte, a=a c[ ]n \inutul Hotinului =i al Sorocii, mai c[ nici urm[ n-a mai r[mas din p[s[rile de v`nat. Numai iarna mai vin din Podolia peste Nistrul]nghe\at droaie de lupi, fiind acolo oprit[arma de foc. Dar cei mai avani st`rpitori ai v`natului au fost p`n[ pe la anii 1840 =i 1860 vecinii no=tri, proprietarii din Podolia, care \ineau ]n arend[ multe mo=ii din Basarabia, se-n\elege cu un pre\ de nimic[, pl[tind anual 3 p`n[la 4 franci hectarul. Ace=tia adunau iarna camarazii lor de peste Nistru, care cu mrejele lor prindeau de-a valma pot`rnichi =i g[inu=e s[lbatice, care, ca =i corbii ]n timp de iarn[, acopereau ]n p`lcuri]ntregi p[durile de mesteac[n, cu ai c[ror muguri se hr[nesc. Pot`rnichile le prindeau pe la arii cu mrejele, iar[ g[inu=ele le smomeau cu m[nunchiuri ]mp[nate, ce le aninau de crengile mesteac[nilor, unse cu o substan\[ cleioas[. Ele se adunau la momeala aceea, atrase prin sunetul unui fluiera=, ce imita glasul coco=eilor. Care se punea pe creang[, acolo r[m`nea, iar[celelalte picau sub]mpu=c[tura flintelor, a=a c[din]ntreg c`rdul numai pu\ine sc[pau de v`n[tori, care adu-

n`nd ]n cu=ti mii de perechi, le duceau la Var=ovia, unde le vindeau cu c`te dou[ruble perechea.

Iar nep[s[torii proprietari ai acelor mo=ii se uitau indiferen\i la acel jaf, ce scurgea comoara \[rii de un pre\ios product, care nu se va mai restabili niciodat[. Ei nu]n\elegeau c[h`trii arenda=i f[ceau comer\ din acea v`n[toare.

Dar, cum se vede, a=a a fost lumea =i a=a va fi]n toate apuc[turile ei omene=ti, dup[cum zice proverbul francez:

Le monde est une pipée
Où l'on est tour-à-tour chasseur et gibier[1].

Fiind instinctul v`n[toresc sau, mai bine zis, l[comia de cucerire, ]nn[scut[ omului, ea iese la iveal[ ]n diferite chipuri. Unii alearg[ dup[ v`nat, \intind]n p[s[rele, al\ii v`neaz[ frumuse\ea, ]mpu=c`nd cu fraze sentimentale, f[g[duin\e]nfocate sau cu *louis d'ori*[2] =i g[lbena=i. Bancherii]mpu=c[ ]n creditori cu poli\e nepl[tite, c[rturarii de la masa verde cu codici, diploma\ii cu note =i h`tre combina\ii. Damele ]mpu=c[ cu c[ut[turi nerezistibile, izvor`te din ginga=i ochi=ori, ce str[bat cuirasele inimilor celor mai c[lite. +i to\i ace=ti v`n[tori de ambe sexe sunt c`nd \inta=i, c`nd \int[.

Ovidiu,]n opurile lui *Ars amandi* =i *Remedia amoris*[3], zice c[dibaciului v`n[tor =i curtezanului iscusit ]i trebuiesc trei ]nsu=iri: h`trie, r[bdare =i prevedere. Eu sunt de perfect acord cu marele poet, care a p[\it-o din cauza v`n[torii de amor, c[ f[r[ aceste calit[\i v`n[toarea are numai pu\ine =anse de reu=ire. C`teodat[ pasiunea aceasta, dac[ nu-i ]nfr`nat[de r[bdare =i prevedere, poate aduce pe v`n[tor p`n[la nebunie =i la urm[ri periculoase, mai ales din cauz[c[l[comia de cucerire e cea mai durabil[din toate pasiunile.

Aceasta o dovedesc mul\i octogenari, care mai c[pe br`nci se t`r`ie la v`nat, sper`nd a dob`ndi ceva, de nu pas[rea]ntreag[, atunci cel pu\in o peni\[de pe d`nsa, iar de la frumu=ic[ de nu o s[rutare, m[car un z`mbet de speran\[; ce-i pas[lui dac[

acesta e chiar dispre\uitor? el =i-l t`lcuie=te ]n folosul s[u =i pace. Dar iat[-m[ r[t[cit printre p[s[rele =i frumu=ele, uit`nd povestirea excursiunii v`n[tore=ti. Rog deci de iertare, reamintindu-i cititorului proverbul rom`nului: „Lupu-=i schimb[p[rul, dar n[ravul ba“ =i acum m[re]ntorc la ceea ce am]nceput.

Patruzeci de kilometri de la Chi=in[u]nspre sud,]ncepe partea Basarabiei numit[Bugeac, cuv`nt t[t[resc ce vrea s[ zic[ „col\ de p[m`nt“. Dar acel col\ are o suprafa\[mai mare dec`t cel mai ]nsemnat principat al Germaniei, cuprinz`nd la 150 kilometri p[tra\i de =esuri imense, care pe la anul 1860 erau locuite de abia vreo zece colonii de bulgari =i nem\i =i vreo c`teva sate de moldoveni.

Topografia Bugeacului nu-i pitoreasc[; el n-are mun\i, lacuri =i p[duri, el se compune din =esuri, curmate]n mari intervaluri de r`ule\e. Pe la anul 1840, Bugeacul se putea numi un adev[rat Eldorado[4] al v`n[torilor, cuprinz`nd mii de p[s[ri, ce se-nmul\eau prin abundentele ierburi ale acestor =esuri ce se ]ntind p`n[la Dun[re cu ramifica\iunea apelor ei, care alc[tuiesc un labirint de insule, lacuri, b[l\i =i codri de stuf, gros ca pr[jinile de stejar. Se-n\elege de sine c[pe aceste =esuri =i ape, unde domnea t[cere absolut[, unde tr[snetul pu=tii nu se auzea =i unde s[lb[t[ciunea rar c`nd vedea pe un om, se adunau din toate p[r\ile Asiei Mici, din Caucaz, Balcani =i Carpa\i, nouri de p[s[ri felurite, campestre =i de ap[, iar[ ]n stuf =i]ntre plantele din mla=tini se plodeau mul\ime de lupi, mistre\i*, vulpi, bursuci =i iepuri.

Apoi venea la r`nd grandioasa pesc[rie, special exploatat[ de secta ruseasc[ a nekrasov\ilor, care, izgoni\i pe la 1815 din centrul imperiului, se a=ezar[ ]n colonii la V`lcov, unde prindeau la g`rlele Dun[rii nisetri, moruni =i somni, iar[pe=tele mai m[runt, precum scrumbii, =tiuci, costr[=i =i crapi,]i s[rau]n poloboace, =i dup[ce se murau]n salamur[, scoteau costr[=ii =i crapii cei

---

* Porc s[lbatic solitar.

mai mari din poloboace, spre a-i usca la soare. Acest product e o marf[foarte profitabil[, ce se vinde cu mii =i mii de kilograme]n toat[Basarabia =i]n guvern[mintele]nvecinate, poporului rustic, mai ales]ns[taberei de cosa=i =i lucr[torilor de c`mp nomazi, dep[rta\i de ale lor sate. A=a pe=te s[rat se pl[te=te pe la t`rguri de la 12-20 de franci 16 kilograme, iar[la V`lcov cu jum[tate de pre\.

Scrumbiile =i chefalii marina\i]n salamur[se expediaz[ ]nl[untrul imperiului. Depozitul =i factoria pe=telui de Dun[re =i al celui din limanul Nistrului, apoi din lacurile Salsic, Catlabuh, Cugurlui, Ialpug =i al M[rii Negre, se afl[la Bazargiuc, 18 kilometri de la Chilia Nou[. Venitul ce-l d[acest ram de comer\ se urc[la sute de mii de ruble pe an, iar[venitul de pe s[r[turi la dou[milioane.

Dintre toate aceste pesc[rii, ce se fac cu mrejele =i cu felurite alte unelte, cea mai interesant[=i vrednic[de v[zut este pescuirea morunilor, nisetrilor, somnilor =i cicigilor, pe care nekrasov\ii]n timp de prim[var[ ]i prind la gurile Dun[rii, unde apele r`ului se ]nt`lnesc cu apele M[rii Negre. Atunci ace=ti pe=ti colosali ies din mare =i se suie]n contra curgerii Dun[rii, spre a-=i depune pe malurile ei =i prin stuf icrele. Atunci cete nenum[rate de ace=ti pe=ti foiesc bezmetici, adic[amoreza\i, c[ci Cupidon, cum se vede, trage cu s[ge\ile =i]n pe=ti, ca =i]n toate creaturile pe p[m`nt. Nekrasov\ii, care =tiu aceasta, se =i folosesc de ocazie =i, p`ndindu-i pe la maluri cu luntrele,]nfig cu o deosebit[dib[cie harpunele]n ei, de al c[rora m[nunchi sunt legate fr`nghii lungi.

Momentul cel mai interesant este acela, c`nd morunul, nisetrul sau somnul, sim\indu-se dureros r[nit, se smuce=te cu a=a putere, c[ r[stoarn[ luntrea =i pescarii ]n ap[. Dar pescarii deprin=i cu astfel de afaceri, de=i se cufund[, imediat ]i vezi iar[=i plutind deasupra apei, \in`nd necontenit]n m`n[ cap[tul fr`nghiei de la harpun[. Monstrul, care nu rareori ajunge o lungime

de 4 $^{1}/_{2}$ metri*, se zbucium[ ]n toate p[r\ile, tr[g`nd dup[sine pe]not[tori; dar acestora le vin]n ajutor al\i camarazi cu luntrele,]n care se suie =i acei din ap[.

+i acuma]ncepe cel mai ciudat sport pe suprafa\a apei.

Pescarii]=i dau toate silin\ele spre a trage victima la mal. Lupta ce se-ncinge acuma e nespus de interesant[: c`nd pescarii c`=tig[distan\[, c`nd monstrul, care cu ]nnoite puteri se dep[rteaz[ de la mal spre ad`ncime, tr[g`nd luntrele dup[ sine. Evolu\iile aceste se prelungesc c`teva ore. Sportsmenii din Londra scump ar pl[ti s[poat[asista la a=a priveli=te =i r[zboi,]n care este]ntrebuin\at[toat[puterea bra\ului =i toat[iscusin\a gimnasticii. Mai totdeauna pescarii r[m`n biruitori; dar se-nt`mpl[c[m[nunchile harpunelor se rup, atunci monstrul se cufund[ ]n ad`ncime =i scap[ de prigonire. Spectacolul se termin[ prin aceea c[ victima, pierz`nd mult s`nge =i sl[bind ]n mi=c[ri, se las[ tras[ la mal, unde prin c`teva lovituri cu v`slele peste cap, este ucis[ =i scoas[ pe uscat, transport`ndu-se apoi la Bazargiuc. De este]ns[a se duce mai departe, apoi n-o ucid, ci]i bag[ ]n baft[un burete muiat]n spirt care, ame\ind-o,]i paralizeaz[mi=c[rile convulsive, =i]n a=a hal se aduc morunii =i nisetrii p`n[la Chi=in[u.

Pe la anii 1840, Bugeacul]nf[\i=a =esuri, ce aveau asem[nare cu preriile din America. Pe p[m`ntul \elinos cre=tea p[=une ]mbel=ugat[ =i s[\ioas[, pe care p[=teau turme de oi de Spania =i herghelii de cai de soiurile cele mai alese, ai c[ror proprietari erau magna\ii din Rusia ca, de pild[, principele Nar`=kin, contele Voron\ov =i bogatul grec din Basarabia Meleli. Ace=ti trei amatori de cai se]ntreceau]n]mbun[t[\irea soiurilor,]mpreun`nd arm[sari arabi cu iepe engleze, ungure=ti =i ruse=ti de Viatka. Rezultatul ob\inut se judeca la concursurile hipice, \inu-

---

* Morunul, nisetrul =i somnul,]n v`rst[de 7-8 ani, ajung o m[rime de 4-5 metri =i o greutate de 288 de kilograme.

te]n fiecare an]n]mprejurimile Chi=in[ului, la care se r[m[=eau[5] sume de bani =i o vaz[de argint curat, trimis[de la Petersburg,]n pre\ de zece mii de ruble.

Cei mai frunta=i proprietari de oi erau contele de Nesselrode =i colonistul german Falzfein, care \inea oi]n Bugeac =i]n guvern[m`ntul Hersonului.

C[l[torind prin Bugeac, nu o dat[stam uimit, privind cu admirare la acele colosale c`rduri de oi, ]n turme de la 20 p`n[la 30 de mii de capete, iar[cai p`n[ la o mie ]ntr-o herghelie, prin care zburdau arm[sari adu=i din Africa =i Abisinia, ]n pre\ de 10 p`n[la 12 mii de ruble arm[sarul. Iar[printre oile de merinos, albe ca om[tul, cu l`n[m[t[sie, s[ltau berbeci de Angora =i Asia Mic[,]n pre\ de 300-500 de ruble berbecul.

Acum spune-mi, cititorule, ori de n-am dreptate a numi Bugeacul de atunci un Eldorado]n privin\a bog[\iilor ce le con\inea,]ncep`nd de la p[s[rile zbur[toare de v`nat, mistre\i, lupi, vulpi etc., p`n[ la pe=tii Dun[rii =i ai lacurilor, =i de la pe=ti p`n[la hergheliile de cai =i turmele de oi, ce p[=teau pe acele p[r\i ale Basarabiei, podoabe pre\ioase ale acestei \[ri din centrul Europei, podoabe ce se puteau afla =i vedea numai]n Africa sau America.

Dar,]n scurt, — ce-i jum[tate de secol — toate s-au schimbat, s-au =ters, au disp[rut, l[s`nd numai o priincioas[ amintire ]n cel ce le-a sim\it. P[s[rile de v`nat au zburat, s-au dus. Pesc[ritul mai c[-i cu totul desfiin\at,]n urma concuren\ei ce i-o face uria=ul fluviu Volga,]mbinat acuma prin calea ferat[cu Dun[rea =i Basarabia. Hergheliile de cai =i turmele de oi, str`mtorite fiind]n p[=une, s-au ridicat de pe acele locuri, unde acuma tot la patru, cinci kilometri se vede brazda neagr[a plugului =i casele tupilate ale locuitorilor din nou veni\i =i a=eza\i]n acele p[r\i.

Acuma, diminea\a =i seara, pe =esurile odinioar[ ]mpestrite de flori, ce trimiteau c[l[torului prin adierea zefirului]m-

b[t[torul lor parfum, acum, pe acele =esuri se]ntinde ca o cea\[fumul suriu de tizic ce te]n[du=e cu mirosul lui nepl[cut =i coroziv. El iese din hornurile \[r[ne=ti =i ogr[zile lor pline de gunoaie.

V`n[torul nu mai aude glasurile m[gulitoare ale p[s[rilor de v`nat; numai cioc`rlia a mai r[mas, leg[n`ndu-se]n aer =i ciripind c`ntecul ei, ce-\i pare a povesti legenda anilor trecu\i. Dar =i ea, biata, nu-i mai mult sigur[, ori de ]n timpul seceri=ului nu-i va fi sf[rmat cuibul sau m`nca\i pui=orii de c`ini fl[m`nzi, ce mu=luiesc derbedeu prin \arinile sem[nate, st`rpind ou[le =i pui=orii p[s[rilor de v`nat, ce au mai r[mas unde =i unde ca o raritate.

II

}ntr-o zi senin[de toamn[a anului 1854, se adunar[la locuin\a mea din Chi=in[u o companie de nou[camarazi spre a]ntreprinde o plimbare v`n[toreasc[ prin Basarabia meridional[, ]ncep`nd de la Bugeac p`n[ la g`rlele Dun[rii.

La scar[a=teptau patru furgoane]nh[mate =i]nc[rcate cu unelte de v`nat, c`ini prepelicari =i proviziuni de m`ncare. }n sufrageria mea =edeau la dejun v`n[torii, gata de pornire.

Ar fi de prisos s[fac descrierea ochilor, a nasurilor =i a v`rstei camarazilor mei; astfel de detailuri nu pot avea nici o leg[tur[ cu \inta expedi\iei. Voi aminti numai pe scurt, c[ to\i erau tineri, voio=i =i s[n[to=i, iar mai presus de toate v`n[tori neobosi\i. C`t pentru pozi\ia lor social[, to\i apar\ineau clasei nobile =i culte: unii func\ionari, al\ii proprietari]n Basarabia, dar de diferite na\ionalit[\i.

+eful nostru era Spiridon, rom`n b[=tina=, c[pitan de cavalerie ]n retragere, t`n[r foarte bogat, proprietar de c`teva mo=ii ]n apropierea Chi=in[ului =i a Orheiului, galantom[6] =i bonvivant[7]. Apoi vine la r`nd francezul Menier, agentul b[ncii funciare din Lyon cu filiala]n Odesa, t`n[r foarte vesel, tipul spiritului francez, m`nc[u =i gastronom des[v`r=it; Grünbaum, elve\ian, profesor

de limba german[la liceul din Odesa, carabinier de o dib[cie admirabil[, care nimerea cu glon\ul pas[rea]n zbor; Zaiko, rutean sau malorus, procuror la tribunalul din Chi=in[u; Ludwig, neam\, proprietar]n \inutul Akkermanului; Malinevici, proprietar]n \inutul Sorocii; Poraszkiewicz, polon din Basarabia, proprietar din \inutul Hotinului; Vartic, rom`n, proprietar din \inutul Chi=in[ului, admirabil pu=ca= la p[s[ri de balt[, pentru care dib[cie noi]l poreclisem „becasul“; Varhovici, vechil pe mo=iile m[n[stire=ti din Basarabia, =i,]n fine, eu.

+eful expedi\iei noastre, Spiridon, se-ngrijise cu galantomie de proviziunile de m`ncare pentru pustiuri. El =tia prea bine c[ pl[cerile v`n[toarei noastre nu puteau s[se m[rgineasc[la dib[cia de a nimeri bine cu pu=ca, a dob`ndi c`t mai mult v`nat =i de a admira tablourile naturii, ci c[ omul trebuie s[ =i doarm[ bine dup[ osteneal[, =i, ce-i =i mai neap[rat de lips[, trebuie s[ m[n`nce bine, fiindc[un v`n[tor h[mesit are asem[nare cu un condamnat la munca silnic[prin propria sa voin\[.

+i aceasta o p[\esc mai to\i v`n[torii ce se pornesc la cutreierat c`mpiile =i b[l\ile, numai cu o c`rmoaje de p`ine =i o bucat[de c`rna\ rece]n torb[.

Iat[pentru ce Spiridon g[si cu cale a]nzestra expedi\ia noastr[cu buc[tarul lui, un francez adus de la Paris, c[ruia]i]ncredin\[toate proviziunile culinare, b[uturile =i tac`murile. Toate aceste fur[ ]nc[rcate ]n cel mai mare din furgoane, ce sem[na acuma a fi o magazie pe roate, fiindc[ con\inea felurite b[c[nii, p`ini, mes[rii[8], vina\e =i cutii cu sug[ri de Havana.

Acum v[pute\i]nchipui cu ce iu\eal[am plecat noi din Chi=in[u la 10 ore diminea\a,]ndat[dup[dejun. Spre sear[ajunser[m p`n[ la mo=ia Manz`r, 40 de kilometri de la Chi=in[u, de unde]ncep c`mpiile Bugeacului.

Noi ne a=ezar[m lag[rul l`ng[ un r`ule\, numit Cunduc. Dup[ce ne]ntinseser[m corturile, se pornir[opt din noi cu prepeli-

carii prin al[turi, spre a dob`ndi v`nat pentru osp[\, care]nvoit a fost s[se fac[la 9 ore seara.

Menier, ca gastronom, r[m[sese ajutor buc[tarului, iar[Spiridon, ca gospodar =i r`nduitor. Doi din vizitii se duseser[ s[ aduc[ cu sarcina stuf =i buruieni pentru foc, unicul material pe acele c`mpii, unde nu cresc nici m[car ierbi lemnoase sau ciritei. Unul din vizitii ne cosise iarb[pentru culcu=urile noastre =i pentru hrana cailor lega\i de furgoane.

Eu mergeam prin iarba de mohor, pe urmele prepelicarului, care]ncepu a se tupila: atunci un frumos coco= de sp[rcoci zbucni din iarb[cu zgomot de aripi, dar imediat =i pic[sub]mpu=c[tura mea, fiindc[zborul lui are mult[asem[nare cu zborul cioc`rliei. Zdrelind din aripi, sp[rcociul se ridic[ drept ]n sus, apoi de la o ]n[l\ime de 40 de metri se sloboade piezi= ]n jos, ascunz`ndu-se]n iarb[, din care ridic`nd capul s[u negru, las[ s[ r[sune un ton, ce are o stranie asem[nare cu cuv`ntul rusesc *preaci* (ascunde-te!).

}mpu=c[turile camarazilor urmau des una alteia]n toate p[r\ile, =i dup[o or[de v`n[toare,]ntor=i]n tab[r[, aveam dou[dropii, 6 sp[rcoci =i vreo 20 de prepeli\e gr[sulii.

Buc[tarul majordom[9] imediat intr[ ]n func\iile sale culinare, ajutat de Menier, =i c`nd ]nserase cu totul, p[l[l[iau sub cazane =i tingiri vreo c`teva focuri, din care se ridica fumul]n columne albe spre cerul senin.

V`n[torii osteni\i se a=ezar[ ]n jurul focului, fiecare sau istorisind impresiunile sale, sau descriind ]nsu=irile c`inilor =i ale pu=tilor,]ns[to\i veseli, =uguind =i r`z`nd, afar[de Zaiko, care se v[ita de b[t[turile de la picioare, ce-l ardeau, cum zicea el, ca focul.

Acuma iat[c[se pune =i Menier]ntre noi, cu pestelca la br`u, cu m`inile suflecate. „Me voilà, le marmiton du cordon bleu“[10], zise el =i,]nturn`ndu-se spre Zaiko,]l]ntreb[: „Dar tu ce ai p[\it, c[te v[ic[re=ti a=a?“

— Of, b[t[turile, b[t[turile m[ard foc; nu m[pot urni =i m[tem c[va trebui s[m[desp[r\esc de voi, r[spunse Zaiko]ntristat.

— Atunci r[m`i ]n locul meu =i prime=te steagul de marmiton[11], ]i zise Menier, d`ndu-i pestelca; iar ce s-atinge de b[t[turi, adaose el z`mbind, v[ voi istorisi, camarazilor, o scen[ tragicomic[, la care am asistat nu demult, c`nd m[dusei s[-l iau la v`n[toarea noastr[pe Calistrat; voi]l cunoa=te\i doar pe cela cu femeia h[r\[goas[? — Eu]l angajai s[ne serveasc[mai mult de c[l[uz prin Bugeac, unde fusese mul\i ani vechil la contele Nesselrode. Cu toate c[-i miop =i, de sine]n\eles, =i r[u pu=ca=, totu=i putea s[ne arate locurile cele mai bogate]n v`n[toare. Eu]i desemnai ziua vizitei mele,]n care trebuia s[fie gata de pornire.

Cunosc`nd intr[rile]n od[ile lui, m[ ]ndreptai spre cabinet, a c[rui u=[era deschis[. M[uit de pe prag =i ce v[d? Calistrat, r[sturnat pe o canapea, cu picioarele]n sus, gemea dureros, c[ci buc[t[ri\a lui, o matroan[zdrav[n[, se muncea]n zadar s[-i]ncal\e botforii[12], care, usca\i fiind, nu intrau pe picioare. C`inele lui prepelicar, care ]n\elegea bine c[ st[p`nul s[u se preg[te=te de v`nat, =edea l`ng[canapea =i b[tea cu coada]n podeal[. L`ng[ fereastr[ femeia lui Calistrat, Casandra, un colos de muiere, cu nasul v`n[t ca o p[tl[gic[, pe care erau a=eza\i ochelarii, lucra la un col\un, iar[ascuns dup[a ei pestelc[, fiul lor Nicola=, b[ie\el de vro =apte ani, se juca cu patronta=ul tatei, sco\`nd patroanele =i de=ert`nd din ele haliciurile. Casandra, icicolea, mai arunca c`te o c[ut[tur[ du=m[noas[ spre b[rbatul ei, care, ro=u ca un rac fiert, cu bobi de sudoare pe frunte =i obraz, g`f`ia necontenit =i gemea de durerea ce-i pricinuia buc[t[ri\a, muncindu-i picioarele cu botforii afurisi\i. Pe mine nu m[ vedea nimene, c[ci m[ oprisem pe prag, ceva ascuns dup[ u=[, interes`ndu-m[s[v[d finalul acelei preg[tiri de v`n[toare.

— Of, mai]ncet, Catrino, strig[Calistrat cu o voce de iepure

prins de ogari. Ce dracu? Tu parc[\ii]n m`n[ni=te butuci de lemn, dar nu picioarele mele cu b[t[turi.

— Apoi cum s[\i le]ncal\, dac[nu intr[, r[spunde cu m`nie buc[t[ri\a; mi-am rupt toate unghiile de la degete, c[nici cotlete n-oi mai putea face azi.

— Trebuie un=i botforii; du-te de ad[borcanul cu unsoare, ce l-am cump[rat ieri. Vezi doar c[pielea-i uscat[, =i de voi intra undeva, vor slobozi apa; apoi cum s[m[bag cu d`n=ii ]n balt[? zise Calistrat, r[sfir`nd m`inile.

— Dar la ce naiba s[te bagi numaidec`t]n balt[? se r[spunde Casandra cu o voce de bariton; parc[nu po\i umbla pe locuri uscate?

— Ce =tii tu despre v`n[toare, cap de femeie ce e=ti; beca\ii =i ra\ele =ed numai]n balt[,]n papur[=i stuf.

— Taci, mangositule,]l]ntrerupe m`nioas[Casandra. Ce-i drept, nu =tiu unde ele =ed, =tiu]ns[c[deun[zi ai]mpu=cat]n stuf]ntr-o bab[, =i]n loc de ra\e s[lbatice, ai ucis ra\ele morarului. +i eu, s[raca de mine, ca s[te scap de nevoi, am pl[tit babei ca s[tac[500 de ruble, iar[pentru ra\e 10 ruble, bani cu care puteam s[-mi \in casa un an de zile. Nu \i-i ru=ine obrazului, la v`rsta ta de 60 de ani, s[umbli teleleu prin glod =i b[l\i,]ntov[r[=indu-te cu ni=te =trengari tineri, ce \i i-ai f[cut camarazi?

—Ian tac[-\i gura! r[spunde Calistrat oft`nd; nu destul c[ m[ ard b[t[turile, c[ nu =tiu pe ce lume-s, mai vii ]nc[ =i tu cu p[c[liturile tale. Du-te =i ad[ unsoarea, r[cni el c[tre buc[t[ri\[, ]mping`nd-o cu piciorul]n piept.

— Da de unde s-o aduc, replic[aceasta zv`rlind botforii c`t colea. Unsoarea a m`ncat-o javra asta de prepelicar. De nu crezi,]ntreab[de vizitiu, care abia, abia i-a putut scoate capul din borcan, cu care alerga schel[l[ind prin ograd[.

— Minciuni spui, o]ntrerupe Calistrat; zi mai bine c[\i-ai uns capul cu unsoarea mea, ca s[placi la moscali. Du-te =i-mi cheam[

pe vizitiu, el mai degrab[m-a]nc[l\a. Dar tu, Casandru\[, d[-mi deocamdat[g[v[no=elul t[u cu pomad[, ca s[mi-i ung, p`n[ce va veni vizitiul.

— V[zut-ai, m[rog, r[spunde Casandra, ie=ind din \`\`ni. Nu cumva ai nebunit? S[-i dau eu pomada mea de iasmin, pe care am pl[tit dou[ruble. Unge-i mai bine cu dohot!

Calistrat ofteaz[dureros =i, lu`nd pu=ca din cui,]ncepe a sufla]n \evi.

— Da ce-i asta? Seam[n[a fi astupat[. Ieri am cur[\it-o =i se r[sufla bine...

— Eu am b[gat]n \eav[aluat de f[in[,]i r[spunde Casandra, tem`ndu-m[ca nu cumva Nicola= s-o]ncarce; fiind b[iatul pozna=, tot la pu=c[se trage; i-a l[sat t[tu\a clironomia[13] soiului s[u:]n loc de minte nebunii.

Calistrat, spre a se]ncredin\a, bag[varga]n \eav[=i scoate din ea o mul\ime de ciuciule\e de aluat; apoi cade disperat pe canapea, v[ic[r`ndu-se. Dar se vede c[ ciuda ]l scormonea, c[ci deodat[ sare de pe canapea =i, botforii ]ntr-o m`n[, iar pu=ca]n alta,]ncepe a morn[i:

— M[duc mai bine afar[pe t`rna\... b[t[turile m[ ard, tu m[ m[n`nci, sco\i sufletul din mine, c[nu mai pot suferi... Unde mi-i patronta=ul? Da\i-mi patronta=ul!! +i el se-nv`rte=te pe loc.

— Na-\i-l! Na-\i-l! +i amu lipse=te de aici!]i strig[Casandra =i, plec`ndu-se, ia de dup[ fust[ patronta=ul din m`na b[iatului =i-l arunc[cu putere]n Calistrat. }ns[ ]n loc de a-l p[li pe acesta, d[al[turea =i-l nimere=te pe prepelicar]n cap; acesta]ncepe a schel[l[i asurzitor, Nicola= pl`nge dup[juc[ria luat[, Calistrat r[cne=te =i suduie furios.

Auzind un astfel de concert, care negre=it c[la final trebuia s[se termine cu aplauz de palme =i oleac[de chic[ial[, am =ters-o la s[n[toasa =i, ajung`nd pe strad[, putui auzi c[la vocile consor\ilor se mai adaoser[ ]nc[dou[, a buc[t[ri\ei =i vizitiului, care luau =i ei parte, cum se vede, la asaltul general, ce se

s[v`r=ea cu tr[snete de lovituri =i duruituri de scaune pe podeal[. La urm[zboar[=i fereasta]n \[nd[ri =i pe strad[pic[botforul lui Calistrat.

Mult am mai r`s de istorisirea lui Menier, ce era negre=it de crezut, fiindu-ne bine cunoscut traiul conjugal al lui Calistrat.

Dar iat[c[din cort r[sun[semnalul tr`mbi\ei ce ne chem[la cin[. Atunci noi,]nzestra\i cu un apetit grozav, s[rir[m]ntr-o clip[ ]ncolo.

O! ce lux rustic, dar pl[cut! Pe un loc neted cosit, la lumina unui mare foc cu o flac[r[ce f`lf`ia]n]n[l\ime de c`\iva metri, era a=ternut un mare covor, acoperit cu o fa\[ de mas[ alb[ ca om[tul, =i pe ea a=ezate toate tac`murile de m`ncare =i vasele de b[ut. Lista bucatelor, de=i nu era complicat[, con\inea totu=i m`nc[ri gustoase. *Extra de hors d'oeuvre*[14], o ciorb[-potranc[din dropii, cu orez =i dreas[cu al[m`i, un *salmi*[15] de sp[rcoci cu trufle, apoi prepeli\e]mp[nate cu sl[nin[, fripte pe frigare, rumeoare ca ni=te portocale. La desert, z[mo=i aromatici cu anana=ei, iar toate aceste bun[t[\i proaspete =i gustoase,]nghi\ite]n acompaniamentul b[uturilor celor mai alese de vinuri, lichioruri =i cafele turce=ti. Iar[dup[cin[, tologi\i pe iarb[ca vechii romani]n al lor triclinium[16], fumam cu desf[tare \ig[ri aromatice de Havana.

Nu-i o a=a idilic[mul\umire un rai p[m`ntesc]n care te sim\i]n libertate,]ntr-un larg spa\iu, unde nu domne=te eticheta sau]ndatoririle ce-\i leag[mi=c[rile =i unde e=ti departe de grijile casnice, de zgomotul ora=ului =i de Casandrele h[r\[goase?

}ndat[dup[cin[ne a=ezar[m la culcare pe iarba proasp[t cosit[=i mirositoare, sub cap snopi de mohor m[t[siu =i puhab, iar la aceste se mai ad[uga o doz[de osteneal[=i ceva ame\eal[de b[uturi.

C[tinel t[cerea nop\ii]ncepu a domni =i]n lag[rul nostru. Focurile bivuacului se stinser[, arunc`nd din timp ]n timp c`te o limb[de flac[r[alb[struie =i sc`ntei ro=ietice, ce ca stelu\e de

aur topit sclipeau sus]n aer, sting`ndu-se pe r`nd. }n jur, unde =i unde, r[spundeau prepeli\ele, unindu-=i c`ntecelele cu d`r-d`itura c`rsteilor de mla=tin[. P[s[relele aceste nevinovate nu ne inspirau groaza ce o simte c[l[torul pe vro oaz[din de=erturile Africii, unde zbiar[leii =i tigrii fioro=i. Nu, p[s[rile acele de=teptau]n noi speran\a c[dup[trecerea nop\ii vor fi culese]n torba de v`nat.

Acum spune-mi, cititorule, ori de astfel de impresiuni se pot stinge din memoria celui ce le-a sim\it! D-ta, plimb`ndu-te pe pia\a vreunei capitale, ai privit la bolta cereasc[ numai de pe acel petic de loc ]nconjurat de case uria=e, =i n-ai v[zut cerul ]n toat[ nem[rginita lui grande\e; =i dac[ dup[ un bal, osteneala te-a dobor`t, =i ai adormit pe perini de puf, pe m[tase =i catifea, la gale=a lumin[a unei l[mpi cu abajur, atunci]nc[nu cuno=ti dulcele somn ce-l doarme v`n[torul afar[ ]n aerul limpede =i mirositor, la lumina stelelor, s[rutat pe trudita-i frunte de r[coritorul zefir al nop\ii, pe c`nd la capul lui r[sun[serenada greieru=ului campestru acompaniat de vocea prepeli\elor. Acest somn v`n[toresc se poate numi somnul fericitului, iar[cela al cavalerului dansator, somnul ostenitului...

III

A doua zi, c`nd ne-am trezit din ad`ncul somn ce ne cuprinsese, soarele era de mult r[s[rit. Majordomul nostru parizian preg[tise deja dejunul ce ne a=tepta: cafea, ciocolat[, ceai cu felurite biscocte[17], c[rnuri reci =. m. a., iar[peste toate aceste friandeze[18] aburea m[m[ligu\a na\ional[, a=ezat[pe un blid =i]nconjurat[de diferite br`nzuri de oi =i de unt proasp[t. S[\iosul dejun l-am sf`r=it cu un pun= *à la duchesse*[19], alc[tuit din felii de portocale presurate cu zah[r =i a=ezate]ntr-o vaz[umplut[pe jum[tate cu rum de Jamaica, ce arse]n vaz[p`n[ ce se topi zah[rul, sting`ndu-se apoi cu c`teva butele de cel mai ales vin de Akkerman.

C`nd pun=ul gata ]ncepu a r[sp`ndi aromaticul s[u miros, atunci Spiridon, umpl`ndu-ne pocalele, b[u ]n s[n[tatea camarazilor =i reu=ita v`n[toarei. Un zgomotos vivat urm[acestor cuvinte. Scul`ndu-se apoi]n picioare, ne zise urm[toarele:

— Domnilor camarazi! Iat[trecut ca]n vis un an]ntreg, de c`nd am fost aduna\i ]n prima excursiune v`n[toreasc[de prin Bugeac p`n[ la g`rlele Dun[rii. Reu=ita de atunci ne-a l[sat priincioase amintiri, cu toate c[am fost supu=i multor neajunsuri =i ne]ndem`n[ri, mai ales din cauza diferitelor opiniuni contradictorice, iscate]n mijlocul nostru. Onorat fiind acum din partea D-voastre prin alegerea mea ca =ef al expedi\iei, m[simt]ndatorat a v[comunica de nou proiectul ce l-am urzit]nainte de pornirea noastr[,]n virtutea c[ruia trebuie pentru viitor evitat[=i cea mai mic[nedumerire]ntre noi, proiect ce vin a-l supune acum vot[rii generale. — Lu`nd asupra-mi sarcina de a griji de cele trebuincioase =i rezerv`ndu-mi dreptul dispozi\iunii precum =i al comandei asupra expedi\iei v`n[tore=ti, doresc din partea D-voastre o supunere absolut[. Mai ]nt`i de toate s[nu cutreier[m mult timp =esurile Bugeacului f[r[\int[=i mar=rut[, f[r[a =ti unde mergem =i unde s[ne oprim. V`natul ce l-am f[cut p`n[acuma a fost numai un expedient pentru aprovizionarea buc[t[riei noastre, dar nu pentru ajungerea gloriei, ce o r`vne=te neobositul =i curajosul v`n[tor. Un a=a v`nat de p[s[rele campestre nu poate forma trofee dec`t pentru v`n[torii elegan\i de prin ora=e, ce umbl[ la v`nat]n ghete lustruite =i m[nu=ele palide. Dar D-voastre trebuie s[fi\i departe de orice asem[nare cu acei voinici fanfaroni, ce]ncremenesc de spaim[cu pu=ca]n m`n[, c`nd v[d c[se apropie de ei vrun lup sau porc s[lbatic. A=adar[, dorin\a mea este ca episoadele v`n[torii noastre s[ ne lase nu numai amintirea dib[ciei de a fi nimerit pas[rea ]n zbor, ci =i sim\ul bravurii de a fi nimerit f[r[ gre= s[lbatica fiar[, ce nu o dat[ ]l pune pe v`n[tor]n pericol de via\[. Tocmai acele momente formeaz[actele pl[cerii pentru voinic, acte ce r[m`n pen-

tru totdeauna]ntip[rite memoriei adev[ratului v`n[tor. Astfel de impresiuni puternice le putem dob`ndi numai pe insulele =i mla=tinile Dun[rii, unde]n mul\ime se plodesc mistre\i, lupi =i vulpi. Dar fiindc[acele locuri sunt foarte]ncurcate =i sf`=iate de apele Dun[rii, ne trebuie, ca s[ nu umbl[m bezmetici, un c[l[uz. Un astfel pre\ios tovar[= l-am g[sit ]n persoana unui camarad al meu de serviciu, ce se afl[ acuma la Chilia ca comandant al cazacilor gr[niceri. }nainte de pornire i-am comunicat dorin\a noastr[ de a v`na pe acele locuri, =i el mi-a r[spuns]n termeni foarte amabili, c[e gata a ne sta la dispozi\ie cu cazacii s[i. Ce s-atinge de v`natul ce socotim a-l face ]n codrii Orheiului de la Nistru p`n[la Prut,]l vom executa, de va permite timpul. +i]n aceast[privin\[am f[cut preparativele necesare, adres`ndu-m[ asemenea unui vechi camarad al meu, c[pitanului de husari Dicescul, proprietarul unei mari mo=ii ]n codri, v`n[tor pasionat =i b[rbat ospital. El mi-a r[spuns c[ne a=teapt[cu bra\ele deschise. A=adar[, dac[programul meu v[este pl[cut, ve\i binevoi a-mi da consim\[m`ntul, ca s[=tiu ce dispozi\ii am a lua pentru viitor.

Un vivat zgomotos r[sun[drept r[spuns din toate p[r\ile, acompaniat de h[m[itul ner[bd[torilor prepelicari, r[sp`ndindu-se departe]n pustiu.

Caravana noastr[se porni]n pas, fiindc[noi mergeam pe jos prin ierbi, adun`nd v`nat pentru pr`nz. Eu abia ce ]mpu=casem un iepure, c`nd =i auzii]n dep[rtare un puternic =uier ca de o ma=in[de vapor. Neput`ndu-mi explica de unde vine acel =uier, m[ uitai ]n jur, c`nd deodat[v[zui foarte sus]n aer un lung =ir de ni=te p[s[ri ce sem[nau a cucoare; dar c`nd trecur[ pe deasupra capului meu, m[ ]ncredin\[i, c[ sunt corle[20] de c`mp, mari ca ni=te g[inu=i, cu pliscul lung de 20 cm.

}n zadar g`ndeam s[ trag cu pu=ca, fiind zborul lor ]n mare ]n[l\ime; m[ c[inam c[ nu puteam dob`ndi m[car un exemplar din acest v`nat, ce-l cuno=team numai din descrierile ornitologice,

c`nd iat[ c[ auzii r[sun`nd o]mpu=c[tur[din furgonul]n care =edea Grünbaum:]n acel moment unul din corlani pic[de-a rostogolul, p[truns de glon\ul vestitului carabinier.

Intensitatea c[ldurii cre=tea din ceas]n ceas, devenind aproape insuportabil[. Prepelicarii cu limbile scoase]ncetar[de a mai adulmeca prin ierburile =esului. Noi ne suir[m prin furgoane =i caravana]ncepu a-=i accelera mersul. La amiaz[ne oprir[m cu popasul doi kilometri de la colonia nem\easc[Teplitz*. Grünbaum, care cuno=tea limba german[, merse]ncolo ca s[recuireze[21] de la coloni=ti proviziuni de lapte =i ou[. Peste scurt se]ntoarse, acompaniat de vro c`teva matroane nem\e=ti cu panerele umplute cu tot felul de lapte =i un ca=caval foarte gustos, ce-l numesc Emmenthaler, apoi doi c`rl[na=i =i c`\iva harbuji colosali.

De mirare era, cu ce iscusin\[matroanele purtau pe al lor cap panerele]nc[rcate, f[r[a le \ine cu m`inile, potrivind balansul greut[\ii cu mersul pa=ilor. Grünbaum mergea ]nainte ca un tambur-major. Menier, v[z`nd ciudata procesiune,]ncepu a c`nta din tr`mbi\a v`n[toreasc[ un fel de mar=. Numai ce auzii c[ se r[spunde =i Ludwig, lu`nd hoboiul[22],]n care era des[v`r=it artist, =i inton`nd un mar= triumfal.

Dup[ce fur[pl[tite toate proviziunile =i puse la dispozi\ia majordomului,]ncepur[m a le cinsti pe nem\oaice cu vin =i lichioruri]ntru at`ta, ]nc`t ele,]nc`ntate de primirea noastr[ =i ceva ciac`re, intonar[ ]n cor c`ntecul *Du, mein lieber Augustin*[23]. Apoi se puse Ludwig, acompaniat de tr`mbi\ele noastre, s[c`nte un vals, iar Menier, cuprinz`nd, c`t ai bate ]n palme, pe una din cele mai tinere nem\oaice de talie, ]ncepu a se ]nv`rti cu d`nsa. Orchestrul nostru improvizat]l auzir[coloni=tii, care cu fete =i fl[c[i alergar[spre noi. +i iat[c[se]ncepu cel mai umoristic

---

*Coloniile str[inilor, ce s-au a=ezat]n Bugeac =i Basarabia meridional[, poart[ ]n semn de amintire a patriei acestora nume ca Paris, Mannheim, Berlin, Friedenthal etc.

bal campestru, la care Menier,]not`nd ]n sudoare, s[rea ]n c[ma=[ ca un \ap, t`rmosind[24] dama lui]n toate p[r\ile =i f[c`nd pasurile cele mai extravagante spre mirarea tinerilor, care se sileau s[-l imiteze.

Dar dup[o or[de o a=a bachanalie, Spiridon d[du cu tr`mbi\a semnalul de pornire. Publicul, at`t de nea=teptat improvizat, se dep[rt[, =i noi ne pornir[m mai departe. Trec`nd cale de vro zece kilometri, d[dur[m din nou]ntr-un =es pustiu =i f[r[urm[de locuin\[.

Soarele]ncepu a se pleca spre apus, dar ar=i\a =i n[du=eala cre=teau mereu, ca =i c`nd venea dintr-un uria= cuptor. Dinspre apus o cea\[ de nouri gro=i =i ]ntuneca\i se ridica cu repejune, ]ntinz`ndu-se peste orizont. S[ge\i de fulger spintecau din timp]n timp nourii, urmate de lungi intervale de tunet, dovad[c[vijelia era]nc[departe.

Atunci Spiridon d[du semnalul s[ne oprim. Domnilor, zise el, noi vom]nnopta aici, fiindc[vijelia ce vine dup[o a=a ar=i\[=i n[du=eal[, va fi cumplit[, =i noi trebuie c`t mai ]n grab[ s[ ne preg[tim a ]nt`mpina =uvoiul de ploaie, ce ne poate cauza pagube enorme =i mari calamit[\i. Deci s[rim cu to\ii]n ajutor mutual, s[ne]ntindem corturile =i s[le]nt[rim bine. Proviziile =i pu=tile trebuie bine acoperite, ca s[nu se ude. Mai departe e de neap[rat[lips[o baricad[de furgoane,]n care s[ ]nchidem caii; c[ci ace=tia prea lesne ar putea fugi de spaim[ ]n pustiu, l[s`ndu-ne pe jos. Deci la lucru cu to\ii, c[ci dup[ al meu calcul ne r[m`ne numai o jum[tate de or[timp.

Imediat ne =i apucar[m de lucru, urm`nd cu stricte\e comanda, c`nd iat[c[Spiridon, care sta cu fa\a spre apus, exclam[cu]ngrijire:

— Fra\ilor, un =i mai mare pericol vine spre noi! +i el ar[t[cu m`na spre nourii mohor`\i ce acopereau soarele, arunc`nd pe =esuri o umbr[nocturn[. — Vede\i, acea cea\[surie ce se distinge destul de l[murit de nourii de ploaie, este fum. Ierbile =e-

sului, unde am l[sat focul nestins, s-au aprins]n urma noastr[=i pojarul vine spre noi. Dac[=uvoiul nu va stinge focul]nainte de ce acesta va ajunge la noi, atunci furgoanele cu praf, pu=ti =i provizii vor zbura]n v[zduh. Cosim deci c`t mai ]n grab[ iarba ]n jurul furgoanelor, sc[p`nd astfel de pieire averea noastr[, de la care depinde viitorul expedi\iei.

+i imediat mohorul uscat din jurul taberei fu cosit, smuls =i t[iat, care cum putea. Noi lucram cu a=a s`rguin\[, c[ eram uzi de sudoare, silindu-ne a c`=tiga ceva timp spre a a=eza corturile, de care ne apucaser[m mai]nainte. Noi ne zbuciumam]n toate p[r\ile cu o precipita\ie, precum o are omul numai]n momente de pericol, c[ci vijelia se apropia cu mare repejune: tunetul mugea tot mai puternic =i mai des, iar[pe fundul v`n[t al nourilor se desena o dung[ ro=ie a pojari=tei mereu cresc`nde, =i limbi de foc se]ncruci=au cu s[ge\ile de fulger, ce spintecau cl[bucii surii ai fumului.

}ns[nimic nu se mi=ca, nici un pai, =i p[m`ntul p[rea a a=tepta cu supunere urgia ce i-o trimitea cerul impun[tor. Apropierea momentului decisiv se anun\[ prin un vuiet sinistru, =i vijelia dezl[n\uit[ =i sc[pat[ din ]nchisoare, izbucni cu o putere ]nfrico=at[. Un tr[snet de tunet zgudui =esul p`n[-n lung[dep[rtare. Pojari=tea cu fl[c[ri]ncovoiate se]ntindea]nainte, arunc`nd troiene de sperl[ =i sc`ntei, ce ne acopereau furgoanele. Corturile noastre, smucite din \[ru=i =i]nv[l[tucite]n ciuciule\e, se duser[de-a rostogolul la vale. Cu mult[trud[abia izbutir[m a ne t`r`i pe br`nci, tupil`ndu-ne sub furgoane, c[ci ploaia turna ca din cof[, cu fulgere =i tr[snete ca de o canonad[de sute de tunuri. Doi cai,]ngrozi\i de s[lbatica furtun[, se smucir[ ]n toate p[r\ile =i, rup`nd c[pestrele, s[rir[ din cercul de furgoane, apuc`nd-o la fug[=i disp[r`nd peste scurt ]n cea\a de fum =i de ploaie. Pojari=tea ]ns[, ajung`nd p`n[ la locul cosit, ]nconjur[ furgoanele ce se aprinser[ ]n unele p[r\i din sc`nteile picate, pe care]ns[ploaia le stinse.

Acea cump[n[, precum o numesc moldovenii, a durat cam jum[tate de or[; apoi]ncepu a se potoli. Cerul se]nsenin[spre r[s[rit, iar c`nd]nserase cu totul, str[lucea luceaf[rul ca un mare diamant pe mantaua alb[strie a eterului.

Noi ie=ir[m de sub furgoane nu a=a de uzi ca m`nji\i de sperl[=i tin[, fiindc[=iroaiele se scurgeau din toate p[r\ile spre vale.

— Acuma, camarazilor, zise Spiridon, alerg[m dup[corturile ce le-a luat =uvoiul, c[ci dac[nu le dob`ndim]ndat[, apoi le duc apele]n Dun[re.

Doi vizitii o apucar[dup[caii fugi\i, camarazii se]mpr[=tiar[s[caute corturile, iar eu =i Zaiko r[maser[m ca santinele l`ng[ furgoane. Abia pe la 10 ore seara se re]ntoarser[ cerceta=ii, t`r`ind corturile ]ntinate =i ude. Nimeni din noi nu se mai g`ndea la cin[, at`t de osteni\i eram, ci fiecare, intr`nd pe sub p[l[ncile furgoanelor, se a=ez[la culcat, =i peste scurt]ncepu a r[suna]n t[cerea pustiului horc[iala trudi\ilor dormitori.

C`nd ne trezir[m din somn, r[s[rea soarele pe cerul m`ndru =i senin. Diminea\a era cald[=i frumoas[, dar aerul r[sp`ndea un miros nepl[cut de fum. Ce trist[priveli=te oferea acuma]mprejurimea! Acele =esuri bogate, pe care cu pu\ine ore]nainte se]ntindea un covor imens de ierbi mirositoare, prin care undulau spicurile aurite ale mohorului, aveau acuma aspectul unui lin\oliu negru-cenu=iu, din care se ridicau cl[buci de abur, ce se urm[reau ca ni=te fantasme p`n[ ]n dep[rtatele v[i. Nici un sunet, nici o mi=care, nici o voce de p[s[ric[ nu se auzea ]n acest vast cimitir. P`n[=i cioc`rlia, ce salut[ cu ciripitul ei zorile dimine\ii, p[r[si =i ea acele locuri, peste care v[rsar[ moarte dezl[n\uitele elemente. Atunci m[ g`ndii la via\a noastr[,]n care nu arareori vijelia pasiunilor ne nimice=te speran\ele, arz`ndu-ne organismul =i ]mping`ndu-ne spre morm`nt.

Pe la 9 ore se re]ntoarser[ ]n fine =i vizitiii cu caii fugi\i, pe care]i g[sir[ ]ngloda\i]n vatra r`ului. Preparativele de plecare

terminate, caravana noastr[se puse]n mi=care, spre a p[r[si c`t mai]n grab[acele locuri triste =i devastate de foc.

La 5 ore seara ne oprir[m pe malul lacului Chitai, l`ng[ colonia bulg[reasc[ numit[ „Vechiul Traian“, 20 de kilometri de la ora=ul Chilia Nou[. Popasul acesta era de neap[rat[ lips[, c[ci to\i eram acoperi\i de sperl[ =i glod din cap p`n-la picioare, av`nd asem[nare cu hornarii; deci trebuia s[ne sp[l[m.

Apa lacului e foarte limpede =i fundul lui acoperit de prundi= de mare. Cu pl[cere nespus[ne sc[ldam]n cristalinul fluid, =i cine =tie c`t am mai fi r[mas acolo, de nu ne chema vocea vigilentului nostru =ef la pornire, fiindc[ p`n[-n sear[ ]nc[trebuia s[ajungem la Chilia, spre a ne afla gazd[=i a recuira provizii de m`ncare, c[ci eram h[mesi\i de foame =i osteneal[. Dar bine zice proverbul: *Chaque medaille a ses revers*[25]; dac[ via\a ar consta dintr-un singur =ir de pl[ceri, ar deveni la urm[ monoton[, iar[ monotonia ar na=te monstrul dez]nc`nt[rii, care]nghite f[r[cru\are toate iluziile vie\ii.

C`nd caravana noastr[ intr[ pe str[zile Chiliei, locuitorii nu dormeau ]nc[ =i derbedeii ora=ului, v[z`ndu-ne, se adunar[ ]n jurul nostru, presupun`nd ]n noi o band[ de actori ambulan\i sau o trup[ de voltijori[26], lucru mai verosimil acesta, ce se impunea prin aspectul furgoanelor noastre pline de c`ini prepelicari =i corturi de p`nz[. Gloata tot cre=tea, =i c`nd ajunser[m]naintea hanului ce-l \inea un bulgar, fur[m n[v[li\i cu]ntreb[ri: cine suntem =i de unde venim? c`nd vom ]ncepe reprezenta\iile? =. m. a. Dar imediat gloata n[zuielnic[ se ]mpr[=tie, c[ci un ofi\er de cazaci ]nso\it de vro c`\iva subalterni,]ncepu a-i arde cu biciurile pe cei mai obraznici. Acel ofi\er era c[pitanul Zguriev, care, s[rind de pe cal, cu un strig[t de bucurie]mbr[\i=[pe Spiridon.

— Eu de mult te a=teptam,]i zise el, =i]ndat[ce am primit epistola ta, am]nchiriat acest han, care acum st[la dispozi\ia ta. Spune-mi numai, amice =i scumpe camarad, cu ce-\i pot servi momentan?

— Foc, provizii =i paturi, c[ci suntem rup\i de foame =i obosi\i, r[spunse Spiridon.

— Mergi de ad[ ]ndat[proviziile preg[tite, porunci c[pitanul corporalului s[u, care se =i dep[rt[ ]n fug[, iar[noi intrar[m]n otel, unde ne]nt`mpin[ otelierul cu lampa aprins[ ]n m`n[.

Proviziile aduse fur[predate majordomului nostru, =i la 10 ore ne a=ezar[m la cin[cu un apetit grozav. Cina consta mai mult din pe=te; *extra de hors d'oeuvre*, aveam o ciorb[de cicig[*à la russe* (uha) cu ca=[de hri=c[*, o matlot[[27] de scrumbie =i chefali, friptur[de morun pe grate, *omelette soufflée*[28] =i deserturi, iar[ca adaos la vinurile noastre o duzin[de =ipuri de vin de Cotnar, c`=tigate de Zguriev de la un prieten de peste Dun[re.

Cinarea a durat cam p`n[ pe la miez de noapte. Trudi\i precum eram, ne scular[m de la mas[ cu to\ii afar[ de Spiridon =i Zguriev, care, ca vechi camarazi de serviciu, ]=i petrecur[ p`n[-n zori de zi]ntre sunetul pocalelor =i dulci amintiri.

A doua zi hot[r`r[m a ne odihni c`teva zile spre a termina preg[tirile pentru v`n[toare. Mai ]nt`i de toate trebuiau cur[\ite pu=tile =i carabinele, iar corturile sp[late, fiind negre =i murd[rite ca dup[un r[zboi. Mai departe aveam lips[de luntre de pu=ca=i pentru v`natul prin labirintele de stuf ale lacurilor =i pentru prinderea somnilor, un sport acesta, ce promitea, dup[ cum ne asigur[ Zguriev, un spectacol rar =i interesant; iar ca ultim punct al programului se primi v`n[toarea de mistre\i =i lupi de pe insulele Dun[rii.

Acest program alc[tuit de versatul Zguriev era sub]mprejur[rile date at`t de ademenitor, ]nc`t noi abia ne puteam predomni arz[toarea ner[bdare, ce ne turmenta; ne apropiam doar de \inta expedi\iunii noastre, de acel v`nat cu multiplele sale peripe\ii, surprinderi =i pericole, ]n care se arat[ voinicia v`n[torului fa\[de disperata fiar[, ce c`teodat[ ]=i vinde foarte scump via\a, arunc`ndu-se cu turbare asupra prigonitorului ei.

---

* Un fel de m[m[lig[de hri=c[urluit[.

IV

Pentru omul activ, tr`ndava a=teptare e insuportabil[; spre a ne distrage ni\el, umblam deci toat[ziulica derbedei prin jurul =i interiorul Chiliei Nou[, ora= cu 8265 locuitori de diferite gin\i,]ntre care prepondereaz[mai ales bulgarii =i ru=ii-nekrasov\i. Cum se vede, acest punct a trebuit s[aib[ ]n vechime o mare]nsemn[tate, servind ca chei, ce-=i deschidea por\ile naviga\iunii dun[rene, c[ci =i acuma g`rla se nume=te Chilia. Ruinile cet[\ii, ce se afl[ ]n distan\a de un kilometru de la ora= =i 36 de la Ismail, reprezenta un fel de avant-post pe cursul r`ului, control`nd navele =i plutele, ce se urc[pe Dun[re spre Ismail sau ies de acolo cu mersul]n contra cursului.

Ruinile cet[\ii Chilia zac pe un loc, unde se]mpreun[patru g`rle ale Dun[rii, alc[tuind tot at`tea insule, =i anume Cofa, care-i cea mai lung[, apoi Chisli\a, Catic =i Jone=ti. Temelia cet[\ii e]nconjurat[de un canal, iar o parte a zidului are drept reazem fundul unui mic golf, spre nord]ns[o mla=tin[de 18 kilometri =i 4 $\frac{1}{2}$ kilometri l[rgime, ce se extinde p`n[ la malurile lacurilor Chitai =i Catlabuh. — Spre sud, tot astfel de mocirle se trag p`n[la g`rla numit[ Sulina cu insulele T[t[re=ti, Poiti\oleti =i Cetal, =i g`rla Sf. George. De la cetate p`n[ la acea g`rl[poate fi]n linie dreapt[o distan\[de 36 kilometri.

Priveli=tea de pe ruin[asupra acestei regiuni este una din cele mai monotone. }n lung =i lat nu z[re=te ochiul dec`t \arini plane, triste =i g[lbii, traversate de vinele Dun[rii, ce curge ostenit[, ]ncovoindu-se ]n toate p[r\ile. Colo-n dep[rtare se pierde orizontul ]ntr-o dung[ ro=ietic[ a ciochinelor de stuf, ce predomne=te toat[ vegeta\ia de pe acele locuri, ]mpestrit[ ici-colea cu p`lcuri de r[chi\i, s[lcii =i lozii.

Eu =i Grünbaum =edeam pe zidul ruinei, cufunda\i]n g`nduri. Cerul era senin, dar ]n aer se sim\ea umezeal[ cu miros de mare. Un lin v`nti=or leg[na oceanul de plante acvatice ale acelei

imense extinderi, produc`nd un ne]ncetat fo=net ca de hain[ de m[tase. Pe g`rla r`ului treceau cu repejune luntre, barcase cu vintrele =i vapoare cu ogiaguri, din care ie=eau ]n treac[t valuri de fum negru. Sus ]n aer se auzea piscul, c`r`itura =i =uierul feluritelor p[s[ri de balt[ =i de mare, ce zburau ]n cete nenum[rate ]n toate direc\iunile. B`tlanii, erodii, nag`\ii, r`ndunelele de mare =i pescarii cu al lor \ip[t p[trunz[tor te impresionau]n modul cel mai nepl[cut.

Toate aceste mi=c[ri din v[zduh, de pe ap[=i uscat,]ntip[reau acestei regiuni caracterul unui pustiu posomor`t, impun[tor, dar f[r[ m`ng`iere, un viu contrast cu]nfloritele =esuri ale Bugeacului, ce-\i leag[n[fantezia]n dulce reverie.

Se vede c[=i camaradul meu sta sub aceea=i impresiune, c[ci adres`ndu-mi-se]mi zise cu melancolie:

— Drept s[-\i spun, prietene, c[n-a= dori s[tr[iesc mult pe aceste locuri: ele]mi inspir[o triste\e nespus[, o ap[sare sufleteasc[, mai ales dac[cuget la patria mea cu falnicii ei mun\i, ce s[rut[cu ale lor v`rfuri nourii c[l[tori; compar`nd-o cu aceste mla=tini nesf`r=ite, simt ap[sarea unei oribile n[pl[iri[29].

— Te cred, amice, r[spunsei eu, cunoscut fiind c[munteanul nu sufer[stepele, precum nu sufer[marinarul continentul =i v[leanul mun\ii =i codrii. |i-oi aduce drept dovad[un fapt]nt`mplat.

Guvernul nostru a voit s[colonizeze Caucazul cu moldovenii halupnici din Basarabia, adic[cu cei ce n-au]nc[put la]mp[r\eala p[m`ntului luat de la proprietari. Privind la ace=ti nenoroci\i \[rani cu gloatele lor de copii, necunosc`nd nici o art[sau meserie, ci tr[ind ca p[lma=i numai din n[imeala m`inilor lor ]n timp de var[, c`=tig`nd abia un franc pe zi, se credea general c[ proiectul de emigra\ie, lansat odat[ ]ntre ace=ti nenoroci\i, va fi imediat ]mbr[\i=at =i dus la ]mplinire, =i aceasta cu at`t mai v`rtos, cu c`t administra\ia]i da fiec[rui din emigran\i gratuit 6 hectare de p[m`nt, eliber`ndu-i pe 6 ani de d[jdii =i pun`ndu-le

la dispozi\ie material de zidit case, unelte agricole =i s[m`n\[ pentru cele 6 hectare. Astfel de ]ndem`n[ri un proletar numai]n vis le poate vedea. — +i ce crezi?

C`teva familii se =i mutar[ ]n acele locuri ]mbel=ugate cu vegeta\ia lor tropical[, unde cre=te m`ndrul fenice, bogatul m[slin =i castan, unde]n codrii seculari se]nal\[pe tulpina cedrilor vi\a de vie cu struguri gustoase de poam[s[lbatic[, =i unde vina\ele de Cahetin]ntrec]n calitate pe ale Fran\ei =i rivalizeaz[cu cele din Tenedos =i Cipria. +i acest Eldorado a produs]n \[ranul nostru din Basarabia aceea=i impresiune, ce o sim\i, prietene, acum. Urma urmelor a fost c[emigran\ii moldoveni, cu femei =i copii, desagii pe umeri, s-au]ntors]nd[r[t la vechea lor mizerie, g[sind-o mai pl[cut[dec`t bog[\iile din raiul Caucazului. Spune-mi acum, nu-i aceasta o enigm[ciudat[a naturii omene=ti?

— Spre a cerca explica\ia acestei enigme,]mi zise Grünbaum, socot c[mai]nt`i trebuie l[murit[ ]nsemn[tatea cuvintelor *cosmopolit* =i *patriot.* Deviza cosmopolitului este: unde-i mai bine, acolo mi-i patria. Acest soi de oameni cred c[se trag mai ales din na\iunile nomadice ale Asiei, la care sim\urile predominante sunt cele senzualistice. Fiind necontenit nomazi, natura n-a putut dezr[d[cina din ei pasiunea pribegirii. Dac[afl[binele, ei caut[=i mai binele. Aceasta au dovedit-o emigra\iile istorice, din loc]n loc, din \ar[ ]n \ar[. Ei nu purtau cu sine]ndem`n[ri, ci numai]n sine cultul religios al unei dumnezeiri create de a lor imagina\ie,]ns[f[r[a se lega prin acest cult cu legea societ[\ii sau a se]ndatori spre ajutor mutual de filantropie, lucru ce ar l[n\ui libertatea mi=c[rilor nomade. +i spre a nu se mustra cu cugetul, ei supun idolul cererilor acelui ce l-a creat, iar[ ]n caz de nereu=it[idolul este batjocorit =i biciuit, precum o fac ghileacii, ciuccii, camceadalii =i mai to\i idolatrii din nord =i s[lbaticii sudului.

Cu a=a principii de o libertate absolut[=i independent[

p[r[sir[ei \[rile]mbel=ugate din Asia, Siberia meridional[=i Caucaz, emigr`nd ]n pustiurile M[rii Negre =i ]naint`nd necontenit spre centrul Europei mai s[rmane]n ale vegeta\iei, unde nici o plant[hr[nitoare nu cre=te f[r[a fi stropit[cu sudoarea de pe fruntea laboriosului cultivator. +i iat[c[de pe plaiurile acelui Eldorado al Caucazului se n[pustir[asupra Europei nenum[ratele oarde de huni =i mongoli, zdruncin`nd-o p`n[la Carpa\i, Balcani =i Sude\i, cucerind \[rile =i tr[ind ca fiarele s[lbatice din munca b[=tina=ilor. Apoi nu-i aceasta o enigm[, ce se poate explica numai prin faptul c[instinctul este productul unei deprinderi]nr[d[cinate, ce trece din neam]n neam, din veacuri]n veacuri =i c[reia natura]i imprim[la urm[sigiliul unei legi nestr[mutabile. — A=a-i =i patriotul cu deprinderile sale mo=tenite din veacuri. El poart[ ]n sine nu numai cultul religios, ci =i cultul]ndatoririlor reciproce, al]nrudirii de s`nge =i al ajutorului mutual de filantropie. Aceste sim\iri se nasc ]n el din cultura intelectual[, ce-i inspir[ dragoste pentru cuibul ]n care s-a n[scut =i vatra ]n care a tr[it. Ea-i infiltreaz[ iubire c[tre confra\i, f[c`ndu-l s[respecteze cu umilin\[tradi\iile, legendele, povestirile neamului s[u =i mormintele,]n care se odihnesc oasele str[mo=ilor, p[rin\ilor =i fra\ilor s[i; el ador[amintirile gloriosului trecut al na\iunii sale, de care cu extaz vorbe=te, precum cu]ntristare poveste=te cataclismele ce i-au]ncruntat \ara, — toate aceste patriotul le las[ca mo=tenire din p[rin\i]n copii, din genera\ie]n genera\ie.

Astfel de patrio\i — dup[opinia mea — se afl[pe suprafa\a p[m`ntului numai la trei na\iuni mari: gin\ile latin[, german[ =i elen[. Deci nu-i de mirare c[ rom`nii de aici s-au]ntors de la Caucaz, fiind de origine latin[.

Ori=icum at fi]ns[,]n tot omul, fie el c`t de cult, se mi=c[totu=i germenele instinctului de prad[.

— A=a este, cu aceasta m[unesc =i eu, adaose Grünbaum, dar eu socot c[numai atunci, c`nd]n al lui neam s-a strecurat o

pic[tur[de s`nge str[in, din ginta neamurilor r[pitoare. Aceasta se dovede=te nu numai la om, ci se poate observa =i la animale, precum rezult[ din experimentul ]mpreun[rii lupoaicei cu c`inele, ce nu o dat[ ]l fac ciobanii, \in`nd la leg[toare lupoaica prins[ de mic[. Prin a=a mod se dob`ndesc pentru st`ni =i turmele de oi c`ini corci\i foarte avani =i puternici, ce sunt]nc[mai sprinteni dec`t lupii; ieri Zguriev ]mi spunea c[ a dob`ndit a=a doi c`ini cu care v`neaz[porci s[lbatici =i care vor figura =i la v`n[toarea noastr[.

Venind vorba iar[=i la v`n[toare, ]i zisei uit`ndu-m[la ornic:

— Haidem, acum sunt 4 dup[amiaz[zi, =i la cinci ne a=teapt[Spiridon cu masa.

Ne pornir[m. Ajun=i la gazda noastr[, aflar[m acolo aproape toat[notabilitatea ora=ului, cu prefectul =i =eful poli\iei, pofti\i de Spiridon =i Zguriev la osp[\. Pe masa din sufragerie erau a=ezate 30 de tac`muri. }ntre alte delicatese ce acopereau masa, se deosebea pe o mare tabl[o cicig[fiart[de lungimea unui metru,]mpodobit[cu felurite ornamente compuse =i executate de artistul nostru buc[tar, iar prin capetele mesei blide cu icre proaspete de nisetru; baterii de butele cu tot soiul de vinuri ridicau c[pu=oarele cu fesurile lor ro=ii =i metalice, ca =i c`nd ne chemau s[le destup[m. Galantul nostru =ef Spiridon oferi 20 de vedre de rachiu pentru suta de cazaci, aduna\i]n ograda otelului.

La orele $5\frac{1}{4}$]ncepu masa,]nt`i t[cut =i sub stricta observare a etichetei, apoi, ca de obicei, ceva mai vivace, iar dup[ vro c`teva stacane zdravene, zgomotos =i f[r[rezerv[.

Zguriev, spre a ne surprinde]ntruc`tva, porunci cazacilor s[i s[ ne c`nte]n cor. Atunci o sut[de glasuri intonar[melodii maloruse sau ucrainene, execut`ndu-le cu o perfec\iune at`t de admirabil[ ]nc`t te credeai ]ntr-un concert de primul rang. Armoniile vibrau ]n aer, c`nd]ntr-un puternic cor ie=it din piepturi de o\el, c`nd moderate, trec`nd]n quintete[30], apoi]n duete de un

andante dulce =i simpatic, de mole\a unui chin de amor =i de o melancolie, precum o au mai totdeauna popoarele ap[sate, ce au trecut prin crude ispite =i au gemut sub jugul tiranismului. Istoria unei na\iuni cu suferin\ele ei nu-=i afl[expresiune numai]n legendele =i pove=tile ei, ci =i prin]ns[=i armonia muzical[a c`ntecelor r[mase de la b[tr`ni =i transmise posterit[\ii.

Apoi]ncepu dansul c[z[cesc, executat numai de c[tre doi din cei mai ale=i. Acest dans, pe care Menier l-a numit *le danse des possédés*[31], reprezint[culmea dib[ciei, gimnasticii =i voiniciei. El n-are deloc asem[nare cu cancanul francez sau ghitina spaniol[, ale c[ror \int[ ]n toate mi=c[rile este]ndreptat[spre dezmierdarea desfr`nat[ cu aplicare la pl[ceri de amor. Kazacika =i tropakul sunt dansurile ost[=e=ti ale nomazilor, care ]n ale lor necontenite str[mut[ri priveau dansul ca mi=carea de voinicie a purt[torului de arme; drept aceea femeile erau excluse de la dans, ]nt`i ca fiin\e p`ng[rite, al doilea ca nedemne de a se lipi]n dans de b[rbat.

Acest principiu predomnea]n toat[Rusia p`n[ la ]n[l\area pe tron a reformatorului Petru cel Mare, care, introduc`nd]n a sa \ar[moravurile =i obiceiurile Europei civilizate, porunci printr-un ucaz tuturor notabilit[\ilor capitalei s[asiste cu femeile lor la un bal de curte,]ndator`nd pe to\i s[se arate la acea adunare nu]n anterie =i b[rbi lungi, ci]n costum de gal[, ra=i =i cu peruci à la Ludovic al XIV; cei ce nu se vor supune poroncii, vor fi adu=i cu sila pe pragul intr[rii la curte, unde gelatul le va t[ia b[rbile cu toporul. Nici unul n-a cutezat a se]mpotrivi poruncii irevocabile =i to\i chema\ii se adunar[la curte. Balul fu deschis prin]nsu=i monarhul cu so\ia sa =i to\i urmar[; astfel abia]n acea memorabil[noapte pentru prima oar[cuprinser[cavalerii ru=i]n dans talia damelor ruse=ti, arunc`ndu-se sub tactul orchestrului ]n acel colosal v`rtej, ambele sexe zbucium`ndu-se care cum putea, electriza\i de o sim\ire pl[cut[, p`n[atunci necunoscut[lor. — Sub pretext de a intra]n bun[voin\a c`rmuitorului, ur-

mar[apoi baluri private, =i iat[c[femeile din clasa nobil[ie=ir[la iveal[pe scena vie\ii sociale. Inova\iunile aceste numai cu anevoie trecur[ ]n straturile poporului de r`nd; chiar =i p`n[acum adev[ra\ii ru=i sectan\i se \in de principiul antic =i nu admit intrarea femeii]n dansul b[rba\ilor. Iat[de ce kazacika, tropakul =i lizghinka se danseaz[numai de b[rba\i; femeile]ns[joac[separat]ntr-un fel de hor[moldoveneasc[, \in`ndu-se de m`n[ ]n cerc =i totodat[c`nt`nd]n cor]n loc de muzic[. Acest dans se nume=te „horovod“.

Dup[ce acei doi solda\i terminar[jocul, fur[mul\umi\i prin o colect[de 50 de ruble. }ntorc`ndu-ne la mas[, ]ncepur[m cu =ampania =i o mul\ime de toaste, la care r[spundeau cu zgomot tr`mbi\ele cazacilor.

Negre=it c[aceast[festivitate s[v`r=it[ ]ntr-un or[=el uitat de Dumnezeu =i de oameni ]n mla=tinile Dun[rii a fost ceva extraordinar pentru Chilia, care poate c[ a asistat odinioar[ la astfel de pr[znuiri, ]ns[ demult, demult, c`nd trecea peste Dun[re cortegiul lui Traian sau al lui Caracálla[32].

Abia]nspre ziu[ ]ncepur[oaspe\ii a se]mpr[=tia,]ns[nu to\i; unii r[maser[a\ipi\i cu coatele pe mas[, al\ii sub mas[, c[ci gusturile sunt diferite, dup[ce trage omul vin.

V

A treia zi, noi de diminea\[aduna\i pe t`rna\ul otelului, gustam dejunul, vorbind de impresiunile ce ne-a l[sat banchetul. Atunci Menier ne citi un pamflet compus de d`nsul asupra acestui eveniment memorabil pentru ora=ul Chilia, descriind cum prefectul =i poli\aimaistrul *a la brassée*[33], vroind a se re]ntoarce pe acas[, bojb[iau cu mersul nesigur prin]ntunericul de pe str[zi,]nglod`ndu-se ]ntr-un h`ng[=[34], din care ie=ir[abia]n ziu[, m`nji\i din cap p`n[la picioare cu tin[; cum acei doi administratori ai ora=ului erau furio=i pe cazacii ce furaser[untura de

prin l[mpile fanarelor de pe str[zi, ca s[-=i ung[ciubotele, =i cum am`ndoi ceac`rii se sf[dir[la urm[, poli\aimaistrul dovedind c[chemarea subalternilor s[i este s[privegheze noaptea pe strad[lini=tea or[=enilor, dar nu untura de prin fanare, lucrul acesta ce cade]n resortul =efului ora=ului, iar prefectul la r`ndul s[u demonstr`nd c[din cauza]ntunericului de pe str[zi se s[v`r=esc numai astfel de ]nt`mpl[ri, ce intr[ ]n]ngrijirea poli\iei. A doua zi se amestecar[=i so\iile lor]n sfad[, sp[l`ndu-le la am`ndoi capul cu s[pun =i dojeni =i mustr`ndu-i c[ ei, demnitarii ora=ului, se ]mbat[ ca hornarii, t[v[lindu-se prin noroiul de pe str[zi etc. Satira era scris[ =i citit[ cu at`ta umor,]nc`t ne pierdeam de r`s ascult`nd-o.

}narma\i cu carabine =i pumnale cercheze=ti, eram gata de pornire =i a=teptam numai sosirea lui Zguriev, dirigintul marii v`n[tori, care lu[ asupra sa aranjamentul r`nduielilor, tactica =i strategia acelui r[zbel cu mistre\ii,]ncredin\`ndu-ne c[ avem a da asalt unei ]ntregi turme de porci s[lbatici, ce se aflau pe insula Solone\, 5 kilometri de la Chilia, la care trebuiam s[ trecem Dun[rea pe un pod plutitor, iar apoi cu luntrele ]n c`teva locuri, fiind acea insul[ ]nl[n\uit[cu alte trei insule, anume Daler, Catic =i Cap de Drac,]ntre care]ns[Solone\ul este cea mai mare, av`nd o lungime de 7 kilometri =i $^{1}/_{2}$ l[rgime. Pe acea insul[ erau ]nsemnate locurile, unde avea s[ urmeze primul atac, de la care at`rna toat[reu=ita, fiindc[porcii s[lbatici sunt]not[tori buni, care, v[z`ndu-se prigoni\i, trec]not cu mare repejune Dun[rea de cea parte.

Zguriev sosi]n galopul calului,]ntov[r[=it de doi cazaci, dintre care unul ducea de leg[toare doi c`ini mari, corci de lupi, cu care aveau asem[nare, deosebindu-se de ace=tia numai prin cozile lor mai sub\iri =i ceva b`rligate. Cel[lalt cazac \inea]n m`n[un =ip cu un lichior g[lbui.

Noi]nt`mpinar[m pe Zguriev cu un puternic vivat, iar el, s[rind de pe cal =i a=ez`ndu-se l`ng[noi, ne zise:

— Iat[-m[sosit, domnilor v`n[tori; asaltul v[ a=teapt[ =i dac[ v[ uni\i a v[ supune comandei =i instruc\iei mele, apoi gata sunt a v[ sluji. }nainte de toate aflu ]ns[ de neap[rat a v[ face cunoscut c`teva detailuri ale v`n[torii ]n stuf la porci s[lbatici, fiare cu care nu-i prea de =uguit, c[ci cea mai mic[ gre=eal[ poate fi urmat[ de o catastrof[. La codri, mistre\ul gonit de c[p[i sau h[ita=i se vede venind de departe, =i v`n[torul este oarecum preg[tit a-l]nt`mpina cu ]mpu=c[tura; ]n desimea stufului ]ns[, unde nu vezi doi pa=i ]naintea ta, fiara n[bu=e=te subit, pe nea=teptate, din care cauz[ mul\i v`n[tori scap[momentul favorabil s-o \inteasc[, d`nd al[turea sau r[nind-o numai, =i atunci pericolul pentru v`n[tor e vederat; c[ci mistre\ul adult, de la 5 ani]nainte, este foarte s[lb[tic, nespus de h`tru =i are un auz =i adulmec subtil, dar pentru aceea vede r[u =i d[ buzna acolo, unde ]l ]ndreapt[ auzul sau adulmecul. Deci imediat dup[ ]mpu=c[tur[, fie el nimerit sau nu, v`n[torul trebuie s[fac[o s[ritur[ ]n l[turi, fiindc[mistre\ul se arunc[c[tre locul, de unde s-a auzit zgomotul, dar odat[trec`nd, ]napoi nu se mai ]ntoarce. Fiara, ar[t`ndu-=i coasta, trebuie f[r[gre= \intit[sau dup[urechi sau la inim[, iar[deloc]n p`ntece sau]n =oldul de dinapoi. A=a]mpu=c[turi nesocotite pot aduce lupta cu pumnalul, ce nu este u=oar[. Asemene nu trebuie]ndreptat[ ]mpu=c[tura]n piept sau frunte, fiindc[foarte des glon\ul nu r[zbate prin ciolane sau sare recozet de pe a lui scaf[.

Iat[m[surile de paz[, c`nd ai a face cu mistre\ul adult, care-i foarte ]ndr[zne\ =i nu se fere=te de v`n[tor, precum o fac lupii la goan[. Scroafa la a=a v`n[toare este mai fricoas[, parc[ sim\indu-se lipsit[ de arma de defens[, dar pentru aceea cu at`t mai avan[, c`nd, gonit[, alearg[ dup[ ea purceii sug[tori; atunci ea adulmec[ de departe pe v`n[tor =i d[buzna asupra lui: de nu-i ucis[,]l r[stoarn[=i]l rupe cu din\ii de dinainte. Asemene v[rog ca nimene s[nu ias[din linia v`n[torilor, fiindc[ ]mpu=c[turile se fac cu glon\i, ce nu o dat[prin recozet pot aduce vreo

catastrof[. Bine ar fi s[nu desc[rca\i carabinele]n lupi: pe ace=ti cum[tri ce foiesc prin stuf,]i vom g[si oric`nd; ]n timpul de acum mai ales, pielea lor este f[r[ pre\. P[stra\i ]nc[rc[turile pentru porcii s[lbatici, din ale c[ror c[rnuri a= dori s[ duce\i la Chi=in[u c`teva polobocele cu jambon preg[tit de artistul vostru culinar.

Apoi, lu`nd butelia de la cazac, Zguriev adaose:

— Iat[, domnilor, =i prezervativul]n contra \`n\arilor, c[ci nici de g`ndit este a intra]n stuf, f[r[a v[unge m`inile =i fa\a cu aceast[mixtur[, alc[tuit[din terpentin, unt de cui=oare =i *oleum caeputi*[35]. A=adar, gata suntem de pornire; fie-ne lupta cu reu=it[, vivat! +i el]nghi\i un pahar de vin.

— Vivat, tr[iasc[bravul comandant, r[spunser[m noi, =i dup[ce de=ertar[m c`teva butele de vin, ne pornir[m.

Un pod plutitor ne a=tepta la mal, =i noi, trec`nd Dun[rea, ne cobor`r[m pe \[rmul insulei. Care fu]ns[mirarea noastr[de a nu vedea aice nici un fel de preg[tire pentru v`n[toare. Zguriev, ]n\eleg`nd g`ndul nostru, z`mbi h`tru =i ne zise:

— Nu v[mira\i, domnilor, c[nu g[si\i aice h[ita=ii, fiindc[ ]n zori de ziu[toate dispozi\iile au fost deja f[cute, =i la semnalul ce-l voi da, v`n[toarea va ]ncepe. Deci merge\i dup[ mine, ca fiecare s[ se a=eze pe locul ce i-l voi ]nsemna ]n desimea stufului, iar doi din D-voastre, cei mai iscusi\i carabinieri, s[ prind[ pozi\ie pe malul g`rlei ca avant-post, p`ndind ie=irea din stuf a mistre\ilor adul\i, ce vor voi s[treac[ ]not de ceea parte.

Grünbaum]=i alese pozi\ia pe mal, iar[noi to\i ne]n=irar[m]n linie dreapt[prin stuf,]n distan\[de 100 de pa=i unul de altul. }n grab[camarazii se f[cur[nev[zu\i, pa=ii lor contenir[de a se mai auzi. +i acum iat[-m[singur]n mijlocul stuhului ca]ntr-o groap[, nev[z`nd nimic[, dec`t numai o parte de cer deasupra capului =i neauzind nici un sunet dec`t fo=n[itura stufului =i b`z`itura roiurilor de \`n\ari, ce zburau ca o cea\[ ]n jurul meu, dar nepun`ndu-se pe mine, prezervat fiind de unsoarea ce mi-o d[duse Zguriev. Atunci m[ ]ncredin\ai c[f[r[acel prezervativ

imediat a= fi fost potric[lit de milioane de \`n\ari venino=i =i ]nseta\i de s`nge, care, pot zice, domnesc absolut asupra acelor mla=tini.

St`nd pe loc ]n singur[tate, o ciudat[ impresiune m[ cuprinse. }n mine lupta dorin\a instinctului v`n[toresc de a-mi ar[ta voinicia, cu sfiala de a fi spintecat de fiar[, pe care poate c[nu voi obor]-o pe loc cu]mpu=c[tura, necesitat fiind apoi s[ ]ntrebuin\ez pumnalul, pe care nu-l m`nuiam deloc cu iscusin\a taureodorilor Spaniei sau a cerchezilor Caucazului. Ardeam de ner[bdare, a=tept`nd semnalul de atac;]mi concentrasem tot auzul ca s[prind m[car un c`t de mic zgomot de vietate, ]ns[ nimic[ nu se auzea, totul era cufundat ]ntr-o t[cere de morm`nt, chiar =i p[s[rile acvatice p[reau a fi p[r[sit acele locuri at`t de s[lbatice =i ]ngrozitoare. Deodat[, iat[ c[ o tr`mbi\[r[sun[ ]n dep[rtare =i subite r[cnete =i chiote]ntr-un muget colosal cutremurar[toat[suprafa\a stufului. Vijelia de glasuri omene=ti, sunetele tr`mbi\ei =i h[m[itul c`inilor se ad[ugau mereu.

Cu carabina gata de]mpu=cat, sim\eam c[inima mi se zbate cu gr[bire. }mpu=c[turile]ncepur[a se r[spunde din toate p[r\ile,]ndes`ndu-se mereu. Doi lupi =i o vulpe, furi=`ndu-se prin stuf, trecur[pe l`ng[ mine, dar conform instruc\iei primite, ]i l[sai s[ treac[ =i nu m-am c[it de aceasta; c[ci iat[ ]n dreapta ivindu-se un mistre\ cu zgomot =i tr[snind prin stuf ce pica ]n toate p[r\ile, adulmec`nd cu r`tul =i sclef[ind din f[lci. El era din cei adul\i =i foarte mare. Cum se vede, era grozav de m`nios, c[ci fizionomia lui ur`cioas[ te ]nfiora; p[rul de pe ceaf[ era zb`rlit, mi=c`ndu-se ]nainte =i ]napoi, iar urechile a\intite, parc[ sim\eau prezen\a mea. Col\ii lui mari ca doi pumnali erau acoperi\i la gingini cu spum[ de bale. }n acel moment r[sun[ o ]mpu=c[tur[ de pe mal, cum mi se p[rea, din \eava lui Grünbaum. Monstrul se opri pe loc, ]ntorc`ndu-=i capul]nspre partea]mpu=c[turii, favorabil moment, care]mi d[du timp de a-l \inti cu preciziune dup[urechi: slobozind]mpu=c[tura, f[cui o s[ritur[ ]n l[tuti, sco\`nd cu gr[bire pumnalul din teac[.

Fiara, cu o groh[itur[asemenea unui tunet dep[rtat, vroi a se izbi]nainte, dar se r[sturn[pe o coast[, s[p`nd cu col\ul ]n p[m`nt, apoi]n grab[conteni mi=c[rile. Cu iu\eal[ ]nc[rc[i de nou carabina, dar mai lini=tit acuma, c[ci n-aveam mai mult grij[s[ ]ntrebuin\ez pumnalul, dac[fiara s-ar scula =i n[v[li asupra mea.

Ce pl[cere, c`nd dup[ pericol te sim\i biruitor, c[ci iat[-m[ acum =i pe mine figur`nd]n r`ndul eroilor acestei serioase v`n[toare. M[cortea[36] s[pun piciorul ca biruitor pe victima mea. Dar m[ ]ngrijii c[fiara poate c[nu-i]nc[des[v`r=it moart[. +i nici c[ am gre=it v[z`nd-o cum c[tinel ridic[capul s[u s`ngerat. Atunci uitai tot pericolul, prev[z`nd c[o s[-mi scape =i eu voi r[m`ne ru=inat ]naintea camarazilor; acest g`nd]mi a\`\[ curajul, =i-ntr-o s[ritur[ apropiindu-m[ de mistre\, ]i zdrobii capul cu a doua ]mpu=c[tur[. R[cnetele, chiotele =i ]mpu=c[turile c[tinel ]ncepur[ a conteni =i peste scurt r[sun[ nu departe tr`mbi\a de rechemare.

Rezultatul =i dob`nda acelei mari v`n[tori au fost trei mistre\i de 10-12 ani, dintre care cel mai mare fu]mpu=cat de Grünbaum, av`nd o greutate de 300 kilograme =i o lungime de 2 metri, iar[ col\ii de la gingini p`n[la v`rf 22 centimetri; al doilea ]n m[rime era cel ]mpu=cat de mine =i unul de Ludwig. Scroafe erau 4 b[tr`ne, mistre\i tineri de la 3-4 ani unsprezece, 20 de purcei godaci, adic[de la 1-2 ani, 7 lupi, 3 vulpi, 2 bursuci b[tr`ni, vreo duzin[ de iepuri =i o vidr[, a c[rei blan[ e foarte scump pl[tit[ de rabinii jidove=ti, ce-=i coase din ea un fel de cealma, pe care o poart[ pe cap ]n timpul s[v`r=irii oficiului]n sinagog[.

Dar o a=a mare v`n[toare nu putu s[ treac[ f[r[ unele ]nt`mpl[ri nepriincioase. Unul din h[ita=i a fost r[nit la picior de un glon\ bezmetic, doi v`n[tori \[rani r[ni\i de mistre\i, mai ales unul, a c[rui spinare fu sf`=iat[de la =old p`n[ la ceaf[, iar un cazac ce prinse un purcel de picioare, fu r[sturnat de scroaf[ =i fr[m`ntat cu r`tul, f[c`ndu-i straiele buc[\i =i c`teva vulne[37] pe piept.

Dar toate aceste triste accidente fur[uitate,]ndat[ce ne adunar[m la podul trec[toarei, unde st[tur[m uimi\i de o impozant[priveli=te. Spiridon =i Zaiko preg[tir[aici o ova\iune lui Zguriev, directorul v`n[toarei, form`nd]n mijlocul podului plutitor o piramid[din v`natul ucis. Pe culmea acelei piramide era a=ezat un fel de tron ]mpletit din stuf =i plante acvatice. Dup[ ce ne adunar[m cu to\ii la acel loc, atunci la un semnal dat, Zguriev fu ridicat de noi pe bra\e =i a=ezat ]n triumf pe acel tron, pun`ndu-i-se pe cap o cunun[de papur[=i flori de nuf[r de balt[, iar]ntr-o m`n[carabina,]n cealalt[un pocal cu =ampanie.

Un puternic vivat, acompaniat de glasul tr`mbi\elor, r[sun[ pe malurile Dun[rii, str[b[t`nd p`n[ la zidurile Chiliei. Veselia ]ncepu de nou, =i ]ntre toaste fulminante =i ur[ri ]n s[n[tatea =efului nostru se porni podul la vale pe curgerea apei, c`rmuit de iscusi\ii v`sla=i, care m`nuiau lope\ile]n tactul unui mar= ce-l c`ntau cazacii cu tr`mbi\ele.

Cu pl[cere m[uitam la figura atletic[a lui Zguriev cu fizionomia lui mar\ial[,]ns[simpatic[totodat[. }n voiniceasca sa poz[de comandor p[rea a fi zeul acestor \[rmuri s[lbatice cu vastele lor mla=tini, ce-i aduceau ca sacrificiu tot soiul de viet[\i din imensele lor extinderi.

C`nd ajunser[m la otel,]nserase deja, =i noi, obosi\i =i osteni\i de puternicele emo\iuni ale zilei, ne aruncar[m cu gr[bire]n bra\ele lui Morfeu, ce ne]nchise peste scurt truditele pleoape.

VI

Lacurile Elve\iei sunt pentru pictori =i poe\i raiuri p[m`nte=ti, pentru romantici=ti comori nesecabile, fiindc[ compun ]nc`nt[toare tablouri]ncadrate de uria=ii mun\i cu ale lor m[guri, ce str[bat maiestuos nourii, lucind la soare cu ale lor plete de z[pad[.

Toate aceste colosale pl[smuiri geologice]l aduc pe turist la extazul admira\iunii, inspir`ndu-i g`nduri poetice. Iar de-i t`n[r =i amorezat, atunci a=a o priveli=te negre=it c[-i aprinde dorin\a de a petrece cu a sa amant[ o via\[ idilic[ ]n vreun s[la= de pe v`rful unei st`nci oable, „la ale c[rei temelii clocotesc cu muget apele ce vin din mun\i =i se revars[ ]n lac. Acolo amoreza\ii]n fragede]mbr[\i=[ri =i dulci s[rut[ri drese cu lapte de la o c[pri\[ce pa=te nu departe, vor adormi cu jur[minte de fidelitate pe buze,]mpleti\i ca dou[ml[di\e ce ies dintr-o r[d[cin["... De a=a fericire ne vorbe=te Florian[38]]n romanele sale. Dar l[s[m s[adoarm[aman\ii]mb[ta\i de nectarul amorului =i s[vedem ce face pictorul pe malul pitorescului lac? Zgribulit dinaintea plan=etei sale de pictur[=ede el cu s`rguin\[, adun`nd de pe palet[gradele diverse ale culorilor ce le]ntinde pe p`nz[, imit`nd cu preciziune natura ce se oglinde=te]n ochii lui. El nu simte alta nimic. Toat[fiin\a lui e concentrat[ ]ntr-un singur g`nd, ]n singura dorin\[ ca tabloul lui s[ fie aprobat de Academia de bele-arte, spre a dob`ndi medalia de aur =i laurii pompo=i, v`nz`ndu-l apoi cu mare pre\. Cu a=a speran\[ ]=i hr[ne=te el organismul s[u h[mesit de foame, =ez`nd din zori de zi p`n[la asfin\it de soare pe acela=i loc, f[r[a gusta m[car din becisnicile provizii ce le \ine]ntr-o mic[desag[: c`teva cartoafe fripte =i o buc[\ic[de ca=caval. Dar el nu simte foamea, iluziile de aur i-au luat apetitul.

Iat[c[acum se ive=te pe mal v`n[torul pasionat. M`hnit =i obosit de osteneal[, se pune oft`nd pe malul lacului, arunc`nd cu ciud[torba v`n[toreasc[ de pe sine, ce-i ast[ dat[ de=art[ de v`nat, con\in`nd numai c`\iva c`rmoji de p`ine usact[. Din zori de zi p`n[ ]n sear[ a cutreierat malurile pitorescului lac, f[r[ a g[si o r[\u=c[ m[car sau un c`rstel de balt[. El blestem[cu m`nie acest loc pitoresc, ce g`dil[numai vederea, ned`nd prilej m[car de o singur[ ]mpu=c[tur[. Tologit pe mal, se g`nde=te la un loc din alt[\ar[, unde ar putea]ndestula pasiunea sa v`n[toreasc[,

slobozind duzine de]mpu=c[turi pe or[=i]ntorc`ndu-se apoi]n triumf acas[cu torba plin[de p[s[ri de tot soiul.

Vras[zic[, omenirea cu diferitele sale pasiuni =i tendin\e, admir[=i iube=te natura nu numai]n p[r\ile ei frumoase, ci =i]n cele ur`cioase. Din aceast[ cauz[ se nasc partide diametral opuse ]n privin\a ideilor =i a sim\irilor: ideali=ti =i reali=ti, utopi=ti =i senzuali=ti, optimi=ti =i pesimi=ti =. m. a., care se combat ]n dezbateri controverse, unul ]mpotriva altuia, ajung`nd la du=m[nia cea mai]nver=unat[. +i, cum se vede, fiecare are drept]n opiniile sale. Amorezatul idealist admir[formele plastice =i gra\ioase ale femeii adorate, pe c`nd anatomul ]nsetat de =tiin\a medical[ scormone=te cu aviditate ]n m[runtaiele ce eman[ putrejunea unei a=a fiin\e. Pictorul e entuziasmat de tabloul unui lac ]ntins cu apa sa transparent[ =i alb[strie ]n care se reflect[ razele soarelui ce asfin\e=te dup[ m[gurile mun\ilor, pe c`nd v`n[torul prefer[ mai degrab[ o balt[ glodoas[ cu emana\iunile sale nepl[cute, din care ]ns[ la orice pas zboar[ vreo becas[ sau ra\[ s[lbatic[, victime ce le culege cu ]mpu=c[turi necontenite, ]ndestul`ndu-=i pl[cerea cea mai aleas[, fiindc[fiecare]mpu=c[tur[reu=it[este pentru d`nsul echivalent[dulcii s[rut[ri, ce o ia amantul de pe buzele adoratei sale.

Apoi a=a un ideal v`n[toresc unde aiurea se poate g[si, dac[nu pe lacurile]mbuc[turii Dun[rii? Lu[m, de pild[, lacul Chitai. Plutind pe el]ntr-o luntre, vezi labirinte de stuf ce cre=te]n insule fantastice pe luciul apei transparente ce se-ntinde loc de 10 kilometri p[tra\i. Ici z[re=ti ca ni=te str[zi largi, ce se]ncruci=eaz[ ]n diferite =ov[ituri, colo se deschide deodat[o uria=[pia\[,]n al c[rei mijloc sunt a=ezate]n simetric[r`nduial[ p`lcuri de stuf, ce seam[n[a fi urzeala unui templu fantastic. +i pe toate aceste str[zi, pie\e =i locuri de=erte se primbl[ ]not`nd o lume de p[s[ri de tot soiul =i gin\i,]mbr[cate]n haine de culorile cele mai diferite. Iat[c[dintr-o mahala iese pe pia\[o turm[de lebede albe ca z[pada, iar[de pe alt[strad[se ivesc, ca un regiment de

ro=iori, gotcile cu pieptul lor de culoarea j[raticului. Din toate p[r\ile vin =i se]ncruci=eaz[legioane de ra\e de sute de soiuri, b`tlanii =i pelicanii cu a lor ciudat[ traist[ de sub plisc, ]n care adun[ pe=tele prins. Pe deasupra capului ]\i zboar[ nouri de becazi, culici, corlani de balt[, pescari albi =i vine\i, r`ndunele de mare =.m.a. Dar ce mai concert haotic intoneaz[aceast[lume de p[s[ri, chem`ndu-se =i ]ndemn`ndu-se]n jargonul lor de \ipete =i c`r`ituri.

R[sun`nd prima noastr[ ]mpu=c[tur[, se ]ntunec[ soarele ca de o cortin[ de aripi a p[s[rilor ]nsp[im`ntate, ce se ridicar[din stuf, asurz`ndu-ne cu \ipetele lor de alarm[. Ajungea s[slobozi]mpu=c[tura f[r[a \inti =i victimele picau cu duzinele pe ap[.

Aceast[colosal[c[s[pie de p[s[ri se prelungi vreo dou[ore, p`n[ ce ele, des[v`r=it speriate, se ridicar[sus]n aer,]ndrept`ndu-=i zborul spre alte locuri ale Dun[rii.

Rezultatul v`n[torii noastre au fost dou[ luntre cu v`rf umplute cu ra\e, gotce, lebede =i c`\iva pelicani, din a c[rora piele cazacii au cusut pentru comandantul lor un foarte elegant palton impermeabil, cu gulerul din g`turi de ra\e s[lbatice, ce f[cea un efect deosebit pe albul de z[pad[al penelor, fiind de culoarea zamfirului. Din dob`nda v`n[toarei o mic[parte fu]ntrebuin\at[pentru buc[t[ria noastr[, iar[cea mai mare parte trimis[pe=che=uri or[=enilor cunoscu\i.

Noi gata eram s[facem]nc[o v`n[toare, ce ne-a fost f[g[duit-o Zguriev, adic[la somni prin=i cu undi\a, pe care pescarii aveau a-i scoate la mal, evolu\ie foarte interesant[ce seam[n[mult cu pesc[ria la moruni =i nisetri]n timp de prim[var[. Dar cu mult[p[rere de r[u trebuir[m s[ne]ntoarcem pe acas[, fiindc[ ]ncepur[ploile de toamn[cu neguri]ntunecate, ce ies din mla=tinile =i b[l\ile Dun[rii. Deci dup[dispozi\ia =efului nostru, majordomul cu provizii, c`ini =i arm[tur[se porni la Chi=in[u sub a lui priveghere =i comand[, iar noi to\i ne]mb[rcar[m pe cel mai mare vapor al Lloydului austriac „Cleopatra“, ce porne=te

de la Viena cu itinerarul Pesta, Gala\i, Chilia, Ismail =i Odesa. Acea c[l[torie]n vesela noastr[companie am petrecut-o cu mult[pl[cere. Ajung`nd la Odesa, ne-am r[zle\it, =ase de ai no=tri au r[mas]n ora=, iar[Spiridon, Varhovici, Zaiko =i eu ne-am]ntors la Chi=in[u.

Luarea de r[mas bun am s[v`r=it-o la Odesa, unde ]n cel mai ales restaurant am dat colectiv ]n onoarea lui Spiridon o cin[ grandioas[, ]nzestrat[ cu toate atributele =i muzic[ militar[. Multe toaste au fost ridicate, iar la urm[ toastul f[g[duin\ei ]nvoitoare, ca, dac[ ne va fi cu putin\[, s[ ne adun[m la o v`n[toare]n nordul Basarabiei,]ncep`nd de la codrii Orheiului p`n[la p[durile Buhotin, grani\a uscat[ ]ntre Bucovina =i \inutul Hotinului.

VII

Desigur c[memoriul meu v`n[toresc nu va aduce pl[cere fiec[rui cititor, ci poate numai adev[ra\ilor v`n[tori, nu acelor de gal[,]n m[nu=i palide =i ghete lustruite, ci v`n[torilor pasiona\i, care gata sunt pentru c`teva]mpu=c[turi s[-=i martirizeze picioarele, cutreier`nd mun\i =i v[i, =esuri =i b[l\i, suferind ar=i\[, frig =i sete, numai ca torba lor s[fie plin[cu victime agonisite]n sudoarea frun\ii.

Astor fel de schingiuiri sunt supu=i mai to\i v`n[torii pasiona\i, nu numai cei ce v`neaz[p[s[ri, ci =i frumu=ele, alerg`nd cu dor =i oft[ri pe urmele cochetelor, ce-i momesc cu h`tre z`mbiri, precum momesc pasiunile pe cei]n=ela\i de bog[\ii, glorii =i renume. La urm[ ]ns[toate aceste combina\ii se supun proverbului:

Le monde est une pipée,
Où l’on est tour-à-tour chesseur et gibier.

FLORICICA CODRULUI

Legend[

CUPRINS

I

}n timpul robiei poporului rusesc* gemeau sub al ei jug ap[s[tor optzeci de milioane de suflete pe un teritoriu]ntins,]ncep`nd de la zidurile Chinei p`n[la malurile Nistrului, un teritoriu colosal]n m[rimea lui. Boierul era servul \arului, iar[poporul de r`nd sclavul boierului.

Acea epoc[plin[de desf[tare era fericit[pentru boierimea nobil[, care se folosea]n plin de puterea mai c[nem[rginit[ce o avea peste robii s[i... Boierii tr[iau]n orgii =i]n risip[, neg`ndind la interesele patriei, chibzuind c[, dac[ terenul lor este neat`rnat =i robii supu=ii lor, trebuie s[fie \ara]n bun[or`nduial[. Iar[ la caz de r[zboi cu turcul p[g`n, boierimea ducea la c[s[pie legioane de robi pentru statul militar, =i cu asta sc[pau de datoriile lor]n caz de r[zboi fa\[cu \ara, zic`nd c[ s`ngele nobil trebuie p[strat]n \ar[ca un product scump, iar[nu v[rsat]n lupt[de-a valma cu mojicii, ba]nc[cu antihri=ti =i neboteza\i**. Ast[nedreptate provenea mai mult din cauza c[feudalii Rusiei nu aveau asem[nare cu vechii feudali r[zboinici ai Germaniei, ci mai lesne se pot compara cu sibari\ii romani sau, mai bine zis, cu bon\ii capi=tii lui Bachus =i Venus, pentru c[pe altarul acestor dou[zeit[\i boierimea consuma r`uri de b[uturi =i multe frumuse\i femeie=ti: c[ci pe timpul acela se pre\uia femeia ca un product de consumat]n toat[prospe\imea precum =i b[uturile]n toat[vechimea lor.

---

* Vezi*: Memoirs d'un de mes voyages en Russie*[1], 1852, de autor.

** }n ideile de atunci oricine nu era de religiunea ortodox[oriental[se considera ca antihrist.

Vinul atrage voluptatea, iar[voluptatea este]nsetat[de vin, a=a gl[suia axioma veche, =i]n temeiul acestei axiome se s[v`r=eau cele mai monstruoase bacanalii, c[rora urmau cele mai ur`cioase cruzimi s[v`r=ite pe seama robilor supu=i, care ca =i gladiatorii romani f[ceau cu chinurile lor pl[cere c[l[ilor privilegia\i. Deci =i acuma exist[ ]nc[ mul\i invalizi ai sibaritismului de atunci, c[rora le apar prin vis zilele fericite ale timpului trecut, =i la ale c[ror vedenii z`mbesc]nc[cu pl[cere. Iar[pe b[tr`nii lor din poporul de r`nd]i trec fiori reci, c`nd v[d prin somn acele timpuri cu spectrul robiei, ]ntinz`nd spre ei cu o ghear[obezile, cu alta ar[t`ndu-le biciul c[l[ului, =i ca fo=ti robi r[cnind cu disperare se trezesc, rotind]n jur o c[ut[tur[s[lbatic[, nevenindu-le a crede]nc[ ]n realitatea libert[\ii.

Subita metamorfoz[s-a s[v`r=it de liberatorul Alexandru II. El cu curajul unui domesticitor, apropiindu-se de colosala colivie de fier, ]n care l`ncezeau de veacuri milioane de robi, \inti cu o rug[ochii s[i spre cer =i, cu o m`n[ f[c`ndu-=i cruce, cu cealalt[deschise poarta acelei colivii. Milioane de voci ale robilor rugir[de bucurie, n[bu=ind la ie=ire ca un avalan=, ca o mare ie=it[, ce sp[rg`ndu-=i pragurile spr[vale, r[stoarn[totul ce-i st[ ]n cale. A=a =i torentul furios =i orb al poporului liberat zdrobi]n repejunea sa impetuoas[ ]nsu=i pe domesticitorul s[u.

Toate aceste acte colosale se s[v`r=ir[ cu o a=a spontaneitate, c[ chiar istoria s-a oprit uimit[ cu condeiul ]n m`n[. C[ci nu se]mplini nici jum[tate de veac, c`nd tot aceea=i boierime feudal[ sibarit[ ]=i lep[d[ anteriele t[t[re=ti =i, ]mbr[c`ndu-se de mod[, ast[zi]nc[petrece la benchetele, nu ale str[nepo\ilor, ci ale drep\ilor ei fii]ntor=i de la Paris, =i se desfat[ ]n ale lor domenii nu cu cobzari, ci cu orchestre de mod[, cu b[uturi, nu de brag[, ci din viile franceze, cu femei, nu roabe, ci femei de mod[cobor`te din Parnas pe sc[ri\e de aur =i pietre scumpe... }ns[ b[tr`nii de pe timpul robiei privesc la aceste bacanalii rafinate, posomor`ndu-se, neg[sind]n ele pl[cere, c[ci prin fumul orgiilor actuale le

apar pe pere\i cuvintele legii penale, precum le-a v[zut Baltazar[2] la al s[u banchet istoric. Se-n\elege c[a trecut timpul robiei, c`nd chiar visul celei mai criminale pl[ceri se pref[cea]n realitate f[r[control =i f[r[pedeaps[din partea zei\ei Themis[3].

A=a, de pild[, tr[ia atunci]n r[sf[\are marele boier Andrei Klimenko, proprietar puternic al unui =ir de mo=ii pe malurile Niprului. Avu\ia acestui Crezus[4] era de dimensiuni colosale,]ncep`nd de la a lui corpolen\[ p`n[la cea mai ne]nsemnat[proprietate. Pe el]l numir[corifeul boierimii din Ucraina. Re=edin\a sa era o cas[sau, mai bine zis, o mul\ime de od[i lipite una de alta, alc[tuind un ciudat labirint de vreo sut[de desp[r\ituri]n=irate f[r[simetrie sau vreo idee arhitectonic[. Cu toate aceste, erau curat \inute de o droaie de slujitori ale=i din miile de robi.

Boierul Klimenko petrecu o via\[de]mbuibare, =i casa lui era un fel de birt pentru to\i migie=ii, ce doreau s[m[n`nce =i s[ beie bine. Pivni\ele lui, de dimensiunile catacombelor din Roma, con\ineau ]n sine toate darurile lui Bachus. Iar[ ce se at`rn[de accesoriile de v`nat, apoi ele se alc[tuiau dintr-o turm[ de c`ini de felurite soiuri,]ncep`nd de la colosalii z[vozi p`n[la cei mai mici mop=i =i cotei. Boierul Klimenko era om galantom pentru robii s[i, dar asemenea =i un c[l[u avan pentru cea mai mic[gre=eal[.

Toamna dup[seceri= se deschidea pe mo=iile lui v`n[toarea, =i atunci re=edin\a boierului Klimenko reprezenta un for colosal, unde se aduna boierimea din toate olaturile, aduc`nd slujitori, v`n[tori, vizitii, lachei =i c`ineri cu c`ini de v`nat.

R[cnetele, \ipetele =i chiotele lor,]ntorloc`ndu-se cu urletele c`inilor, nechezul cailor =i sunetul tr`mbi\elor de v`nat, alc[tuiau un zgomot asurzitor, din care se deosebeau sudalmele]mb[ta\ilor ce ie=eau din pivni\ele deschise la to\i; =i cu c`t era mai s[lbatic[ dezarmonia, cu at`t g[sea boierimea mai mult[pl[cere. A=a =i =efii popoarelor s[lbatice asistau cu extaz la dansurile re-

ligioase, ce se s[v`r=eau cu acela=i zgomot]n prezen\a lor. Se vede dar, c[=i auzul are cultul s[u, precum =i creierii, c[ci ceea ce pare ciudat =i s[lbatic omului civilizat, pare armonios =i ales omului primitiv.

}n cele mai mari od[i ale proprietarului Klimenko erau]n=irate mese cu bucatele cele mai gustoase =i cu b[uturile cele mai alese, iar[benchetul =i be\ia contenea de abia spre zori de zi c`nd to\i consumatorii ca dup[ un r[zboi =edeau tr`nti\i mor\i be\i pe sub mese, prin jil\uri =i]n toate ungherele casei, unde pe care]l r[sturna des[v`r=it ame\eala.

La 1 septembrie boierul Andrei Klimenko serba ziua na=terii sale. La aceast[serbare erau trimise sute de invit[ri tuturor vecinilor, la prieteni =i cunoscu\i. O mul\ime de butoaie cu p[cur[erau]n=irate pe la r[sp`ntiile drumurilor spre a ilumina calea. Doi ur=i adu=i de la Perma erau slobozi\i ]n codri, unde se aflau =i o mul\ime de vieri =i c[priori. O ceat[ de v`n[tori se]ndeletnicea cu]ntinderea re\elelor pe marginile codrului pentru h`n\uiala v`natului.

+eful v`n[torilor era un om t`n[r de vreo 25 de ani, nalt de stat, cu tipul frumos, cu plete negre, cu ochii asemene negri =i mari,]mpodobi\i cu spr`ncene ]ncordate; iar[ mustea\a lui, r[sucit[ deasupra unei guri mititele, ]i da o expresiune de voinicie =i curaj. St[p`nul lui]l numea Hri\ko, iar[slujitorii cur\ii]l porecleau baistruc, necunosc`ndu-l de copil legiuit, c[ci el a fost lep[dat de prunc mic =i g[sit]n ieslele grajdului boierului Klimenko.

De copil mic Hri\ko se f[cu juc[ria =i distrac\ia slujitorilor cur\ii, iar[la urm[, c`nd copilul ajunse ]n v`rst[de 10 ani,]l lu[Klimenko]n re=edin\a sa]n func\iunea de paj. Trecur[ani =i Hri\ko din b[ietan se alese un fl[c[uandru iste\ =i dibaci la v`n[tori a=a, c[ ajunse la demnitatea a fi favoritul boierului Klimenko. +i mai ales =i-a c`=tigat bun[voin\a la un v`nat, c`nd st[p`nul s[u, fiind cam ceac`r,]mpu=c[de aproape]ntr-un vier

s[lbatic, dar[, nenimerindu-l, fiara furioas[l-a fost r[sturnat jos voind s[-l spintece, c`nd deodat[ Hri\ko, cu repejunea unui fulger s[rind c[lare pe fiar[, i-a ]nfipt ]n inim[ pumnalul s[u de v`nat, =i cu ast[bravur[sc[p[pe st[p`nul s[u de moarte. Din acea zi memorabil[ Hri\ko se f[cu des[v`r=it favoritul cur\ii, primind pe=che= un strai cu prozomente poleite =i denumirea de =ef al v`n[torilor. Ast[ ]naintare produse invidia tuturor v`n[torilor care nu-l cru\au cu cele mai veninoase lu[ri]n r`s, ating`ndu-se, dar cu paz[, =i de reputa\ia boierului Klimenko, care drept zic`nd nu era f[r[ pat[, cu toate c[ trecuse v`rtsa de 50 de ani.

Boierul Klimenko era unicul succesor la o avere colosal[=i nu se =tie pentru ce el a preferat cultul lui Bachus lan\urilor Hymeneii; se vede]ns[c[era de opinia c[cultul unuia nu se potrivea cu adora\ia altuia =i ast[idee l-a silit s[r[m`ie holtei b[tr`n. Pe de alt[parte era el om de natur[rece, =i s[ge\ile de foc ale amorului se stingeau lovind]n gr[simea corpolentului sibarit. Ca s[inspire el vreo pasiune unei femei era cu neputin\[, fiindc[de t`n[r Klimenko era foarte ur`cios. De stat mic, dar sp[tos, de o obezitate cumplit[, cu ochii mititei, cu pupilele galbene ca de motan, cu pleoapele umflate de gr[sime, cu nasul gros =i turtit, iar[n[rile lui ca dou[tr`mbi\e ]ntorlocate; toate aceste cusururi crescur[ ]nc[ la b[tr`ne\e a=a, c[acest Crezus era at`t de ur`cios,]nc`t inspira repulsiunea cea mai complet[.

Codrii cei mai]nsemna\i ai Ucrainei se numeau Volodar =i apar\ineau de-a lungul =i de-a curmezi=ul boierului Klimenko. Ei se]n=irau pe tot orizontul]ntr-o dung[verde =i con\ineau]n sine locuri de aspecte]nc`nt[toare, precum asemene =i desimi at`t de fioroase =i]ntunecoase,]nc`t razele soarelui nu mai str[b[teau ]n ele. Acolo era culcu=ul =i vizuniile fiarelor, de care nici v`n[torii nu se bizuiau a se apropia f[r[arme bune.

}n zilele senine =i f[r[v`ntoase se z[rea cum se urcau din acel spa\iu de verdea\[ spre albastrul cerului st`lpi de fum alb

ce ie=eau din bojdeucile p[durarilor ale=i din robii boiere=ti. Apele tulburi ale r`ului Ross curgeau la marginile acestor codri, iar[ la o cotitur[ a r`ului l`ng[ o st`nc[alb[pe o poieni\[sta o bojdeuc[afumat[=i neagr[a unui p[durar. Soarele era la apus =i amurgul serii c[tinel acoperea]n umbr[bojdeuca s[racului. Lini=tea]n al[turi era]ntrerupt[numai de zbieratul a dou[oi\e ce p[=teau]n poieni\[. Pe pragul bojdeucei =edea un b[tr`n ]n c[ma=[ rufoas[, ]ncins cu un curmei. B[tr`nul avea ca la 70 de ani,]ns[era]nc[musculos =i \an\o=. El st[tea pe g`nduri \intind o c[ut[tur[ ]n cursul r`ului, cu o m`n[ \inea pe genunchii s[i o cobz[ ale c[rei strune le atingea c[tinel cu degetele zb`rcite =i negre, =i morm[ia cu o voce]n[du=it[un fel de c`ntec, cum se vede, inspirat de g`ndurile unui trist suvenir, c[ci ofta din ad`ncul pieptului, apoi inton`nd pe instrumentul s[u un acord cu o voce puternic[de bariton c`nta:

|ar[, \ar[blestemat[,
Tu picat-ai]n robii
+i de hatmani lep[dat[
E=ti cuprins[de urgii.

C`nt`nd se opri deodat[=i trase cu urechea la zgomotul tropotului unui cal, ce str[b[tea cu repejune codrul spre bojdeuc[, =i se ar[t[mai t`rziu pe potica =uvuiet[ un c[l[re\ \in`nd cu o m`n[ fr`ul calului, iar[cu cealalt[ap[r`ndu-=i fa\a de crengile copacilor din calea sa. C[l[re\ul era Hri\ko; el sosind dinaintea bojdeucii s[ri din =a =i, apropiindu-se de b[tr`n, cu respect]i s[rut[m`na.

— Bine te-am g[sit, mo=ule Nikita, zise oaspele pun`ndu-se pe prisp[.

— Bine ai venit, f[tul meu,]i r[spunse b[tr`nul; ce ]nt`mplare te aduce la mine, c[ci nu te a=teptam ast[zi?

— St[p`nul nostru preg[te=te pe m`ine o v`n[toare mare =i eu, trec`nd nu departe de aici, m-am ab[tut la d-ta, r[spunse

Hri\ko oft`nd cu triste\e =i uit`ndu-se]n jur. Dar unde e=ti, Catrinu\[? adoase el cu]ngrijire.

— S-a dus la cules hribi, dar n-a z[bovi mult,]i r[spunse b[tr`nul uit`ndu-se cam pe furi= la el.

— O, de-ar veni mai cur`nd, c[ci tare n-am vreme =i a= dori s[-i vorbesc ceva]n grab[.

— Ce grab[mare ai?]l]ntrerupse Nikita, au doar[s-a]nt`mplat ceva la curte? c[ci nu degeaba]i calul sc[ldat]n spume, ridic[-i m[car =aua =i las[-l s[pasc[ni\el.

Hri\ko lu[tarni\a de pe cal =i-i d[du drumul pe poieni\[. Apoi]ntorc`ndu-se spre mo=ul Nikita se puse l`ng[el.

— +i ce se mai aude pe la voi?]ntreb[b[tr`nul.

— Ca totdeauna nimic[bun, r[spunse Hri\ko, a c[rui fa\[se posomor].

Nikita c[ut[cu]ngrijire la el, apoi pun`nd cobza la o parte]i zise cu triste\e:

— +i ce-i de mirat dac[nu po\i a=tepta vreun bine? Dezmierd[rile boierilor, cu care ne fericesc ei c`teodat[ din ur`t, toate se sf`r=esc cu vergi =i bice, ]mi e deci lucru de mirare c[ p`n[acuma]nc[nu \i s-au num[rat =i \ie vreo c`teva sute!

— +-apoi de ce s[fiu b[tut, c`nd eu ]mi ]mplinesc cu toat[ s`rguin\a datoriile serviciului?

— Ia a=a din haz... adic[s[arate la ceilal\i c[=i spetele favoritului nu sunt scutite de lovituri. A=a, dragul meu, boierilor le vin c`teodat[ toane ciudate. Am p[\it-o nu o dat[ ]n tinere\e c`nd eram cobzar la curte. +i de aceea cum te-am v[zut te-am cunoscut pe fa\[c[ai p[\it ceva sau ai s-o p[\e=ti.

— Ai dreptate, mo=ule Nikita,]i r[spunse Hri\ko cu un oftat. O presim\ire]mi =opte=te de ceva r[u cu]nceputul banchetelor la curte.

— +i pentru ce g`nde=ti a=a?

— Pentru c[toat[tinerimea de boieri, trec`nd la v`nat prin

codrii ace=tia, pot s[deie de urmele unui v`nat ce nu am de g`nd s[-l las]n m`inile lor. Iat[asta m[ ]ngrije=te.

— Gre=e=ti, dragul meu,]ntrerupse Nikita,]n\eleg de cine vorbe=ti, dar geaba-\i ba\i capul, c[ci sunt]n codrii no=tri locuri at`t de nep[trunse, ]nc`t ne este foarte u=or a ascunde urmele odorului t[u: =i de la tine asemenea at`rn[ s[ nu-i prea apropii de bojdeuca mea. Iar[ ]n urm[, f[tul meu, noi trebuie s[ facem cap[t vorbei cu c[s[toria ta, c[ci mai cur`nd sau mai t`rziu se poate ]nt`mpla aceea de care te temi a=a de mult.

— O, Doamne! c`nd m[ g`ndesc la aceasta, chiar]mi vine ame\eal[. De ce n-a= putea, c[s[torit cu Catrinu\a, s[tr[iesc]ntr-o \ar[unde nimeni n-ar]ndr[zni s[mi-o r[peasc[. Iar[dac[mi-a= duce femeia la curte, mi-ar lua-o negre=it, desp[r\indu-m[de ea. E destul s[plac[numai unuia din boieri, care]ndat[ar =i cump[ra-o cu bani sau]n schimb de la st[p`nul nostru. O! blestemat fie ceasul]n care m-am n[scut =i cei ce m-au lep[dat]n ieslele grajdului boieresc, adaose Hri\ko cu disperare.

— Totu=i nu te po\i pl`nge de soarta ta, c[ci tr[ie=ti]n bine, deosebindu-te de al\i robi ce p[timesc schingiuiri =i foame.

— +i ce-mi pas[de binele trupesc, dac[inima mea e schingiuit[, =i lacrimi n[bu=ir[din ochii lui. Dar deodat[tres[ri =i trase cu urechea, c[ci nu]n mare dep[rtare se auzi un glas melodios, vocea Catrinu\ei, care cobora potica codrului c`nt`nd. Iar ecoul codrului]i r[spundea =i totul sem[na sunetului limpede al unui clopo\el. C`ntecul deveni din ce ]n ce mai l[murit, put`ndu-se distinge urm[toarele cuvinte:

Floricica codrului,
Ce cre=ti singuric[
Sub razele soarelui
Pe-a codrului potic[,
Trist[-\i va fi soarta

Dac[-ai fi menit[
V`ndut[ca marf[
*S[fii os`ndit[**.

Ea c`nta cu pasiune p[=ind pe g`nduri spre casa p[rinteasc[.

Natura creatoare nu-=i alege locurile privilegiate spre a-=i dezveli podoabele sale. +i floarea codrului nu o dat[rivalizeaz[cu planta cultivat[sub vitrinele palatului. Catrinu\a, fiica codrului, cu frumuse\ea sa putea sta]n r`nd cu cele mai alese fiin\e, ce str[luceau ]n saloane cu a lor forme =i gra\ii ]nc`nt[toare. Catrinu\a se deosebea numai cu costumul ei cel simplu =i cu mi=c[rile ei nestudiate, cu coloratura obrajilor ei dogori\i de soare, ce da]nc[mai mult[vigoare frumuse\ii corecte a unui profil clasic, gra\ioas[ ]nchipuire, ce poe\ii orientului o chemau nu o dat[ ]n versurile lor]nfocate. Ochii ei negri, umbri\i de gene lungi, exprimau o c[ut[tur[gale=[=i p[trunz[toare, iar[p[rul ei era de o m[rime at`t de abundent[, ]nc`t]mpletit =i adunat]ntr-o coad[ajungea p`n[ la p[m`nt.

Deci Catrinu\a]nainta cufundat[ ]n g`nduri cu ochii \inti\i la p[m`nt, c`nd deodat[ nechezatul calului lui Hri\ko a f[cut-o s[ tresar[. Ea ]=i ]ndrept[ ochii spre bojdeuc[ =i, cunosc`nd calul, a ghicit c[l[re\ul, =i o z`mbire de pl[cere se ivi pe guri\a ei. Ea gr[bi spre poieni\[, unde o ]nt`mpin[Hri\ko =i o lu[de m`n[.

— O, de c`nd te a=tept,]i zise el, s[fiu aici =i s[nu te v[d]ndat[!

— Of, ce grab[, r[spunse Catrinu\a r`z`nd, tu doreai s[m[vezi]ndat[, dar venirea ta de ast[zi nu este prea grabnic[?

— Doamne! ce sunt eu vinovat dac[ ]ndeletnicirile la curte nu-mi dau r[gaz, =i tocmai acuma c`nd v`n[toarea cea mare se apropie, zace mult[r[spundere pe capul meu,]nc`t nu-mi r[m`ne timp de prisos.

— +i pe c`nd se va aduna boierimea la v`nat?

---

* C`ntec vechi malorus.

— De ast[zi peste o s[pt[m`n[, ]ns[ de m`ine chiar]ncep a sosi oaspe\ii cei din apropiere.

— Ce minunat[adunare va fi aceasta, =i cum a= dori s[privesc la curte sosirea at`tor boieri, zise Catrinu\a cu naivitate.

— Ba nu, puicu\a mea, r[spunse Hri\ko posomor`ndu-se, nici tu nu trebuie s[ vezi pe boierii v`n[tori, nici ei pe tine.

— +i pentru ce?

— Pentru c[te pot v`na prea u=or.

— V[zut-ai, m[rog, r[spunse Catrinu\a d`nd din umeri, parc[ eu sunt c[prioar[ s[lbatic[? Ce =ag[! +i cu o mi=care repede ]i aplic[ lui Hri\ko o sf`rl[ ]n v`rful nasului.

— Ori=icum, de=i nu e=ti pentru ei o c[prioar[s[lbatic[, apoi negre=it o poam[gustoas[, r[spunse Hri\ko oft`nd.

— Ian las[, lingu=itorule! nu m[mai face poam[gustoas[. Dar s[uit[m v`natul. Spune-mi mai bine c`nd m[vei duce la b`lciul de la Svirsk, ca s[-mi cumperi cordele =i papuci ro=ii de nunt[. G`ndesc c[ ]n grab[nu m[vei duce, c[ci e=ti zg`rcit de bani =i nu vrei ca mireasa ta s[ fie frumos ]mbr[cat[, tem`ndu-te c[voi pl[cea vreunui boierna= tinerel ce umbl[pe la b`lciuri dup[ fete frumoase, a=a c[ am ghicit? Astfel vorbind apuc[ pe Hri\ko de v`rful must[\ilor, r[sucindu-le]n degete. T`n[rul fl[c[u ]i prinse cu o m`n[degetele, iar[cu ceealalt[o trase pe genunchi =i, fermecat de privirea ei,]=i plec[capul pe um[rul ei.

— Dar,]s zg`rcit, r[spunse el, c[ci tu-mi e=ti toat[ avu\ia mea, care n-a= da-o ]n schimb nici pe toate mo=iile boierului nostru. +i iat[ pentru ce m[ ]nfiorez, c`nd m[bate g`ndul c[te pot pierde.

— Uit[-te, m[rog, ce g`nd!

— A=a, zise Hri\ko, \ine minte c[acest g`nd m[ prigone=te p`n[=i]n somn. Nu o dat[te v[d prin vis]n bra\ele unui boier, =i atunci cu spuma la gur[sunt silit s[privesc cu umilin\[cum tu te lup\i resping`nd dezmierd[rile sale. O! atunci sar din pat nebun de durere =i alerg prin codru, astup`ndu-mi urechile prin

care p[trund \ipetele tale de desperare. Nespus e atunci chinul meu. +i Hri\ko]=i]ntoarse fa\a ascunz`ndu-=i lacrimile ce-l podidir[.

— Contene=te... zise Catrina oft`nd dureros. Se uit[cu comp[timire la el, l[rgindu-i-se pupilele ochilor sub ap[sarea nespusei spaime ce o cuprinse.

— Nu-mi mai vorbi astfel de cuvinte]nfrico=ate ce fac de-mi furnic[tot trupul de fiori, =i ea, lipindu-se de Hri\ko, tres[ri iluminat[de o idee subit[=i]i vorbi:

— +tii ce, iubite, s[fugim de sub robie, c[ci]mi e fric[s[nu se]nt`mple cumva prezicerea ta. Tata ne-a dat binecuv`ntarea sa =i]n cugetul nostru poate]nlocui binecuv`ntarea preotului s[tesc. Tu m[iube=ti =i eu asemenea pe tine, cu ale noastre bra\e ce =tiu ce-i sila =i ce-i munca nu vom pieri de foame. Mai ast[-iarn[st[team cu t[tuca la foc =i el]mi povestea p[t[raniile lui din c[l[toriile sale ca c[r[u=]n \[rile str[ine. Deci =tiu c[este o \ar[unde oamenii de teapa noastr[sunt slobozi ca p[s[rile lui Dumnezeu, ca v`ntul ce zboar[ ]n pustiuri, =i c[ acea \ar[ nu este departe de aice, c[ci ea se afl[ pe malul Prutului =i se nume=te Rom`nia. }ncolo deci! acolo-i sc[parea noastr[, =i numai acolo eu voi fi a ta, f[r[ca cineva s[aib[puterea a ne desp[r\i.

Hri\ko ascult[cu luare-aminte cuvintele iubitei sale, el cu pl[cere ar fi zburat ca g`ndul ]n acea \ar[ fericit[, de unde ]i z`mbea neat`rnarea, unde proprietatea inimii sale ar fi scutit[ de orice r[pire. Cu ochii \inti\i spre buzele ei, el aduna ca o albin[ de pe ele dulcea speran\[ de un viitor fericit pe l`ng[iadul ce-l a=tepta aici.

— +i tu nu =uguie=ti?]ntreb[el dup[o mic[t[cere, spre a se]ncredin\a de hot[r`rea tinerei feti\e.

— Nu, r[spunse ea din toat[inima.

— Dar ce ar zice tat[l t[u de fapta noastr[?

— Va zice c[a=a o s[fie, se auzi glasul lui Nikita care, ie=ind

]n acel moment din bojdeuc[, prinse de veste vorba tinerilor amoreza\i. Merge\i, copiii mei! fi\i noroci\i, sc[pa\i din jugul robiei. Bunii cre=tini v[vor ar[ta calea, deci gr[bi\i p`n[ ce nu sose=te v`n[toarea =i, sco\`nd din chimir o mic[ punguli\[, urm[: iar asta s[ v[ fie de drum, c`\iva galbeni agonisi\i]n tinere\ile mele]n \ara spre care pleca\i. V[dau punguli\a =i Dumnezeu s[v[ocroteasc[, iar eu poate]n cur`nd m[ voi uni cu voi ]n alt[ lume, unde nimeni nu ne-a desp[r\i, unde cel mic cu cel mare stau al[turea uni\i prin fapte bune. +i Nikita ]=i plec[ fa\a zb`rcit[de b[tr`ne\e deasupra capetelor copiilor iubi\i, care]ngenunchind cu cuviin\[ ]i s[rutau picioarele.

}ntr-o clip[calul era]n=euat =i aceste dou[fiin\e pornir[cu speran\e]n viitor, =i o stelu\[str[lucea]n a lor imagina\ie, ca =i luntra=ul care,]mping`nd luntrea pe luciul unei m[ri nem[rginite,]=i \inte=te c[ut[tura spre un far]n dep[rtare.

Hri\ko =i Catrinu\a purcedeau c[tinel adesea]ntorc`ndu-=i ochii plini de lacrimi spre bietul b[tr`n, care, lu`ndu-=i cobza, ]i petrecea cu un c`ntec trist de r[mas bun. Umbrele celor dou[fiin\e iubite se ivir[ ]nc[de c`teva ori printre crengile copacilor, apoi disp[rur[ ]nvelite de amurgul serii ce se a=ternea pe potica codrului. Atunci vocea bietului Nikita ]ncepu a tremura ca =i strunele cobzei sale, =i c`ntecul lui se sf`r=i ]ntr-un suspin dureros, apoi sc[p`nd cobza din m`n[ pic[ pe pragul u=ii s[rut`nd cu buzele urmele fiicei sale =i b`iguind: Singur! singur pe ast[lume, =i un =iroi de lacrimi n[bu=i pe fa\a sa nec[jit[.

De trei zile =i trei nop\i pere\ii cur\ii boierului Klimenko se cutremurau sub zgomotul muzicii =i vuietul vocilor boierimii adunate]n ospe\ie. Orchestra compus[din robi sub direc\ia unui profesor de muzic[adus de la Praga era de vreo 50 de oameni. Toat[tinerimea boiereasc[=i to\i holteii b[tr`ni al Litvaniei benchetuiau la o mas[ ]ntins[, ]nc[rcat[ cu toate bun[t[\ile de m`ncare =i de b[uturi. Curgeau =iroaie de vinuri din butelii =i din paharele pr[v[lite. Era o orgie monstruoas[ ]n onorul am-

fitrionului b[tr`n. Conversa\ia cea mai h`d[, pove=tile cele mai f[r[de ru=ine zburau]n toate p[r\ile, =i c`teodat[ puternicul hohot al musafirilor asurzea zgomotul orchestrei. To\i erau cu chef, numai amfitrionul b[tr`n p[rea posomor`t, lovind cu ciud[ c`teodat[cu puternicul s[u pumn]n mas[=i r[sturn`nd =iruri de butelii cu vinuri scumpe, care ]n c[derea lor se stricau rev[rs`nd felurite arome ame\itoare. Iar[din c`nd ]n c`nd vocea lui de bivol se ridica]n sud[lmi, din care se]n\elegea motivul m`niei sale: Pu=chiul! lup ne]mbl`nzit! tic[losul! am s[-l jupoi de viu pe ho\ul nemul\umitor!

— Destul! destul! Bachus al Ucrainei,]l]ntrerupse un t`n[r blond, un proprietar megie=. Poate c[ l-au m`ncat lupii sau l-a spintecat vreun vier s[lbatic. +i la urm[de ce s[te superi de un lucru at`t de ne]nsemnat? Noi =i f[r[ renumitul t[u v`n[tor am reu=it de minune. Cincisprezece lupi prin=i de vii]n la\, cinci vieri =i doi ur=i uci=i. Ce-\i mai pofte=te inima?

— Ce nemul\umitor! ce nemul\umitor! r[gea boierul Klimenko; asta m[scormone=te; a fugit, f[r[ ]ndoial[. M`ncat de lupi, zici tu? nici vorb[, c[ci s-ar fi g[sit m[car potcoavele calului. Dar nu mi-a sc[pa, adaose el ca =i cum s-ar m`ng`ia; am trimis o sut[ de cazaci pe urmele lui*, promi\`ndu-le un premiu mare, dac[-l vor aduce, fie chiar mort. Da! am s[m[r[zbun, oh! am s[m[r[zbun, chiar cu m`na mea am s[-i storc s`ngele sf`=iindu-i spinarea... da... da... cu m`na mea... La aceast[perspectiv[fa\a sa ur`cioas[ se ]nsenin[ de o z`mbire diavoleasc[=i, r[sucindu-=i m`necile anteriului, cu pl[cere anticipa ac\iunea pedepsei s[v`r=ite de el]nsu=i.

— Piei, drace! prietene, nu te mai]ndr[ci,]i r[cni drept]n

* Magna\ii ruse=ti aveau dreptul s[\ie]n serviciul lor sate de cazaci c[l[ri, robi]mbr[ca\i]n straie c[z[ce=ti,]ns[f[r[alt[arm[dec`t biciul *(nahaica)*. Ace=ti cazaci]n revolu\ia polonez[ ]narma\i de boierime luptar[ ]n contra armiei imperiale.

ureche un alt t`n[r megie=, clipind cu ochii =i de abia b`iguind de be\ie. N-ar fi mare folos dac[l-ai c[s[pi pe Hri\ko. |i-a= zice ceva mai bun... Am z[rit prin droaia roabelor tale una cu ochi=ori negri, care nu e de obrazul t[u, mo=neagule, deci s[facem schimb. Eu]\i dau pentru d`nsa arm[sarul meu ce l-ai v[zut, pintenog cu stea ]n frunte, z[u, din s`nge ar[pesc.

— Vivat! r[cni deodat[toat[compania beat[, ridic`nd paharele ]n sus, s[ bem, s[ bem ad[lma= la schimbarea f[cut[... S[ tr[iasc[ proprietarul arm[sarului ar[pesc!... =i ]nc[ mul\i ani st[p`nul ochi=orilor negri! adaose un al doilea. S[tr[iasc[amfitrionul nostru Andrei, vivat!... +i loviturile paharelor, r[cnetele de veselie, zgomotul darabanelor =i al orchestrei se sleir[ ]ntr-o dizarmonie s[lbatic[asurzitoare.

— Fie! hot[r] boierul Klimenko, dup[ce se potoli zgomotul]nc`tva. S[o aduc[ ]ncoace, porunci el droaiei de slujitori ce sta la spinarea lui.

}n c`teva minute intr[ ]n salonul de benchet o femeie t`n[r[ ]n costum na\ional, p[=i spre st[p`nul ei =i ]ngenunchind ]i s[rut[ picioarele. Apoi, ridic`ndu-se =i]ncruci=`nd m`inile la piept, st[tu f[r[mi=care, a=tept`nd porunca.

— Hanzia!]i zise cu asprime boierul Klimenko, de ast[zi]nainte tu nu mai e=ti roaba mea, ci roaba acestui boier, =i ar[t[cu degetul spre t`n[rul brunet. De acuma el este st[p`nul t[u =i tu proprietatea lui.

T`n[ra copil[se uit[cu indiferen\[la noul s[u tiran =i, apropiindu-se de el tot cu aceea=i mi=care automatic[,]ngenunche =i]i s[rut[turetcile botforilor]n care era]nc[l\at.

— Vivat! bravo! strigar[musafirii. Bucur[-te, fecioar[, c[ai sc[pat de postul mare... +i cu aceast[ironie batjocoritoare s-a s[v`r=it actul de schimb]n toate formele legiuite.

Apoi din butelii]n pahare =i din toaste]n toaste toat[aceast[companie abia tocmai dup[miezul nop\ii]ncepu a conteni. Zgomotul vocilor amor\i, limbile se legar[. R[cnetele =i c`ntecele

contenir[prin pauze]ndelungate =i la urm[sub ap[sarea alcoolului toate mi=c[rile se paralizar[ ]ntr-un somn letargic. Tuturor li s-au t[iat picioarele, unul c[zu sub mas[, altul z[cea cu capul pe mas[, unii pe podeal[, al\ii pe scaune =i o hor[ial[general[r[sun[ ]n spa\iosul salon]mbuibat de mirosul feluritelor b[uturi =i mucuri de lum`n[ri arse, ce clipeau c`nd =i c`nd prin sfe=nice =i candelabre.

}n ograda cur\ii =i afar[asemenea predomina o t[cere]ntrerupt[numai de urletul c`inilor satului, ce sim\eau emana\iunea st`rvilor de lupi jupoi\i =i arunca\i pe gunoiul grajdului boieresc.

III

Noaptea era lini=tit[=i senin[. Luna plin[rev[rsa lumina sa gale=[pe c`mpii =i miri=tile aurite. }n dep[rtare pe orizont se deosebeau ]n ondula\ie contururile codrilor. Totul era cufundat ]n t[cere, numai grieru=ul c`mpului, c`nt[re\ul nop\ilor de toamn[ r[suna ca un clopo\el ]n dep[rtare. Unde =i unde printre cl[ile p`inilor clipea ca ni=te stelu\e flac[ra focurilor a\`\ate de secer[tori, care obosi\i noptau ]n c`mp. V`ntul de toamn[cu a sa suflare rece prevestea]n zare o brum[ ]mbel=ugat[.

Dar ce-i cu tinerii fugari, care cu o gr[bire a=a de mare p[r[sir[\ara! Ei, cufund`ndu-se ]n codru, c[l[torir[ necontenit p`n[spre miez de noapte; cu o m`n[ \inea Hri\ko pe Catrina pe =a, cu cealalt[ c`rmuia calul cu fr`ul. Biata copil[ obosit[ =i p[truns[ de frigul nop\ii tremura ca de friguri. Hri\ko, care cuno=tea toate potecile codrului, ]ndrept[ calul spre cursul r`ului]ntr-un loc, unde =tia c[-l poate trece]n vad, ie=ind atunci din hotarele domeniilor lui Klimenko. Ajung`nd la o st`nc[oabl[, ei se oprir[=i am`ndoi se cobor`r[de pe cal, iar Hri\ko a\`\[ un foc de vreascuri uscate, apoi, lu`nd dintr-un s[cu=or c`\iva c`rmoji de p`ine, se ]mp[r\ir[ am`ndoi cu cina s[racului. Dar]n periodul amorului jun ei se sim\eau ferici\i neg`ndind la pericol, nesim\ind

foame, c[ci amorul]i hr[nea cu nectarul s[u vivific. Cu toat[nep[sarea tinere\ii, Hri\ko era trist =i dus pe g`nduri. El =tia bine c`t de mare va fi ciuda st[p`nului s[u pentru c[ a fugit tocmai ]n ziua v`n[torii, deci \in`nd ]n bra\e pe iubita sa tr[gea cu urechea cu ]ngrijire la cel mai mic zgomot sau mi=care, ce se auzea ]n mijlocul t[cerii domnitoare ]n jurul lui; ]ns[ numai prin intervale se auzea tristul vaiet al buhnei ]n despic[turile st`ncii, sau fo=netul unui =oarece prin frunzele uscate picate de pe copaci.

Catrinu\a, culcat[cu capul pe genunchii lui Hri\ko =i sim\ind c[ldura priincioas[ce venea de la foc, adormise de somnul dulce al nevinov[\iei ca pruncul la s`nul mamei sale, sim\indu-se ocrotit[ de bra\ul puternic al iubitului s[u. Hri\ko se uita \int[ la capul iubitei sale cu distrac\ie, ]mpl`nt`nd degetele ]n m`ndrul ei p[r. Nu o dat[lipea de buzele sale p[rul ei, ce-i pica]n unde pe genunchi, cu capul plecat =i pe g`nduri meditau ei la acea \ar[ fericit[ spre care se ]ndreptau, dar subit se m`hni, g`ndul lui aduc`ndu-=i aminte de pedeapsa ce-l a=teapt[pentru fapta sa. El =tia c[ ]n urma lui sunt trimi=i gona=ii ca s[-l prind[=i c[, odat[picat]n m`inile lor, nu putea a=tepta nici o ]ndurare de la st[p`nul s[u. Dar el ca gladiatorul curajos, ce p[=e=te]nt`ia=i dat[ pe aren[ ]n lupta cu fiarele, nu se ]ngrijea de via\a lui, ci de via\a iubitei sale, c[ci pe el ]l a=tepta biciuiala, iar pe ea t[iatul p[rului din cap =i predarea pentru desf[tarea cazacilor tineri. Astfel de pedeaps[ compunea o formul[ a statutului penal a=ezat de boierimea st[p`n[asupra robilor culpabili. Cu aceste g`nduri se ]ncordau ochii lui Hri\ko =i cu o durere de desperare str`ngea la pieptul s[u capul Catrinei, ca =i c`nd ar voi s[ deschid[ acel piept =i s[ o ascund[ ]n el. Apoi c[tinel plec`ndu-se spre buzele ei ni\el deschise, depuse o s[rutare =i r[mase cu o pl[cere nespus[ ]n acea poz[ ]ncremenit, sorbind a ei r[suflare. Deodat[tres[ri, ridic`nd capul =i tr[g`nd cu urechea. }n acela=i moment calul s[u, ce p[=tea]n poian[, ridic[asemenea capul =i, a\`\`nd urechile, nechez[ ]ncet.

Se auzi tropotul a o mul\ime de c[l[re\i din toate p[r\ile. C[l[re\ii se apropiau cu repejunea unui vifor, compun`nd un cerc,]n care trebuia s[fie]nchis fugarul.

Hri\ko]n\elese]ndat[tactica lor h`tr[ =i, scul`ndu-se cu gr[bire, trezi pe Catrinu\a din somn. Ea cu ochii somnoro=i se scul[uit`ndu-se ]n jur =i ne]n\eleg`nd nimic[.

— S[fugim, strig[Hri\ko, c[l[re\ii ne ajung! De-acuma ori moarte ori via\[, cu aceste cuvinte =i cu dib[cia unui clovn s[ri pe cal, tr[g`nd dup[el pe Catrinu\a, apoi]n fuga mare porni spre codru.

Dar era prea t`rziu. Glasurile s[lbatice ale cazacilor r[sunau ]n t[cerea nop\ii, c[ci ]l z[rise =i, ]ndemn`ndu-se unul pe altul cu hule =i chiote, se silir[a-i t[ia drumul a=a, c[ ]n mijlocul acestor pustiuri ale codrilor seculari]ncepu un crunt v`nat al omului dup[ om f[r[ ]ndurare, inspira\i unii de dorul premiului, al\ii de dorul a-=i p[stra via\a. De mai mult timp =ansele se combinau deopotriv[, c[ci nenorocitul fugar, prev[z`nd c[nu are sc[pare,]n fuga mare]=i]ncol[ci g`tul cu p[rul iubitei sale f[c`nd din el un la\ bine str`ns, apoi ]ndrept[ calul ]nd[r[t spre st`nca pr[p[stioas[.

Cercul cazacilor se]ngusta cu iu\eal[, unul din ei se apropie a=a de aproape,]nc`t ]ntindea chiar m`na s[-l apuce de plete; dar fugarul s[ri cu calul drept pe v`rful st`ncii, apoi,]nfig`ndu-i pintenii ]n coaste, ]l sili s[ p[=easc[ ]nainte. Bietul dobitoc, sim\ind pericolul, se ridic[ ]n dou[ picioare tremur`nd din tot trupul =i, tres[rind de lovitura biciului lui Hri\ko,]=i pierdu cump[tul, disp[r`nd ]n pr[pastie cu sarcina pe el... O clip[ =i din apele r`ului Ross se auzi zbucnetul unui corp greu ce picase dintr-o mare]n[l\ime.

IV

A doua zi pescarii Niprului, arunc`nd mrejele ]n apele r`ului, scoase la mal cadavrele]neca\ilor. Hri\ko era legat de leg[turile Hymeneii \esute de natur[din p[rul miresei sale, unindu-se cu ea precum pe p[m`nt asemenea =i]n]mp[r[\ia drep\ilor.

Tot]n acel loc, unde au fost ei g[si\i, se afl[=i ast[zi o pe=ter[ad`nc[, pe jum[tate ]necat[ ]n ap[, numit[ pe=tera Sirenei. Iar c`nd v`ntul zbucium[ apele r`ului, valurile se izbesc cu plesnet]n]ntunericul acelei v[g[uni, =i atunci din fundul ei se aude un sunet trist =i melodios, ca =i cum ar fi de sub p[m`nt. Locuitorii malurilor r`ului cred cu supersti\ie]n legenda c[acea voce e vocea sirenei Niprului ce ademene=te pe c[l[tor aproape de mal ca s[-i]ncol[t[ceasc[p[rul =i s[-l duc[ ]n fundul apelor]n palaturile sale de rubini =i de topazi.

Peste c`teva zile se duse unul din p[durarii codrului boierului Klimenko s[ vad[ pe camaradul s[u Nikita. Dar ]n loc de bojdeuc[ g[si numai o gr[m[joar[ de cenu=[. El se opri uimit, uit`ndu-se]n jur, c`nd aten\iunea sa fu atras[ de o ceat[ de corbi, care cu c`r`ituri asurzitoare se ]nv`rtea]n aer deasupra st`ncii de l`ng[bojdeuc[. El se sui pe v`rful st`ncii =i plec`ndu-se se uit[ ]n jos. Atunci z[ri cadavrul s`ngeros al bietului Nikita, care, rostogolit prin bolovanii ascu\i\i cu m[dul[rele zdrobite, sp`nzura de c[ma=[ deasupra pr[pastiei. Iar[ un vultur, ]nfig`ndu-=i c[ngile]n orbitele ochilor, cu aripile]ntinse]=i ap[ra nutrimentul s`ngerat de asaltul corbilor, care c`r`ind de invidie]i trimiteau ale lor sudalme.

Deci cuvintele profetice ale b[tr`nului se ]mplinir[. Sufletul lui a zburat s[ ]nt`mpine]n spa\iul ceresc sufletul iubitei sale fiice, al *floricelei codrului.*

ISTORIA UNUI |~N|AR

CUPRINS

N[scut pe suprafa\a celui mai pitoresc lac de pe v[ile Ca=e-mirului, pe s`nul florii *lotus*[1], ce-=i ]ntinde buchetele sale mirositoare pe luciul oglinzii apelor acelui lac, nu am uitat cele mai m[runte detailuri ale momentului c`nd am intrat]n via\[; c[ci cu toate c[via\a noastr[este scurt[=i]n compara\ie cu via\a omului se poate numi numai o clipeal[, pentru aceea noi avem numai dou[perioade]n via\[, adic[tinere\ea =i moartea, pe c`nd la oameni de la tinere\e p`n[la moarte se trage tristul =i]ndelungatul period al b[tr`ne\ilor cu suferin\ele lor de neputin\e trupe=ti, cu deziluzii amare, cu doruri ale trecutelor fericiri, care li se arat[ ]n dep[rtare, sting`ndu-se cu ultimele raze ale fl[c[rii june\ii.

Dar =i june\ea lor e adeseori jalnic[, fiind n[v[lit[de miriade de du=mani microscopici, ce le rod m[runtaiele, gospod[rind]n ale lor maiuri, alc[tuiesc v[g[uni ca =i molusculele de m[rgean, ce zidesc]n fundul oceanului st`nci ciudate; =i sumea\a frunte, ce poart[ o coroan[ de rege, se pleac[ spre morm`nt, vestejindu-se ca o floare atins[la r[d[cin[de un vierme nev[zut.

O, dac[ar]n\elege oamenii mai bine via\a noastr[, legea noastr[din veacuri nestr[mutat[, =i s-ar]ncredin\a, c[nu ei, uria=ii crea\iei, st[p`nesc lumea, ci noi, ferici\ii, care ]n legioane nenum[rate cre=tem =i ne ]nmul\im, hr[nindu-ne din s`ngele lor, nep[s`ndu-ne nici de puterea, nici de mintea lor.

Noi tr[im f[r[a ne g`ndi la viitor. Viitorul nostru este pentru noi asigurat =i reglementat de mama natur[, care ne]ndatore=te s[iubim la timp,]nmul\indu-ne, =i s[murim la timp, re]nviind

iar[=i]n noi reproduceri nenum[rate. Noi nu sim\im chinurile suflete=ti ale mustr[rii de cuget, ale invidiei, ale nesa\ului de avu\ii =i onoruri; noi nu ne]ngrijim c[oare unde vom g[si hrana de toate zilele; aripile ne duc unde ne duce apetitul,]n palatul regesc sau]n bordeiul s[racului,]n cabinetul filozofului sau la umbra cedrului, unde se odihne=te elefantul.

}nzestra\i cu un palo= ascu\it, bortelim cu el f[r[p[sare]n nasul regelui sau al filozofului, iar neg[sindu-i, apoi]n hobotul elefantului sau]n alt[fiar[. Se-n\elege c[, cu c`t este pielea mai fraged[, ajungem mai degrab[ la globule\ele s`ngelui, pe care]l sorbim cu deliciu. De aceea p[trundem mai cu preferin\[ ]n loca=uri unde tr[iesc oamenii]n trufie =i lux, fiind pielea lor fraged[=i]ngr[=at[prin producte cosmetice =i scutit[de ar=i\a soarelui.

Noi, \`n\arii, nu ne na=tem ]n dureri =i chinuri ca oamenii, ci primim via\a ]n cel dint`i moment =i vedem cu extaz]nt`ia raz[ a luminii, ce ne ]nc[lze=te =i s[v`r=e=te pe loc]ntregimea creaturii noastre.

A=a g`ndeam ]n cel dint`i moment al tinere\ii, leg[nat de iluzii]nc`nt[toare, dar vai! tr[ind m-am ]ncredin\at c`t de amar m-am]n=elat. Experien\a mi-a dovedit c[=i]n via\a noastr[sunt lacrimi de dureri, c[=i zborul nostru]l urm[re=te fantoma mor\ii f[r[timp =i c[ne prigonesc du=mani aprigi =i ne]ndura\i.

Din 500 de ou=oare, depuse de frageda noastr[mam[, cel dint`i a fost al meu, care plutea pe suprafa\a apei, =i abia ce ]l atinse aerul cald =i uscat, sim\ii ]ndat[ cum via\a se trezi ]n mine, ]mpr[=tiindu-se prin toate m[dul[rele trupului meu ]nghemuit. Lumina str[b[tea abia palid prin pielicica transparent[ a larvei ]n care m[ aflam ]nchis a=a de str`mt]nc`t abia m[ puteam mi=ca. O dorin\[ nespus[ m[ apucase s[ ies c`t mai cur`nd din acea ]nchisoare nesuferit[ =i, ca os`nditul arestant ce]ncearc[a sf[r`ma gratiile de fier ale temni\ei, m[sileam cu genunchii din r[sputeri s[sparg]nvelitoarea mea. Dar silin\ele mele erau za-

darnice, c[ci pielicica]nvelitoarei]n care m[aflam, fiind elastic[, se-ntindea f[r[s[se rup[. Atunci]n desperare mi-am scos palo=ul din teac[=i am]nceput cu s`rguin\[a borteli]n larv[. }mi succese[2] a face o deschiz[tur[prin care putui scoate capul afar[. Atunci r[masem]ncremenit de grandiosul tablou, ce se dezvelea]n jurul meu. Pe un cer senin str[lucitul soare]mpr[=tia cu intensitate valuri de lumin[arz[toare. Suprafa\a oglindie a apelor era acoperit[de frunzele lotosului]nflorit, ca un covor m[re\ \esut de z`ne =i pe care nici un domnitor p[m`ntesc nu puse piciorul s[u profan. Iar printre buchetele acelor flori se jucau zbur`nd prin aer roiuri de musculi\e felurite; ]n dreapta alte roiuri de g`ze d[n\uiau cotilionul cu nenum[rate schimb[ri =i evolu\ii,]n st`nga voinicii no=tri \`n\ari s[v`r=eau ni=te manevre de atac asupra unui broscoi ce se l[f[ia cu p`ntecele la soare. Ace=tia erau tinerii solda\i ce]nv[\au tactica militar[. Mai departe pe luciul apei se]ntindeau ca o cea\[miriade de bacile =i monade, ale c[ror corpuri cristaline vopseau apa]n felurite culori metalice. F[c`nd ]nc[ c`teva silin\i,]n sf`r=it am ie=it din larv[ =i ostenit m-am a=ezat ]n ea ca ]ntr-o luntre rezem`ndu-m[pe picioarele de dinapoi. }ncepui a-mi]ndrepta aripile ce nu apucase a se]nv`rto=a de soare, iar cu picioarele de dinainte ]mi scliviseam[3] antenele. +terg`ndu-mi palo=ul de umezeal[, am voit s[-l trag]nd[r[t, dar dintr-o mi=care neghioab[luntri=oara s-a plecat pe coast[. Atunci auzii din floarea lotusului glasul mamei mele, ce striga cu]ngrijire: te vei r[sturna =i te vei]neca, fiul meu, ast`mp[r[-te =i stai nemi=cat, p`n[ce aripile tale se vor]nv`rto=a =i atunci zboar[ la mine, av`nd a-\i da c`teva pove\e, ce ne dicteaz[natura din neam]n neam.

}n cur`nd m-am sim\it ]n putere de a ]ntreprinde zborul, dar mai ]nt`i mi-am cercat aripile =i,]ntinz`ndu-le, ]ncepui a b`z`i cu ele at`t de armonios, c[singur r[m[sei]nc`ntat. Bzzz... ]n felurite tonuri muzicale, zb`rn`iam cu o inspira\ie poetic[, ]ncep`nd]nt`i imnul de fal[al creatorului lumii. Nu =tiu, dac[eu

am]mprumutat ideea din oratoriul lui Haydn[4], sau Haydn de la mine, dar imnul a fost grandios =i minunat. Dup[o pauz[, am c`ntat un mar= militar al coloanelor noastre de atac ce merg cu asalt la orgiile noastre de s`nge. +i]n urm[am sf`r=it repertoriul meu vocal cu o roman\[ plin[ de sim\ire, adresat[ viitoarei mele iubite, st[p`nei inimii mele. Aceast[melodie am c`ntat-o cu at`ta sentiment c[, apropiindu-m[de mama mea, o g[sii l[crim`nd de p[trundere. Cu fr[gezime netezindu-m[ cu picioru=ul pe cap, mi-a zis: „Ascult`ndu-te, fiul meu, sunt p[truns[p`n[-n suflet de b`z`itura ta melodioas[ =i-\i prevestesc, dragul meu, un viitor mare ca c`nt[re\, dar totodat[sunt m`hnit[, ]n\eleg`nd c[ ]n tine se dezvolt[un suflet poetic. Trebuie s[=tii, f[tul meu, c[astfel de creaturi petrec o via\[tic[loas[, din cauz[c[devin l[s[tori, neb[g`nd ]n seam[ s[-=i hr[neasc[ corpul, ci fl[m`nzi duc via\a numai cu oft[ri =i dorin\e efemere. Pe de alt[parte, fiind poet, tu nu e=ti demn de-a te numi privilegiat sug[tor de s`nge, =i voca\iunea ta nu corespunde genealogiei noastre istorice, c[ci str[mo=ii t[i =i-au ]mplinit datoriile lor cu glorie, sug`nd nobilul s`nge al celor mai onora\i cet[\eni ai \[rii, necru\`nd nici pe cei mai mari demnitari ai statului. Ei sugeau de-a valma pe]n\elep\ii filozofi =i brahmini, precum =i pe frumoasele femei de la curte. Iar tat[l t[u a fost mare=alul \`n\arilor, care a biruit, cu legiunile sale, o=tirile lui Rama, care voia s[ treac[ cu armata sa istmul ml[=tinos spre Iava. Atunci voinicele legiuni ale tat[lui t[u, atac`ndu-i, le-a supt s`ngele ]ntr-at`ta,]nc`t toat[ armata lui Rama a fost silit[ s[ se retrag[ ru=inat[. }n acel r[zboi memorabil am dovedit =i eu un curaj de eroin[, sfredelind cu palo=ul meu nasul lui Rama =i slobozindu-i ]n ran[ un a=a venin, de mai c[ era s[-i putrezeasc[ nasul; norocul lui ]ns[ c[ ajunse la timp ]n haremul s[u, unde cad`nele cu leacuri =i desc`ntece l-au sc[pat de la moarte =i cu nasul ]ntreg. Asta \i-o spun, pentru ca s[ =tii c[ puterea noastr[ este stra=nic[. Noi, ]mp[n`nd palo=ul]n venin sau lu`nd pe el bacile destructive, le

putem introduce]n s`ngele mamiferelor =i du=manilor no=tri, cauz`nd]n ei boale epidemice, ce-i st`rpesc de-a valma. Oamenii mor, nev[z`nd pe minerii ce-i ucid, c[ci vederea omeneasc[e t`mpit[, neput`nd str[bate cu v[zutul pe cele mai mici crea\ii ale naturii. Cu c`t animalul e mai voluminos, cu at`t e vederea lui mai m[rginit[. Noi vedem aceea ce nu vede nici pas[rea, =i pas[rea vede aceea ce nu poate vedea nici omul. Uit[-te pe luciul apei sub umbra unei r[d[cini putrede, cum se deosebe=te o pat[mohor`t[ce se mi=c[, acolo sunt bacilele holerei. Mai departe alt[pat[verde, compus[din ciupercile microscopice ale figurilor galbene. O, ce nu ar da oamenii s[vad[structura lor ciudat[precum o vedem noi“.

— +i de unde te-ai f[cut tu, mam[, at`t de]nv[\at[? o]ntrebai cu respect.

— Din =coala naturii, pe care oamenii, imit`nd-o, o numesc academie de istorie natural[, =i nu o dat[ =ez`nd pe nasul celui mai renumit bactereolog m[t[v[leam de r`s, ascult`nd palavrele sale ce le turna de pe catedr[adep\ilor s[i, care]l ascultau cu gura c[scat[,]ncremeni\i de mirare; iar stenografii scriau cu gr[bire fiecare cuv`nt, cu scop de-a l[sa posterit[\ii minciunile tip[rite =i aprobate de lume. Acest ]nv[\at ]ncerca s[ documenteze c[ a ajuns cu ajutorul unei sticlu\e, ce o numea microscop, p`n[la ultimul hotar al crea\iei microscopice =i c[de acum oamenii nu vor mai muri de boale contagioase. Deci, fiul meu, tot ce vezi cu am`ndoi ochii ]ncrusta\i c`te cu 500 de pupile =i fie=tecare pupil[m[rind vederea de 500 ori,]nchipuie=te-\i c[toat[aceast[lume,]n care foiesc felurite crea\iuni ce se zbat =i se zbucium[ ]ntr-o lupt[etern[pentru existen\[, se sf`r=esc m`nc`ndu-se unul pe altul, cei mai puternici ]nghi\ind pe cei mai slabi, spre a le ocupa locurile. To\i sunt ]ndemna\i de instinctul st`rpirii,]ncep`nd de la urie=ii crea\iei p`n[la ultimul atom ce se mi=c[purt`nd ]n sine via\[. Prive=te, de pild[, la sprintena libel[, ce ca fulgerul trece prin aer, ea este pantera \`n\arilor, =i

vai de unul din noi, c`nd o va ]nt`mpina]n cale:]l prinde cum prinde uliul porumbelul =i-l]nghite. +i dac[ace=ti muscoi nu ar fi mai pu\ini la num[r dec`t noi, atunci genera\ia \`n\arilor s-ar =terge de pe fa\a p[m`ntului. Iat[ pe frunza lotusului abia se vede urz[tura mrejelor de p[ianjen. Amar de bietul \`n\ar ce se va anina cu picioru=ul de vreun fir cleios. Ochiul priveghetor al du=manului, ce p`nde=te victima ca tigrul, ]ntr-o s[ritur[ ]l prinde =i ]l m[n`nc[. Tocmai de o a=a crunt[moarte a pierit =i tat[l t[u. Cu ce durere]mi aduc aminte de sf`r=itul lui tragic...

Oft`nd mama ad`nc =i =terg`ndu-=i ochi=orii de lacrimile ce o n[bu=ir[, ]ncepu dup[ o pauz[ a continua: „Noi zburam ]mpreun[ printre crengu\ele ]mpletite ale lianei, tat[l t[u b`z`ind favoritul s[u mar= militar. El nici nu lua seama]ncotro]=i]ndreapt[zborul, fiind de caracter nep[s[tor, =i nu o dat[numai prin priveghererea mea sc[pa de pieire. Z[rii de departe]ntre dou[crengi mrejele geometric \esute de un nemernic =i b[rd[h[nos p[ianjen, =i strigai din r[sputeri s[se p[zeasc[de p[ianjenul ce sta]n cale, dar el, tot c`nt`nd, a cl[tinat negativ cu capul =i a zburat]nainte. Gr[bindu-m[a-l ajunge,]l rugai s[c`rneasc[ ceva la st`nga. Dar el]mi b`iguia ceva f[r[ ]n\eles, zic`ndu-mi: „Drag[, mi s-a t`mpit vederea, sunt cu des[v`r=ire ame\it, =i =tii tu din ce]mi vine ame\eala? Din cauz[c[sunt beat!“

— Tu e=ti beat? am strigat cu mirare, =i de unde? cum?

— Trec`nd pe l`ng[un drum, am dat de un englez dormind la umbr[. Avea un nas ro= ca trandafirul. Deci eu, fiind fl[m`nd, m-am a=ezat pe nas =i ]ncepui a suge cu aviditate, nelu`nd seama, c[s`ngele lui era amestecat cu grog. Acest s`nge m-a]nfocat a=a, c[-mi veni o dorin\[nespus[s[ ]nfig palo=ul]n b[rd[hanul acestui p[ianjen ce sp`nzura]n mijlocul mrejelor sale, ca ho\ul ce a=teapt[la potec[pe bietul c[l[tor.

M-am]nfiorat de aceste cuvinte, zic`ndu-i: „Scumpul meu b[rbat, te conjur, nu f[ asta, fii cuminte, las[ ]n pace acea dihanie ur`cioas[“. Dar cine e]n stare s[aduc[pe un beat la

ra\iune, =i]nc[pe un caracter ar\[gos, cum era tat[l t[u. Smulg`ndu-se din bra\ele mele cu palo=ul ridicat, cu o b`z`itur[ r[zboinic[ a n[v[lit asupra p[ianjenului; acesta era ]ns[ b[tr`n =i avea piele groas[, a=a c[palo=ul s-a]ndoit, nestr[b[t`ndu-l. Atunci tat[l t[u, furios, voia a-i da a doua lovitur[ ]n coast[, dar s-a aninat cu o arip[ de cleioasa mrej[, =i atunci p[ianjenul i-a ]nfipt c[ngile ]n spinare. Un vaiet jalnic mi-a p[truns auzul, cu ]nfiorare am ]nchis ochii, iar c`nd i-am deschis, v[zui pe tat[l t[u f[r[via\[, cu palo=ul plecat, cu picioru=ele sp`nzur`nde]ntre c[ngile ur`ciosului p[ianjen ce-l sugea. A=a a fost moartea eroicului t[u tat[, din cauza nasului englezesc."

Zic`nd aceste, izbucnir[ lacrimi din ochii mamei mele, =i eu asemene l[crimam c[tinel, ne=tiind cum s-o m`ng`i. Dar iat[ c[ deodat[ se f[cu l`ng[noi un zgomot de b`z`ituri, ce-l f[cea o coloan[a familiei noastre, abia ie=it[din larve. Tot acest nou popor se]nv`rtea ]ntr-o veselie nebuneasc[, fiecare cet[\ean c`nt`nd ]n felurite tonuri. Aceste tonuri produceau o disonan\[ at`t de cumplit[,]nc`t eu ca cunosc[tor de muzic[ ]mi astupai urechile. Iar ei strigau: „Vivat monarhia!", al\ii: „Vivat constitu\ia!", iar cei mai liberali — „Vivat republica!". Unii r[cneau c[ trebuie reformat[ legea \`n\[reasc[. }n grab[c`nt[rile aceste se pref[cur[ ]n urlete =i ]ngroziri, =i revolu\ia era gata s[ ]nceap[. Dar ]n\eleapta mama noastr[ s-a sculat =i, a=ez`ndu-se maiestuos pe pistilul floarei lotusului, a ridicat palo=ul s[u ca sceptrul unui domnitor =i de pe tronul ei rosti urm[torul mesaj: „Dragii mei copii =i voinicule popor \`n\[resc! V[ felicit de ziua na=terii fericite ce deriv[ din iscusin\a mea a ascunde larvele de l[comia broa=telor. Dar periodul pericolului a trecut =i voi a\i ie=it la lumina libert[\ii, independen\i =i puternici. Deci cre=te\i =i v[ ]nmul\i\i ca nisipul malurilor acestui lac. S[ tr[iasc[ neamul \`n\arilor!" Vivat! strigar[to\i]ntr-un glas! „Deci nu uita\i, scumpii mei copii, adaose mama dup[o pauz[, c[voi sunte\i de cea mai nobil[ras[a mu=telor r[zboinice, voi, ca hoardele nomade ale lui Ta-

merlan,]n s`nge v[ g[si\i hrana =i ]n s`nge v[este via\a. Voi nu ave\i nici leg[turi de familie, nici vatr[, nici cas[. Spa\iul, aripile =i palo=ul v[sunt elementul. Voi nu sunte\i ca p`ng[ritele furnici ce poart[ ]n spinare sarcini grele ale vie\ii =i muncesc p`n[la moarte, spre a aduna]n jitni\[comori =i avu\ii.

R[zboiul]n contra mamiferelor din veacul nostru este declarat de noi. Noi prefer[m a alege oamenii ce se sug unul pe altul, cei mai puternici biruind pe cei mai slabi,]ngr[=`ndu-se de m[duva lor. Apoi noi tocmai pe aceia s[-i atac[m, fiind s`ngele lor mai gustos, alc[tuit din cele mai alese elemente vitale. }ns[nu uita\i, copiii mei, c[unde este o adunare de legioane de indivizi cu felurite idei =i tendin\e, =i spre a compune un ordru[5] de b[taie general, trebuie s[fie numit cineva comandant de armat[, sub a c[rui disciplin[s[v[supune\i cu to\ii. El va fi]ndatorit s[p[streze drepturile fiec[ruia =i s[v[ocroteasc[prin tactica strategic[=i diplomatic[de invaziunea du=manilor ce ne]nconjoar[=i care, ap[r`ndu-=i s`ngele, sunt sili\i s[sug[pe al vostru. A=a este legea general[a naturii. Deci aici fa\[cu voi iat[fiul meu cel]nt`i n[scut, — ar[t`nd spre mine. Cont`nd pe el, ]l desemnez de =eful armatei, =i cred c[ te une=ti cu asta, adres`ndu-se la mine“.

Atunci,]ngenunchind]naintea ei, am r[spuns cu umilin\[: „Nu]ndr[znesc a contrazice deciziunile D-voastr[, mam[=i regin[, cutez numai a V[m[rturisi c[nu sunt demn de comandant, av`nd aplicarea s[ fiu c[l[tor ]n contempla\iunea frumuse\ilor naturii, care m-a adus la extaz de la cel dint`i moment al vie\ii mele. Deci d[-mi voie a abdica la drepturile de mare=al, rug`ndu-V[a desemna]n locul meu pe unul din fra\ii mei cei mai tineri, dup[majoritatea voturilor date de mul\ime.“

Mama regin[s-a cam posomor`t, zic`ndu-mi: „Alegerea prin bile nu este]n sistemul meu politic, o a=a alegere poate na=te invidii =i du=m[nii ce sunt periculoase]n adunarea purt[torilor de arme. Deci, spre a evita un conflict, eu cu puterea mea auto-

crat[desemnez pe unul din fra\ii t[i ce s-a n[scut dup[tine. Unde este el? S[r[spund[!“

— Bzzz... zb`rn`i cu un glas b[rb[tesc un \`n\ar gr[suliu ce =edea]ntr-o poz[voiniceasc[pe marginea unei frunze de lotus.

— Apoi fii tu! — porunci mama, numai p[ze=te armata de p[ianjeni =i de englezi be\i. Pleac[, caut[-\i o mireas[, pr[znuie=te-\i nunta, ca s[aibi succesori legiui\i, spre a evita la moartea mea o revolu\ie din cauza sufragiului universal.

— Bzzz... Vivat! strigar[ ]ntr-un glas cu to\ii, ridic`ndu-se ]n aer ca o ceat[ compact[, ]n mijlocul c[reia se-nv`rtea d[n\uind fratele meu.

— Acuma,]mi zise mama cu un oftat dureros, a sosit momentul s[-mi iau ziua bun[de la tine, d`ndu-\i binecuv`ntarea, spre a s[v`r=i c[l[toria ]n \[ri dep[rtate, unde soarta te trage. +i, ]mbr[\i=`ndu-m[cu picioru=ele, m-a s[rutat cu fr[gezime, apoi cu gr[bire =i-a]ndreptat zborul]n urma coloanei \`n\[re=ti.

Eu r[m[sei singur ca un orfan, =i numai c`nd m-am ]ncredin\at c[ toate leg[turile de familie sunt rupte, c`nd m-am v[zut p[r[sit pentru vecie, atunci am sim\it c`t de periculoas[ este cariera de turist ce-mi alesesem. Dar nu r[m[sei mult timp ad`ncit]n g`nduri =i, arunc`nd]nc[o c[ut[tur[pe locul na=terii mele, mi-am luat ziua bun[de la scumpa patrie =i cu un suspin dureros mi-am]ntins zborul]n spa\iul nem[rginit. }n[l\`ndu-m[ deasupra suprafe\ei p[m`ntului, zefirul de sear[ ]mi]nlesnea zborul. Cu ce deliciu nespus admiram tabloul]nc`nt[tor ce se dezvelea sub mine =i ]n dep[rtare. El era alc[tuit de verdea\a codrilor ]n felurite nuan\e =i ]nchis de cordelele albastre ale r`urilor; iar pe undele]mpestri\ite de festonurile]ncrestate ale lacurilor reflectau ca ni=te oglinzi colosale razele aurite ale soarelui apun[tor. Zbur`nd ]n ]n[l\ime, sim\eam multe lovituri de ni=te corpule\e ce mi se a=ezau pe spinare =i aripi, mul\imea lor cre=tea mereu, ]nc`t greutatea lor]ncepu a m[ap[sa]n jos. Atunci prin iscusin\a ce avem noi de a da diafragmei ochilor puterea celui mai mare microscop, m-am uitat cu luare-aminte la acele corpule\e, =i cu

mirare am observat c[aceste corpule\e sunt adunate din microbii bacililor =i din colbul rodnic al florilor care prin curentul aerului zburau]n]n[l\imea atmosferei]mpreun[cu mine =i pe mine. Am fost silit s[ ]ncetez zborul =i, pun`ndu-m[ pe v`rful unui cedru,]ncepui a le scutura de pe mine, medit`nd c`t e de m[rea\[natura, trimi\`nd pretutindene microscopicii ei agen\i, pe unii ca un colb rodnic pentru noi crea\iuni, pe al\ii ca bacili epidemici, s[ d[r`me pe cele vechi.

Dar]n meditarea mea]n metafizica zidirii contenii pe loc, c`nd v[zui m[rea\a lun[ce se ivea de dup[orizont]n cortegiul s[u de stele pe un tron de noura=i puhabi ce sem[nau a argint topit]n felurite arabesce. Ea rev[rsa o lumin[gale=[printre arborii de sandal,]ncununa\i cu ghirlande de vanilii =i orhidee, ale c[rora emana\iuni odorificante se]mpr[=tiau prin zefirul nop\ii]n jurul meu. Totul era]nvelit]ntr-o mreaj[de lumin[fosforescent[, iar frunzele copacilor p[reau c[=optesc]ntr-o fo=nire misterioas[. Extazul poetic m[cuprinse, inimioara mea se zb[tea de dorul amorului, =i c`ntai cu un glas de tenor o nocturn[ pasionat[. Zzzz... chemam eu ]n caden\e =i tremoli pe idealul meu. +i iat[ c[ nu departe de mine, din floarea unei orhidee, a r[sunat tot acela=i c`ntec pasionat, dar]n modula\ii de sfial[, a=a c[eu am]n\eles]ndat[c[sub\irele soprano zi-zi-zi... este glasul unei \`n\[roaice c`nt[re\e ce-mi r[spundea la chemarea mea de amor. Deci, spre a o]ncuraja, i-am c`ntat o roman\[improvizat[a=a:

Zi-zi-zi,
De-ai veni,
Te-a= iubi
+i ocroti,
Zi-zi-zi...

Abia ce s-au sf`r=it ultimele tonuri, c`nd l`ng[ mine zdrelir[ ]ntr-un *frou-frou* aripioarele ei de m[tase. M-am ]ntors. Ah! ce fericire! Dinaintea mea sta o frumoas[ \`n\[ri\[cu ochi=orii pleca\i =i acoperi\i de antenele m[t[sii. Ce talie de viespe, ce

gra\ie]n toate mi=c[rile ei. Razele lunii, ondul`nd pe aripioarele ei, p[reau a fi unde de argint topit. Nu m[ puteam st[p`ni de flac[ra amorului ce ardea, =i cu o voce pasionat[o]ntrebai: „De unde vii, fiin\[ ]nc`nt[toare, =i cine e=ti, silfid[aerian[?“

— O c[l[toare urgisit[, o v[duv[desperat[ce-=i pl`nge moartea f[r[timp a scumpului s[u so\, ce a pierit de palma unui englez.

— Cum, iar englezul e cauza? am]ntrerupt-o eu cu m`nie. Au doar[ =i pe so\ul t[u l-a ajuns aceea=i soart[, care a fost a tat[lui meu? Spune-mi, nepre\uito, ca s[ ne m`ng`iem reciproc, c[ci eu sunt orfan, r[t[cind prin lume ca =i tine, =i gata fiind s[-\i fiu ocrotitor chiar cu sacrificiul vie\ii mele.

— Istoria mea e scurt[,]mi r[spunse ea cu]ntristare. Cauza nenorocirii mele a fost chiar so\ul meu, mare=alul armatei. R[posatul era de caracter ar\[gos =i pe l`ng[ toate amarnic m`nc[cios. El nu se mul\umea cu s`ngele supt din popor, ci c[uta s`nge englezesc,]ncredin\`ndu-ne c[ este mai dulce, fiindc[ englezii se hr[nesc cu plump-pudding[6] =i beau multe lichioruri. Nimeni din noi nu ]ndr[znea s[-i contrazic[, mai ales eu, care-l iubeam ca sufletul meu, dar m[ temeam de el ca de moarte. Deci iat[ c[ ]ntr-o zi, adun`ndu-ne pe to\i, ne-a dus]n lag[rul englezesc. Ne-a dat semnalul de atac, =i noi cu to\ii am n[bu=it]n cortul colonelului, care era un om t`n[r, gras, cu obrajii ro=i =i sub\ire la pieli\[. L-am g[sit dormind cu fa\a-n sus. Deci, sub sunetul mar=ului militar, am ]nceput a-l sfredeli din toate p[r\ile. El, m`nios morn[ind prin somn, se]ntorcea c`nd pe-o parte, c`nd pe cealalt[parte. }n sf`r=it, trezindu-se de ]mpuns[tura dureroas[ ce i-o c[uz[ so\ul meu pe obraz, ridic[ c[tinel palma. Eu prev[zui tactica englezului =i strigai so\ului meu: p[ze=te-te! Dar ]n b`z`itura general[glasul meu nu l-a auzit. Deodat[r[sun[un plesnet, =i so\ul meu se pref[cu]n pulbere. Despera\ia trupelor noastre era nespus[; ele deciser[s[-=i r[zbune moartea =efului lor =i]ncepur[de-a valma a borteli pe englez]n ochi,]n

nas =i urechi, aduc`ndu-l la o m`nie turbat[. Atunci el, lu`nd ni=te c[rbuni aprin=i, arunc[ pe ei colb de tabac, din care cauz[ am ]nceput a ne ]n[du=i de fumul tutunului =i am fugit cu gr[bire din cort. Dar vai de noi! Ivindu-se un mare v`nt, ne-a]mpr[=tiat ca colbul prin spa\iu. +i iat[c[acum m[g[sesc aici, ne=tiind unde m[aflu, singuratic[, f[r[ocrotire =i putere s[-mi g[sesc hrana de toate zilele.“

Cu aceste cuvinte]ncepu a pl`nge amar, =terg`ndu-=i cu picioru=ele lacrimile ce curgeau din ochii ei dr[g[la=i.

— Nu, silfida mea, i-am zis,]mbr[\i=`nd-o, odat[ ce soarta ne-a ]mpreunat, eu nu te voi l[sa singur[, ci r[m`n al t[u p`n[ la moarte. Ea ]mi z`mbi dulce cu lacrimi]n ochi, apropiindu-se cu gra\ie de mine. Cu o s[ritur[grabnic[o ridicai]n bra\e =i]n s[rut[ri de dezmierdare am adormit osteni\i =i ame\i\i de nectarul amorului. Cu ziua, c`nd ne-am trezit, am sim\it o foame nesuferit[, mai ales silfida mea, nefiind sentimental[, avea un apetit grozav, se vede c[ era molipsit[ de b[rbatul ei r[posat cu l[comia de m`ncare, c[ci rug`nd-o s[ mergem s[ dejun[m miere din potirul unei l[crimioare, ea ]mi r[spunse cu mic[ schimosire ironic[: „Ah, iubite, a= schimba bucuros dejunul ce-mi propui cu nasul unui englez, ]n ce=cu\a l[crimioarei vom g[si numai o b[utur[ r[coritoare, iar nu o m`ncare gustoas[=i cu sa\.“

— Apoi, drag[, unde s[g[sim noi un nas de englez]n ace=ti codri pustii, am]ntrebat-o, netezind-o pe cap.

— Ce-mi pas[! caut[-l unde =tii,]mi r[spunse ea cu glas iritat. Tu e=ti de acum so\ul =i tutorul meu, vas[zic[e=ti]ndatorit a-mi c[uta o hran[aleas[=i s[\ioas[. De ce dar por\i gloriosul nume de sug[tor de s`nge; sau poate e=ti vegetarian ca vitele rumeg[toare? Tu =tii bine c[, spre a da via\[ organismului nostru, este neap[rat ca hrana s[ fie de s`nge, altmintrelea noi gogim, ne topim sl[bind cu puterile, =i nu uita c[mie]mi trebuie=te =i a ta t[rie, fiind eu]nc[tineric[=i frumoas[. La aceste

cuvinte]mi z`mbi cu cochet[rie... „Ia pild[, adaose ea, de la oamenii]nsura\i cu femei tinerele.“

— Bine, dr[gu\[, i-am r[spuns eu, uimit de at`ta ]n\elepciune ]n cap femeiesc. Dac[ m[ voi l[sa s[ m[ sugi, apoi ]n mine vei g[si s`nge de o cantitate foarte mic[, =i eu sl[bind, se]n\elege c[urm[rile vor fi stingerea fl[c[rii amorului...

— De asta nu te]ngriji,]mi r[spunse ea cu un z`mbet viclean. Eu ]\i voi p[stra puterile, numai te previn ca s[ nu fii gelos, v[z`ndu-m[ ]nconjurat[de adoratori bine hr[ni\i, pe care am de g`nd s[-i \in]n jurul meu din dragoste c[tre tine.

— Cum? Vras[zic[, va trebui s[port dou[r`nduri de antene? am ]ntrebat-o g`ng[vind =i...

— Negre=it, a=a se cade, m-a]ntrerupt ea, r`z`nd de a mea naivitate, o pereche]\i va sluji spre a pip[i hrana, iar a doua pereche ca ornament demnului b[rbat ce s-a]nvrednicit s[-=i dob`ndeasc[o femeie frumoas[. Astfel de demnitate este]nalt pre\uit[de aceia ce nu vor s[se]nsoare. Ei pun un asemene decor pe capul b[rba\ilor galantomi, care aduc]n comunitate scumpa lor proprietate. Deci ori=ice sacrificiu este decorat. Patria d[decora\ii pentru aceia ce-=i expun via\a pentru ea. Decora\ii primesc =i aceia ce sacrific[capitaluri b[ne=ti pentru binele comun. Deci eu socot, c[pentru tine sunt eu un capital scump. Sau voie=ti s[m[\ii de o d`rval[? Apoi dac[ este a=a, eu zbor de la tine. Cu comoara frumuse\ii mele voi g[si adoratori mai demni dec`t tine, c[ci, precum v[d, tu e=ti un mi=el, h[mesindu-m[de foame =i hr[nindu-m[numai cu s[rut[ri]nfocate =i vorbe dulci. A=a nu-mi place, divor\ez de tine, m[duc =i te lep[d. — Cu aceste cuvinte]=i]ntinse aripile spre a pleca.

Atunci]n despera\ia mea]i picai]n genunchi, zic`ndu-i:

— Nu, suflete! nu, drag[! nu m[p[r[si, c[ci mor f[r[tine. }ng[duie pu\in; plec spre a-\i c[uta m[car o pic[tur[de s`nge proasp[t.

— Apoi pleac[,]mi zise,]mping`ndu-m[de spete, =i caut[

s[fie s`ngele de la un englez t`n[r. }ntoarce-te c`t mai cur`nd, c[ci mor de foame.

M[gr[bii cu zborul, cercet`nd prin toate cotloanele codrului ]nzestrat cu felurite vegeta\ii. Dar iat[ c[ deodat[ sub bolta de verdea\[, ]ntr-un scr`nciob de crengu\e]mpletite cu vanilie, v[zui dormind cu fa\a]n sus o maimu\[. Apropiindu-m[pe furi= de ea, i-am]nfipt palo=ul]n v`rful nasului =i, lu`ndu-i o bun[por\iune de s`nge, am adus-o cu gr[bire silfidei mele. Ea cu ]nsetare a ]nghi\it-o, dar imediat ]ncepu a scuipa cu o\[r`re.

— Ce fel de mixtur[gre\oas[mi-ai adus la dejun? m-a]ntrebat ea cu m`nie, au voie=ti s[m[otr[ve=ti?

— Ce spui, dr[gu\[, i-am r[spuns]ncremenit de mirare. Au doar[nu cuno=ti c[te hr[nesc cu s`nge de maimu\[, ce este tot at`ta ca s`ngele englezului Darwin?

— Ce b`rfe=ti! m[ ]ntrerupse ea, scuip`ndu-m[chiar]ntre ochi. Au doar[imita\iunea este adev[rul? Ascult[, domnule \`n\ar! Dac[ soco\i s[ m[ ame\e=ti cu filozofia lui Darwin, f[c`nd din maimu\[\`n\ari =i din \`n\ari arm[sari, apoi pierzi tot respectul meu. Dup[lege trebuie — f[r[a rezona — a iubi, a ne hr[ni =i a ne]nmul\i. }n aceast[trinitate se]ncheie toat[filozofia \`n\[reasc[, altmintrelea cine se deprinde a intra ]n dispute, se face liberal, adic[ egoist, vr`nd a se dezlega de]ndatoriri, cer`nd de la al\ii s[le]mplineasc[pl[cerile.

— Minunat lucru! am]ndr[znit a-i zice, cum de voi, femeile, sunte\i toate de o opinie. +i mama mea avea aceea=i opiniune. C`nd mi-am luat ziua bun[ de la ea =i i-am m[rturisit c[ ]n suflet sunt poet, a pl`ns…

— Cum? a strigat so\ia mea cu]nsp[im`ntare, tu e=ti poet? tu poet? adause ea, privindu-m[cu dezgust.

— Apoi ce te temi de mine, dr[gu\[,]i r[spunsei cam confuz. +i ce este de mirat, c`nd un \`n\ar e =i poet?

Cu triste\e a ridicat din umeri, cl[tin`nd din cap.

— Eu nicidecum nu sunt mirat[, r[spunse ea, c[e=ti molip-

sit de acea boal[, pe care o nume=ti poezie. Toate creaturile au boalele lor, f[r[care nu ar fi mortalitatea. Natura prin nenum[ra\ii s[i agen\i microscopici trimite microbii =i bacilii]n jitni\a colosal[a crea\iei, spre a st`rpi prisosul. Aici agen\ii intr[ nu numai ]n m[dularele viet[\ilor, ci =i p`n[ ]n creieri. Deci, dac[exist[bacilul turbatului, de ce nu poate s[existe =i bacilul poeziei? Poate c[tu, sug`nd s`nge din fruntea unui englez, ai]nghi\it =i vreun bacil de poezie, care, intr`nd]n creierii t[i, te-a f[cut s[c[piezi.

Aceast[sarcasm[veninoas[m-a adus la disperare, =i cu ciud[i-am r[spuns:

— Ce contrast reprezin\i tu, drag[,]ntre frumuse\ea ta =i realismul t[u!

— Tu e=ti un \`n\ar retrograd,]mi zise ea cu dispre\, =i voie=ti a]n\elege c[a=a e veacul, c[gra\iile =i formele corpului nostru sunt pre\uite acum numai spre a stimula voluptatea, spre a cauza]nmul\irea, iar nu spre a inspira sc[derea, prin idei putrede =i de=erte ale veacurilor idealismului.

— Fie =i a=a; dar ce-\i pas[\ie, dac[eu sunt poet? i-am r[spuns,]ncep`nd a m[irita de cinismul iubitei mele ce m-a r[nit]n amorul meu propriu de poet idealist.

— O, taci, nu-mi vorbi de poezii, m-a]ntrerupt ea cu iu\eal[, c[ci m[apuc[istericalele;]ndat[ce tu e=ti poet, toat[via\a mea va trebui s[r[m`n fl[m`nd[ ]mpreun[cu tine. Poetul este domol =i cru\[s`ngele altora, spre a se da de hran[tuturor acelora ce vor a-l suge. Nu degeaba e=ti tu a=a de uscat =i sl[bu\, capul t[u e plin de bacilii poeziei... Vai mie! ce soart[m-a ajuns! =i]ncepu a boci, acopeindu-=i ochii cu picioru=ul.

Ce p[cat a dat peste mine, g`ndeam eu. C[ci, unindu-mi soarta cu o cochet[ realist[, ba ]nc[ cu toane, m[ voi ]neca ]n lacrimile ei, neav`nd m[car timp s[gust cu tihn[dragostea]nso\irii. Ce folos po\i avea de o femeie frumoas[necontenit bozumflat[? S[te ui\i numai la ea de departe, f[r[s[ ]ndr[zne=ti a-i da m[car o

s[rutare! Mai bine mi-ar fi mers r[m`n`nd holtei! Iar acum sunt silit s[g`ndesc cu ce s[ ]ndestulez cererile so\iei, cum s[ potolesc necontenitele ei capricii! S[ m[ zbat prin lume, c[ut`ndu-i nasuri gustoase ce-i vor]ndestula apetitul ei nes[\ios? Of! of! oftam eu c[tinel, st`nd pe g`nduri: s[r[m`n l`ng[ea, sau s[o lep[d pe furi= =i s[zbor unde m[vor duce ochii?

Noi =edeam]ntor=i cu spatele unul c[tre altul, cu capetele plecate, eu m`hnit, ea m`nioas[, eu oft`nd, ea suspin`nd, =i am`ndoi totodat[ h[mesi\i de foame. M[ uitam la un broscoi b[rd[h[nos ce se l[f[ia la soare =i din care puteam suge ceva hran[, dar m[ temeam s[ nu m[ vad[ dulcineea mea =i s[ m[ resping[ de la sine ca pe un spurcat. G`ndind eu]n momentul acela la broscoi, ea medita negre=it la vreun englez tinerel =i gr[suliu, dovad[c[-=i lingea antenele cu aviditate.

Dar iat[c[deodat[r[sunar[ ]n dep[rtare sunetele unui orchestru \`n\[resc, c`nt[nd un vals. Silfida mea tres[ri ca mu=cat[de un =arpe, ochi=orii]i sc`nteiau de bucurie =i, iut`nd m`nia =i foamea, ]ncepu a-=i drege toaleta, adic[ a se ]narma cu atributurile cochet[riei, ]ncre\indu-=i frizura, netezindu-=i aripioarele =i cerc`nd cu picioru=ele felurite poze gra\ioase, ridic`nd ca o balerin[ c`nd pe unul, c`nd pe altul ]n sus. Iat[ c[ ]n sf`r=it de dup[o cunun[de orhidee se ivi o ceat[de \`n\ari, dans`nd un vals. „Nunt[! Nunt[! strig[so\ia mea cu bucurie uit`nd lacrimile v[rsate. Ah, drag[!]mi zise ea dulce, tare a= voi s[joc, haidem acolo!“

Eu]ncepui a o]ncredin\a c[nu este cuviincios a intra la o nunt[, la care nu suntem invita\i, ce dup[eticheta \`n\[reasc[ ar fi o ]ndr[zneal[ nespus[... un act de batjocur[... Dar ]nd[r[tnica mea so\ie nici n-a vrut s[ m[ asculte =i ]n grab[ a intrat ]ntre dansatori, unde o cuprinse imediat de talie un \`n\ar gr[suliu cu antenele r[sucite ca must[\ile unui ungur, cu o aripioar[cam aruncat[pe um[r,]n modul minteanului unui husar, =i iat[c[se =i pornir[la s[rit,]nv`rtindu-se ca ni=te titirezi, c[

abia se v[zur[picioru=ele lor mititele. Eu nu eram niciodat[amator de dans, g[sind aceste s[rituri de nebune=ti =i de ni=te pozne. Dar privind-o c`t e de fericit[ =i vesel[ ]n bra\ele cavalerului, de care se aninase ca floarea orhideii de trunchiul unui copac, o invidie nespus[ m[ cuprinse. Ea trecea iute din bra\e ]n bra\e, r`z`nd =i =uguind cu cei mai ale=i cavaleri, nici nu sem[na a fi fl[m`nd[, dup[o lips[de hran[at`t de ]ndelungat[. Atunci tocmai m-am ]ncredin\at c[ cocheta tot cochet[ r[m`ne; uit[-te la ea prin microscop sau prin telescop, tot vei vedea cocheta. Cavalerii o]nv`rteau ]n toate p[r\ile, mai c[ nu o r[sturnar[, =i ea dansa necontenit, f[r[ pauz[ =i odihn[! Barbarii ace=tia ]mi vor omor] iubita, g`ndeam eu =i, folosindu-m[de un moment c`nd ea ]=i ]ndrepta o aripioar[ cam bo\it[, i-am =optit la ureche c[ am g[sit pentru d`nsa un nas de milord adev[rat. Cu aceast[glum[socoteam s[-i z[d[r[sc apetitul, atr[g`nd-o iar[=i la mine. Dar mirarea mea a fost nespus[ c`nd ea, posomor`ndu-se, mi-a r[spuns cu r[ceal[:

— Apoi mergi =i-\i ia dejunul de pe nasul milordului, c[ci eu de mult sunt poftit[la mas[ ]n haremul lui Raji, nu departe de aici, unde noi cu toat[nunta zbur[m s[sugem s`ngele din frumoasele lui cad`ne cu pieli\a lor alb[.

— Atunci =i eu voi zbura acolo]mpreun[cu tine, cum s[te las singuric[?

— Fie =i a=a, mi-a r[spuns cu oare=icare ciud[,]ns[cum ai zis tu]nainte, asta ar fi contra etichetei \`n\[re=ti, c[ci tu nu e=ti invitat.

— Tu asemene nu ai fost invitat[! am observat eu.

— Asta nu are a face nimic[; noi, femeile frumu=ele, ne folosim de deosebite drepturi. Cum vezi, cavalerii m-au]nt`mpinat cu mare entuziasm.

— A=a este,]ns[o femeie]ntr-o adunare necunoscut[, poate...

— Ho! stai! m-a]ntrerupt ea cu gr[bire, tocmai o a=a femeie ce intr[nea=teptat[ ]ntr-o adunare, produce =i cel mai mare efect.

Dar, cum v[d, tu e=ti un \`n\ar mucalit, adic[, mai bine zis, un \`n\ar tic[los, care, ca zg`rcitul, vrea s[-=i p[streze comoara g[sit[ pe drum, f[r[ s[ o ]mp[r\easc[ cu al\ii. Au doar[ tu soco\i c[, fiind eu so\ia ta, sunt =i a ta proprietate? O, nu, dr[gu\[! Filozofia modern[ g[se=te c[ fiecare proprietate este un furt cauzat jitni\ei comune prin =iretlic, ]nt`mplare sau din orice fel de cauz[. Proprietatea sa poate s[o numeasc[numai individualitatea goal[, precum s-a n[scut,]ndatorit[s[-=i caute hrana cum va putea, iar tot prisosul este al comunit[\ii. Dar la urm[nu te]ngriji, gelosule! Tu r[m`i aici, iar eu m[ voi duce cu nunta, =i m`ine diminea\[,]ntorc`ndu-m[ ]ntreag[ =i bine hr[nit[, voi pleca cu tine, nedesp[r\it[ de tine ori=iunde m[ vei duce. A=a, drag[, nu te ]ntrista, fii cuminte ca un b[rbat ]n\elept! =i, d`ndu-mi pe frunte o s[rutare, s-a]ntors la nunt[, care degrab[ ]n sunetul unui mar= militar a]nceput a se dep[rta. }n mijlocul coloanei vedeam pe so\ia mea]n bra\ele husarului cu antenele r[sucite. Ea]mi trimitea cu picioru=ul c`teva s[rut[ri aeriene.

R[m[sei iar[=i singur, =i cu ochii \inti\i]n dep[rtare g`ndeam: sau s[ r[m`n pe loc, a=tept`ndu-mi iubita, sau s[ c[l[toresc mai departe? }n sf`r=it, m-am hot[r`t. Lumea e mare =i nu e lips[ de femei frumoase cu suflete mai sim\itoare =i idei mai estetice. Eu singur nu eram frumos la trup, fiind uscat =i cu picioarele prea lungi, dar cu vocea mea sonor[ de c`nt[re\ eram sigur c[voi p[trunde femeile p`n[ la inim[, aprinz`ndu-le sim\irile cu roman\e]nfocate. Cu aceste idei m-am urcat]n spa\iul nem[rginit al eterului =i,]mpins de un v`nt lin, am ajuns spre sear[ la malurile r`ului Ganges, unde m-am a=ezat s[m[odihnesc pe v`rful capi=tei Oranjeba]n capitala Benares. }n acea zi se serba la hindu=i o procesiune religioas[, cu idolul Ganesa, a dumnezeirii a totului ce este]nceput. La acea serbare asistau cei mai]nsemna\i brahmini sacrificatori =i sfintele baiadere, tinere fecioare =i v[dane, toate de o frumuse\e aleas[. Era mai ales una ce se nu-

mea Taji-Bibi, =i aceasta mi-a pl[cut deosebit. Ea era preoteasa principal[a capi=tii.

Tabloul procesiunii era minunat; mai ales c[ ]ntr-amurg tot ora=ul era iluminat cu focuri bengalice. Eu]ns[, admir`nd serbarea, nu sc[pam din vedere =i pe frumoasa Taji-Bibi; uit`ndu-m[lung la ea, mi-am]nt[r`tat apetitul a=a de tare, c[ m-am cobor`t de pe v`rful capi=tii drept pe umerii ei albi =i puhabi, ]ncep`nd a-i sfredeli cu l[comie. Aceast[opera\ie o f[ceam =i cu oare=icare ciud[, g`ndind c[, fiind ea din soiul sexului frumos omenesc, trebuie s[ aib[ tot acele idei u=oare ca =i cocheta mea \`n\[reasc[, ce m-a lep[dat. +i]n grab[m-am]ncredin\at c[prepusul nu m-a]n=elat. Taji-Bibi \intea ochii cu toat[cucerin\a la ur`ciosul idol cu botul de elefant, ]ns[ cu toate aceste arunca c`te o c`ut[tur[ h`tr[spre un t`n[r frumos cu barba neagr[ =i frumoas[, ce-i sta ]nainte. Acest t`n[r sacerdot, uit`ndu-se la d`nsa, pare c[o]nghi\ea cu c[ut[tura lui]nfocat[, =i cu toate aceste eu sugeam f[r[grij[din s`ngele ei dulce =i curat. Biata copil[ nu putea s[ m[ alunge, ne]ndr[znind a-=i schimba prin vreo mi=care poza ei religioas[, =i suferea durerea ]mpuns[turii mele, oft`nd =i ridic`nd ochii la cer. Sacerdotul, g`ndind c[acest oftat]i este lui adresat, sc`nteia din ochi, z`mbind de fericire. Atunci reflectam eu cum sunt b[rba\ii de n[t[r[i]n privin\a oft[rilor ce ies din guri\ele frumoaselor femei, crez`nd c[ aceste oft[ri trebuie s[ fie numaidec`t o leg[tur[a inimii, atunci c`nd ea provine nu o dat[dintr-o]mpuns[tur[a unei insecte ca mine...

Deci,]ndop`ndu-m[ destul cu s`ngele ei, am zburat s[tul de pe umerii ei =i m-am a=ezat spre a mistui pe botul idolului. O, dac[m-ar fi v[zut atunci mama cu ce alai m[purtau]n procesiune! Cei mai demni cet[\eni m[purtau cu idolul pe umeri, =i credeam c[sunt aieve Zeu. Deci nu o dat[fac oamenii dintr-un \`n\ar un arm[sar.

}n sf`r=it, procesiunea, acompaniat[ fiind de imnuri c`ntate de baiadere, s-a oprit pe malul r`ului. Sacerdotul arunc[idolul

cu toate podoabele]n fundul apei, de unde ar avea s[re]nvie, dup[credin\a budi=tilor, spre rena=terea omenimii, spre fericirea =i bel=ugul \[rii. Eu, nedorind a m[ ]neca cu idolul, m-am ridicat]n sus =i m-am a=ezat pe capul frumoasei Taji-Bibi, care s-a]ntors cu mine]n bogatele ei apartamente]n palatul lui Maha-Raji.

Ce lux! ce decor]nc`nt[tor ]n acest apartament! mai ales ]n dormitor unde, intr`nd,]ncepuse a se dezbr[ca de mantie =i celelalte insigne de preoteas[. Printr-o mare fereastr[deschis[luna trimitea razele sale argintii pe s`nul =i umerii ei goi, ce sem[nau ciopli\i din marmur[. }nvelindu-se]ntr-o fot[transparent[, cu p[rul despletit, a\ipi]ntr-o poz[gra\ioas[pe puhabele covoare de bengal.

Cu toate c[eram un pigmeu]n compara\ie cu uria=ul frumuse\ii ce-l priveam, dar m[jur pe grozavul palo= al r[posatului meu tat[c[nu m[puteam st[p`ni de ispit[ =i, zbur`nd deasupra c[pu=orului ei, i-am c`ntat un imn adresat frumuse\ii, apoi m-am a=ezat pe guri\a ei =i ]ncepui cu deliciu a suge din buzi=oare. Deodat[ ]ns[ b`z`i l`ng[mine un \`n\ar gros =i b[rd[h[nos cu palo=ul ridicat =i cu ochii sc`nteind de invidie. El se repezi la mine cu iu\eala unui =oim =i c`t pe ce s[-mi ]nfig[ palo=ul ]n coast[, dar eu, cu gr[bire s[rind ]ntr-o parte, m-am pus ]mpotriv[ =i a=teptam lupta. Am ]n\eles ]ndat[ c[ inamicul era un rival ce-mi oprea participarea la s`ngele din trupul frumoasei dorminde, =i asemenea am cunoscut c[acel rival era n[scut]n harem, c[ci]mbr[c[mintea lui lucea de cur[\enie, fiecare p[r de pe must[\ile lui era pom[duit =i]ncre\it, iar t[lpile picioru=elor rumenite din cauza deselor plimb[ri pe obrajii sulimeni\i ai cad`nelor. }ntr-un cuv`nt, el era elegantul salonului, lionul budoarelor, copilul trufiei =i al luxului, pe c`nd eu eram fiul codrului, dogor`t de soare, n[scut pe valurile furtunatice ale lacului =i deprins cu o via\[nomad[prin spa\iul nem[rginit al aerului. Pentru aceea]ns[aveam eu agerimea unui clovn, puterea

unui atlet, =i nu m[temeam de adversarul meu, cu toate c[era de stat mai mare dec`t mine.

— Cine e=ti tu? cu ce drepturi ai]ndr[znit s[intri aici? m-a]ntrebat elegantul haremului cu un glas plin de turbare.

— Eu sunt fiul marelui voievod \`n\[resc din provincia Bengalului, i-am r[spuns eu, =i c[l[toresc din pl[cere; iar aici am intrat, pentru c[a=a am voit!

— Lipse=te din acest palat, strig[el, lovind cu piciorul]n p[m`nt. Tu ai intrat aici pe furi=, f[r[ a trece prin carantin[ =i po\i aduce pe ale tale antene bacili ce-mi vor molipsi cad`nele haremului. Caut[la picioarele tale m`njite, la aripile tale ce sunt acoperite de colbul ciupercilor veninoase, =i ]ndr[zne=ti ]nc[ a suge buzele sfintei fecioare, cu al c[rei s`nge m[hr[nesc eu singur. Afar[de aici, sau voi da ordin eunucilor s[te afume, r[p[nosule! — Cu aceste cuvinte voi s[ridice aripioara, ca prin o b`z`itur[s[deie semnalul de alarm[, dar eu cu o s[ritur[de tigru l-am apucat de g`t =i ]ncepui a-l n[du=i, iar c`nd i-am dar drumul, el conteni de a mi=ca cu picioru=ele, c[z`nd mort la p[m`nt.

Uit`ndu-m[ la cadavrul palid, lungit pe p[m`nt, sim\ii o mustrare de cuget dureroas[, c[ci dac[ar fi fost el mai delicat cu mine, noi ne-am fi]mprietenit am`ndoi, tr[ind ]n pace =i sug`nd pe frumoasa Taji-Bibi, care la urm[, deprinz`ndu-se cu noi, ar fi g[sit lucrul cu cale. A=a m[ ]ncredin\ase la urm[ un \`n\ar de lumea mare, c[astfel de lucruri se]nt`mpl[ adese ]n lume. Nu era ]ndoial[ c[ puteam r[m`ne]n locul r[posatului elegant, dar via\a haremului nu mi-a pl[cut, p[r`ndu-mi prea dulce =i monoton[. A=a o via\[ nu se unea cu instinctul meu vagabond. }n aceste ziduri grandioase cu pere\i de mozaic m[ sim\eam ca ]ntr-o temni\[, lipsit de libertate =i de impresiuni nea=teptate. Aici, unde domina amorul sclav =i cump[rat, ]mi p[rea c[ sunt ]n obezi. Iar c`nd frumoasa Taji-Bibi s-a sculat din somn =i =i-a aprins calianul, fumul a]nceput a m[n[du=i =i am zburat pe fereastr[,

hot[r`t a nu m[ mai ]ntoarce ]ntr-un loca= unde orele seam[n[ a zile, iar zilele cu anii. +i iat[ c[ iar[=i ]ncepui a c[l[tori prin spa\iul nem[rginit, dus pe aripile v`ntului trec[tor.

Zbur`nd ]n bobot, tristele idei de poet iar[=i m[ cuprinse. Eu g`ndeam, au doar[ ]mi e menit s[nu pot g[si o iubit[nef[\arnic[. +i iat[c[suvenirele mele s-au]ntors iar[=i la silfida ce m-a p[r[sit =i pe care am iubit-o a=a de tare. Nu este]ndoial[c[cea dint`i sc`nteie a amorului r[m`ne nestins[ ]n inim[. Ca =i flac[ra unui incendiu ce las[ sub neagra cenu=[ sc`nteia ascuns[, a=a aducerea-aminte a\`\[ cu suvenir flac[ra ce se stinge numai atunci, c`nd moartea curm[g`ndul =i ]nghea\[ inima. }n acel moment a= fi suportat cele mai grele schingiuiri, numai s[ o v[d odat[ =i s[ o str`ng la pieptul meu. T`njind dup[ ea, eu m[ uscam, pierz`nd apetitul =i nem`nc`nd zile]ntregi, doar[c[-mi potoleam setea cu roua dimine\ii. Bine]mi zicea mama, c[s[fii poet va s[zic[s[fii os`ndit pe toat[ via\a a te chinui ]n dorin\e zadarnice de speran\e =ugube\e, s[ a=tep\i ]n ]ntuneric un viitor necunoscut. Pentru ce, g`ndeam eu, nu e]n fire statornicie? Pentru ce nu e pus num[r dorin\elor? sf`r=it m[gulirilor? Pentru c[ atunci, neav`nd via\a o atragere spre dorin\e, c[tre care ea ve=nic se mi=c[, ar sta]n\epenit[pe loc]n a ei dezvelire. Paralizat[nu ar mai cerca s[mearg[, ci s-ar opri ca pendula unui ceasornic cu mecanismul stricat. E adev[rat c[atunci via\a ar conteni de a se d[r`ma, dar pe de alt[ parte s-ar curma =i reproducerea ce iese nou[ din d[r`m[turile vechi.

A=a filozofam eu nu o dat[, f[c`ndu-mi ]ntrebarea de ce sunt \`n\ar, =i nu elefant, =i de ce elefantul nu este \`n\ar. Dar totdeauna veneam la acel r[spuns, c[ at`t elefantul c`t =i \`n\arul sunt expu=i putrejunii c`nd le pic[ soarta. +i de ce s[ a=tept[m ]n chinuri acea soart[, c`nd]n fine tot vine somnul etern, odihna suferin\elor vie\ii.

Desperarea m[cuprinse =i ideea de sinucidere]ncepu c[tinel a m[atrage. +ez`nd pe spinul unui cactus colosal, m[uitam la

megie=ul meu, un p[ianjen care, ascuns]n mrejele sale, se uita cu ferocitate la fiecare mi=care a mea. Ochii lui str[luceau din vizunia]ntunecat[ca doi brilian\i, atr[g`ndu-m[ la sine, pare c[-mi zicea: vin[, drag[, ]ncoace, p[=e=te numai ceva mai aproape, =i eu ]\i voi dezlega teorema chestiei putrejunii. Eram gata s[ m[ arunc ]n mrejele sale, c`nd deodat[o b`z`itur[dureroas[r[sun[l`ng[ mine, =i ]ntorc`ndu-m[, r[m[sei]ncremenit de mirare, v[z`nd ]naintea mea tot pe acel \`n\ar husar, care mi-a r[pit pe cocheta mea silfid[ ]n dans. Dar cum se schimbase el de]nfrico=at? Cu ochii plesni\i, cu r[ni deschise la picioare =i cu aripile bortelite.

— Eu pare c[te cunosc, i-am zis, dorind a afla ceva de iubita mea.

— +i d-ta]mi e=ti ceva cunoscut, r[spunse el gem`nd.

—Ad[-\i aminte de nunt[, c`nd ai luat ]n dans pe o frumoas[ \`n\[ri\[=i apoi cu to\ii a\i plecat spre haremul unui Raji, unde avea\i s[gusta\i cina de sear[a nun\ii din s`ngele frumoaselor cad`ne.

— Oh, nu-mi aduce aminte de acel loc fatal, mi-a r[spuns el, unde mai to\i din noi au pierit. Unicul eu am sc[pat, =i vezi]n ce hal?

Inima mi se zb[tu de]ngrijire, auzind aceste cuvinte. Cum, vras[zic[, =i so\ia mea e moart[?]l]ntrebai g`ng[vind de spaim[.

— Ce so\ie? m[ ]ntreb[el cu mirare.

— D-apoi frumuse\ea aceea, c[reia]i f[ceai curte la nunt[!

— A, da! r[spunse el gem`nd. Ea, s[rmana, e ]nfrico=at ciuntit[ =i, retr[g`ndu-se de lume, tr[ie=te ca o c[lug[ri\[ ]n potirul unei lalele.

— Te implor, spune-mi mai l[murit, ce s-a]nt`mplat cu d`nsa, c[ci alerg s[-i dau ajutor.

— }n zadar]\i va fi osteneala, mi-a r[spuns el. Ea este a=a de r[nit[, c[nu =tiu de vei g[si-o]nc[ ]n via\[. Aceasta s-a]nt`mplat astfel: c`nd nunta noastr[a intrat]n palatul lui Maha-Raji, am

dat peste o mare tulburare din cauz[c[o musc[veninoas[a]mpuns o cad`n[ frumoas[ =i i-a transmis ]n s`nge bacilul carbunculului, din care cauz[cad`na murise ]n cur`nd. Deci nunta sosise tocmai]n momentul c`nd scoteau trupul mort al cad`nei. Noi to\i, cam speria\i, ne-am a=ezat pe cortinele sicriului, c`nd nu =tiu de unde venise un englez ce \inea ]n m`n[un =ip, de care era aninat[o minge, =i]ndrept`nd pliscul =ipului spre noi, a ]nceput a ne ]mpro=ca cu o mixtur[ at`t de arz[toare,]nc`t, ating`nd un strop pe unul din noi, acesta r[m`nea mort pe loc. Mie mi-au plesnit ochii, strivindu-mi =i aripile, iar[ ce prive=te pe so\ia d-tale, a fost ciupit[ la fa\[ ca stricat[ de v[rsat, ]nc`t ai cunoa=te-o cu anevoie, ba]nc[e =chioap[=i chioar[.

— +i unde este acea lalea,]n care zace ea?]ntrebai eu cu]ngrijire.

— Floarea aceea se afl[tocmai dinaintea ferestrelor haremului lui Raji =i...

Dar eu nu l-am mai ascultat, ci gr[bii zborul spre locul indicat. }n grab[am ajuns la palat]n gr[dinile cele tufoase =i la coroanele de flori mirositoare. }n adev[r,]naintea ferestrelor deschise ale haremului se]ntindea un strat numai de lalele]nflorite]n felurite culori. }n mijlocul lor un havuz urca apele sale limpezi, sc`nteind cu pic[turile la razele soarelui. L`ng[acest havuz =edeau tologite pe covoare scumpe frumoasele cad`ne, fum`nd din culianuri. Ale lor trupuri gra\ioase transp[reau prin \es[turile u=oare de m[tase, care le]nveleau. Eu]ns[nu eram inspirat de admira\iune, *ci m[gr[beam* s[g[sesc pe nenorocita mea silfid[. }n sf`r=it, auzii din ce=cu\a unei lalele o oftare =i ]n urm[ gemete dureroase. M[ uitai ]n potirul florii =i tres[rii ]nsp[im`ntat, v[z`nd pe biata mea so\ie culcat[ cu c[pu=orul rezemat de pistilul florii, cu picioru=ele ]ncruci=ate pe piept =i cu ochii stin=i. Tot trupul ei era a=a de uscat, ca un fir de m[tase. Eu o ridicai ]n grab[, str`ng`nd-o la pieptul meu. Ea, pip[indu-m[ cu antenele, m-a recunoscut, zic`ndu-mi cu un glas slab: „M[sf`r=esc,

iubitule, la]nmorm`ntarea mea s[ aduci muzica =i pe trupul meu sf`=iat de r[ni s[arunci un v[l ro=u. Capul s[-mi piepteni dup[moda nou[, iar la]nmorm`ntare s[ invi\i c`t mai mul\i cavaleri, adres`ndu-le din partea mea cel de pe urm[ adio“. Mai =opti ]nc[ c`teva cuvinte, din care am putut]n\elege: vals... husar... =i glasul ei se stinse cu ultima sc`nteie a vie\ii. }n desperarea mea pl`ngeam, dar totodat[g`ndind c[ cocheta, p[=ind peste pragul mor\ii, tot cu cochet[rii ]=i ia ziua bun[ de la zilele fericite ale june\ii =i p`n[la moarte r[m`ne sclav[supus[legii cochet[riei...

* * *

Un mare zgomot al unei c[r\i *Lumea microscopic[* a lui Eger, ce picase de pe m[su\a de l`ng[ patul meu, m[ trezise din somn. Deschiz`nd ochii, m[uitai]n jur. Pe m[su\[ardea]nc[lumina, pe a c[reia margine b`z`ia aninat de un picioru= un biet \`n\ar ce c[tinel se p`rlea la para luminii. Vas[zic[, aceasta a fost un vis al ideilor mele concentrate din via\a \`n\arilor, pe care, citind-o, adormisem. +i toat[ povestirea \`n\arului a fost b`z`itura lui l`ng[ mucul lum`n[rii. A=a se vede c-a fost, c[ci]mi aduc aminte c[, picur`nd cu lum`narea, m[uitam la bietul \`n\ar, cum f[cea felurite silin\e s[-=i scoat[ picioru=ele din stearina topit[ ce-l ]ncle=tase. Eu cu oare=icare ciud[ g`ndeam: Ah,]nsetatule de s`ngele meu, voie=ti s[ scapi, ca la urm[ s[ m[ sugi! Nu-\i voi da drumul, ho\ule, vei pieri ca =i mul\i din confra\ii t[i ce sug s`nge nevinovat. +i a=a g`ndind, m-am ]ntors pe alt[ parte, adormind. }ns[ g`ndul meu nu adormise, visul cu istoria \`n\arului reflecta aievea ca o oglind[ via\a lui =i ale sale drame intime. C[ci =i ]n lumea microscopic[ se s[v`r=esc tot acelea=i dureri, tot acelea=i zile senine =i zile nenorocite cum =i la creaturile uria=e, pretutindeni supuse tot la acelea=i chinuri =i dureri, tot la aceea=i na=tere =i moarte.

UN AJUN DE ANUL NOU

CUPRINS

Prin iscusin\a picturii decorative, a mecanicii =i =tiin\elor fizicale, producem noi pe scena teatral[ ]n cadru mic minunatele iluziuni, copiate dup[natur[, imit`nd schimb[rile =i mi=c[rile, ce se s[v`r=esc]n perioadele elementelor tulburate.

Priveli=tea este adus[la a=a mare perfec\iune,]nc`t ]n mijlocul iernii, pe c`nd afar[viscole=te =i gerul frige p`rjol, privitorul, l[f[indu-se ]n loja sa somptuoas[, ]n care abure=te o c[ldur[ ca ]n luna lui mai, simte p`n[=i mirosul de viorele =i l[crimioare, care-i vine de la o dam[megie=[, elegant[=i cu un buchet mare]n m`n[. Cortina se ridic[ =i el vede aievea o furtun[ pe mare cu fulgere =i tr[snete, sau viscol de nea, ce se spulber[ ]n pustiu, ]nghe\`nd de viu =i]ngrop`nd]n troian pe c[l[torul r[t[cit.

Deci t`rgove\ul birocrat sau locuitorul ner[zle\it din ora= nu o dat[ cu ]nfiorare ]=i ]nchipuie pe acel nenorocit, care pe nea=teptate a fost prins de turbatele valuri sau viscole, ]n care el e ]mpins la pieire, trec`nd prin orele fioroase de schingiuiri ca ale iadului, =i ajung`nd la nesim\irea agoniei, apoi la somnul etern.

Astfel de pericol e mai]ngrozitor dec`t cel mai crunt asalt din r[zbel, unde omul, fie c`t de mi=cat =i fricos, totu=i, sim\indu-se]n mijlocul camarazilor, pe nevrute se electrizeaz[de la cei mai curajo=i, prime=te oare=care voinicie =i,]mpins de impulsul general, cu supunere =i f[r[a-=i da seama, p[=e=te]nainte prin ploaia de glon\i =i re\eaua de baionete.

De aceste g`nduri eram cuprins c`nd odat[, duc`ndu-m[ de la Odesa ]n ospe\ie de Anul Nou la una din fiicele mele, m[ritat[ ]n Austria, m[ aflam iarna ]n c[l[torie pe calea ferat[. Calea ]ns[ era ]n multe locuri troienit[ =i trenul at`t]nt`rziase, ]nc`t

r[masem]nc[pe drum tocmai de ajun. Cu ciud[ ]mi f[ceam]nsumi mustr[ri, de ce, l[s`ndu-m[ pe t`njal[, nu m-am pornit cu c`teva zile ]nainte. M`nia mea se a\`\a ]nc[ =i de frigul din cupeu, ]n care, nefiind ]nc[lzit, era frig ca =i afar[. }nvelindu-m[ ]n blana mea, a=teptam cu ner[bdare pe conductor, c[rui eram gata s[-i fac o bun[ reprimand[[1] pentru neglijen\a cea mare, c`nd iat[-l c[intr[ ]n cupeul meu foarte]ngrijat, zic`ndu-mi cu gr[bire:

— Noi, domnule, ne afl[m aici la jum[tate de drum]ntre dou[sta\iuni =i ne oprim numai un minut, apoi iar[=i ne]ntoarcem]nd[r[t la sta\ia cea mare, ca s[lu[m ajutor, fiind calea mai departe cu totul troienit[. Aceasta v[fac cunoscut, fiindc[poate dori\i a v[cobor] aici spre a merge mai departe cu sania p`n[ la t`rgu=orul megie=, distan\[de doi kilometri, unde ve\i g[si gazd[sau la otel, sau mai lesne la proprietarul mo=iei, care este foarte primitor de str[ini, fiind singuratic =i holtei.

— Bine, zisei c[tre conductor, mai]nt`i nu =tiu de voi g[si aici s[nii, al doilea nu cunosc pe proprietar =i nici nu =tiu cum]l cheam[.

— S[nii \[r[ne=ti se g[sesc aici venite cu lucr[torii ce r`nesc om[tul, ]mi r[spunse el, iar[ proprietar este colonelul Priboianu. Alalt[ieri a trecut el pe aici cu o mul\ime de oaspe\i, ce i-a luat la curtea sa. Mai ales face\i, domnule, cum dori\i, sau cobor`\i-v[, sau r[m`ne\i. Mult de g`ndit nu ave\i timp. Cu aceste cuvinte ie=i conductorul gr[bit din cupeu.

Ce nea=teptat[surpriz[! Colonelul]mi era bine cunoscut =i nu o dat[la]nt`lnire m[ angaja s[ vin la el la \ar[ pe c`teva zile; dar ne=tiind la care mo=ie s[-l aflu acas[, nu m[hot[r`sei s[ ]ntreprind c[l[toria. Colonelul Priboianu era foarte bogat, avea mo=ii ]n diferite districte. El era ca to\i oamenii pe care norocul ]i dezmiard[: cheltuitor =i ]n colosalele sale nebunii neb[g[tor de seam[. Cu toate c[ avea v`rsta de cincizeci de ani, extravagan\ele =i p[\aniile sale nu mai aveau sf`r=it, a=a c[ peste c`\iva ani b[tu la talp[o clironomie de peste dou[milioane ce

le avuse de la un unchi bogat,]n locul c[rei r[s[ri alta,]ndoit de mare, de la o bunic[. M[voi duce la el, hot[r`i eu, neav`nd timp de a m[r[zg`ndi, =i cu gr[bire]mi lu[i bagajul portativ de pe poli\a vagonului.

Dar c`nd m-am cobor`t pe platform[=i m-am v[zut noaptea]n v[lm[=agul cumplit al viscolului, care mai c[nu m[r[sturna de pe picioare, atunci cu p[rere de r[u mi-am]ntors c[ut[tura spre cupeul]n care eram ad[postit =i voiam s[m[ ]ntorc]nd[r[t. Era]ns[prea t`rziu. Locomotiva slobozi un =uier ]ndelungat =i neagra umbr[ a ei cu =irul de vagoane disp[ru de ]naintea ochilor mei ]n cea\a de om[t. Lanternele se stinser[ =i c`\iva slujitori, chiar =i ei se f[cur[nev[zu\i, ascunz`ndu-se prin ale lor loca=uri. R[m[sei singur pe loc ca]ntr-un pustiu.

Un v`nt furios, ce spulbera fulgi de om[t moale =i cleios, repede m[ acoperi din cap p`n[ ]n picioare, iar[frigul p[trunz[tor, ca un =arpe lunecos, se furi=[prin cele mai mici descus[turi ale bl[nii, trec`ndu-mi cu fiori de ghea\[ pe dup[ guler =i m`neci =i furnic`ndu-mi tot trupul.

St[tui c`tva timp ]n nedumerire. Ce s[ fac? Unde s[-mi aflu ad[postul? Apoi, plec`ndu-m[, ridicai bagajul de l`ng[ picioare cu g`ndul ca s[m[duc la sta\ie, unde, fie ea c`t de mic[, a= fi fost m[car scutit de viscol =i om[t.

— Poate c[uta\i prilej?]mi zise subit la spinare o voce necunoscut[.

Eu m-am]ntors =i z[rii prin genele mele lipite de udeal[o mare m[t[hal[alb[de om[t, care]mi sta]nainte cu o lopat[ ]n m`n[.

— Cine e=ti dumneata?]l]ntrebai.

— Suntem c`\iva \[rani din olaturi[2], veni\i aici la lucru, =tiind c[calea este troienit[.

Eu m-am uitat]n jur cu oarecare sfial[=i]n adev[r z[rii prin p`cla de om[t c`teva umbre de oameni ce se moco=eau pe l`ng[o gloab[ ]nh[mat[la o s[niu\[.

Nu aveam ce face =i m-am hot[r`t s[ m[ pun ]n cale cu \[ranul ce-mi vorbise, ca pentru un bac=i= bun s[ m[ duc[ p`n[ ]n t`rgu=orul megie= la vreun han, dac[proprietarul de acolo nu m[va primi peste noapte la sine.

— Bine,]mi zise, sui\i-v[ ]n s[niu\[, vom merge drept la proprietarul, care este acas[, fiindc[mul\i fl[c[i =i din satul nostru s-au dus s[-i colinde de ajun. +i \[ranul, lu`ndu-mi bagajul, p[=i ]nainte, iar eu ]n urma sa. Trec`nd pe l`ng[ unica lantern[, ce r[mase nestins[ la marginea platformei, cu sfial[ m-am uitat la c[l[uzul meu, ]n a c[rui seam[ ]mi ]ncredin\am, pot zice, via\a; m-am lini=tit ]ns[, c`nd am v[zut c[e un b[tr`n respectabil cu barb[mare alb[, cu spetele]ncovoiate, dar cu mersul sigur =i puternic.

Cu greu p[=eam prin om[tul care se tot ad[ugea =i, c`nd am ajuns la s[niu\[, eram des[v`r=it obosit, =i un oftat de u=urin\[mi se rostogoli de pe buze, c`nd m-am v[zut a=ezat ]n ea, cu picioarele v`r`te]n paiele co=ului.

— Mo=ule!]ntrebai, oare nu vom r[t[ci]n acest viscol?

— De asta nu m[ ]ngrijesc, r[spunse el, gloaba mea nu-mi va face sminteal[; dobitocul la a=a]nt`mplare =tie =i cunoa=te mai bine unde merge dec`t omul.

— C`nd vom ajunge, degrab[?

— De aici nu e departe. S[ne fereasc[ ]ns[Dumnezeu de alt[primejdie, c`nd vom trece colea prin p[dure. — +i el ar[t[ cu m`na]n fund spre orizont.

— Ce primejdie poate fi?]l]ntrebai cu]ngrijire.

— Apoi d[, m[cam tem s[nu deie peste noi vreo puini\[de lupi.

— Apoi, dac[este a=a, mai bine voi r[m`ne la gar[, =i m[g[team a m[cobor] din s[niu\[.

— +ezi, domnule, =ezi! m[opri cu m`na \[ranul b[tr`n, una ca asta nu se va]nt`mpla, c[ci de mul\i ani nu se aude de lupi. Colonelul Priboianu ]i st`rpe=te de-a valma de pe toate olaturile

mo=iilor sale. El pentru aceast[treab[\ine z[vozi adu=i de peste mare de departe, pl[ti\i fiecare cu c`te pre\ul de patru perechi de boi.

Eu iar[=i m-am lini=tit =i m[zgribulii cu supunere]n s[niu\[. Mo=neagul plesni din limb[la adresa calului =i acesta]n trap accelerat porni]nainte. }mi]mbodolii fa\a cu gulerul bl[nii. Nu vedeam nimic[. }mi p[rea c[m[aflu]n luntrea lui Haron[3], ce luneca cu mine]n pr[p[stiile Hadesului[4]. Trecu ca o or[de c[l[torie ce-mi p[ru o eternitate =i, cuprins de oarecare tulburare spiritual[, ridicai ceva gulerul ce-mi acoperea ochii =i m[uitai]mprejur.

O, ce fioros tablou!... Criv[\ul sufla cu turbare, ridic`nd valuri de om[t ce ca ni=te stafii albe se urm[reau unul dup[ altul, pierz`ndu-se]n dep[rtare pe orizont. Pe cerul]ntunecat lunecau ca ni=te cortine negre nouri]nc[rca\i cu om[t. Stuful uscat ce crescuse de-a lungul unei mla=tine]nghe\ate, sub ap[sarea vijeliei]=i pleca v`rfurile stufoase, zbucium`ndu-se cu fo=nituri, ce sem[nau unor suspine sinistre. Nu departe se z[rea, ca o dung[neagr[, p[duricea ce se desemna pe orizontul mohor`t. +i iat[ c[ de acolo ]n r[stimpuri se auzeau urletele lupilor fl[m`nzi. Se vede c[calul]n\elese]nsemn[tatea]ngrozitoarelor urlete, c[ci o porni la fug[turbat[. S[niu\a spinteca om[tul cu o repeziciune ame\itoare =i la cea mai mic[c`rnitur[ sau lovitur[ a t[lpilor ]n vreo cioat[ de copac puteam fi aruncat din ea pe om[t, spre a fi sf`=iat de lupi, care, cum am]n\eles, ne adulmecaser[=i alergau din toate puterile, ca s[ne ajung[.

— Mo=ule, mo=ule! auzi lupii? strigai eu cu]ngrijire.

El nu-mi r[spunse]ndat[, ci lep[d`nd h[\urile ]=i b[tu m`inile de umeri, ca s[le]nc[lzeasc[.

— Mo=ule! strigai iar[=i, nu auzi urletele?

A=teptam r[spunsul ca un inculpat verdictul de liberare sau de moarte. C[ci ideea de-a m[sim\i m`ncat de viu]mi trecea ca

furnicile prin trup =i mi se suia p[rul]n v`rful capului, g`ndind la o a=a]ndelungat[=i dureroas[agonie.

— Ei, apoi? r[spunse el cu voce r[gu=it[, gloaba mea de mult]i sim\e=te; nu vezi cum a prins-o la fug[?

— }ns[lupii fug mai tare =i ne pot ajunge, observai eu.

— Atunci p`rdalnicii pot s[ ne =i m[n`nce, r[spunse el cu un hohot sc`r\`it, ca o roat[neuns[, — uit[-te la dreapta! adaose el.

}ntorsei capul =i v[zui pe orizont o zare ro=ie ca de un incendiu.

— Ce arde acolo?]ntrebai.

— Ian nu tot vorbi, r[spunse b[tr`nul cu iritare.

Se vede c[eu]i]ntrerupsei ruga, c[ci b[gai de seam[c[ ]=i f[cea cruce. Apoi, dup[o pauz[, el]mi zise:

— Acolo ard butii cu catran dinaintea cur\ii colonelului. |i-am spus c[el are ast[-noapte o serbare. Dac[numai nu ne vor m`nca lupii, c`nd vom ajunge acolo, voi trage =i eu o du=c[bun[de holerc[. Haide, haide, cotonogule! nu te da, c[te ajung lupii! =i el iar[plesni din limb[,]ndemn`nd din nou calul la fug[.

R[m[sei confuz de indiferen\a mo=neagului]n fa\a sor\ii care ne a=tepta. C[ci tr[g`nd cu urechea m-am]ncredin\at c[lupii ne ajung, fiindc[urletele deveneau mai l[murite =i mai]ngrozitoare.

Dar[de ce nu se teme el?]mi f[ceam]ntrebarea. Nu se teme,]mi r[spunsei]nsumi, pentru c[ace=ti oameni muncitori, care toat[via\a o petrec]n pericole =i lupte cu elementele =i]n zilnic[munc[,]ntru at`ta se deprind cu totul ce ]ngroze=te, ]nc`t devin fatali=ti. Neav`nd timp de a cugeta la chestii filozofice, ei se dedau cu indiferen\[ curentului mi=c[rilor vie\ii cu feluritele ei schimb[ri, l[s`nd dezlegarea lor]n seama lui Dumnezeu, adic[a fatalit[\ii, g`ndind c[ ce trebuie s[ fie, se =i ]mpline=te f[r[ ca mintea omeneasc[ s[ poat[ pune piedici. Aceast[ amor\eal[ a intelectului provine =i din ne]ndem`n[rile vie\ii =i ale organismului obosit, pe care natura, spre a-l re]nnoi =i ajuta,]l aduce la indiferen\[intelectual[, ce este o a\ipire =i odihn[moral[. Eu

cu oare=icare invidie g`ndeam de ce nu m[ pot sprijini =i eu ]n a=a o indiferen\[, ci din contra, imagina\ia mea aprinz`ndu-se de]ngrozirea pericolului, pare c[sim\eam deja col\ii fiarelor cum mi se]nfig dureros]n c[rnurile mele. Dezvelindu-mi fa\a de gulerul bl[nii, cu spaim[priveam]mprejur.

Lupii ne ajunser[. C`\iva din ei, alerg`nd dinaintea calului, vroiau s[-i curme drumul. Iar[unul mai]ndr[zne\ f[cu o s[ritur[ ]n sus spre botul gloabei, vroind s[o apuce de n[ri; imediat]ns[r[mase r[sturnat =i c[lcat de copitele calului, care trase s[niu\a peste el, l[s`ndu-l ]n urm[ l[\it ]n om[t, unde camarazii s[i =i ]ncepur[ a-l sc[rm[na. }ntr-aceea zarea de foc mereu ]=i ad[ugea lumina sa ro=ietic[ =i mirosul de catran ajunse p`n[la noi.

B[tr`nul slobozi iar[=i un chiot puternic, ce era ca un semnal]n\eles de departe, c[ci imediat dinspre zarea de foc r[spunse un cor de chiote =i r[cnete amenin\[toare. Lupii, care]nconjurau s[niu\a, pe=in se f[cur[nev[zu\i.

C`nd am tras la scara cur\ii boierului, v[zui o mul\ime de \[rani ]nv`rtindu-se printre poloboacele cu catran aprins. Ei beau din butelii =i jucau prin om[t.

Nu apucasei a m[cobor] din s[niu\[, c]nd dou[slugi]n livrele, mai c[ridic`ndu-m[ pe sus, m[ duser[ ]ntr-o odaie spa\ioas[, ]n care, dezbr[c`ndu-mi blana,]mi aruncar[pe umeri un fel de mantie ca de domino, poftindu-m[s[-i urmez]n marele salon, unde dl Priboianu primea musafirii.

— +i de ce aceast[mantie?]ntrebai cu mirare. Merge\i mai]nt`i de m[anun\a\i dlui colonel, zisei mai departe, numindu-mi numele.

— De prisos este!]mi r[spunse, cum am]n\eles, majordomul colonelului. Oricine ar sosi]n ast[noapte, este binevenit; spre a da]ns[ ]ndem`nare ]mbr[c[mintei acelor din musafiri, care nu vin costuma\i, le d[m c`te o mantie de domino, ca s[-=i acopere ve=mintele de voiaj.

C`nd u=a salonului se deschise]naintea mea, r[m[sei pe prag

uimit de o nea=teptat[priveli=te, care sem[na cu o fantasmagorie.

Pe o estrad[, ce se]n[l\a la mijlocul salonului, acoperit[cu scumpe covoare, era a=ezat un tron,]mpodobit cu cununi =i buchete de flori. Pe tron =edea un copilandru]mbr[cat]ntr-un costum mitologic, presurat cu fluturi de aur. Pe capul lui str[lucea o coroan[de stelu\e, cum se p[rea, electrice, pentru c[lumina lor era orbitoare; =i din ele se alc[tuia cifra anului nou. Tot tavanul salonului, precum =i pere\ii, acoperi\i de ni=te cortine =i draperii mohor`te, imaginau o capi=te idolatr[[5]. Salonul p[rea a fi pustiu; t[cerea din el nu era ]ntrerupt[ de nici o voce, de nici un zgomot. Nu vedeam dec`t pe copilandrul care =edea ca]nlemnit, f[r[mi=care,]ntocmai ca un idol p[g`n. }n poza sa neclintit[ p[rea c[ a=tepta ceva. Dar iat[ c[ ridic[ c[tinel m`na dreapt[,]n care \inea un toiag, =i automatic f[cu cu el un semn,]nv`rtindu-l deasupra capului. Atunci pare c[ din sus ]n dep[rtare r[sunau ]n intervale regulate una dup[ alta dou[sprezece lovituri de clopot. Subit de pe tavan draperiile se retraser[, l[s`nd liber un cer senin presurat cu stele.

Copilandrul f[cu a doua mi=care cu toiagul spre =irul cortinelor de pe pere\i, =i acestea imediat se retraser[=i o mul\ime de public]n diferite ve=minte =i costume cu g[l[gie nabu=i]n salon. }ndat[m[v[zui]nconjurat,]mpins cu coatele, izbit]n toate p[r\ile de adun[tura nebunatic[, ce se silea care mai degrab[s[ajung[la tronul copilandrului, ca s[ieie din m`na lui o floricic[, pe care femeile o aninau la cap, iar b[rba\ii la piept. P[rea c[ toate gin\ile =i clasele de oameni se aflau ]n aceast[ mare adunare costumat[, ]ncep`nd de la capetele]ncoronate p`n[ la modestul plugar. Observai numai c[ mul\imea se ]mp[r\ea ]n dou[ tabere. Pe una o conducea o femeie frumoas[ ]n costumul z`nei Minerva; pe a doua, fantoma mor\ii]nvelit[ ]n giulgiu alb, purt`nd coasa pe um[r. Cei din ceata prim[, ]nchin`ndu-se copilandrului, primeau de la el o floare, cei din ceata a doua — c`te o

lum`nare aprins[. Zei\a Minerva f[cu un semn de comand[ =i ceata se =i a=ez[ de-a lungul salonului precum ]n a=teptarea unei procesiuni ce trebuia s[ urmeze. Fantoma mor\ii se apropie de u=a din fund =i, deschiz`nd-o cu m`na sa de schelet, scrise deasupra cu litere de foc: „Por\ile eternit[\ii“. Apoi cu degetele sale de oase sun[ ]n pl[seaua coasei. Atunci pe u=a de vis-à-vis a salonului]ncepu a]nainta o procesiune ciudat[: Napoleon al III-lea]nh[mat la o targ[cu ghiulele de tunuri, pu=ti =i pistoale, cu grea munc[=i]ngreb[no=it, de-abia t`r`ia targa pe care se]n[l\a un steag negru, pe care era scris cu litere ro=ii „Militarismul“. C`nd Napoleon se opri ceva, ca s[ se odihneasc[, atunci femei ur`cioase ca furiile, cu =erpi — drept p[r —]n cap,]l]mpingeau de spete]nainte, ar[t`ndu-i por\ile eternit[\ii, la care priveghea spectrul mor\ii. V[dane ]n doliu, b[tr`ni c[run\i]n c`rje, copii mici ]n rufe, cu dojeniri =i blestemuri urmau ]n trista =i ur`cioasa procesiune, care]n grab[intr[pe por\ile eternit[\ii. Acestor urmau to\i acei ce \ineau lum`n[rile ]n m`n[;]ntre r[posa\i se vedeau generali, mini=tri =i func\ionari politici: a\`\[torii calamit[\ilor universale.

Pe acela=i drum urm[apoi o alt[ceremonie alegoric[, =i mai cuidat[. }nainte mergea un =ir de arapi]narma\i, petrec`nd cu alai pe sultanul neputincios, ce, abia t`r`indu-=i picioarele, se rezema de bra\ele zeit[\ilor regine, ce reprezentau puterile europene. Ele ]l duceau spre por\ile eternit[\ii, unele sprijinindu-l, altele ridic`ndu-i hlamida, ce se t`r`ia dup[el =i care era cusut[din buc[\i de stof[cu inscrip\ia numirilor diferitelor provincii, ce alc[tuiesc imperiul otoman. Dup[zei\ele]ncoronate mergeau o mul\ime de cad`ne ]n haine albe =i cu fe\e acoperite. Sultanul, ajung`nd la por\ile eternit[\ii, se opri, neput`ndu-se hot[r] de a p[=i pragul. }ntorc`ndu-se c[tre zei\ele]ncoronate, le f[cu un gest de implorare. Ele]ns[ ]l]mpinser[ ]nainte, smulg`ndu-i de pe umere hlamida, =i, ]mp[r\indu-se cu buc[\ile, se retraser[ ]n r`ndul privitorilor, sf[tuindu-se]ntreolalt[, trec`nd ]n revist[ =i schimb`nd buc[\ile de stof[. C`nd ultima cad`n[intr[prin

por\ile eternit[\ii, u=ile ei se]nchiser[=i literele de foc se stinser[.

Una din zei\e se apropie de tronul copilandrului,]i lu[din m`n[ toiagul =i scrise pe aceea=i u=[ cu litere de foc: *„Bizan\ia, capitala universal[ liber[.“* Celelalte zei\e din buc[\ile de stof[ alc[tuir[ un steag, care ]l ]nfipser[ deasupra u=ii. Pe steag era scris: *„Confedera\ia balcanic[.“* Copilandrul, scul`ndu-se de pe tron, ridic[m`inile ]n sus ca la binecuv`ntare, =i un orchestru nev[zut inton[o hor[ ]nc`nt[toare. Zei\ele regine, lu`ndu-se de m`n[, ]ncepur[ a dansa ]n jurul tronului. Deodat[ una din regine, ce se deosebea de celelalte, purt`nd deasupra m[re\ei sale frun\i flac[ra geniului poeziei, m[\inti cu o c[ut[tur[binevoitoare, =i cu o z`mbire de ]ncurajare ]mi ]ntinse m`nu\a,]ndemn`ndu-m[ la joc. De extazul sufletesc inima mi se zb[tu ]n piept =i prin un impuls de fericire m[ repezii ]nainte, c`nd subit sim\ii c[dou[m`ini ca dou[ capcane de fier m[ oprir[ pe loc, strig`ndu-mi la ureche cu o voce de bivol: „Stai! Unde porne=ti? Arat[pa=aportul!“

... Cu un r[cnet de durere =i iritare tres[rii =i m[uitai]mprejur.

„Nu se poate! nu se poate, ca s[fie asta numai un vis“, morm[iam =terg`ndu-mi ochii; repede ]ns[ m-am ]ncredin\at c[ m[ aflam tot ]n acela=i cupeu de ]nainte. M[ treziser[ din somn mog`rlanii de jandarmi, care]mi cereau pa=aportul ca s[m[lase s[trec frontiera Austriei.

OMUL ENIGMATIC

Balad[ ]n proz[

CUPRINS

Trecuse ora a opta de sear[sau, mai bine zis, de noapte, c[ci, fiind iarna,]nserase de mult. Pe str[zile ora=ului spulbera viscolul o cea\[compact[de om[t, prin care c`nd =i c`nd sclipeau luminile fanarelor]n=irate pe marginea trotuarelor. Criv[\ul sufla url`nd cu turbare pe str[zile pustii, iar[ ]n odaia unde m[aflam se zbuciumau cu un vaiet jalnic obloanele ferestrelor din afar[.

Totul era cufundat]n t[cere, c[ci unde predomin[vocea de urgie a elementelor tulburate, vocea crea\iunii tace cu supunere, cunosc`nd]n ele puterea suprem[ne]ndurat[!

Ce chin, ce supliciu, ce ap[sare dureroas[produce un astfel de timp asupra organismului unui biet om, dac[tot aceea=i tulburare se s[v`r=e=te ]n sufletul s[u. Au nu este dar omul un cosmos mic cu zilele sale senine de prim[var[, cu razele luminoase ale speran\elor june\ii, cu al lui c`ntec de privighetoare ce este vocea inimii, spun`ndu-=i iluziile fericirii. Cu sufletul s[u zboar[ atuncea ]n eternul nem[rginit, leg[n`ndu-se]n aer ca cioc`rlia deasupra cuibu=orului, pe care amorul i l-a preg[tit din florile vie\ii =i]n care s[-l a=tepte iubita sa.

Dar iat[c[deodat[se-ntunec[seninul, iluziile dispar, criv[\ul realismului cu o suflare rece]i]nghea\[c[ldura inimii, smulg`ndu-i florile speran\elor. Du=mana soart[ ]i zdrobe=te aripile =i el cade ca Icar al fabulei ]n chinurile unui viitor aprig, care chinuri i-au preg[tit o ]nt`mplare neprev[zut[... a=a este =i vijelia unui uragan ce n[bu=e=te nea=teptat pe un cer senin =i limpede.

}n astfel de pozi\ie m[aflam =i eu, \in`nd ]nc[ ]n m`n[epistola]n care ea]mi trimitea verdictul amorului ei, care m[os`ndea la desp[r\ire etern[. „}ntre noi totul s-a sf`r=it,]mi scria ea, eu sunt logodit[ ]n contra voin\ei mele, adio pentru totdeauna“. O greutate nespus[ ]mi ap[sa pieptul =i o fierbin\eal[cumplit[ ]mi ardea tot trupul. M[sim\eam]n[du=it =i, f[r[s[=tiu ce fac =i unde m[duc, am ie=it pe strad[. Un spulber de om[t m[ ]mpro=c[ ]n fa\[, orbindu-mi vederea, iar[suflarea cea rece a criv[\ului m[p[trunsese p`n[ la oase. Dar ce-mi p[sa... eu voiam s[ mor de o moarte u=oar[, voiam s[ merg tot ]nainte p`n[ce s`ngele se va]nchega]n vinele mele =i somnul etern m[va r[sturna f[r[sim\ire]n vreun troian.

G[sii o pl[cere nespus[ ]n ideea sinuciderii,]nchipuindu-mi cum voi fi peste pu\in timp acoperit cu ve=m`ntul funebru =i nep[tat al om[tului, bocit de vocea uraganului. Cum va depune Silvia pe fruntea mea cea rece o s[rutare ]nfocat[ =i cum vor str[bate lacrimile ei fierbin\i p`n[la inima mea]nghe\at[. Ea se va apropia f[r[sfial[de mine, nev[z`nd cadavrul ce eman[ putrejune, ci o statuie ]ncremenit[, pe ale c[rei buze s-a sleit o z`mbire]mpreun[cu numele ei.

O, junime! O, ce nebunie ne]n\eleas[. Cam de unde provine ea? Filozofia modern[ne explic[c[sinuciderea provine de la dezgustul vie\ii, c[via\a este un nectar, care dac[-l bei lacom p`n[-n fund =i neav`ndu-l mai mult, traiul devine nesuferit. Ne spune]nc[c[la unul cupa cu acel nectar este plin[=i]ndelungat[, la altul]ns[numai pentru o]nghi\itur[. Iar[legenda veacurilor trecute ne spune c[demonul atrage pe sinuciga= spre a-i r[pi sufletul, c[-l urm[re=te pretutindene p`n[ la ultimul moment, m[gulind =i a\`\`ndu-i pl[cerea de a muri.

Eu mergeam repede p[=ind tot]nainte, c`nd deodat[m-am oprit]n loc de o putere ce-mi ap[sa um[rul.

— Stai, unde te duci? Vin[dup[mine! strig[o voce]ngrozitoare.

}ntorc`ndu-m[, v[zui ]naintea mea un individ de o statur[ colosal[ =i ]nvelit ]ntr-o blan[ de urs negru. Prin p`cla viscolului nu era cu putin\[de a-i cunoa=te fa\a, dar am sim\it]n el o putere predominant[, care pe loc mi-a inspirat supunere. Nu este sc[pare de d`nsul, g`ndeam]n urm[, trebuie s[fie vreun sergent de poli\ie, care prin instinctul s[u practic ghice=te g`ndul unui criminal =i m[ duce la sec\ia poli\iei. Deci f[r[ vreo ]mpotrivire ]l urmai. Unde m[ ducea =i pe ce strad[ m[ aflam nu puteam =ti, c[ci numai zgomotul mersului s[u puternic m[ f[cea s[-l urmez. Dup[ c`tva timp se opri necunoscutul dinaintea unei case, scoase cheia din buzunar =i, descuind u=a, am`ndoi am intrat ]n o tind[ ]ntunecat[. El mergea tor ]nainte, iar eu dup[ d`nsul, p`n[ ce am ajuns la alt[ u=[ ]n care el lovi de c`teva ori cu pumnul. U=a se deschise =i eu m-am v[zut]ntr-o odaie de tot]ntuneric[, c[ci era luminat[numai de focul ce ardea]n c[min. Ast[ ]nt`lnire ciudat[=i neprev[zut[c[l[torie d[du ideilor mele tulburate cu totul alt[impulsiune. Ra\iunea mi s-a l[murit pe loc =i eu am]n\eles c[nu m[aflu la sec\ia poli\iei, ci]n casa unui om privat. Atunci numai m-am uitat cu curiozitate la individul care m-a adus]ntr-o cas[necunoscut[. El]=i lep[d[blana pe un scaun =i, apropiindu-se de c[min, arunc[ ]n el c`teva vreascuri uscate care, aprinz`ndu-se, i-au luminat fa\a. Am r[mas uimit, cunosc`nd ]n el pe Romfort, ce locuia nu de mult ]n ora=ul Odesa, sub nume de agent al fabricii Ramson & Simpson din Londra. Cu c`teva luni mai]n urm[f[cusem cu el cuno=tin\[, c[l[torind]mpreun[pe un vapor ce pleca de la Ialta spre Odesa. }nt`ia noastr[ ]nt`lnire mi-a l[sat]n memorie o ciudat[impresiune, pentru c[tocmai]n mijlocul m[rii a suferit vaporul nostru o n[stru=nic[tempestate. Catargul central se rupsese]n dou[=i valurile]n lame furioase n[bu=eau pe puntea navei. Spaima era general[=i to\i pasagerii se ocrotir[prin cabine, numai unul Romfort, \in`ndu-se cu o m`n[de un odgon, privea cu o pl[cere s[lbatic[ ]n jurul s[u. Fizionomia lui exprima atunci un deliciu nespus,

precum sim\e=te acela ce concentrat]n sine ascult[acordele]nc`nt[toare ale unui concert artistic. C[pitanul navei, trec`nd pe l`ng[ d`nsul,]l credea nebun =i, d`nd din umeri, ]i arunc[ o c[ut[tur[ dispre\uitoare. De=i g`ndi c[pitanul aceasta, eu]ns[g`ndeam altmintrelea, c[ci impresiunea ce o f[cu Romfort asupra mea n-a fost de compasiune, ci mai lesne de ]nfiorare. M-a fost cuprins un dezgust, v[z`nd pe acest om ce privea cu at`ta cinism la o calamitate de pieire a at`tor existen\e nevinovate, at`tor speran\e poate ]n veci ]necate. Ce om!? Sim\ea el oare ]n sine o putere extraordinar[, care, ]n caz de cufundare a navei, ar fi fost ]n stare a-l pune pe mal nest`lcit? Astfel de ipotez[era nebunatic[, fiind malurile]ndep[rtate cu vreo c`teva sute de kilometri. A=tepta el oare momentul dorit s[se]nece? Lucru]ndoielnic, c[ci se \inea de funie ca s[nu pice]n mare; vas[zic[, ideea de sinucidere era departe de el. A=adar[, dup[concluziile mele a=tepta el mai degrab[cu deliciu momentul catastrofei, ca s[vad[victimele]nghi\ite pe r`nd de valuri. El dorea s[aud[ultimele r[cnete de desperare, ultimele agonii ale]neca\ilor, =i la urm[singur s[se cufunde]n morm`ntul lichid al m[rii, nu cu un suspin de p[rere de r[u, ci cu un r`s de batjocur[adresat vie\ii sale trecute. A=a am]n\eles pe acest om ciudat =i, o\[r`ndum[, m[ ]ntorsei de la el =i trecui]n cabin[. }n sala de m`ncare ne-am adunat cu to\ii la dejun. M[a=ezai]n cap[tul mesei, c`nd Romfort, intr`nd]n sal[, se puse pe scaunul de l`ng[mine. Ce schimbare]n fizionomia sa nu de mult at`t de s[lbatic[=i acum at`t de bl`nd[=i binevoitoare.

— Ei, domnule,]mi zise el, \i-a trecut spaima =i \i-a venit apetitul de a gusta ceva?

— Socot c[=i d-tale, i-am r[spuns cu oare=icare ironie.

— Da, apetitul f[r[spaim[, adaose el z`mbind.

Mi-a p[rut apropos s[-i dau a]n\elege de conduita lui at`t de ciudat[ ]n timpul uraganului.

— Asta am luat-o seama noaptea, v[z`ndu-te pe puntea navei...]i f[cui aluziune.

— Da,]mi r[spunse el ceva pe g`nduri, am socotit c[uraganul va continua =i ast[zi, dar am gre=it.

— Cum? D-ta ai dorit poate asta?]i zisei cu totul consternat.

— Poate c[am =i dorit-o,]mi r[spunse el cu s`nge rece, pentru c[c[l[toria pe mare devine monoton[dac[elementele nu-i dau o impulsiune mai grandioas[.

— Bun[impulsiune, replicai ei cu ciud[. Ne-am fi putut cufunda cu to\ii.

El cl[tin[negativ din cap =i zise: Nu socot, mie-mi e bine cunoscut[construc\ia navelor, c[ci am petrecut mul\i ani]n serviciul flotei noastre engleze, deci am inspectat cu de-am[nuntul vaporul acesta =i l-am g[sit]n bun[construc\ie, doar[lovindu-se de o st`nc[ submarin[ ar fi fost cu putin\[ s[ se zdrobeasc[. Dar ]n urm[ de multe ori se ive=te pericolul nea=teptat tocmai acolo unde nici prin vis nu ne trece. De exemplu, mul\i au trecut, c[l[torind cu drumul de fier, pe nea=teptate de la somn la moarte, =i mul\i chiar nesp[la\i de p[cate, adaose el z`mbind.

— D-ta dar, cum se vede, e=ti foarte curajos!

— Nu pot afirma aceasta, c[ci]n r[zboi n-am fost, dar socot c[nu m-a= teme, cu toate c[a ucide oameni f[r[scop, f[r[ciud[, necunosc`ndu-i m[car, numai din principiul unei idei c`teodat[neghioabe =i gre=ite]n sensul diplomatic, e un eroism dobitocesc.

Nu =tiu de ce, dai ideile lui de umanitate mi-au p[rut suspicioase.

— Apoi d-ta e=ti filantrop?]l]ntrebai.

— Dup[ ]mprejur[ri,]ns[sunt de principiul c[oamenii ar trebui s[se ajute, iar[nu s[se sugrume.

— Omul r[u g[se=te sens]n faptele sale criminale.

— +i a=a se cade, fiindc[asta este legea general[a tuturor crea\iunilor de a se ucide]ntre ele, acesta este ordrul predomi-

nant pe p[m`nt, ]n aer =i ]n ap[. Din familia pe=tilor se deosebe=te rechinul, din a fiarelor tigrul, din a p[s[rilor vulturul, din a oamenilor ho\ul. Dar se-n\elege c[ oamenii, fiind cei mai consumatori din jitni\a naturii, sunt inspira\i de a st`rpi mai colectiv din aviditatea st[p`nirii prin crunte r[zboaie, prin ho\ii privilegiate, onorate, decorate, scrise cu litere de aur =i de s`nge]n analele istoriei. Plugarul]=i leap[d[plugul s[u pe brazd[=i, lu`nd sabia ]n m`n[, r[pe=te de la megie=ul s[u terenul sem[nat gata. Ho\ul p`nde=te la potic[pe c[l[tor, r[pindu-i via\a cu punga deodat[. +i unul =i altul sunt confra\i]n sensul r[pirii. A=a a fost omenirea, a=a este =i a=a va fi. +i m[car c[legea pedepse=te foarte aspru pr[d[ciunile, chiar pr[d[ciunea singur[este o lege, fiindc[orice proprietate este]n principiu o pr[d[ciune. Cel ce g[se=te]nt`i inspir[ invidie celui ce-l urm[re=te, =i cel de pe urm[ caut[ prilej dorind s[-l prade pe cel dint`i.

Voii s[contrazic ideile lui at`t de ciudate, c`nd deodat[clopotul vaporului vesti intrarea sa]n portul Odesei. Cu o exclama\iune de mul\umire s[rir[to\i c[l[torii de la mas[, n[bu=ind pe puntea vaporului. Cel]nt`i am sosit eu acolo, cu aviditate privind malurile portului, unde ca ]ntr-un furnicar se mi=cau felurite grupe de oameni, ce ]nc[rcau ]n cor[bii productele \[rii. Inima mi se zb[tea, c[ci o mic[ distan\[ m[ desp[r\ea de a mea iubit[; zburam cu g`ndul spre ea =i]n decursul unei ore \ineam chiar m`nu\ele scumpei mele Silvii]ntre ale mele, acoperindu-le cu s[rut[ri]nfocate. O! Ce fericire!...

+ase luni trecur[=i iat[c[speran\ele mele at`t de ]nflorite, ]n cursul anului se ve=tezir[ =i tot aceea=i ce se s[v`r=e=te acum]n elemente se s[v`r=ea =i ]n sufletul meu zdrobit. Iat[-m[ dar iar[=i fa\[ ]n fa\[ cu acel om enigmatic pe care l-am v[zut ]nt`ia=i dat[pe mare ca o fantasm[ ]n mijlocul elementelor tulburate. El este tot acela, cu fizionomia sa s[lbatic[, cu c[ut[tura sa p[trunz[toare, cu z`mbirea sa de ur[, cu r`sul de batjocur[.

El puse pe al meu um[r m`na sa uscat[ ca de schelet, cu degetele lungi =i str`mbe ca ni=te c`rlige.

— +ezi,]mi zise cu un ton impun[tor.

Eu picai]n jil\ul de dinaintea c[minului =i pe nevrute]nchisei ochii, c[ci sim\eam o fric[nespus[, ce-mi furnica sub piele. Aceast[sim\ire]ns[conteni]n grab[, urm`ndu-i o c[ldur[ priincioas[, ce c[tinel se sui de la picioare la cap, succedat[ de o g`dilitur[la t`mple at`t de nepl[cut[, c[-mi provoc[un r`s spasmodic. Deschisei ochii, dar ciudate =i ne]n\elese iluziuni ap[rur[ ]n vederea mea, c[ci ici m[ vedeam rezemat de c[min, colo r[sturnat ]n jil\ =i dinaintea mea pe Romfort =ez`nd ceva plecat spre fa\a mea. El m[p[trundea cu privirea ager[a ochilor s[i negri ca pana corbului, rezem`ndu-=i m`inile pe genunchii mei. Ce transfigura\ie subit[ ]n fizionomia sa. Ce expresiune de bun[tate =i comp[timire!... Fa\a lui era a=a de aproape de a mea,]nc`t ]i sim\ii r[suflarea =i nesuferind m[ d[dui ]nd[r[t f[c`nd o silin\[s[m[scol, dar el m[opri de m`n[.

— Stai! unde vrei s[te duci?

— Vreau s[ies de aici! b`iguii eu.

— Ca s[degeri pe strad[,]mi zise, dar eu nu te voi l[sa.

— +i de ce s[m[opre=ti, dac[vreau s[mor?

— Asta am]n\eles-o, dar pentru ce s[mori?

— Pentru c[speran\ele-mi sunt zdrobite =i via\a-mi este un chin.

— Speran\ele-s capriciile vie\ii,]mi zise el, iar[via\a o deprindere de a tr[i. Deci dac[te-ai deprins cu via\a, cum socot, de vreo dou[zeci =i cinci de ani, apoi capriciul este]nc[ ]n putere, c[ci nu de mult p[reai fericit =i acum o idee prunc[ ]=i bate joc de ra\iunea b[tr`n[.

— Ast[idee prunc[, ce o hr[neam cu al meu s`nge, ce o ]nc[lzeam ]n al meu suflet, mi s-a n[scut din inim[, =i acum, ]nmorm`nt`nd-o, voiesc s[mor cu ea.

— +i ce nume poart[acea idee?

— Silvia, =optii.

— Aha! Iar[=i am ghicit...]mi zise el. Chestia amorului, al acestui prunc ie=it din leag[nul raiului =i hr[nit la s`nul furiilor din iad. Eu l-am v[zut acolo =i-l cunosc pe acest ]nger diavolesc, ce-=i face pl[cerea a v[rsa ]n s`ngele omenirii veninul uciga=, pun`nd pe fruntea victimei cununi de flori. Silvia te-a tr[dat. Apoi de ce s[ nu faci o silin\[ de a-\i revendica drepturile ce le aveai la acea Silvie, mai ales purt`ndu-i o pasiune at`t de statornic[ p`n[la u=ile ve=niciei, spre care mergeai s[le deschizi... R[u voiai s[faci, c[ci instinctul mediteaz[s[lupt[m pentru via\[p`n' la ultimul moment. +i chiar mama natur[ ne ]nva\[ din copil[rie s[ ]not[m din ad`ncimea unde soarta ne arunc[. Nu e dar[mi=elie s[ne ducem la fund, f[r[a face o mi=care, f[r' a cere ajutor?

— De acum este t`rziu, ea se m[rit[=i]ntre noi se ridic[o straj[inaccesibil[.

— Str[jile cu care se]nconjur[o femeie sunt solide ca mrejele de p[ianjen =i, cu toate c[-s bine \esute, ra\iunea u=or le p[trunde. Ele]i sunt date femeii numai ca o podoab[spre a ademeni pe om ca s[o ieie. Deci s[cerc[m!

— Ce s[cerc[m?]l]ntrebai cu mirare.

— S[mergem la nunta ei,]mi zise el cu z`mbire.

— Eu, la nunta ei? O! niciodat[!...

— }n de=ert te iritezi, uit`nd c[ c`teodat[ultimul moment ne aduce acea reu=it[, dup[care am alergat toat[via\a. Asta s-a v[zut nu o dat[. Silvia, precum]n\eleg, nu-i]nc[cununat[. De la loca=ul ei p`n[ la u=a templului este o distan\[, iar[ de la u=a templului p`n[la altar e o alt[distan\[, deci ca s[treac[ea acel interval,]i trebuie ceva timp =i tocmai acel timp]\i poate da =ansele de c`=tig. Mi-i mil[de d-ta =i stau gata s[te ajut oferindu-m[s[te introduc la nunta ei...

— Cum! D-ta! strigai cu mirare s[rind din jil\, asta nu este de crezut...

— Dar nici nu e de necrezut, c[ci eu sunt invitat la nunta ei,

]mi r[spunse el cu un r`s mali\ios. Iar[ de nu m[ crezi, poftim de cite=te, =i, sco\`nd din buzunar un bilet, mi-l d[du.

Eu, cu m`na tremur`nd[lu`ndu-l, citii invitarea litografiat[pe bilet.

Domnului James Romfort!

Isidor Newton, inginer mecanic din America, are deosebita onoare a V[anun\a serbarea cununiei sale cu domni=oara Silvia Zambrini =i V[invit[la balul nun\ii, ce va avea loc]n casa p[rin\ilor miresei la 9 noiembrie 188 10 ore seara.*

Speran\a desperatului este ca sc`nteia aruncat[ ]n pulber[rii; ea trece momentan prin organismul lui electriz`ndu-l, d`ndu-i putere, energie =i curaj. A=a am ren[scut eu ]ncredin\`ndu-m[cum c[cuvintele lui nu sunt glum[. C[pot s[m[apropii de Silvia, c[pot s[m[ating de a ei fiin\[, c[pot,]n fine, s[o cuprind]n bra\e =i prin vreo arm[uciga=[s[murim]mpreun[nedesp[r\i\i p`n[ la ultima agonie. Deci iat[ cum s-a pref[cut ]n mine proiectul de sinucidere ]n ideea de uciga=. Inima-mi tres[ri de pl[cere, dar ast[ idee o t[inuii, tem`ndu-m[s[nu fie recuzat[de acest om enigmatic, ce sta]naintea mea.

— M[unesc! m[unesc! r[spunsei eu scul`ndu-m[repede.

— Apoi ia blana mea =i mergi acas[de te]mbrac[, c[ci socot c[nu va fi elegant s[te ar[\i la balul nun\ii]ntr-un a=a costum de r`s. }ntr-un p[trar de or[ voi veni s[ te iau cu echipajul. Mergi, adause el, arunc`ndu-mi pe umeri blana, timpul este scurt =i orice minut e pre\ios.

Eu am ie=it pe strad[. Tot acela=i viscol m[ ]nt`mpin[, dar eu eram bine ]mbr[cat. Prin p`cla colbului de om[t z[rii un birjar ce sta la col\ul str[zii =i,]nvoindu-m[la plat[,]n grab[am ajuns acas[ ]n odaia mea, din care ie=isem ca s[nu m[mai]ntorc. Deci iat[-m[iar[=i cu speran\e noi, dar sinistre, cu alte proiecte, dar mai fugoase, mai complicate]n]mplinirea lor. Mai]nainte

doream o moarte simpl[, misterioas[, necunoscut[de mine, f[r[zgomot, f[r[urm[ri. Acum, din contra, voiam s[s[v`r=esc o catastrof[ grozav[, neauzit[, pompoas[, ]n mijlocul unei adun[ri elegante, ]n tumultul r[cnetelor =i al blestemelor. O! ce pl[cere!... Eu z`mbii cu z`mbirea gelatului, c`nd prin lovitura-i iscusit[zboar[de sub sabie capul condamnatului... Lu`nd arma uciga=[ de pe cui, am inspectat bateriile revolverului de-s bine ]nc[rcate, =i cu o deosebit[ aten\iune l-am pus ]n buzunarul fracului. O! g`ndeam, a\`\`ndu-mi ura pentru mai mult curaj. O, tu Silvie! m[rit`ndu-te ai fi uitat de bietul p[r[sit, tu ai fi r`s la urm[de nebunia lui, r[pindu-=i via\a pentru tine. Lacrimile ar fi fost =terse de pe obrajii t[i prin s[rut[rile consortelui; p[rerea ta de r[u s-ar fi alinat]n]nfocatele lui]mbr[\i=[ri... Mor\ii s[se uite e legea naturii, =i cum de nu am]n\eles-o voind s[mor prin sinucidere. O! ce dobitocie! dar acum]ncalte voi muri nel[s`nd pe p[m`nt nimic[ce mi-a fost pre\ios... tot voi lua cu mine. Sufletul meu nu va avea nevoie s[-=i lase patria etern[, ca s[se]ntoarc[pe urmele tale. Umbra mea nu va p[timi tortura v[z`ndu-\i buzele sorbite de buzele unui rival. Spectrul meu nu te va vedea adormit[ ]n mijlocul nop\ii cu p[rul despletit, iluminat[ de o candel[, odihnindu-\i c[pu=orul pe s`nul acelui rival... O! ce am[r[ciune! Astfel z[d[r`ndu-m[, ajunsei ]n turbare, =i ]n a=teptarea lui Romfort minutele ]mi p[reau veacuri. Eu umblam ca un tigru fl[m`nd]n colivia sa de fier, ascult`nd c`nd la fereastr[, c`nd la u=[ cea mai mic[ mi=care de pe strad[. Dar nimic[... Afar[ predomina tot acela=i urlet fioros al uraganului, tot acel jalnic bocet al lui ]n ogeagul sobei, ce ca un mar= funebru se ]nso\i cu g`ndurile mele de uciga=. }n sf`r=it, se auzi din strad[ scr`=netul ro\ilor prin om[t =i duruitura unui echipaj se opri la peronul casei]n care locuiam.

Am alergat cu gr[bire =i am deschis u=a. C[ldura od[ii,]nt`mpin`ndu-se cu frigul de afar[, produse cl[buci de aburi =i din ei ca dintr-un nor subit se ar[t[dinaintea mea Romfort

]mbr[cat tot]n negru. Fizionomia lui exprima iar[=i acea pl[cere s[lbatic[=i diavoleasc[v[zut[de mine pe mare. Fa\a lui era palid[-v`n[t[ca a unui cadavru ce a]nceput a putrezi. El, f[r[a deschide gura, cu o voce de ventriloc,]mi zise numai: „Mergem!“...

Noi am sosit.

La scar[a=tepta o caret[ ]nh[mat[cu patru cai negri de mare pre\, iar[vizitiul, un arap negru ca t[ciunele, era]mbr[cat]n livrea ro=ie cu prozumente aurite. Noi am intrat]n caret[=i abia era oblonul ei]nchis, c`nd caii cu repejunea unui vifor se pornir[.

— Pare c[ne r[pesc caii, zisei ceva nelini=tit.

— Nu te teme,]mi r[spunse Romfort, a=a este mersul lor.

— Apoi astfel ne putem r[sturna.

— Niciodat[. Pe p[m`nt se poate, anin`ndu-se de ceva, dar]n aer calea este neted[=i f[r[piedici.

— Eu nu]n\eleg ce vrei s[zici cu asta.

— C[vom ajunge]ntregi la \inta noastr[.

— +i ai cui]s caii =i echipajul?

— Ai mei, adic[, se gr[bi el a ad[uga, numai pe ast[sear[, dar ei sunt proprietatea mirelui Silviei.

– +i cum de i-ai luat de la el?

— Foarte simplu de]n\eles. Pentru c[sunt poftit la ast[nunt[nu numai ca un cunoscut, ci ca amicul casei =i nun mare.

— Deci cum vine c[d-ta te interesezi at`t de cauza mea, fiindu-\i eu de abia cunoscut?

— Ia a=a, neav`nd ce face sau, mai bine zis, din ur`t voiesc s[fac un bine u=ur`nd cu asta monotonia ce m[ apas[. Eu te-am v[zut at`t de desperat, gata a s[v`r=i sinucidul, apoi sc[p`ndu-te de moarte, voiesc s[te v[d =i fericit. Iat[dar o distrac\iune de pasiunea arz[toare a cuno=tin\ei de bine =i de r[u ce m[consum[. Eu m-am cufundat ca cercet[tor]n =tiin\ele omene=ti, c[ut`nd]n ele plinul]n\elepciunii =i am g[sit numai aviditatea egoismului. Eu am r[sfoit inimile lor ca pe o carte =i am

citit]n ele numai de=ert[ciune, invidie, fal[=i tr[dare. Eu, ca utopistul ce caut[insula imaginar[a unei ve=nice fericiri, am c[utat]n sufletele omene=ti m[rg[ritarul idealismului =i am g[sit]n ele numai noroiul realismului. Obosit]n silin\e zadarnice, am vrut s[-mi re]nnoiesc trecutul, s[m[ ]ntorc iar[=i la fericita ne]ngrijire a june\ii =i, lu`nd cupa cu nectarul dulce al volupt[\ii, am dus-o la buze, vr`nd]nc[a iubi, dar[cu o\[r`re eu iar[=i am zv`rlit-o, c[ci ea con\inea veninul amar al tr[d[rii =i al nestabilit[\ii. Deci,]n ur[c[tre omenire, eu m-am silit s[le nimicesc multora fericirea, st`ndu-le ca ho\ul pe calea ce-i duce spre reu=it[. Eu f[r[ ]ndurare le schingiuiam inimile, v[rs`ndu-le pe r[nile deschise veninul geloziei, – dar =i r[ul mi s-a ur`t. }\i invidiez desperarea, c[ci ea este o sim\ire a vie\ii =i orice simte tr[ie=te tot ]naint`nd, pe c`nd eu stau pe loc, neput`nd a face cu sim\irile mele m[car o mi=care, precum este]ngropatul de viu sub greutatea p[m`ntului ce-l apas[. Dar apropos! adause el sco\`nd din buzunar un bilet, am uitat s[-\i]nm`nez invitarea la nunt[, care mi-a fost trimis mirele Silviei]mpreun[cu echipajul deodat[. Cu aceste cuvinte]mi d[du biletul de invitare la adresa mea.

— O, nu! r[spunsei arunc`nd biletul din m`n[, asta nu e o invitare, ci o ironie neiertat[, =i lacrimile m[n[bu=ir[.

— Fericit[nebunie a dragostei,]mi r[spunse el z`mbind. „Dar lini=te=te-te =i-\i =terge ochii, c[ci va fi un lucru de mirare s[intre cineva la o nunt[cu ochii plini de lacrimi =i cu o fizionomie tulburat[. Deci gr[be=te-te, c[ci am ajuns!“

+i]n adev[r echipajul se opri la peronul casei p[rin\ilor Silviei. Un =ir lung de echipaje st[teau pe strad[, iar[pe sc[rile de la intrare =i]n galeriile care duceau]n salon sta o mul\ime de servitori]n livrele bogate, introduc`nd oaspe\ii. Intr`nd noi]n anticamer[, ne-au luat lacheii bl[nile; pe c`nd u=ierul puse m`na pe m[nunchiul de cristal de la]ncuietoarea u=ei spre a o deschide, eu pusei m`na mea pe piept, c[p[t`nd o palpita\ie de inim[. }n dreapta pe peretele anticamerei era a=ezat[o oglind[mare cu

toate accesoriile de toalet[. M-am uitat]n ea cu]nfiorare, f[c`nd un pas ]nd[r[t, fiind ]nsp[im`ntat de fizionomia mea. Aveam asem[nare cu un cadavru cu ochii deschi=i, mreji\i de moarte. O idee subit[ ]mi p[trunse mintea s[m[ ]ntorc... s[fug iar[=i pe strad[. Romfort]ns[f[cu u=ierului un semn, =i u=a se deschise.

Iluminarea salonului era a=a de str[lucit[,]nc`t m[ sim\eam orbit, iar ]n auzul meu r[suna armonia ]nc`nt[toare a unui vals.

— Ei ce!]mi zise Romfort, au nu cumva g`nde=ti s[ r[m`i aici]n\epenit ca un orb ce =i-a pierdut toiagul? +i c[tinel m[ ]mpinse de umeri]nainte.

}n mijlocul salonului st[tea o grup[de b[rba\i,]n jurul c[rora se]nv`rteau perechile. Eu voiam s[ m[ ascund de Romfort ]n acea grup[, dar ]n zadar, c[ci ]n grab[ m-a g[sit =i, lu`ndu-m[de m`n[, m[trase din grupul privitorilor.

— Unde m[duci? l-am]ntrebat tremur`nd peste tot trupul.

— Te duc unde trebuie,]mi r[spunse el, sc`nteind cu ochii de m`nie. D-ta ai uitat tot felul de convenin\e, compromi\`ndu-m[ pe mine. D-ta g`nde=ti c[intr`nd]n salon vei benchetui pe socoteal[str[in[, f[r[a ar[ta cea mai mic[amabilitate celor ce te-au poftit]ncoace. Eticheta pretinde s[felicitezi pe mireas[, ai]n\eles?

— O, niciodat[asta nu voi face, r[spunsei cu sup[rare, silindu-m[a-mi smulge m`na dintr-a lui, dar]n zadar, c[ci el o \inea ca]ntr-o capcan[de fier.

— V[zut-ai,]mi zise el cu o z`mbire ironic[; voie=ti ]nc[ s[ te lup\i cu mine. D-ta sameni acuma unui =colar dus de urechi la =coal[. Apoi ia seama, c[ci de la m`n[la urechi nu este prea departe. Mai bine nu te]mpotrivi, ci mergi dup[mine, eu te voi duce,]nfocatule copil,]n =coala vie\ii, unde vei]nv[\a mai de aproape =i mai cu luare-aminte caracterul femeiesc.

Contenind de a m[ ]mpotrivi, m-am supus voin\ei lui =i, cu anevoie str[b[t`nd adunarea compact[ a invita\ilor buc=i\i ]n salon, ne-am oprit ]n sf`r=it dinaintea unei u=i]ncuiate. Romfort o

deschise =i,]mping`ndu-m[ de umeri ]ntr-o odaie, a ]ncuiat u=a =i disp[ru. M[ aflam ]ntr-un buduar iluminat de o lamp[ ce ]mpr[=tia o lumin[ gale=[ ca a lunii =i abia ridicai ochii, c`nd tres[rii v[z`nd... Ah, Dumnezeule! pe cine?... Pe Silvia ]n ve=-minte de mireas[ =ez`nd nemi=cat[ ]naintea unei oglinzi. Ea st[tea m`hnit[ pe g`nduri, cu capul rezemat pe m`n[. Ochii ei frumo=i \inti\i spre fereastr[ p[reau c[ zboar[ cu g`ndul]n dep[rtare.

O, ce fiin\[perfect[era aceast[femeie]n poza acelui moment! Era]ngerul exilat din paradis care, curb`ndu-=i aripile ostenite de zborul spre p[m`nt, arunc[cu triste\e o c[ut[tur[spre cer, trimi\`nd ultimul adio unei patrii]n care nu se va mai]ntoarce: iar patria cereasc[a inimii este amorul.

Privind-o, nu m[sim\eam pe p[m`nt, ]mi p[rea c[ sufletul meu ce flutura pe buzele ei deschise ea l-a sorbit ]n sine prin un suspin din s`nul ei alb.

Silvia, voind s[se scoale, se uit[ ]n oglind[=i, v[z`ndu-m[ca pe un spectru, pic[ ]nd[r[t cu un r[cnet de spaim[.

— Un mort aici! strig[ea acoperindu-=i fa\a cu m`inile. Iar eu picai la picioarele ei.

— Silvio! Silvio! o chemai, greu suspin`nd.

Ea]mi recunoscu vocea =i, ridic`nd capul, se uit[la mine.

— D-ta aici?]mi zise ea tremur`nd. Nu! asta nu se poate, a=a o ]ndr[zneal[ de la un om nobil. Dep[rteaz[-te, te rog, nu m[ aduce la pieire... }ntre noi toate s-au sf`r=it... Asta \i-am declarat-o prin epistola ce \i-am trimis. +i lacrimile cu suspinurile]i curmar[vocea.

— Silvio!]i r[spunsei eu cu desperare, tu]mi vorbe=ti a=a? Buzele tale, care nu demult m[ad[pau cu nectarul speran\ei,]mi pronun\[acuma sentin\a asta crud[? Au doar[nu te iubesc destul, hr[nind cu s`ngele meu o pasiune ce m[ chinuie=te? Su-pus ca un sclav, orice dorin\[ a ta era pentru mine o lege, netr[d`ndu-te m[car cu g`ndul. Tu te m`ndreai mai]nainte cu

dragostea mea ca =i cu un m[rg[ritar nepre\uit de pe fruntea ta, =i acuma, schimb`ndu-l pe cunun[de mireas[alc[tuit[din frunze efemere, m[respingi de la tine?

— }ns[eu te-am iubit!]mi r[spunse ea]n[bu=it[de suspine.

Cu aceste cuvinte]mi]nvenin[ea]nc[mai mult r[nile inimii mele.

— Tu m-ai iubit! strigai eu cu iu\eal[. +i tu]mi spui asta]n momentul c`nd m[p[r[se=ti pentru altul?

— Trebuie, sunt silit[...

— Tu trebuie? e=ti silit[? replicai gem`nd de durere; tu ai uitat de jur[m`ntul t[u, care este]ncrustat aici prin stigma de foc a amorului, =i eu]i ar[tai pieptul. Acel jur[m`nt de aici nu se va =terge, fiind scris nu pe nisip, ci altoit pe inima mea...]n sufletul meu.

— Iart[-m[, se rug[ea cu un =opot, dar asta \i-am declarat-o]n epistol[.

— Mi-ai declarat, dar prea t`rziu, tu =tiai hot[r`rea p[rin\ilor fa\[de tine,]ns[ai t[inuit-o]naintea mea, g`ndind, nesocotito, c[ pasiunea mea e at`t de domoal[ca =i a ta, plec`ndu-se sub capriciul femeiesc. Prin cochet[ria ta m-ai atras ]n templul amorului, leg`ndu-m[cu promisiuni pe altarul de sacrificii ce l-ai aprins cu c[ut[tura ta de foc. Acuma dar g`nde=ti a stinge acel foc numai cu dou[lacrimi ce curg din ochii t[i aprinz[tori? Tu ai crezut c[e a=a de u=or a-mi smulge din piept amorul, precum]\i smulg eu de pe a ta frunte aceast[cunun[de mireas[? +i cu o mi=care repede i-am smuls de pe cap cununa de mireas[. P[rul ei blond c[zu]n mii de cosi\e pe al ei s`n =i pe umerii cei albi ca crinul.

— Nu! urmai ajung`nd la desperare turbat[, tu nu vei fi proprietatea altuia =i dac[ soarta a hot[r`t s[ne desp[r\easc[pe p[m`nt, atunci las[ s[ zboare ]n cer sufletele noastre ]mpreunate. +i ap[sai \eava revolverului de fruntea ei. Dar o putere nev[zut[ ]mi smuci arma din m`n[, care cu o detun[tur[grozav[

lu[foc, trec`nd glontele prin fereastr[. Fumul prafului ]mi t`mpi vederea, =i]n zgomotul asurzitor al]mpu=c[turii se auzi r`sul]n hohot al lui Romfort. Silvia pic[jos le=inat[.

— Da, d-ta, dle, faci o ciudat[curte femeilor frumoase,]mi zise Romfort, ie=ind nu =tiu de unde =i ridic`nd cu bra\ele sale pe Silvia ca pe o pan[.

— Ce vrei s[faci, strigai revenindu-mi]n fire.

— O fapt[pripit[!]mi r[spunse el, s[fugim de aici c`t mai]n grab[. Ce soco\i, c[oamenii sunt surzi, c[n-au auzit detun[tura? }n moment vor n[bu=i u=a to\i musafirii.

La aceste cuvinte deschise o u=[mascat[=i noi tustrei intrasem]ntr-o tind[ ]ntunecoas[, apoi, cobor`ndu-ne pe sc[ri, ie=ir[m repede pe strad[. Echipajul care ne aduse a=tepta la scar[. Romfort deschise u=a cupeului =i dintr-o s[ritur[se afla cu Silvia]n tr[sur[, eu i-am urmat, u=a se]nchise =i caii pornir[cu aceea=i repejune]nfrico=at[cu care ne-au adus.

— Bine c[am sc[pat cu to\ii,]mi zise Romfort cu mul\umire, de acuma ea este a d-tale,]ncredin\eaz[-te singur =i, a=ez`nd-o pe bra\ele mele, adaose: \ine-\i odorul, pentru c[ aceast[ fiin\[ e prea inocent[ ca s[ fie ]n bra\ele mele. Iar c`nd]=i va sf`r=i tinere\ile, la b[tr`ne\e voi fi eu adoratorul ei.

M-am uitat la el cu mirare.

— Apoi cum g`nde=ti? r[spunse el la mirarea mea. Cauza e foarte l[murit[; eu, fiind dez]nc`ntat de frumuse\ea femeiasc[, se-n\elege c[pre\uiesc]n ele numai sufletul lor. Femeia]n tinere\e]nflore=te ca o plant[mirositoare, la b[tr`ne\e anii ]i rup c`te o petal[din a ei coral[, p`n[ ce las[ din ea un spin ]nghimp[tor de care v[ dep[rta\i voi, flutura=ii, cu repulsiune. Pentru mine, din contra, timpul lor de tinere\e nu-mi aduce nici un folos. Sufletul ]n ele este ]nc[ pu\in dezvelit pentru fapte bune =i p[cate. Iar[ c`nd obr[jeii rumeori se ve=tejesc, buzele coralii lipsite de sprijinul din\ilor de m[rg[ritar se cufund[palide]n cavitatea gurii, c`nd albea\a =i fr[gezimea pielii de pe trup se preface]n stren\e

de pergament bo\it, c`nd z`mbirea]nc`nt[toare produce o schimoseal[ ur`t[, c`nd ochii odinioar[ ]nfoca\i clipesc cu o c[ut[tur[ rece ]n orbitele lor vinete, c`nd vocea lor amor\e=te devenind horc[itoare... atunci numai este femeia]n deplin[dezvoltare,]nflorind ca o floare sub un schelet uitat]n pustiuri. Atunci de-abia reiese sufletul ei de sub masca ur`cioas[ a b[tr`ne\ii, ce o pune amorul ca de batjocur[pe fosta lui favorit[. A=a au fost]n floarea tinere\ii toate fermec[toarele, vr[jitoarele =i strigoaicele. Ele reprezint[vechimea experien\ei =i sunt p[catul]mpeli\at.

Cuvintele lui]mi p[reau at`t de enigmatice =i ne]n\elese, ]nc`t, neav`nd ce-i r[spunde, d[dui numai din umeri. Apoi, plec`ndu-m[spre fa\a Silviei, i-am ascultat cu]ngrijire r[suflarea, p[r`ndu-mi c[\in]n bra\ele mele un le= de care vorbea el.

— A=a c[-\i par ciudat, urm[el, pentru c[nu m-ai]n\eles. Aceasta este o h`tr[ justificare a ne=tiin\ei omene=ti. Dar spune-mi, te rog, ce fel de vitejii ai vrut s[ ne ar[\i nu demult, c`nd, de nu veneam la timp =i nu te-a= fi lovit peste m`n[, putea s[ treac[ glontele nu prin fereastr[, ci prin c[pu=orul iubitei tale; iar[ plumbul ]n capul unei femei tinere e mai greu dec`t g`ndul de tr[dare.

— O, nu-mi aduce aminte de fapta mea grozav[, sau mi-a p[rea c[\in]n bra\e cadavrul adoratei mele, r[spunsei eu pun`nd m`na pe pieptul Silviei. Inima ei abia se mi=ca. Dumnezeule! strigai]n desperare,]mi pare c[se sf`r=e=te.

— Apoi la o a=a]nt`mplare nu chema pe Dumnezeu, ci mai degrab[ pe mine, ca s[ te fac a ]n\elege c[ trecerea de la moarte spre via\[ este mai grea dec`t de la via\[la moarte. Dar lini=te=te-te, nu peste mult se va trezi.

Eu deschisei fereastra caretei, m[uitai afar[=i v`ntul geros m[ lovi ]n fa\[. C`mpurile acoperite de om[t se pierdeau]ntr-un orizont]ntunecat. Cerul]ncepuse a se]nsenina, iar[nourii gro=i =i negri se zbuciumau]n spa\iul bol\ii eterului, demasc`nd prin

intervale discul lunii descresc`nde =i ]nsemn`nd miezul nop\ii. Caii cu o repejune nespus[duceau careta spre o p[dure. Crengile copacilor acoperite de promoroac[se desenau albe pe fundul]ntunecos al orizontului. Iar stejarii]nainta\i pe marginile codrului p[reau ca ni=te fantome]nvelite]n lin\oaie albe p[zind intrarea]n ace=ti codri misterio=i. }n jur era totul mort, nici cel mai mic zgomot, nici un semn de via\[, nici m[car jalnicul vuiet al buhnei nu]ntrerupse t[cerea de morm`nt a acestei nop\i de iarn[ ]n pustiuri. P`n[=i uraganul contenise suflarea sa de uria=.

Noi am intrat]n acea p[dure sau, mai bine zis, treceam peste ea, c[ci uit`ndu-m[ pe fereastr[ ]mi p[rea c[ zburam pe deasupra stejarilor seculari, a c[rora v`rfuri c`nd =i c`nd anin`ndu-se zg`riau fundul caretei. Eu, nevr`nd, apucai pe Romfort de m`n[, dar[tres[rii, c[ci m`na lui era at`t de rece,]nc`t m[cuprinse un frig peste tot trupul.

— A=a c[-i frig,]mi zise el cu un r`s ciudat...]nchide fereastra, c[ci Silvia poate s[r[ceasc[.

— Unde mergem, =i unde ne afl[m?]l]ntrebai cu o voce tremur`nd[.

— Noi ne afl[m acuma de la ora=]ntr-o dep[rtare de 15 mii de kilometri, =i mergem]n ospe\ie la l[ca=ul meu]n al =aselea planet de la soare, al zecelea de la lun[, trec`nd, se-n\elege, prin fundul p[m`ntului.

— Dar noi zbur[m prin aer? b`iguii eu g`ng[vind, c[ci de spaim[mi se paralizase =i limba din gur[.

— Se prea poate, dar asta o fac din precau\ie, c[ci noi]n graba pornirii nu ne-am preg[tit cu pa=apoarte, f[r' de care putem fi aresta\i pe la hotarele]mp[r[\iilor, mai ales fiindc[ ]n aer nu avem a]nt`mpina nici vam[, nici func\ionari =i sc[p[m de prigonirea b[rbatului Silviei, ce alearg[dup[noi ca un turbat.

Din profund[mirare]ncepusem a deveni neghiob. Dar iat[c[Silvia f[cuse o mi=care =i eu uit`nd toate m-am plecat s[-i as-

cult r[suflarea. C[tinel]=i venea ea]n fire =i, deschiz`nd ochii, m-a]ntrebat cu mirare unde ne afl[m.

— Cu mine =i la al meu piept, r[spunsei eu depun`nd o s[rutare pe fruntea ei, =i de acuma nici o putere nu ne va desp[r\i.

— Afar[de puterea supranatural[, adaose Romfort cu un r`s s[lbatic.

Silvia]i arunc[o c[ut[tur[. O raz[palid[a lunii, str[b[t`nd prin fereastra caretei, lumin[ fa\a acestui om enigmatic, =i ochii Silviei se ]nt`lnir[cu pupilele lui fosforescente.

— O! cine este el? O fric[de moarte m[cuprinde, =opti Silvia ascunz`ndu-=i capul la s`nul meu.

— Eu sunt gata la chemare! r[spunse o voce ce-mi p[ru c[vine de afar[.

Deschisei iar[=i fereastra caretei, =i m-am uitat]n spa\iu. Tot aceea=i pustietate acoperit[de om[t, se vede c[am trecut peste codru =i ne apropiam acuma de un cimitir, ale c[rui cruci]nc[rcate de om[t aveau o form[ciudat[. Apoi urnele, statuile monumentelor de marmur[troienite la temelii reprezentau un haos, ca =i c`nd acele zidiri ar fi fost rostogolite de mor\ii ie=i\i de sub pietrele sepulcrale. }n mijlocul acestui ora= funebru al r[posa\ilor se distingeau pe]ntunericul orizont pere\ii =i colonadele albe ale unei biserici cu a ei cupol[poleit[, cu ale ei cruci care se urcau spre cer, =i pe care luceau tremur`nd palidele raze ale lunii. }n acest templu se s[v`r=ea tocmai oficiul de zori de zi, c[ci v`ntul aducea prin ondula\iuni armoniile c`nt[rilor biserice=ti, care cu sunetul unei harfe vibrau]n aer prin mijlocul t[cerii de morm`nt ce domnea jur-]mprejur. }mi p[rea c[ ]ngerul mor\ii]n cortegiul s[u format de sufletele r[posa\ilor, flutur`nd asupra mormintelor lor, c`nta psalmul ve=nicei pomeniri. Toate aceste le priveam de sus, le auzeam =i o spaim[panic[m[p[trunse p`n[la ciolane. }ntorc`ndu-m[, m[uitai la Romfort... O, ce grozav[metamorfoz[... dinaintea mea nu mai era acum James Romfort, ci demonul]n persoan[. Cu ochii lui de foc,]n

care se exprimau ura =i invidia, cu p[rul lui pe cap pref[cut]n =erpi ce se]ncol[ceau pe umerii s[i, cu bafta lui c[scat[, din care zbucnea o v[paie ro=ie ca din hornul iadului, el striga cu vocea lui ca tr[snetul de tunet:

— }ntr-un moment vom ajunge =i atunci sunte\i am`ndoi ai mei.

Eu am g`ndit la rug[, voind a m[ ocroti cu semnul crucii, dar ]n zadar, c[ci nu mi-am putut dezlipi m`na de la trupul Silviei, m`na mea era ]n\epenit[, ca =i c`nd ar fi fost nedemn[s[ ]nchipuie]ntr-un a=a moment emblema credin\ei]n lupta cerului cu iadul, \in`nd cu acea m`n[emblema p[catului. Numai]nfrico=atul r`s de batjocur[ al demonului r[spunse la g`ndul meu, sun`nd ca un clopot de alarm[ ]n auzul meu. R[ceala morm`ntului m[cuprinse. Limba mi se]ncle=t[ ]n gur[=i abia putui s[=optesc Silviei: „Roag[-te pentru noi“ =i prin ame\eala ce ne-au fost cuprins auzeam numai cuvintele Silviei, ruga c[tre Dumnezeire =i strig[tul detun[tor al demonului ce poruncea: „Lua\i]n st`nga, c[ci ne vom lovi, paratonerul crucii ne atrage“.

— Dumnezeule! fie-\i mil[de noi, se ruga Silvia. Iar[alt[voce puternic[, zbur`nd prin aer, striga: „}n zadar, Asmodei,]ngerul ne ajunge“. +i]n acela=i moment careta]n zborul s[u de fulger, lovindu-se]n crucea]nfipt[pe cupola templului, se sf[rm[ ]n buc[\i.

Abia avusem timp s[str`ng ]n bra\ele mele pe Silvia, c`nd careta disp[ru, =i noi am`ndoi ne alunecam de-a rostogolul pe luciul cupolei. Din cauza repejunii cu care picam, mi se =terse suflarea, apoi, lovindu-m[cu capul de ornamentul unei coloane, sc[pai din bra\e pe Silvia, auzii zgomotul de c[dere al unui corp cu un vaiet de durere. Atunci cu un r[cnet de desperare m-am trezit.

M[uitai]n jur, nimeni nu era]n odaie. }n c[min focul se stinse de mult, =i prin geamurile ferestrelor se strecura lumina palid[a zorilor de diminea\[.

De pe fruntea mea curgeau sudori reci, =i]n tot trupul sim\eam o sl[biciune nespus[. M-am ridicat din jil\ul]n care adormisem, c`nd deodat[ ]mi pic[ de pe genunchi o h`rtie. Am ridicat-o =i citii urm[toarele:

„Prin somnul ipnotismului te-am trimis la nunta Silviei. Nu =tiu cum ai petrecut timpul, dar,]ntorc`ndu-te la realitate, te sf[tuiesc ca, dac[ dore=ti a tr[i, s[ te porne=ti imediat la Ialta. Distrac\ia =i clima te vor vindeca de pasiunea unui amor care te va aduce f[r[ ]ndoial[ la un sinucid, =i poate c[ de-a doua oar[ nu te voi ]nt`lni s[te pot sc[pa. Trenul accelerat pleac[la 9 ore. C[l[torie bun[.

James Romfort,
inginer mecanic“.

La 9 ore diminea\[precis m[aflam]n cupeul vagonului...

Trecur[doi ani =i,]ntorc`ndu-m[ de la Nizza, unde petrecusem tot timpul, am aflat c[ Silvia, m[rit`ndu-se, a plecat imediat dup[cununie cu b[rbatul ei la America. Iar[ce se atinge de Romfort, toate cercet[rile mele, s[aflu domiciliul s[u, au fost zadarnice. Nimene nu =tia s[-mi spuie nimic[de d`nsul, c[ci acest om enigmatic s-a f[cut nev[zut.

DOU{ PRIMADONE

CUPRINS

I
Dona Burakova

+tiut este c[oamenii b[tr`ni, osteni\i de o via\[ ]ndelungat[ =i dormit`nd pe ruinele trecutei lor activit[\i, necontenit se pl`ng de starea prezent[ =i laud[ ceea ce a fost. Ei cu oare=icare deosebit[ stim[ ]=i aduc aminte de acel timp, =i epilogul convorbirii lor se sf`r=e=te mai totdeauna cu o trist[oftare adresat[suvenirelor anilor trecu\i. T`n[ra genera\ie, din respect c[tre p[rul c[runt, nu contrazice, ci cu ironie z`mbe=te pe furi=, ascult[flec[ria =i g`nde=te... oare ce g`nde=te?

D-ta, cititorule, dac[e=ti t`n[r, =tii ce g`nde=te. +tii bine c[to\i mo=negii sunt guralivi, =tii c[ei m[car prin aduceri aminte]=i mai mi=c[sim\irile paralizate de greutatea anilor =i a neputin\ei, punctul de unde nu-i departe ultima sta\iune a omului b[tr`n, morm`ntul ce se afl[ ]ntr-un pustiu imens f[r[verdea\[, la care ajunge trec`nd peste colina de flori a tinere\ii. Deci povestirea ]nt`mpl[rilor din tinere\ile trecute nu o dat[este interesant[, =i junimea o ascult[cu pl[cere.

V[ofer, a=adar[, =i eu un episod din]nt`mpl[rile mele, pe c`nd cu drept de intrare frecventam culisele teatrului, cu timiditate f[c`nd curte frumu=elei primadone Dunea Burakova, ce figura ]ntr-o trup[ de actori lirico-dramatici veni\i ca oaspe\i ]n ora=ul provincial O*** sub direc\ia unui actor b[tr`n din capital[, care se numea Burakov — tat[l primadonei Dunea.

}n timpul acela edificiul teatrului or[=enesc arse =i reprezenta\iile se d[deau]ntr-o cas[privat[, din care cauz[trupa de opere italiene plecase din ora=, =i teatrul era ocupat]n intervale de actori ambulan\i de operete, drame =i vodeviluri. Ru=ii sunt

pasiona\i pentru teatru, =i m[car c[trupa se alc[tuia din arti=ti nedemni ce jucau f[r[diferen\[tot felul de roluri dramatice =i lirice, totu=i teatrul era totdeauna buc=it de public, adun`n-du-se numai pentru a privi jocul Dunei Burakova, al c[rei talent mai ]nainte str[lucea pe scena teatrului din Petersburg. Nu se =tie ]ns[ din ce cauz[ ea fu izgonit[ din capital[, =i acuma, vr`nd-nevr`nd, era silit[s[joace]n provincie cu to\i golanii angaja\i de tat[l ei, care nu-=i putea lua arti=ti mai buni, fiindc[finan\ele]i erau slabe.

Eu mi-am adus aminte de dona Burakova prin]nt`mplare. C[ci scotocind ]ntr-o lad[ uitat[ h`r\oagele mele scrise cu 40 de ani]napoi, am dat peste un afi= teatral]ng[lbenit de timp =i mu-ceg[it, ce anun\a reprezenta\ia urm[toare:

Sala teatrului or[=enesc din O***

Societatea arti=tilor de drame =i operete

Mar\i]n 6 decembrie 1853

}n beneficiul D o a m n e i B u r a k o v a

Se va juca piesa renumitului Schakespeare

HAMLET

Dram[ ]n 5 acte cu decora\iuni grandioase, costume bogate =i lumina\iune str[lucit[ ]n sal[

Persoanele:

Claudius, regele Danemarcii.............................. dl Burakov
Hamlet, fiul regelui r[posat.............................. dl Kulakov
Polonius.. dl Merzliakov
Horatius..dl Hudiakov
Laertius.. dl Kosleakov
Ofelia .... dna Burakova.
Bernardo Francisco etc...

Tocmai]n acea sear[, dup[sf`r=itul dramei, avea s[se joace unul din vodevilurile mele. Deci]n ziua aceea la repeti\ia general[a lui *Hamlet*,]n interesul meu am intrat]n dosul culisei, =i ceea ce v[zui =i auzii la acea repeti\ie]mi produse o a=a pl[cere, cum nu am avut nici la o reprezenta\ie buf[a teatrului din Paris. C[ci mersul piesei era]ntrerupt]n pasajele cele mai patetice de interesele pecuniare ale arti=tilor, =i sublimul dramatic se lovea cu realismul cel mai umoristic din via\a arti=tilor ruse=ti. Pe l`ng[ asta, ciudat era =i decorul scenei. Nimic nu era pus ]n r`nduial[, ci toate obiectele z[ceau aruncate]n toate p[r\ile =i]nc[unul peste altul. }n fundul scenei se vedea o bucat[de p`nz[ m`njit[cu vopsea albastr[ ]nchipuind marea cu valurile, al[turea era o trean\[ce]nchipuia o parte dintr-un castel, mai departe un codru, o cascad[=i o pe=ter[, toate buc=ite una peste alta, un adev[rat haos pierdut]n]ntunecime.

La dreapta at`rna un nor dintr-un copac rezemat de coloana unei zidiri, iar la st`nga luna, f[cut[din o h`rtie uns[ cu seu =i ]ntins[ pe un cerc, z[cea aruncat[ pe un poloboc, de dup[ care se ivea soarele tot din h`rtie transparent[m`njit[ cu ro=u. Pe v`rful unui munte se afla o pereche de pantaloni =i o c[ciul[flocoas[cerchezeasc[. Pretutindeni prin unghere se vedeau aruncate oale cu boieli, scaune stricate =i pr[v[lite, butelii — se]n\elege, de=erte — fr`nghii, scripe\i, sc[ri etc... =i pe scen[ era frig ca afar[. }n mijlocul scenei, la o m[su\[ de lemn, =edea suflerul ]mbr[cat ]ntr-un cojoc: el citea rolurile din un caiet ]naintea unei lum`n[ri de seu]nfipt[ ]n g`tul unei butelii. Actorii, ce reprezentau persoanele piesei, pu\in ce-l ascultau. Ei]n momentul de interval vorbeau =i tractau de interesele lor mutuale.

B e r n a r d o *(dup[sufler)*. Cine vine?

(De dup[culise iute intr[pe scen[femeia lui Bernardo,]n m`n[ cu un co=, ]n care sunt c[p[\`ni de curechi.) Eu, Pavlu=a, zice ea lui Bernardo, am venit s[-mi mai dai vreo c`teva ruble s[ cump[r c[p[\`ni de curechi, nu-mi ajunge s[umplu putina de murat... =i...

Bernardo *(]mping`nd-o de spate afar[)*. Ie=i de aici, toanto, c[te va vedea directorul, du-te acas[, eu acu=i voi veni... *(Femeia iese, el dup[sufler):* Cine vine?

Francisco. Stai =i r[spunde, cine e=ti!

Bernardo. S[tr[iasc[regele!

V[zut-ai, blestematul nu vrea s[-mi deie rachiu pe datorie!]ntrerupe pe Bernardo o voce amor\it[de dup[culis[.

Francisco. Bernardo!

Vocea amor\it[. Ba nu. Mortcu, cr`=marul din col\.

Bernardo *(dup[sufler)*. El]nsu=i...

*(Pe scen[intr[cam ceac`r un must[cios cu voce amor\it[.)* El ]nsu=i, puchiosul de perciunat, m[ ]ncredin\eaz[ c[ c[ciula lui Vaniu=ka nu face un s`ngeap de rachiu...

Vaniu=ka *(ce =edea pe o lai\[, sare de pe loc =i se apropie de must[ciosul strig`nd)*. Cum? Nu demult mi-ai b[ut cizmele, be\ivule, =i acum mi-ai dus la birt c[ciula?

Must[coisul. Ei, ei... ce pagub[! Dar eu nu-\i zic nimic c[-mi por\i de c`teva zile paltonul cel nou. Na-\i dar c[ciula, zg`rcitule!

El o arunc[=i, Vaniu=ka neput`nd-o prinde, c[ciula pic[ ]ntr-o oal[cu boieli.

Vaniu=ka furios trage o palm[must[ciosului, =i]ntre am`ndoi se]ncepe lupt[=i sudalme.

Suflerul, deprins cu a=a scene,]=i reazem[capul de m`n[ =i cu indiferen\[ a=teapt[ sf`r=itul luptei. P[ruiala devenea tot mai serioas[. Must[ciosul cu violen\[da br`nci lui Vaniu=ka, care c[zu lovindu-se ]n masa suflerului. M[su\a se r[stoarn[, lum`narea de pe ea se stinge =i to\i r[m`n]n]ntuneric. Dar subit scena se lumineaz[cu un chibrit aprins de directorul, =i to\i arti=tii fug prin culis[.

Directorul *(plesnind din palme)*. Os`ndeasc[-v[Dumnezeu, blestema\ilor, a=a]nv[\a\i voi rolurile! Unde-i Hamlet? Hei, tu! unde dracu te ascunzi?

Hamlet. Iat[-m[, dle director! *(Iese din culis[.)*

Directorul. Unde umbli, rufosule, mai bine te-ai face sacagiu dec`t actor pe scen[! De ce nu]nve\i rolul?

Hamlet. Am a=teptat intrarea!

Directorul. Zi mai bine intrarea]n birt. Dar asculta\i ce v[spun: dac[ ]l v[d]nc[pe unul din voi la repeti\ii ceac`r, s[=ti\i c[v[tai la to\i leafa pe o lun[. *(C[tre sufler)*. Cite=te rolul lui Hamlet =i Ofelia. Hei, Duneo, unde e=ti!

— Eu sunt aici! r[spunde vocea armonioas[a Dunei, iat[-m[c[vin! *(Directorul se dep[rteaz[.)*

Actul III

Scena I

Hamlet *(dup[sufler)*. A fi ori a nu fi, de asta e vorba; ce poate s[fie pentru un suflet mai sublim dec`t s[sufere ne]nduratele lovituri ale soartei...

}n momentul acelui monolog pe scen[vine un t`n[r elegant, pe care Burakova v[z`ndu-l alearg[la el =i]i scotoce=te buzunarele cer`ndu-i cofeturi. Hamlet asemene cu un gest tragic ]i cere o \igaret[. Elegantul scoate din buzunar o bombonier[ =i d[ actorilor c`te o bomboan[, iar suflerul, fiind trecut cu vederea, m`nios bate ]n mas[ cu caietul strig`nd: Domnilor, \ine\i-v[de roluri... nici unul nu =ti\i rolurile... ave\i s[m`nca\i papara de la dl director. Doamna Burakova, \i-a venit r`ndul...

Burakova *(cu gr[bire apropiindu-se de sufler,]i d[un m[r)*. Nu te m`nia, dr[gu\[, na-\i un m[r!

Suflerul mu=c[din m[r =i cite=te rolul.

Ofelia *(dup[sufler)*. E=ti s[n[tos, principe?

Hamlet. Mul\umesc, m[aflu bine!

Ofelia. Principe, eu de mult am vrut s[v[ ]ntorc darul ce a\i binevoit a mi-l promite drept suvenir. *(Repede se]ntoarce]ntr-un picior =i, alerg`nd spre elegantul, i se uit[cu ging[=ie]n*

ochi.) Ah, scumpule pui=or, apropo de suvenir, tu mi-ai f[g[duit o rochie de moar antic; zburdalnicule, \i-ai uitat f[g[duin\a. Eu nu mai vreau cofeturi, eu vreau rochia, vreau numaidec`t... *(lovind cu piciorul =i cu pumnul]n palm[)* iar[de nu,]\i jur r[zbunare. Ei, spune-mi, a=a-i c[voi c[p[ta rochia?!...

Suflerul. Da contene=ti, doamn[, cu =[gile?... ceilal\i a=teapt[intrarea]n roluri.

Burakova *(alerg`nd spre sufler, ]i =opte=te la ureche)*. Te rog, dr[gu\[, las[-m[ un moment s[ ]nduplec pe Aristid, =i z[u c[ ]\i voi da ]nc[ un meri=or... da gustos... *(]=i s[rut[ degetele, apoi ]ntorc`ndu-se c[tre elegantul)* Hot[r[=te mai degrab[, vezi c[nu am timp de a=teptat!...

Suflerul *(aparte)*. S[r[cu\ule, precum]mi pare, e=ti sub\ire la chimir.

Elegantul *(falnic c[tre Burakova)*. Ei, da m[iube=ti ceva?

Burakova. Auzit-ai, m[rog, el]nc[m[ ]ntreab[... crocodil m`nc[u de inimi femeie=ti. Da cerul =i toate stelele s[-mi cad[pe cap, dac[din dragoste c[tre tine =i pentru o rent[de zece mii de ruble ce mi-i da, nu a= sacrifica totul... m[jur!

Suflerul *(o]ntrerupe scul`ndu-se de pe scaun)*. Dar eu m[jur pe leafa mea, c[-mi lep[d]ns[rcinarea =i m[duc acas[...

Burakova *(cu ner[bdare c[tre elegantul)*. R[spunde]ntr-un fel, ce stai, pare c[\i s-a legat limba]n gur[!

Suflerul *(aparte)*. |i-ai g[sit galantomul.

Elegantul *(apropiindu-se de Burakova,]i s[rut[m`na)*. Apoi f[g[duiesc c[ast[zi dup[spectacol stofa de rochie va fi la picioarele tale =i... tu a mea?

Burakova. A ta, a ta! *(aparte)*. La asta vom mai g`ndi... *(c[tre ceilal\i)*. Auzi\i, dlor, martori sunte\i!

To\i r[cnesc deodat[. S[tr[iasc[!... *(v[z`nd pe directorul c[ intr[ m`nios pe scen[)*. S[tr[iasc[regele... ura!

Directorul. Ce va s[zic[asta c[striga\i ca nebunii ura!... De c`nd se strig[ ]n *Hamlet* ura?!...

Polonius. Hamlet trebuie s[r`d[cu hohot: ha, ha, ha!, dar noi am socotit s[strig[m ura!

Directorul. V[zut-ai ce]ndreptare! *(Se apropie de sufler =i se uit[ ]n caiet.)* Unde te afli cu repeti\ia? *(Frunz[rind filele.)* Dumnezeule, ei]nc[abia trec]n actul al treilea. Of, p[catele mele, ce necaz cu tr`ntorii [=tia!

Suflerul *(cu m`nie)*. Au doar[ eu sunt vinovat dac[ dumnealor nu vor s[ repeteze? Eu mi-am uscat pieptul, sufl`nd c`te un rol de zece ori... *(Directorul]l]ntrerupe.)* Destul, iar[te-ai pornit la m[cinat? D[-mi caietul =i lipse=te de aici. *(C[tre ceilal\i.)* De acum eu voi sufla rolurile, veni\i mai aproape =i s[vedem de v[ve\i bizui, dracilor, s[=ugui\i cu mine. *(C[tre fiic[-sa.)* Tu du-te =i-\i f[toaleta! *(C[tre Hamlet.)* Ia seama, =trengarule, la acest monolog! }n cela r`nd m-ai dat de ru=ine, c[ci, ]n loc de a striga „Crim[! ]ncuia\i u=ile!“ tu ai b`rfit pe dos, strig`nd „U=ile! ]ncuia\i crima!“ =i c`te de aceste pozne]mi face\i,]nc`t dac[publicul nu ar proteja pe copila mea Dunea, de mult ar fi aruncat]n voi cu ou[crude =i barabule fierte, iar[poli\ia m-ar sili s[ ]ncetez. Atunci, blestema\ilor, a\i pieri de foame, sau v-a\i face hornari pe la jidani. }ncepe dar monologul cu un gest eroic...

Hamlet. Crim[!]ncuia\i u=ile, nime s[nu intre, c[uta\i pe uciga=ul!...

Directorul *(strig[)*. Laert, Laert! unde te-ai ascuns?

Laert *(repede alearg[de dup[culis[, dar,]mpiedic`ndu-se de o fr`nghie, cade de-a lungul pe scen[. To\i r`d cu hohot.)*

Directorul. Apoi =ezi cum e]n rolul r[nitului, =i vorbe=te cu voce de agonie!

Laert *(cu voce amor\it[)*. Uciga=ul este dinaintea ta, Hamlet, tu e=ti r[nit de moarte, c[ci vinul...

Directorul *(lovind cu pumnul]n mas[)*. Veninul, surdule, veninul, iar[nu vinul: v[zut-ai, m[rog, be\ivul numai la vin g`nde=te. Apropie-te!

Laert *(se scoal[=i se apropie de directorul)*. Veninul e]n s`ngele t[u, spada a fost otr[vit[.

Hamlet. Otrav[! apoi s[lucr[m *(love=te pe rege cu spada)*.

Regele *(c[tre director)*. Dle director, eu de acuma am murit, rolul meu este sf`r=it, da\i-mi voie s[m[duc la birtul din col\; eu ast[zi]nc[nu am luat nimic]n gur[.

Directorul. Du-te =i caut[s[-\i torni]n gur[=i s[te]ntorci tr[snit.

Regele. Cum se poate una ca asta?

Directorul. Hai du-te, ie=i afar[! *(Regele iese.)*

Orzie =i al\ii. Tr[dare!... *(Pe scen[intr[Fortimbrus cu c[ciula pe urechi =i ceac`r.)*

Directorul. Da tu unde te-ai c`rpit a=a?

Fortimbrus. Cum se poate, eu nu am pus pe limb[nici o pic[tur[.

Directorul. Ba ai turnat]n g`ti\[...]ncepe-\i rolul!

Fortimbrus. La tristul dar al mor\ii supu=i s[ne plec[m =i ve=nica poman[...

Directorul *(s[rind de pe scaun, strig[furios)*. Pomenire, blestematule... da s[te aud[Dumnezeu s[umbli dup[poman[pe str[zi. O, voi satanelor, dracilor, ce m[schingiui\i ca]n iad, se vede c[calicia v[atrage cu g`ndul la poman[! Ce va zice publicul la a=a absurdit[\i? Negre=it c[fluieratul m[a=teapt[. Of, of, of, p[catele mele!...

+i cine =tie c`t timp s-ar fi c[inat directorul, dac[ n-ar fi fost ]ntrerupt de un mare tr[snet al unei decora\ii picate. Mecanicul sc[pase din m`n[odgonul, de care era aninat[o b`rn[. Lovitura ]n podeaua scenei a fost at`t de puternic[, c[toate accesoriile se pr[v[lir[=i se gr[m[dir[una peste alta =i o negur[de colb]nveli pe to\i actorii, care, fugind de pe scen[, se adunar[ ]n odaia de toalet[, iar pe scen[r[maser[numai servitorii lua\i dintre solda\ii garnizoanei =i lampistul. Ei se apucar[de f[cut r`nduial[ =i de a=ezat decorurile, fiindc[ ]n cur`nd avea s[se]nceap[reprezenta\ia.

Te poftesc, cititorule, s[vizit[m m[car cu g`ndul acea odaie de toalet[ ]n care sunt aduna\i arti=tii, acea camer[ misterioas[ a ]naltelor inspira\ii =i a ale=ilor corifei teatrali, unde eroii veacurilor trecute =ed ascun=i dup[ culisa =i cortina scenei, a=tept`nd ridicarea ei s[re]nvie =i s[ ]nceap[activitatea cu ale lor pasiuni, dorin\e =i de=ert[ciuni, lupt`nd pentru glorie =i independen\[. C[ci autorul cu condeiul s[u ]i dezgroap[ din morminte, ]i desfa=[ din giulgiul funebru, le arunc[ pe umere hlamide regale =i pe m`ndrele frun\i coroane cu diamante, iar din \[rna frumuse\ii de odinioar[ ]ntrupeaz[pe gra\ioasa eroin[, care prin puterea farmecului subjug[la picioarele sale pe fiorosul paladin. A=a geniul autorului realizeaz[pove=tile evenimentelor trecute]ntr-o realitate vizibil[, faptic[, ce se prevede prin iluziunea jocului iscusit al imitatorilor. Deci dac[esteticul simte extazul admir[rii la privirea unui tablou istoric depins[1] pe p`nz[, apoi ce trebuie el s[simt[la ridicarea cortinei, privind]nvierea acelui tablou! Privind]n descrierea unui mic pasaj din repeti\ia lui *Hamlet*]nchipuirea clasicismului]n formele celui mai umoristic comism, binevoie=te acuma, cititorule, a trece cu suvenirele mele]n odaia de toalet[a actorilor cu o or[ ]nainte de ridicarea cortinei =i]nceputul reprezenta\iei lui *Hamlet.*

}nchipuie=te-\i o odaie mare]n care sunt ticsite at`tea obiecte, ]nc`t cu greu va fi a le g[si numirile p`n[ =i ]n dic\ionarul universal. De-a lungul a trei pere\i sunt aruncate atributele accesorii =i hainele teatrale precum: co=[rci, coifuri, steaguri, pistoale, s[bii, pumnale, unelte de ale inchizi\iei, mantii, instrumente muzicale, giulgiuri, tronuri, jamboane =i c`rna\e din papir, m[=ti, cununi de lauri, b[rbi, must[\i, cozi =i felurite piei de fiare, cealmale turce=ti etc... Mai departe l`ng[ al patrulea perete e o mas[ fe=telit[ de felurite boieli =i pe ea sunt ]n=irate atributele de sulimeneal[ =i grim[seal[, consist`nd din felurite ulcicu\e cu alb, ro=u, negru, v`n[t =i albastru, apoi periu\e, piepteni, cle=ti=oare de]ncre\it p[rul, foarfeci, cu\ita=e, peruci de tot colorul etc. +i

prin acest haos de m[run\i=uri cu gravitate se plimb[favoritul arti=tilor, un motan b[tr`n cu coada ]n sus =i mieun`nd c`teodat[. Pe o lai\[ l`ng[mas[=ed de-a r`ndul arti=tii cufunda\i ]n ]ndeletnicirea cu toaleta. Actorii pribegi nu sunt preten\io=i, ci se mul\umesc cu pu\in. Ei alc[tuiesc un fel de societate de munc[ mutual[, ajut`ndu-se unul pe altul]n func\iile lor. Tabloul devine foarte ciudat]n momentele preg[tirii de a ie=i pe scen[.

La cap[tul mesei, dinaintea unei buc[\i de oglind[stricat[=i]nfipt[cu col\ul ascu\it]ntr-o sfecl[, artistul, ce trebuie s[joace pe regele, cu o deosebit[silin\[face frizura lui Hamlet =i totodat[a=eaz[o peruc[pe capul lui Polonius. Mai departe Laert cu o jum[tate de musta\[ ]ncleiat[, m`nios =i suduind, caut[ pe sub mas[ ceealalt[ jum[tate r[t[cit[. }n dreapta Horatius, =ez`nd turce=te cu nasul m`njit numai cu alb, cu o deosebit[ aten\iune c`rpe=te o pereche de col\uni rup\i. L`ng[ d`nsul Marcelis =i Bernardo g`f`ind ajut[unul pe altul s[se]mbrace]n uniformele vechii g[rzi a lui Napoleon, ce le sunt foarte str`mte ]n spate. +i la urm[ tabloul se ]ncheie cu o deosebit[ grup[ de arti=ti, care cu r`s]n hohot]mbrac[ ]n giulgiu pe un soldat de garnizoan[, ce avea s[reprezenteze umbra tat[lui lui Hamlet. Convorbirea arti=tilor va fi prea desfr`nat[ pentru a o copia, =i de aceea mai bine s[ intr[m ]n odaia de toalet[ a donei Burakova. Din aceast[ misterioas[ camer[ ie=ea pe scen[ idealul perfec\iunii arti=tilor de provincie personificat ]n dona Burakova cu talentul ei elastic, ce cu succes se ]ndoia ca ml[di\a la tot felul de roluri, ]ncep`nd de la partiturile vocale de operete p`n[ la cele de cuplete de vodeviluri, iar[ ]n drame de la Margareta din *Faust* p`n[la Fedra lui Racine.

}n cabinetul ei de toalet[, afar[de c`teva m[=ti, capele =i capoturi, nu se g[seau alte podoabe, fiindc[toaletele mai alese actri\ele de provincie le \in pe acas[. }n fundul od[ii pe o mas[sunt a=ezate felurite cutiu\e =i flacoane, bolduri, foarfeci =i vopseli,]n mijlocul mesei e o oglind[cu dou[vase de flori pe

de l[turi. Pe podea e a=ternut un covor cam =ters =i ros, pe care se joac[doi cotei, proprietate neap[rat[a actri\elor. }n col\ul od[ii arde foc]ntr-o sobu=oar[de spij[,]mpr[=tiind o priincioas[c[ldur[. Dinaintea acestei sobe Burakova, tologit[ ]ntr-un jil\, fumeaz[o \igaret[, uit`ndu-se la para focului =i ad`ncit[ ]n g`nduri. Ea este o femeie foarte frumu=ic[, ochi=orii ei negri =i iste\i exprim[ multe din cele ce guri\a ei ro=ie cu din\i ca de m[rg[ritare nu vrea s[ spun[. Nasul ei cam b`rligat e a=ezat]ntre doi obr[jei proaspe\i =i rumeori care, c`nd guri\a z`mbe=te, dezvelesc dou[gropi\e ce seam[n[a fi cuibu=oare de amor. Talia, s`nul =i tot trupul ei sunt pl[zmuite]n farmecele cele mai gra\ioase =i ademenitoare, a=a c[nu degeaba dona Burakova inspir[ ]n junimea ora=ului o adora\ie frenetic[. Ea era cochet[=i =ugubea\[pentru unii, iar[pentru al\ii aspr[=i destul de iscusit[pentru a se ap[ra de asalturile m[gulitorilor =i desfr`na\ilor ce-i f[ceau curte. Ea avea caracterul acelor femei care, de ce te apropii de d`nsele, ele se dep[rteaz[, =i, din contra, voind a te dep[rta, te provoac[cu dulci ispite, =tiind a]ntrebuin\a bine fluidul misterios al amorului, cu care multe femei sunt bogat]nzestrate de natur[. Aceast[puternic[atrac\iune]nvinge orice m[suri de paz[, ce ra\iunea iscode=te spre a se feri de ispit[. Ces\ii[2] trecute prin discu\iile celei mai ad`nci filozofii fiziologice pun cultul amorului ]n paralel[ cu cultul religiunilor, unii crez`nd]n poligamii, al\ii]n monogamii. Iar[civiliza\ia modern[se sile=te s[curme aceste dou[noduri cu t[i=ul filantropiei, anume cu emancipa\ia mutual[a ambelor tabere de lupt[tori. Iscodirea legii libert[\ii =i egalit[\ii drepturilor trupe=ti este cea mai]nsemnat[proprietate a ambelor sexe. Dar putea-va civiliza\ia s[ajung[la culmea perfec\iunii acestor doctrine? }n cale]i stau multele greut[\i ale luptei pentru existen\[, ale luptei pentru]ndestularea pasiunilor ne]nfr`nate ce dau asalt de nebunii =i gre=eli ra\iunii ]nc[ ]n pruncie. Au nu vedem c[ filozofii cei mai ]n\elep\i, g`nditorii cei mai ad`nci, asce\ii cei mai aspri precum

=i fanaticii cei mai turba\i au fost =i vor fi totdeauna birui\i de fluidul amorului =i, fiindc[*Les vaincus ont toujours fort*[3], zburdalnicul prunc Cupidon =i-a b[tut =i-=i va bate joc de ei, silindu-i s[ ]nchine steagul]naintea unor perechi de ochi frumo=i? — Dar s[ne]ntoarcem la dona Burakova, pe care am l[sat-o st`nd pe g`nduri l`ng[ sobu=oar[. }n c[pu=orul ei se combina atunci strategia cea mai h`tr[pentru a z[d[r] =i aduce la desperare pe adoratorii s[i, care din partea lor asemenea se]ntreceau]n combina\ii, ce fel de capcan[s[iscodeasc[ca s[poat[prinde pe gra\ioasa p[s[ric[ce le m`nca momeala f[r[ a intra ]n la\. Ei nu o dat[ cu ciud[ se uitau la frumu=ica cioc`rlie, cum se leg[na]n aer =i]=i ciripea amorul, dar totodat[ochind momeala ce o ademenea.

Iat[deci c[ea se scoal[din jil\,]=i]ndreapt[la oglind[abundenta sa frizur[, studiaz[c`teva z`mbiri =i gesturi, de care]n cur`nd va avea trebuin\[, apoi cam pe g`nduri p[=e=te spre scena luminat[a=tept`nd ridicarea cortinei.

}n parter, pe scaunele de primul rang,]nfocata junime a=tepta ivirea Burakovei, ca s[aduc[la]mplinire r[zbunarea pentru neizbutirea sa]n amor. Complotul era acuma urzit =i hot[r`t, ca prin fluierat =i ostilit[\i s[aduc[pe biata artist[la extremul mizeriei, =i atunci ca =oimi r[pitori s[prind[pe ginga=a p[s[ric[ ]n ghearele lor.

Astfel e soarta multor femei, ce se suie pe lunecoasa estrad[teatral[spre a delecta publicul prin talentul lor. Nu una din acele femei inteligente cade p`n[ la infamie, =i apoi suspin[ g`ndind la fericirea din haremuri. Eu cu triste\e]n\elegeam piedica ce-i era pus[ ]n cale =i prevedeam c[derea ei. Ne]ndura\ii m[gulitori aduser[la]mplinire conspira\ia, c[ci piesa *Hamlet* a fost fluierat[, arti=tii batjocori\i]ntr-un chip]nfrico=at, a=a c[autorit[\ile ora=ului dep[rtar[de la teatru pe b[tr`nul Burakov =i trupa lui se ]mpr[=tie. Neav`nd mai mult afaceri cu scena =i a=tept`nd alt[trup[de actori ce trebuia s[soseasc[din capital[, eu pierdui din vedere =i pe Dunea Burakova care, cum auzii, plecase din

ora= inso\it[de un adorator bogat. Apoi]ntr-un timp se vorbea =i se scria prin gazete de renoitele ei roluri prin ora=ele din provincie. }n sf`r=it, gazetele contenir[de a mai scrie ceva de Burakova. Se presupunea c[ea cu adoratorul ei s-a dus la America, \ara dispera\ilor =i a aventurierilor.

II
Dona Elvira Salamini

Dup[un lung =ir de ani de c[l[torii prin \[ri str[ine m-am]ntors]n ora=ul O***. M[uit]mprejur, o, Dumnezeule, c`t[ schimbare ]n decursul acestor ani! Toate s-au renoit, s-au pref[cut, s-au ]mbun[t[\it, s-au perfec\ionat a=a, de ]mi p[rea a privi o fantasmagorie. +ez`nd]ntr-o loj[a teatrului or[=ean =i uit`ndu-m[la grandioasa zidire,]mi =tergeam ochii. Ce, Doamne iart[-m[, nu-mi venea a crede c[din s[r[cu\ul teatru de mai nainte, ce avea asem[nare cu o co=arc[, s-a ridicat m[re\ul templu al lui Apolo din vechea Grecie cu coloanele lui de marmur[, cu arcuri, statui, ornamente de bronz =i de spij[,]nl[untru cu picturi al fresco[4], candelabre, poleial[, cristaluri, ilumina\ie electric[, loje =i]n ele dame]mbr[cate]n m[tase =i catifea presurate cu pietre scumpe. }n parter junimea civil[avea fracuri =i cravate albe, militarii uniforme cusute cu aur pe piept =i alte decoruri. }n ce parte m[ ]ntorc, pretutindeni sunt orbit de raze luminoase, pretutindeni lux, civiliza\ie =i dialogul francez. Parisul =i pace... Iar[pe scen[ ]mi p[rea a vedea aievea pove=tile ce mi le spunea de copil mic b[tr`na mea bunic[, =ez`nd pe divan turce=te, cu fes ro=u]n cap =i cu filigeanul de cafelu\[ ]n m`n[. Ea cu gravitate =i cu un fel de inspira\ie poetic[ ]mi spunea minunile din \[ri dep[rtate de peste mun\i =i codri, r`uri =i m[ri, cu palate de aur]mpodobite cu pietre scumpe =i locuite de zmei =i paralei, unde lo-

cuiesc Fe\i-Frumo=i =i Ilene Cos`nzene cu p[rul de aur ]n gr[dini paradisiace cu mere care, despic`ndu-le, din ele ies z`ne cu haine de rubine =i safir =i alte nenum[rate minun[\ii, ce iscusin\a modern[a adus la perfec\ie]n iluzia decora\iunilor =i punerea]n scen[a pieselor de feerii =i baleturi.

+i g`ndeam eu: unde se afl[ acum fostul director, b[tr`nul Burakov, cu peruca lui =tears[ca o piele de opinc[? Unde sunt colaboratorii lui dramatici, ce cu c[ciula pe-o ureche =i cam ceac`ri declamau la repeti\ii pe Hamlet? Unde e frumu=ica brunet[ Dunea Burakova, primadona operetelor =i a pieselor clasice, cu camarazii ei lirico-dramatici? M[ uit ]n afi= =i citesc, ]n loc de Dulakov, Ivanov... numai nume italiene: Tardini, Bardini, Salamini =i al\ii. Se vede, g`ndeam eu, c[b[tr`nul Burakov]mbog[\indu-se =i-a luat o trup[de opere italiene =i, voind a m[ ]ncredin\a, m[ ]ntorc de]ntreb pe un megie= ce]mi p[rea a fi rus, c[ci purta barb[lat[=i tuns[à la cosaque[5].

— D[-mi voie, d-le, s[te]ntreb, cine este antreprenorul acestei trupe?

Domnul cel tuns cu un ton aspru]mi r[spunde fran\uze=te: „Que me voulez-vous, je ne vous conais pas?!“[6]

Am sfeclit-o! N-am nimerit =i oare=icum ru=inat m[uit]mprejur, de nu voi vedea vreun cunoscut, dar]n zadar. Dumnezeule, se poate oare ca]n \ara unde m-am n[scut =i]ntr-o a=a mare adunare de public s[fiu cu totul str[in ca un Livingstone sau Delagorg]n pustiurile Africii? O m`hnire nespus[ m[ cuprinse =i, ie=ind din loj[, m-am dep[rtat spre foié[7] ]n speran\a de a da peste un cunoscut, dar, ne=tiind calea prin labirintul galeriilor, am nimerit ]n apartamentul de toalet[ al damelor, unde cu m`nie mi-a oprit intrarea o bab[gheboas[cu obrajii ca zb`rciogii, cu buzele uscate =i vinete, dintre care se vedea numai un dinte, pe care, r`njindu-se, mi l-a ar[tat ca un c`ine z[d[r`t.

— Unde intri, mo=ule, mi-a strigat ea, nu ai nimerit, aceast[intrare e rezervat[numai pentru dame.

— Ei, =-apoi! i-am r[spuns eu cam sup[rat de epitetul ce mi-a dat baba cloan\[. Cum mi se pare, m[tu=[, noi am`ndoi suntem de-o v`rst[. Apoi, voind a o z[d[r], am adaos: Cum v[d, m[car c[sunt mo=neag, inima tot m[trage unde se adun[frumu=elele, c[ci la v`rsta noastr[tr[im numai cu suvenirele. De altfel, s-ar p[rea c[suntem ni=te strigoi ie=i\i din morminte.

Baba, z`mbind, mi-a ar[tat iar[=i clon\ul, =i acea z`mbire,]ncre\indu-i =i cutremur`ndu-i zb`rciturile obrajilor, o deformase de pare c[o lovise... duc[-se pe pustii. Apoi, dup[un oft horc[itor ce a zbucnit din pieptul ei uscat, ea mi-a r[spuns:

— Ai dreptate c[tr[im numai cu suvenirele tinere\ilor trecute, =i acum, c`nd te ui\i]n oglind[, te iau fiori. Da d-ta de unde e=ti?

— Eu sunt de aici, i-am r[spuns, aici m-am n[scut =i aici mi-am petrecut tinere\ile cu extazurile lor nebunatice. Apoi soarta m-a aruncat]n \[ri dep[rtate, de unde acum dup[mul\i ani m-am]ntors, =i pretutindeni m[aflu ca =i]n str[in[tate, c[ci nu g[sesc pe nime din cunoscu\i. Da d-ta, doamn[, de unde e=ti?

— Eu asemenea sunt de aici. }n tinere\e am fost artist[, =i nu pu\in[glorie am c`=tigat cu talentul meu.

— D-ta ai fost actri\[?

— A=a este, =i pot zice c[ ]n timpul meu eram renumit[at`t ]n operete, c`t =i]n piesele cele mai clasice. Eu, dle, nu m-a= fi schimbat cu aceste p[pu=i italiene, ce fac deliciu numai auzului, f[r[a de=tepta coardele inimii. Ele joac[numai ca ni=te marionete =i, c`nd ies din culise, ]s toante ca curcile. Eu cu jocul meu nu numai c[ ]nc`ntam publicul, ci]l =i st[p`neam plec`ndu-l la dorin\ele mele. El m[pre\uia p`n[la adora\ie =i umbla roi dup[mine. Of, of, scump timp am petrecut eu atuncea!

— Cum se vede, acel public era]nc`ntat, dar pu\in galantom.

Ea m-a]ntrerupt cu gr[bire]n\eleg`nd ce am voit s[zic:

— }mi dai a]n\elege c[m[vezi acum servind]n odaia damelor! Tocmai de asta eu m[pl`ng, c[singur[sunt vinovat[de

reversul ce soarta mi-a trimis. Fr[gezimea inimii mele m-a adus la acest hal. Nu degeaba zice proverbul: D[inimii voie, ea te duce la nevoie.

— Socot]ns[c[tot dup[acest proverb nu unul din curtezani a p[timit din cauza d-tale.

— A=a-i, mi-a r[spuns ea, dar[chinul de amor din timpul meu era mai mult idilic, pentru c[curtezanii de atunci din suflet adorau pe artist[, necer`nd de la ea sacrificii grele, ci mul\umindu-se cu un suvenir luat de la d`nsa, bun[oar[, un piept[na=, un pantof =i alte bagatele. Ei purtau la piept un col\un de pe picioru=ul ei, iar[ ]n suflet chipul ei adorat. Aman\ii de atunci erau copii b[tr`ni, iar[cei de acum sunt copii mo=negi deziluziona\i. Cauza reac\iei timpului provine de la uzul neregulat al luxului, care a n[bu=it din capitale]n provincie. Luxul a]necat, a]nghi\it toate dorin\ele modeste ale timpului trecut. Curtezanii cer acum de la biata femeie tot, o pre\uiesc numai ca un obiect de pl[cere, ca o vremelnic[juc[rie, de care, dup[ce se satur[, o arunc[f[r[ ]ndurare, c[ut`nd alta. Sim\irile dulci ale amorului s-au pref[cut]ntr-un chin dureros, ce pe mul\i]i duce la disperare =i nu o dat[la sinucidere, dac[nu pot izbuti s[-=i]mplineasc[nes[\ioasele dorin\e.

— V[zut-ai, m[rog, am exclamat eu nevr`nd =i cu uimire, ascult`nd judecata ei.

Ea s-a uitat la mine cu ironie, d`nd din umeri. }\i pare curios, dle, c[ m[ auzi vorbind ]ntr-un stil cam poetic =i oare unde g`nde=ti: De unde strigoaica asta se \ine de prestigiul esteticii, dup[ce mai bine i s-ar =edea]n rolul unei fermec[toare din *Macbet!* +i ea a r`s cu hohot. O, ce r`s! Sem[na cu horc[itura unei fiare cu g`ti\a t[iat[. — Dar nu te mira, dle, a adaos ea, eu mult am citit ]n via\a mea =i am studiat profesia de actri\[ nu numai pentru a c`=tiga bani, ci =i pentru a-mi]nzestra mintea cu cele mai alese odoare ale renumi\ilor scriitori. Odat[, c`nd vei avea vreme, vin[ ]n mansarda]n care locuiesc, =i eu]\i voi declama

cele mai alese monologuri din piesele franceze =i germane. La mine aici, a adaos ea ar[t`ndu-=i cu degetul uscat fruntea, este o arhiv[de m[rg[ritare beletristice, =i posed o memorie colosal[.

— Bine, i-am zis, dac[d-ta e=ti]nzestrat[cu a=a memorie, apoi socot c[-mi vei putea spune: ce s-a f[cut cu trupa arti=tilor care cu vreo 40 de ani]nd[r[t juca aici?

— Unii s-au]mpr[=tiat prin lume, al\ii au trecut pe ceea lume, =i numai eu singur[am r[mas din acea trup[.

— Dumnezeule, am strigat eu uimit, =i cum te nume=ti?

— Eu sunt Dunea Burakova, a r[spuns ea privindu-m[cu mirare.

— D-ta e=ti]nc`nt[toarea Dunea de odinioar[? Publicul aplauda cu frenezie =i b[tr`na, scul`ndu-se cu gr[bire, mi-a zis: M[ duc la func\iile mele. Nu uita, dle, vin[ ]n mansarda mea, casa lui Fendrich, nr. 17, strada Ri=elie. +i ea cu fuga s-a dep[rtat, intr`nd]n apartamentul damelor.

Publicul elegant s-a]mpr[=tiat, prin foiéul iluminat *a giorno*[8]. Fiecare p[=ea cu grande\e d`ndu-=i un aer m[re\, iar[ la ]nt`lnire cu vreun cunoscut abia cl[tin`nd unul altuia cu capul. Toat[ ceremonia aceasta avea asem[nare cu o procesie p[g`n[, din care lipseau numai vechii sacrificatori]n mantiile lor albe. Ei erau]n acele momente]n culise, a=tept`nd ridicarea cortinei spre a se prezenta]n actul al doilea din opera *Aida*.

Oare pentru ce at`ta ]n\`n\o=are? Pentru ce acest mutism, ce nu exprim[adev[rata sinceritate =i mul\umire? Pentru ce tirana etichet[domnea]n foié? Ea pedepse=te cu epitetul de *mauvais-genre*[9] pe oricine va vorbi tare, va merge liber, va r`de sau va glumi cu zgomot. Actorii pe scen[ imiteaz[ pe dimnitarii din pies[, spectatorii imiteaz[ pe actori. Pe scen[ rochii de m[tase, catifea =i giuvaieruri, ]n foié se plimb[ acelea=i toalete, expun`nd bog[\ia odoarelor.

Un t`n[r din provincie sosit ]n ora= din fundul pustiurilor, cu fa\a dogor`t[de soarele vie\ii muncitoare de agronom, dar cu

buzunarele bine ticsite de bani, se uit[ ]mprejur cu oare=icare]nsp[im`ntare, silindu-se s[-=i deie maniera liber[ de un leu or[=ean. }ns[ fa\a lui devine ro=ie =i pe frunte ]i roureaz[ sudoare. El, trec`nd pe l`ng[ o mare oglind[, cu fric[ se uit[ ]n ea cu coada ochiului s[ vad[ de nu i s-a str`mbat cumva cravata sau c`rlion\ii frizurii de sunt ]n r`nduial[. +i iat[c[deodat[el devine palid =i se cutremur[, c`nd o frumoas[ camelie cu un lung =lep de rochii ]i pune mai sub nas lorneta =i, cam ]nchiz`nd genele, i se uit[drept]n ochi cu o z`mbire ademenitoare. Pezevenchea]i de tot frumu=ic[. }n p[rul ei blond str[lucesc diamante minciunoase =i]n ochii ei mari alba=tri sentimente minciunoase. Ea se plimb[*à la brassét*[10] cu o neneac[, cum se pare,]mprumutat[. Neneaca are bucle albe ca laptele =i e]mbr[cat[ ]n rochie de catifea neagr[.

— *Il n'est pas mal!*[11] pronun\[camelia destul de tare,]ntorc`ndu-se c[tre neneac[-sa, care nu ]n\elege nici un cuv`nt fran\uze=te. Apoi cocheta arunc[o privire gale=[t`n[rului provincial =i cu grande\e p[=e=te ]nainte. Provincialul la aceast[ provocare, ca lovit de o sc`nteie electric[, tresare, se]n\`n\o=eaz[ =i, pun`ndu-=i monoclul]n g[uno=itura ochiului drept, urm[re=te pe frumu=ica camelie =i trage cu urechea, ca din conversa\ia ei cu neneaca s[afle cine-i. El se \ine dup[urma ei =i mai c[nu-i calc[=lepul. Frumu=ica studiaz[cu coada ochiului toate mi=c[rile lui. Acest soi de capcane vii, ce stau]n calea junimii moderne, au nu numai o pereche de ochi]nc`nt[tori, ci =i o pereche observatori ce-i poart[ ]n ceaf[.

— Pe=ti=orul de aur adulmec[undi\a! =opte=te ea la urechea neneac[i de contraband[.

— Numai de n-ar fi vreun broscoi de balt[!]i r[spunde respectabila la chip, neneaca]mprumutat[. Apoi ele am`ndou[ se gr[besc s[ intre ]n cabinetul damelor, ca s[ afle de la camerista Dunea Burakova, care cunoa=te pe to\i =i-i un fel de Laporelo femeiesc, de este t`n[rul provincial proprietar =i bogat. A=a]ntr-un

p[trar de or[, pe timpul pauzei dintre acte, se fac]n acest b`lci elegant al de=ert[ciunilor lume=ti multe acte de dragoste, de cuno=tin\e =i de c[s[torii de comer\.

Rezemat]ntr-o poz[academic[de piedestalul unei statui de marmur[, un t`n[r tras la fa\[, cu chipul caracteristic al israelteanului, cu ni=te ochelari de aur a=eza\i pe nasul s[u coroietic, cu o z`mbire de dispre\ pe c[rnoasele sale buze se uita la un frumos june ce conversa cu el.

Junele e]mbr[cat =i piept[nat dup[jurnal ca o p[pu=[. El cu umilin\[se uit[la cel cu nasul coroietic, pe care de c`teva ori vrea s[-l ieie de m`n[, dar palestineanul cu iscusin\[se ap[r[de a-i da m`na, zic`nd cu indolen\[: „Nu pot, m-am hot[r`t odat[c[nu pot!“

— Nu-mi vine a crede, zice junele, ca ruga mea s[fie zadarnic[. }ndur[-te, Davide, tu mi-ai fost camarad la universitate =i amic intim, nu m[respinge]n pozi\ia mea precar[. Au doar[ai uitat c[ ]n timpul studiilor noastre eu te \ineam gratis]n domiciliul meu, fiindc[p[rin\ii t[i nu-\i trimiteau bani de cheltuial[? +i acuma m[la=i f[r[ajutor?

Amicia cu comer\ul nu se]nfr[\esc, eu sunt finan\ist =i sclav legii finan\elor, r[spunde nasul coroietic. Tat[l meu mi-a]ncredin\at capitalul firmei sale, =i eu trebuie s[iau seama bine, cui s[ ]mprumut bani.

— Vas[zic[, tu te]ndoie=ti c[-\i voi pl[ti la termen,]l]ntrerupe t`n[rul cam sup[rat.

Din contra, eu nu a= sta la]ndoial[s[-\i]mprumut, dac[a= =ti c[acel capital]l vei]ntrebuin\a]n vreo afacere comercial[cu bun chilipir]n perspectiv[. Dar fiindc[cu banii vrei s[intri]n filia\ii de amor cu frumu=ica Lidia, apoi nu este de crezut c[-mi vei]ntoarce datoria. Cupidonul a fost =i va fi tot gol =i, cu toate c[-i place a se l[f[i]n bani,]n fine este u=or la minte =i neb[g[tor de seam[ca un adev[rat *sans culote*[12]... =i nasul coroietic cu m`ndrie se uit[ ]mprejur, mul\umit de a=a iste\ime.

— Dar ce are a face Lidia cu capitalul ce-\i cer]mprumut, c`nd eu]\i dau poli\[cu 24 % la sut[?

— Poli\a]ns[negre=it vei fi silit s-o absolvi, cheltuind pe p`r[, avocat =i timbru, iar[la urm[, ce este mai r[u, eu voi fi nevoit s[m[sf[desc cu d-ta.

— Asta nu va fi niciodat[, crede-m[pe onor c[-\i voi pl[ti la timp, se sile=te a-l]nduplеca t`n[rul.

— Nu vei pl[ti, nu,]l]ntrerupse nasul coroietic, c[ci vrei s[intri]n lupt[cu tenorul Sergiu, bogatul clironom, al c[rui tat[nu demult a murit; pe t`n[rul Sergiu l-am v[zut dinioar[ petre-c`nd pe Lidia p`n[la apartamentul damelor, unde negre=it prin mijlocirea cameristei Dunea Burakova se vor pune la cale dup[spectacol s[beie =ampanie]n vreun cabinet misterios =i s[ ]nghi-t[la stridii.

Copilandrul devine palid,]=i mu=c[buzele de invidie =i cu]ngrijire]=i \inte=te c[ut[tura spre apartamentul damelor. Tul-burarea sufleteasc[ ]l aduce la desperare =i, des[v`r=it pierz`n-du-=i cump[tul,]l apuc[pe camaradul s[u de m`n[=i cu un of-tat dureros]i zice:

— Apoi nu am ce m[face, m-am hot[r`t s[ m[ plec voin\ei tale, v`nz`ndu-\i 300 f[lci de p[dure cu o sut[de galbeni.

Ochii fiului lui Israil sc`nteiar[. Z`mbirea lui de dispre\ s-a pref[cut]ntr-o z`mbire dulce, el momentan s-a schimbat din leul impun[tor ]n tigrul ce se t`r`ie pe labe spre vcitima ce a ochit-o. Deci cu gravitate ]=i scoase de pe nas sticlele, apuc[ pe june cu am`ndou[m`inile =i cu o voce ginga=[ se sili s[-l m`ng`ie.

— Nu-\i par[r[u, prietene, crede-m[c[p[durea nu face mai mult, =i cred c[e=ti destul de cuminte s[ ]n\elegi c`t de greu merge comer\ul]n ziua de ast[zi.

— Ori=icum ar fi, dar 300 f[lci de p[dure]n megie=ia c[ii fe-rate are...

— Nu are nimic,]ntrerupe nasul coroietic, ned`nd junelui timp s[calculeze =i s[-=i deie seama. Cite=te, adaose el, ordinul

guvernului, care nu d[voie s[se ard[lemn]n locomotive, ci numai antracit, =i a=a vei]n\elege c[eu cu ast[cump[r[tur[ ]mi pun capitalul]n risc, =i pe de alt[parte noi, bancherii, nu avem mari sume de bani disponibile pentru afaceri nesigure. Sco\`nd apoi din buzunar un portofel buc=it cu bancnote, ]l deschide dinaintea junelui zic`nd: „M[jur pe stima ce-\i port, c[ast[sum[de bani a fost menit[s-o]mprumut contelui Calicini, dar acum stau la cumpene]ntre amicul meu =i procentul de 50 la sut[ce-mi d[contele cu siguran\[de amanet pe casa sa din ora=“.

Pupilele ochilor copilandrului se m[resc, arunc`nd o c[ut[tur[ avid[ ]n portofelul cu bancnote. El se cutremur[ ca de friguri, =i cu o voce ]n[du=it[ de emo\iune =i pare c[ ru=in`ndu-se de actul ce vrea s[s[v`r=easc[, iute se uit[ ]mprejur, apoi se pleac[ la urechea t`n[rului bancher =i]i zice: „Nu-i de pierdut timpul! Notarul se afl[aici, l-am v[zut]n parter; mergi de-i spune s[preg[teasc[poli\a, care dup[spectacol va aduce-o]n cabinetul de la *Grand otel*, unde eu voi fi cu Lidia la *supé*“[13].

— Ferice de voi, flutura=i ai libert[\ii, pentru voi sunt predestinate florile vie\ii, iar nu pentru noi, sclavii finan\elor! Dar gr[be=te de invit[pe Lidia, p`n[ce Sergiu nu \i-o sufl[de sub nas; eu m[duc s[vorbesc cu notarul.

Junele cu gr[bire p[=e=te spre apartamentul damelor, iar[nasul coroietic se uit[pe urma lui zic`nd: „Dobitocului nici prin g`nd nu-i trece c[eu gratis m[voi folosi de pl[cerea dup[care el alearg[...“ +i morm[ind]nc[ceva, se gr[be=te s[intre]n sala reprezenta\iei, fiindc[pe scen[se]ncepuse al doilea act al operei.

Prima dona Elvira Salamini =i tenorul Tardini]nc`ntau auzul publicului cu un duet patetic. }ns[nu to\i sorbeau cu urechile dulcile modula\ii ce]n vibra\ii fermec[toare veneau de pe scen[. Armonia str[b[tea mai cu seam[ ]n sufletele modeste,]n asisten\a din popor, iar nu]n piepturile goale ale damelor elegante =i ale cavalerilor de mod[ce se l[f[iau prin loje =i prin jil\uri —

dovad[c[ei]n momentele cele mai mi=c[toare,]n mijlocul valurilor de armonii cere=ti, se t[v[leau]n noroiul prozei realismului, discut`nd cu *=opot (pour la bonne tenue*[14]*)* clevetirile cele mai scandaloase ale zilei, b`rfelile cele mai m`r=ave =i intrigile cele mai iscusit \esute.

}ntr-o loj[de bel-étage o neneac[ ]n rochie de brocar, la piept cu un bold ce reprezenta un fioros p[ianjen de email, =ede \an\o=[ ]ntre dou[fiice, una cu verigi grele de aur]n urechi, alta piept[nat[*à la chinois*[15] cu dou[m[ciuci de aur]nfipte]n p[r. Neneaca cu irita\ie dojene=te pe copila cea mai mare c[nu =tie s[prind[ ]n la\ pe un t`n[r ce ea]l ochise de mire.

— Apoi ce-s eu vinovat[, dac[el e a=a de indiferent fa\[de mine =i t[cut]n vorb[, r[spunde cu voce iritat[fiica cea cu verigi]n urechi.

— E=ti dobitoac[, dac[nu =tii a-l dep[na pe a\i=oar[la ghem, bodog[ne=te neneaca.

— Apoi ce a\i=oar[po\i avea la un t`n[r om dec`t a amorului? r[spunse ofensata fiic[. Eu]l tr[geam c`t puteam de acea a\[, dar ]n zadar. El ]mi sta ]nainte ca un butuc =i numai holba ochii r`njindu-se. +i fiica cu verigi]n urechi m`nioas[ ]=i]ntoarce fa\a spre scen[.

Neneaca cu p[ianjenul, asemene m`nioas[, se pleac[ la urechea fiicei =i ]i cite=te morala zic`nd: „Eu =tiu c[ ]n opinia ta Iancu Cucu este un dobitoc, pentru c[el nu =tie a-\i spune palavre filozofice, cu care, cum se vede, tu ai]nceput cu el vorba ca s[ar[\i educa\ia str[lucit[ce eu \i-am dat. Se]n\elege c[el a trebuit s[tac[, fiind numai econom bun, om de munc[, iar[nu sibarit ce cite=te c[r\i]nv[\ate. Pentru aceea el este bogat =i solid, pe c`nd Sergiu, care \ie ]\i place, bate acum la t[lpi averea t[t`nis[u ce nu de mult a murit. Pare c[nu l-ai v[zut dineoar[ ]n foié cum se lipise de o dam[cu rochie de catifea albastr[. Eu, d`nd un bac=i= cameristei Burakova, am aflat de la d`nsa ce soi de poam[este... de acele ce... =i ea f[cu cu m`na un semn echivoc.

— +i ce te-ai legat de capul meu,]i r[spunde fiica cu verigi]n urechi, ro=indu-se pe obraz de m`nie, eu am vorbit cu d`nsul de filozofii?

— Apoi ce-ai vorbit? Eu trebuie s[=tiu ca s[-\i]ndrept gre=eala!

— Eu l-am]ntrebat de ce st[a=a pe g`nduri, poate e amorezat...

— Rea]ntrebare! Ei, =i el ce \i-a r[spuns?

— Mi-a r[spuns c[guturaiul i-a picat pe piept, =i se teme a vorbi ca s[nu-=i st`rneasc[str[nutatul.

— +i tu ce ai r[spuns?

— Nimic!

— R[u ai f[cut! A trebuit s[ar[\i comp[timire la guturaiul lui zic`nd: „Cine te va c[uta, dac[ vei pica la pat? Cine ]\i va fierbe cei=or de floare de soc, pe care eu =tiu a=a de bine a-l preg[ti...“, ]ntr-un cuv`nt s[-i fi dat a]n\elege c[tu =tii a gugoli pe bolnavi =i, drept dovad[, s[-l fi trimis s[m[ ]ntrebe pe mine, cum m-ai c[utat c`nd am fost bolnav[ de lungoare. Astfel puteai s[-l faci a ]n\elege c[ pe l`ng[toate e=ti =i bun[gospodin[, =tii a face =erbeturi de nuf[r, a]ngr[=a curcani, a pune ou[sub clo=c[etc. Nu,]n loc de acestea, tu]\i ar[\i indiferen\a, pe c`nd el se c[ineaz[ de guturai. Of! of! cu voi nu o mai po\i scoate ]n cap[t. +i eu, s[r[cu\a de mine, ca s[ vin de la \ar[ p`n[aici =i s[pot da goan[dup[Iancu Cucu, mi-am v`ndut la jidani f[r[ pre\ gr`u=orul de pe lanuri...

Cine =tie c`t s-ar mai fi v[ic[rat neneaca, de nu s-ar fi deschis u=a =i n-ar fi intrat ]n loj[ un t`n[r elegant, dar foarte palid la fa\[=i cu ochii urduro=i.

— A, *monsieur Antoin!*[16] exclam[neneaca]ntinz`ndu-i m`na. Cum te mai afli? *Vous êtes toujours soffrant!*[17] adaug[fiica cu verigi]n urechi, iar[ceealalt[fiic[cu m[ciucile]n p[r]l pofte=te s[=ad[.

— Mul\umesc! r[spunde t`n[rul palid. A=a-s de]ndeletnicit, c[s[n[tatea mi-am smintit...

— D-ta tot]n versuri vorbe=ti,]l]ntrerupe z`mbind fiica cu verigi.

— +i ce trebi a=a mari ai d-ta?]l]ntreab[neneaca cu interes.

— Of! sunt]mbulzit de afaceri, r[spunde cu gravitate t`n[rul palid. Judeca\i singure, c[ de trei nop\i nu am ]nchis ochii, alerg`nd de la bal la bal, ast[zi dup[spectacol trebuie s[fiu la un somptuos supeu dat]n onorul primadonei Elvira Salamini, =i pe m`ine sunt angajat la balul cucoanei S[ftica Boteanu, la care socot c[=i d-voastr[ve\i fi.

— Eu sunt poftit[cu copilele, dar mi se pare c[nu vom merge, fiind de tot ostenite. Aici am venit s[ne mai odihnim =i s[ne]ndulcim de vocea]nc`nt[toare a primadonei Salsisoni.

— Salamini! se gr[be=te a]ndrepta gre=eala fiica cu m[ciucile]n coafur[.

— O! adorabila Elvir[, zei\a armoniei, ve\i vedea cum]n al doilea act]i vor oferi o br[\ar[cu diamante scumpe!

— F[r[=ag[?]ntreab[cu o exclamare unanim[neneaca =i fiicele. +i cine este galantomul ce face un a=a prezent?

— Se]n\elege c[compania noastr[, adic[Sergiu cu doi camarazi de universitate ai mei, r[spunse t`n[rul palid.

Neneaca arunc[o c[ut[tur[de m`nie spre fiica cu verigile ]n urechi, iar[ fiica de ciud[ ]=i mu=c[ buzele, love=te ]n ele c[tinel cu evantaiul =i, neput`ndu-=i st[p`ni tulburarea, se ]ntoarce c[tre t`n[rul palid =i zice cu voce tremur[toare: „P[cat de silin\a ce v[da\i =i de cheltuielile ce]ntrebuin\a\i pentru aceste privighetori venetice. Ele c`nt[ =i ciripesc, apoi, lu`ndu-v[darurile, zboar[unde]nfloresc portocalii. A=a-i c[am dreptate, dle poet, d-ta m[vei]n\elege!“

— Dar mata, duduie, nu vei]n\elege c`nd ]\i voi spune c[, din contra, p[s[ruica c`nt[rea\[va r[m`ne aici ]n colivia c[s[toriei, ]i r[spunde t`n[rul cu un ton misterios.

— Se vede c[se m[rit[cu vreun actor, adaoge neneaca z`mbind cu ironie. +i apoi nu-i de mirare: actri\[cu actor, a=a se cuvine!

— Din contra,]ntrerupe t`n[rul palid. Ea nu se m[rit[ cu un actor, ci cu un proprietar mare al nostru, cu t`n[rul =i bogatul Iancu Cucu.

Vestea aceasta a lovit ca fulgerul]n loja din bel-etaj. Neneaca cu un mic r[cnet a s[rit de pe scaun =i a picat]nd[r[t ca ame\it[. Fiicele, nevr`nd, lovesc]n palme cu mirare, apoi se silesc a ridica pe neneaca de pe scaun =i a o duce pe subsuori]n apartamentul damelor. Publicul din lojile megie=e privesc cu nedumerire la confuzia celor trei dame. Dar fiica cu belciugii]n urechi, spre a da neneac[i efectul unei ame\eli de mod[, o dojene=te cu glas zic`nd: „|i-am spus, neneac[, s[ nu ascul\i cu a=a mare aten\iune pasajele patetice, fiindc[ muzica ]\i iriteaz[ nervii“. +i din ]nt`mplare tocmai]n acel moment duetul de pe scen[ ]ntru at`ta a ]nc`ntat publicul, c[mul\i din asisten\i se ridicar[de pe scaune, trimi\`nd furtuni de aplauze =i de laude c`nt[re\ilor. T`n[rul palid, ]n\eleg`nd sub ce impresie neneaca s-a tulburat, a ie=it din loj[cu gr[bire.

Pe scen[primadonei i s-a dat un dar de mare pre\, iar[publicul elegant, dup[multe ur[ri, s-a adunat iar[=i]n foié.

Pe o canapea de catifea se pune un b[tr`n cu fiul s[u. B[tr`nul poart[o peruc[foarte neted piept[nat[ ]n c`rlion\i la t`mple, iar[t`n[rul cucona= poart[ colerete albe la g`t de m[rimea unor aripi de g`sc[. B[tr`nul se uit[cu o c[ut[tur[z`mbitoare la dou[ dame ce vin spre el =i zice fiului s[u: „Ia seama, P[tr[chel, pe l`ng[noi va trece neneaca cu copila ce are 100 mii zestre. Nu sc[pa prilejul,]nchin[-te =i spune-i ceva amabil, da =tii, z`mbind cu a=a gra\ie, ]nc`t s[-i po\i ar[ta frumo=ii t[i din\i ca de filde=. Cine mai =tie ce d[norocul, c`teodat[duduiele se amorezeaz[=i de din\ii cavalerilor.

— Curios mai e=ti, t[tuc[, duduia asta]i a=a de falnic[ ]nc`t

nici nu vrea s[se uite la mine! +i t`n[rul cu colerete face cu m`inile un gest de desperare.

— +i de ce soco\i tu a=a? apostrofeaz[t[tuca, zi mai bine c[e=ti un n[t[r[u =i nedibaci a face curte, =i cu a=a cusururi nu vei ajunge departe. }mi pare r[u c[tu, fiind unicul fiu, te-am sc[pat de serviciul militar, unde ar trebui mai bine s[sluje=ti,]nv[\`nd de la ofi\erii sprinteni iscusin\a de a m[guli femeile =i a te purta cu iste\ime ]n societ[\ile elegante, ]n care te trag ca pe un urs de urechi. Of! of! =i sunt pe lumea asta p[rin\i ferici\i, ce au feciori s[raci, dar destul de h`tri spre a-=i g[si mirese bogate f[r[ajutorul p[rin\ilor. Numai eu, p[catele mele, am colindat la pe\it prin toate casele cu fete bogate =i de pretutindeni numai cu bostani am ie=it,]nc`t acuma mi-i ru=ine s[m[ar[t pe strad[.

— La ce cau\i numaidec`t bani mul\i, ]i r[spunde t`n[rul]ndrept`ndu-=i coleretele =i ro=indu-se la fa\[.

— A=a se cade, adaug[b[tr`nul, c[ ce este mai priincios dec`t o zestre bun[, comoar[g[sit[ca]n drum! Atunci =i b[tr`nii p[rin\i se folosesc, tr[ind bine pe l`ng[copii. Ia =i s[pt[m`na trecut[ s-a ]nsurat un biet ofi\er numai cu sabia la br`u, lu`nd zestre o sut[de mii capital numai cu vorbe dulci =i cu zur[ituri de pinteni.

— Dar =i d-ta, t[tuc[, nu te-ai]nsurat cu bogat[.

— A=a-i,]ntrerupe b[tr`nul cu iu\eal[, dar ]n timpul meu c[s[toria nu at`rna de la voin\a miresei, ci de la a p[rin\ilor. Acum s-au schimbat obiceiurile, copilele nu]ntreab[pe p[rin\i, ci se m[rit[ ]n ruptul capului dup[porunca sentimentelor de amor.

Cine =tie c`t ar fi mustrat b[tr`nul pe fiul s[u, de nu l-ar fi]ntrerupt apropierea demoazelei cu o sut[de mii care, plimb`ndu-se prin foié, s-a oprit tocmai l`ng[canapeaua, pe care =edea b[tr`nul cu fiul s[u.

B[tr`nul ]mpinge pe fiu cu cotul ]n coast[, =optindu-i la ureche: „Unde te ui\i, nu vezi c[ l`ng[noi st[duduia cea bogat[? Scoal[-te, apropie-te de ea =i spune-i c`teva complimente!“

T`n[rul cu colerete se scoal[ repede, se apropie de demoazel[, face c`teva]ndoituri, mozole=te cu gura ceva ne]n\eles, apoi se ro=e=te p`n[ peste urechi =i r[m`ne ca]n\epenit,]nv`rtind numai p[l[ria ]n m`n[. }n momentul acela doi adjutan\i apropiindu-se de demoazela bogat[, unul din ei prin]nt`mplare love=te ]n cot pe t`n[rul cu colerete, =i acesta scap[din m`n[ p[l[ria care se duce de-a dura =i se opre=te de u=a unei loji. C`nd t`n[rul se pleac[ s[ o ridice, o dam[ iese din loj[, ]l love=te cu u=a ]n frunte, =i un hohot general zbucne=te uit`nd fiecare eticheta de *la bien tenue.* Atunci t`n[rul cu colerete, av`nd un cucui ro=u]n frunte =i pierz`ndu-=i cump[tul de ru=ine, arunc[ p[l[ria din m`n[=i alearg[ ]n fuga mare spre ie=irea de parad[.

C`te scene de acestea nu provin ]n v`rtejul de=ert[ciunilor omene=ti,]n lupta pentru existen\[, pentru]ndestularea pasiunilor,]n goana nebun[de a se]mbog[\i,]n v`nzarea amorului pe bani... +i acest b`lci se s[v`r=e=te]n templul esteticii, unde se cultiv[frageda floare a poeziei, care se ve=teze=te de recea suflare a realismului[18]. Deci ce va fi mai departe]n veacurile viitoare?

Sub toiagul magic al inven\iilor s-au realizat miracolele pove=tilor b[tr`ne, dar s-a adaos =i setea dup[ descoperiri noi. Dac[ s-a s[v`r=it vreo schimbare bun[ ]n politic[, to\i a=teapt[rezultatele ei cu aceea=i]nsetare de noi]mbun[t[\iri, rena=teri]n actele noastre,]n toate mi=c[rile min\ii industriale. }ns[toate zbucium[rile omene=ti sunt supuse legii destructive a naturii care d[r`m[, pentru ca din d[r`m[turi iar[=i s[zideasc[. Viitorul va]nghi\i actualitatea, precum actualitatea a]nghi\it trecutul, alc[tuind acel perpetuum mobile, de care filozofii,]ncep`nd de la Confucius[19] p`n[la secolul nostru, =i-au tocit min\ile.

Zgomotosul carnaval s-a sf`r=it, =i p[s[relele c`nt[re\e, hr[nite cu p[s[\el de aur,]=i iau zborul spre clima cea cald[a Italiei. }n patria lor ele vor intra iar[=i]n via\a casnic[, f[c`ndu-=i cuibu=or moale din penele smulse de pe publicul nostru =i gurluind ca

porumbii de satisfac\ia c`=tigului adus din *terra incognita*[20], dup[ cum numesc ei \ara ]mbel=ugat[ ce hr[ne=te la s`nul s[u nesecat pe at`\i venetici fl[m`nzi =i]nseta\i din toat[lumea.

Cam a=a g`ndeam eu afl`ndu-m[la gar[tocmai]n momentul c`nd adoratorii ca un roi de albine pline de miere]nso\eau pe primadona Elvira, ce cu trenul de sear[avea s[plece]n patria sa.

Servitorii]nc[rcau prin vagoane l[zi, cutii, leg[turi, cartoane =i alte nenum[rate bagaje ale donei Salamini,]nc`t pornirea ei sem[na cu cea a unei caravane; iar[ g[l[giile, vorbele, r`surile, ur[rile, =ampania sc`nteind ]n pocale, complimentele de fal[ de pe buzele adoratorilor te f[ceau s[ crezi c[ e=ti ]naintea unei zei\e p[g`ne]n templul cultului ei. +i ea, zei\a armoniei, z`mbea cu mare pl[cere, dar arunca pe furi= =i c`te o privire de satisfac\ie la l[zile sale cu odoare scurse din buzunarele adoratorilor dintre care, dup[pornirea trenului, mul\i vor r[m`ne pe str[zi cu inimile zdrobite =i cu ne]ndura\ii creditori dup[spate.

Dar iat[c[al treilea sunet al clopo\elului anun\[ultimul moment al desp[r\irii. Dona Elvira trimite cu m`na din fereastra vagonului salut[ri publicului m`hnit =i, c`nd trenul scr`=nind se porne=te, p[l[riile =i batistele f`lf`ie]n urma lui, p`n[ce]n fine trenul se face nev[zut =i publicul se]mpr[=tie]n toate p[r\ile. Atunci =i eu m-am sculat de pe locul de unde priveam la acel duios r[mas bun, =i cu triste\e mi-am adus aminte de timpul trecut =i de fosta primadon[Dunea Burakova. Uitasem cu totul c[s[rmana a=tepta vizita ce i-am f[g[duit, =i cu acest g`nd, suindu-m[ ]n s[niu\a unui birjar, i-am spus adresa.

Pe l`ng[ trista dispozi\iune ce m[ cuprinse, se adaose =i o sear[ posomor`t[de iarn[. O pulbere sub\ire de om[t str[b[tea prin str[zile ora=ului, acoperind cu o cea\[alb[sticlele lanternelor de pe trotuare, din care abia se vedea licurind o lumin[ro=ietic[, =i un v`nt p[trunz[tor sufla prin paltonul meu de mod[, lipindu-mi ochii cu promoroac[. Dup[o a=a penibil[c[l[torie

de vreo dou[ore, birjarul,]n fine, se opri la poarta colosalei zidiri a casei lui Fendrich. Tr[g`nd clopo\elul, portarul mi-a deschis =i cu obr[znicie m-a]ntrebat pe cine caut.

— Spune-mi de locuie=te aici,]n mansarda nr. 17, Dunea Burakova!

— +tiu, =tiu, mi-a r[spuns el, d-ta e=ti de la contoarul pompelor funebre, unde st[p`nul casei m-a trimis azi diminea\[s[v[comand ca s-o lua\i de aici!

— Ce contoar? pe cine s[iau?]ntrebai eu]ncremenit de mirare.

— Pe calica din mansard[! }n zori s[o iei de aici numaidec`t. Lua-i-ar dracu pe rufo=ii ce se ]ncuib[ prin mansardele palatelor, unde noi slujim. Alearg[ dup[ d`n=ii =i-i coboar[pe spinare mor\i de sub coperi=. Apoi cu un gest de m`nie a adaos: „Suie-te acolo =i ia-i m[sura sicriului...“, =i el iar[=i]ncepu a sudui.

Neascult`ndu-l mai mult, cu osteneal[ am p[=it peste mul\imea de sc[ri a etajelor, p`n[ce am ajuns la ultima sc[ri\[a mansardei — locuin\a clasic[a at`tor genii — din care str[lucitorul soare al inspira\iei str[bate ]ntunericul ignoran\ei =i unde se s[v`r=e=te cr`ncena lupt[=i tortur[pentru ideile libert[\ii. }n o a=a camer[trist[=i]ntunecat[culege muza eteric[ultimele sunete armonice de pe buzele poetului]n agonie, spre a le depune =iraguri de m[rg[ritare]n comorile posterit[\ii...

Cu a=a triste g`nduri m-am oprit la u=a nr. 17, sfiindu-m[ a o deschide; =tiam eu c[ dup[ d`nsa zace r[m[=i\a de lut a unui talent, care odinioar[a r[sp`ndit entuziasm]n jurul s[u.

Nu =tiu din ce parte un v`nt se furi=[ prin o cr[p[tur[ =i cu un ]ndelungat bocet r[sun[ ]n t[cerea nop\ii, apoi bocetul c[tinel combin`ndu-se]n note muzicale,]mi p[rea a auzi]n el vocea]ngereasc[a Dunei. Ea c`nta un cuplet de operet[, a c[rui armonie ]mi str[b[tea p`n[la suflet, apoi melodia trecu]ntr-o arie at`t de jalnic[, ]nc`t ochii mi se umplur[de lacrimi. }n fine notele sl[bir[treptat =i se dizolvar[ ]n t[cere. U=cioara se des-

chise c[tinel =i frumu=elul c[pu=or al Dunei se ivi z`mbindu-mi cu guri\a ei de m[rgean. Atunci eu cu o mi=care automatic[ am deschis des[v`r=it u=a =i am]ntins m`na, dar[n[luca a disp[rut =i dinaintea mea v[zui tabloul mor\ii cu puterea sa ne]ndurat[=i nimicitoare.

La palida lumin[a unei c[ndelu\e se vedea z[c`nd le=ul s[rmanei b[tr`ne. Un fior rece]mi trecu prin trup. Se poate oare ca]n acea ur`cioas[ mumie s[ se fi p[strat odinioar[ at`tea gra\ii =i frumuse\i? Guri\a cu buzi=oarele-i roze acum sem[na cu o coaj[de stejar spintecat[. Ochi=orii ei dr[g[la=i acum erau cufunda\i]n dou[v[g[uni negre ca]n ni=te scafe acoperite cu c`te o pielicic[ galben[ =i uscat[. Ea z[cea pe o lai\[ goal[ cu m`inile]ncruci=ate pe piept, \in`nd ]n degetele ]n\epenite o iconi\[ care, cum se vede, i-o puse so\ia portarului. Ea era ]mbr[cat[ tot ]n acea modest[ rochi\[ de merinos, ]n care am v[zut-o ]n cabinetul damelor de la teatru. Eu cu evlavie m-am plecat de am s[rutat iconi\a, =i din ochii mei curser[ c`teva lacrimi pe m`inile ei uscate... Apoi m-am cobor`t din mansard[, pentru ca]n zori s[m[re]ntorc =i s[petrec pe moart[la loca=ul eternit[\ii.

A doua zi, c`nd m-am sculat, viscolul contenise, iar om[tul pica din nori ]n fulgi ]mbel=uga\i. Eu am ]nt`rziat ceva cu sosirea, pentru c[oprindu-m[cu sania dinaintea por\ii casei lui Fendrich, v[zui sicriul de sc`nduri goale a=ezat pe paie ]ntr-o s[niu\[ cu o gloab[, l`ng[care se]ndeletnicea cu]nh[matul un servitor de la contoarul pompelor funebre cu p[l[ria lui de parad[ ]n trei cornuri, ce contrasta at`t de tare cu cojocul de dubal[ ]n care era ]mbr[cat. C`\iva pa=i mai departe =edea zgribulit sub portic un preot b[tr`n =i l`ng[d`nsul un diacon cu o cruce ]n m`n[, a=tept`nd ca s[niu\a cu moarta s[ porneasc[. Descoperindu-mi capul =i f[c`ndu-mi cruce, am invitat pe preot s[se suie]n sania mea, fiind \intirimul foarte departe =i troianul p`n[la genunchi. Diaconul s-a a=ezat]n sania cu sicriul =i modestul cortegiu funebru s-a pornit pe str[zile pustii.

Din]nt`mplare noi am trecut pe dinaintea fa\adei grandioa-sei zidiri a teatrului or[=ean. Pare c[umbra r[posatei trimitea ultimul adio templului esteticii,]n care =i ea odinioar[primea cununi de triumf =i aplauze frenetice de la adoratorii s[i.

Dup[o cale]ndelungat[am ajuns]n sf`r=it la locul ve=niciei, unde biata r[posat[ a fost slobozit[ ]n groapa c[scat[ =i acoperit[ cu om[t. Sicriul ei nu era pres[rat cu flori =i cununi de dafini, ci acoperit cu o p`nz[alb[\esut[din lacrimile cere=ti, ce]nghe\ate]n cristaluri picau din nori. Cu acel giulgiu nep[tat s-au]nvelit]n somnul etern tinere\ea, frumuse\ea =i spiritul odinioar[at`t de ]nc`nt[tor al Dunei Burakova.

Astfel am asistat]n timp consecutiv la luarea de r[mas bun a dou[primadone, dintre care una s-a]ntors]n patria sa, iar[alta]n patria etern[.

Sic transit gloria mundi![21]

}N VIS +I AIEVEA

CUPRINS

I

... Dulcea armonie a orchestrei, ce c`nta un vals fermec[tor, ]mi g`dilea auzul =i, c`nd am intrat ]n salonul de bal al cazinei de la Spaa, dansul era ]n cea mai mare ]nfocare. Sute de perechi se ]nv`rteau]n acea volbur[atr[g[toare, =i dinaintea ochilor mei treceau at`tea femei frumoase ce sem[nau cu un legion de ]ngeri cobor`\i din nouri cu aripile ascunse sub stofele bogate ale rochiilor =i horbotelor de m[tase. Ele abia atingeau cu picioru=ele lunecosul parchet. }n coafurile lor str[luceau diamante, care pare c[, trec`nd prin bolta cereasc[, se aninaser[ ]n m`ndul lor p[r ca stele din cortegiul nop\ii.

Iat[, g`ndeam eu privindu-le, aici este lumea unde femeia ]mp[r[\e=te, unde ea ca o zei\[ ]n capi=tea sa este ]nconjurat[ =i t[m`iat[de adoratori, unde cu o c[ut[tur[zdrobe=te pavezele ra\iunii noastre,]mb[t`ndu-ne nu cu vin, ci cu nectarul nev[zut al amorului, ]n care ea plute=te ca steaua ]n razele sale de lumin[. La a=a baluri poetul se ]nsufle\e=te =i inspira\ia lui se aprinde, p`n[=i ascetul,]ngenunchind, m[rturise=te c[femeia este cea mai aleas[podoab[a naturii.

Filozoful Montegazza,]nfr`ng`ndu-=i m`ndria, ne]ncredin\eaz[c[femeia d[b[rbatului cea mai dulce fericire =i este cea mai mare recompens[, cu care el]=i vede r[spl[tit[orice munc[ce]ntreprinde, fie acea munc[ ]ntrebuin\at[ ]n =tiin\e,]n ajungerea gloriei sau]n agonisirea de avu\ii. Toate trofeiele se depun la urm[la picioarele femeii, pentru c[sub c`rmuirea ei impun[toare se pleac[de-a valma s[rmanul =i bogatul, regentul =i plugarul, geniul =i s[lbaticul]nfior[tor.

Marc Aureliu, acest profund cunosc[tor al inimii omene=ti, p`n[ ]ntr-at`ta adora pe iubita sa Faustina,]nc`t decora =i gratifica pe aman\ii ei, =i p`n[la moarte el nu a contenit s[-i poarte cel mai ad`nc respect, mul\umind zeilor c[ l-au ]nzestrat cu a=a so\ie credincioas[. Senatorii, ]n supunerea lor sclavic[ =i spre a se lingu=i pe l`ng[Cezarul, au declarat pe Faustina]n r`ndul zei\elor cu atributele Iunonei =i Cererei, iar[junimea la cununii aducea ofrande pe altarul acestei zei\e neprih[nite =i protectoare a c[s[toriilor.

Privind la acea str[lucit[adunare a at`tor frumoase, ce rivalizau una cu alta ]n podoabe, g`ndeam c`t[ st[ruin\[ ]ntrebuin\eaz[ femeia ca s[ plac[ la b[rba\i. C`t[iscusin\[ ]i trebuie s[a=eze]n simetrie zuluful de pe cap, c`t[ ]n\elepciune ]i trebuie modistei ca fiecare ]ncre\itur[ s[ fie la locul s[u, f[r[ a strica armonia sau a ]ntuneca albea\a unui s`n de marmur[at`t de ademenitor, c[ci el este str[lucitul altar al zeului, pe care nu o dat[se consum[vie\i omene=ti, averi =i onoare.

Femeia a fost, este =i va fi tot femeie, =i Aspaziile moderne pu\in se deosebesc]n princip de Aspazia antic[, care, sf[tuind pe legiuita so\ie a lui Pericle,]i zicea: „De vrei s[fii iubit[, trebuie s[placi; f[r[aceea nu-\i ajut[nici leg[turile de soi mare, nici jur[mintele, nici legile zeilor =i ale oamenilor, ci toat[ ]n\elepciunea se concentreaz[ ]ntr-un cuv`nt: *s[ placi!* +i femeia place atunci, c`nd ea asta o dore=te =i place cu totul ce este de pl[cut. Femeia nu trebuie s[ ]nchipuiasc[ ]n cas[un fel de b[utur[, sau mobil[, podoab[, sau sclav[,=i nici m[car so\ie, pentru c[amorul este ne]nduratul du=man al lui Himen. Femeia trebuie s[fie curtenit[ ]n tot timpul de b[rbat. Noaptea ea s[intre]n bra\ele so\ului ca mireas[, iar[diminea\a s[se scoale ca fecioar[nevinovat[...“ De a=a princip se \inea Aspazia antic[, =i multe din Aspaziile moderne ar trebui s[g`ndeasc[tot a=a...

Este f[r[ ]ndoial[c[balurile, cu legioanele lor de silfide]narmate cu toate atributele cochet[riei =i ale frumuse\ii, sunt cele

mai periculoase =i molipsitoare pentru inimile nec[lite]n realism. La baluri se z[mislesc pasiuni nenum[rate]n compara\ie cu via\a retras[a asia\ilor poligami, la care femeia, fiind robit[=i ascuns[, nu poate inspira sau cuceri prin amor pe altul, dec`t pe st[p`nul s[u. Deci este oare nimerit[ideea poligam[de a paraliza aceast[universal[ ]ndemnare spre amor, aceast[ispit[irezistibil[, cu care din ad`nc[vechime a luptat omenirea?

Num[rul poligamilor cov`r=e=te pe al monogamilor, =i asiatul se uit[ posomor`t la femeia roab[, ce se t`r`ie la picioarele lui, tremur`nd de frica schingiuirilor =i a iataganului =i ne]ndr[znind nici m[car s[ z`mbeasc[, pentru c[orice umbr[de cochet[rie este zadarnic[pentru tiranul ce admir[ ]n ea numai c[rnurile atr[g[toare spre voluptate brutal[animal[;]n el este stins[orice poezie, precum]n ea orice cochet[rie. Pentru aceea noi nu vedem la asia\i nici scrieri de poezie]nalt[, nici iscodiri aduse la perfec\ia esteticii artelor frumoase.

Concep\ia asiatului este a\ipit[, el balul nostru aievea]l vede]n vis, dormit`nd sub influen\a opiumului fumat sau ha=i=ului ]nghi\it. Dar =i huriile, ce el le vede ]n halucina\ia be\iei pe un munte de pilaf, nu se pot compara cu zei\ele saloanelor noastre, pe care noi le admir[m cu sentimente de extaz, privind gra\iile lor estetice, pe c`nd huriile golite inspir[asiaticului aceea=i dorin\[brutal[ce el o simte]n vis]n vreo oaz[din Sahara sau]n haremul s[u propriu.

Pe de alt[parte]ns[sinuciderile =i uciderile, dramele casnice, despera\iile, nebuniile din cauza amorului cov`r=esc cu nenum[rate procente pe acele ce se s[v`r=esc]ntre poligami. +i, cum se vede, asta au avut-o]n vedere filozofii antichit[\ii, partizanii poligamiei. }ns[oare omul poate fi fericit f[r[poezia amorului? +i ce]nseamn[ ]n traducere modern[fabula pomului cuno=tin\ei, de care scrie Biblia? Omul a fost =i va fi]n tot timpul]nsetat s[vad[ceea ce nu vede, s[afle ceea ce nu are. Cu acest cusur el se na=te =i cre=te =i cu el r[m`ne p`n[la morm`nt. A=adar[, cum

lesne se]n\elege, acel pom a]nchipuit pe femeie, adic[pe Eva liber[, nu sclav[, pe Eva]nc`nt[toare, Eva m[gulirii =i a ispitei, Eva pentru care Adam a preferat voluptatea amorului]n schimb pentru raiul contempla\iei gra\iilor ademenitoare. +i Adam, nefiind poet, nici platonist, a mu=cat din pomul cuno=tin\ei =i a c[zut...

A=a ast[zi de aceste pilde sunt milioane, pentru c[noi necontenit umbl[m r[t[cind prin codri de pomi ai cuno=tin\ei =i,]ncurc`ndu-ne ]n mrejele nev[zute ale ispitei, c[dem, ne ridic[m =i iar[=i c[dem, p`n[ajungem la morm`nt, de unde nu ne mai scul[m. +i aceast[ mi=care este lupta pentru existen\[, lupta pentru pasiuni =i agonisirea de glorii, de renume, =i din toate aceste dob`nzi c`=tigate cu munc[ trupeasc[ sau spiritual[ coroana tuturor cuceririlor este dragostea unei femei ce o iubim, =i cu c`t acea pasiune este mai idealizat[, cu at`ta este =i mai trainic[=i]ndelungat[.

Dob`ndirea curm[ lupta de a dob`ndi, =i tocmai aceea lupt[este dorul, iar[dorul speran\a, =i speran\a imagina\ia]mpodobit[cu tabloul raiului ad[pat]n c[s[toria din dor printr-o]mbr[\i=are,]n care dou[suflete se unesc sleindu-se numai]ntr-un suflet,]ntr-un g`nd, ]ntr-o dorin\[. Acel moment este raiul p[m`ntesc, pe care Adam l-a schimbat pe cel ceresc, =i =arpele alegoric a fost demonul volupt[\ii, care, intr`nd]n rai, a cucerit prin nectarul s[u toate fiin\ele ce locuiau acolo.

II

A=a meditam eu, c`nd din constela\iunea frumuse\elor acelui bal s-a desprins steaua vie\ii mele — Sofia mea iubit[. Ea vine spre mine ]mpodobit[ cu hlamida frumuse\ii ca regin[ a inimii mele; z`mbirea ce-mi adreseaz[, ca o raz[luminoas[,]mi p[trunde fiin\a,]mpr[=tiind orice alte g`nduri, orice]ndoial[, de care eram cuprins]nainte. Cu suflarea ei ea momentan mi-a sor-

bit toat[ra\iunea. Lu`nd-o de bra\ ne-am retras am`ndoi]ntr-o alee a parcului ce]nconjura edificiul cazinei.

Noaptea era lin[=i luna plutea pe un cer limpede,]nvelindu-se c`teodat[ ]n noura=i transparen\i, ce p[reau c[ sunt pletele ei de argint. }n dep[rtare sub poalele unei p[duri se auzea vocea puternic[ a privighetorii ce c`nta imnul de amor, c`nta frumuse\ea codrilor cu m`ndrele frun\i ale stejarilor ridicate spre cerul senin, pe c`nd florile dumbr[vilor ]mpr[=tiau ]n aer dulcele lor miros. +i acea armonie, unindu-se cu c`teva sunete ale orchestrei ce ni le aducea zefirul nop\ii, ne p[trundea p`n[ la suflet. Eu o \ineam de m`n[=i c[pu=orul ei frumos se rezema de um[rul meu.

— O, ce dulci momente,]mi =opti ea, este oare de crezut, iubite, c[ele trebuie s[treac[, s[se sting[ ]n uitare?...

— Uitarea va fi odat[cu moartea, i-am r[spuns; dar de ce s[chem[m ursita ne]ndurat[? Ea singur[va veni s[ne r[peasc[podoaba june\ii, s[ne]ntunece iluziile ce dragostea revars[ ]n noi. +tii tu, nepre\uito, eu nu m[pot]ndestula cu aceea c[spun c[te iubesc, g[sind c[toate cuvintele ce poetul le poate aduna din limbajul omenesc, nu exprim[ ]ndestul aceea ce eu simt. }\i zic numai c[soarta, r[pindu-m[de la tine,]mi va r[pi totodat[=i via\a, c[ci fiin\a ta este contopit[ ]n a mea; ea este ca =i procesul vie\ii, tinere\ii =i amorului]n potirul unei floricele, ce-=i serbeaz[fericirea]ntru o raz[a soarelui, sorbind o pic[tur[de rou[aninat[de pistilul ei. +i eu cu pasiune am str`ns-o ]n bra\e, sim\ind cum ea de ]nfocatele mele s[rut[ri se tope=te, trupul ei ginga= se mic=oreaz[, lunec[, dispare... +i c`nd m[trezii cu un acces de tuse, \ineam]n bra\e numai perina de puf, pe care]mi odihneam capul...

III

O, ce noapte fioroas[, ce cumplit[iarn[afar[! Viscolul mi-a troienit ferestrele od[i\ei]n care m[aflu culcat bolnav de suferin\ele b[tr`ne\ilor; m[doare tot trupul =i ciolanele, =i natura

pare c[din]ndurare mi-a trimis pe c`teva clipe m`ng`ierea din vis a de mult trecutelor fericiri. Nu era mai bine s[ fi trecut la ve=nicie cu a=a un vis, dec`t s[aud cum pustiul, care m[ ]nconjoar[, geme sub izbirea turbat[a criv[\ului ce url[ ]n hornul ogeagului, iar[ ]n dep[rtare la cel urlet se adaug[ ]n r[stimpuri urletele c`inilor satului, ce simt apropierea lupilor fl[m`nzi?

— *Miluie=te-m[, Dumnezeule, dup[mare mila ta!* se auzi dup[sob[vocea amor\it[=i tremur[toare a b[tr`nei mele consoarte Sofia. Ea citea din psaltire, ce zi =i noapte nu o leap[d[ din m`n[.

— Sofio, Sofio! strigai eu =terg`ndu-mi sudoarea rece de pe frunte, vin[, te rog, la mine.

+i biata b[tr`n[, =chiop[t`nd, s-a apropiat de c[p[t`iul patului meu =i s-a pus pe un scaun.

— Sofio, i-am zis eu, lu`nd-o de m[nu=i\a ei uscat[ca de schelet, =tii tu c[eu te-am visat...

— Ei, =-apoi, mi-a r[spuns ea cu oare=icare mirare, uit`ndu-se la mine cu ochii stin=i.

— Te-am visat, scumpa mea, cu cincizeci de ani]napoi; poate]\i aduci aminte de timpul c`nd tu ]mi erai logodnic[ =i am`ndoi f[cusem un voiaj de pl[cere la b[ile de la Spaa. }ntr-o noapte]nc`nt[toare, c`nd noi am ie=it din salonul balului s[ne plimb[m pe lun[ ]n parcul cazinei, eu \i-am luat cea dint`i s[rutare. „*O, ce dulci momente,* mi-ai =optit tu atunci, este oare de crezut c[ele trebuie s[treac[=i s[se sting[ ]n uitare?...“

Pe buzele ei zb`rcite =i vinete trecu o schimoseal[ ce sem[na a z`mbire de dispre\, apoi, retr[g`ndu-=i m`na, =i-a f[cut cu ea cruce zic`ndu-mi:

— Dumnezeule, Dumnezeule, \ie]\i mai vin visuri de zburd[ciuni, afl`ndu-te cu un picior pe marginea morm`ntului! Dar aceste visuri sunt ispitele Satanei...“*+i nu ne duce pe noi]n ispit[, ci ne izb[ve=te de cel r[u*“, adaose ea iar[=i f[c`ndu-=i cruce =i ]ntorc`ndu-=i c[ut[tura spre icoana din ungher, dinaintea careia ardea o candel[.

— Sofio, Sofio, oftai eu dureros,]ngroap[-m[de viu]n morm`nt, numai las[s[iau cu mine visul, cu care nici un paradis ceresc nu se poate compara...

Ea cu desperare =i-a]ncruci=at m`inile pe piept zic`ndu-mi:

— Taci, te rog, b[rbate, c[ci m[iau fiori, tu vorbe=ti ca]ntr-aiure; dar stai, eu te voi stropi cu agheazm[de la Iordan =i duhul cel r[u ce flutur[pe l`ng[tine se va dep[rta. +i ea a voit s[se scoale.

Eu am re\inut-o.

— Sofio,]n numele lui Dumnezeu,]n care credem =i tu =i eu, te implor nu-mi stinge iluzia trecutei]nc`nt[ri, ce p`lp`ie ]nc[ ]n memoria mea. Tu crezi ]n raiul viitor, c[tre el prin rug[ sufletul t[u aspir[; al meu rai a fost trecutul =i, v[z`ndu-l]n vis, alt rai nu doresc.

— Ce idei de p[g`n! ]mi r[spunse ea iritat[. Dar nu ]n\elegi tu c[ raiul t[u este raiul p[catului, pentru care omul =i femeia au fost izgoni\i din rai! +i, scul`ndu-se de l`ng[mine, s-a dus s[bat[m[t[nii dinaintea icoanei, =i s[se roage cu evlavie, ca s[m[ocroteasc[Dumnezeu de duhul cel r[u =i de ispit[...

TESTAMENTUL
+I MEMORIUL UNUI NEBUN

(Logogrif literar)

CUPRINS

C[l[toria cu calea ferat[este cea mai]ndem`natic[, ]ns[ c`teodat[=i foarte ostenitoare.

Pornindu-m[de la sta\iunea X*** pe o ar=i\[teribil[din luna iulie =i c[l[torind r[stimp de 54 de ore consecutive, m[coceam]n cupeul vagonului buc=it de pasageri, care se schimbau necontenit, unii ie=ind, iar al\ii intr`nd ]n cu=ca de fier ]nfierb`ntat[ca un cuptor de tropicele raze ale soarelui. Eram stingherit]n toate mi=c[rile mele, neav`nd loc s[-mi]ntind m[car picioarele; singur numai capul]l puteam rezema de dosala fotoliului.

Sim\eam c[m[topesc, c[toat[vlaga din corpul meu se scurge din mine]n =iroaie de sudoare. Somnul, de=i m[cuprindea, imediat era]ntrerupt de ghiontitura vreunui pasager, ce-=i lua bagajul portativ, ca s[ias[. +i c`nd, ]n sf`r=it, sosii la Moscova, cobor`ndu-m[ pe platforma debarcaderei, totul mi se ]nv`rtea]naintea ochilor, a=a c[-mi p[rea c[sunt beat.

O sl[biciune nespus[m[cuprinse =i somnolen\a m[obora de pe picioare. Ie=ind din gar[, m[suii]n prima birj[ce-o]nt`mpinai, uit`nd s[spun birjarului la ce otel s[m[duc[. Iar acesta, fix`nd modestul meu bagaj =i ne\in`ndu-m[, se vede, de boier mare, m[duse la un mic otel din mahalaua capitalei.

Intr`nd ]n odaia ce chelnerul mi-o indicase, nici nu mai b[gai de seam[ unde m[ aflu, ci ]mbr[cat de drum, precum eram, m-am aruncat pe pat, c[z`nd imediat]ntr-un somn at`t de ad`nc,]nc`t p[rea c[a amor\it sufletul]n mine.

C`t timp voi fi z[cut]n nesim\irea aceasta letargic[, nu =tiu,

c[ci abia atunci deschisei ochii, c`nd sim\ii ]n nas un miros acru =i intensiv, ce-mi ardea ]n n[ri, f[c`ndu-m[s[str[nut.

Atunci m[trezii cu des[v`r=ire. Ridic`nd capul, r[m[sei uimit de priveli=tea ce mi se]nf[\i=a: pe perina, pe care am fost culcat, era o balt[de s`nge, iar[ l`ng[mine sta un om ce m[\inea cu o m`n[ de puls, pip[indu-mi cu cealalt[ pieptul. L`ng[u=[observai un poli\ian =i un amploiat, care era, precum putui]n\elege dup[uniforma lui, comisarul poli\iei.

S[rind]n picioare =i resping`nd pe acela ce-=i pusese m`na pe al meu piept, m[uitai]n jur, neput`nd s[-mi dau seama ce vor ei de la mine.

Atunci ca fulgerul]mi trecu prin g`nd, ori de nu cumva necunoscu\ii ace=tia sunt ni=te punga=i, ce vor a-mi scoate de la s`n portofoliul cu banii ce-i purtam cusu\i]n c[ptu=eala jiletei. Dar poli\ianul? Ce caut[el aici? S[fie el un camarad al pr[d[torilor? Iat[ ]ntreb[rile, ce-mi fr[m`ntau mintea]n acel moment.

— Cine sunte\i =i ce voi\i de la mine? m[adresai furios c[tre d`n=ii.

}ns[comisarul poli\iei, ca =i c`nd n-ar fi auzit ]ntrebarea mea, nu-mi r[spunse nimic, ci, plec`ndu-se,]ncepu a se uita pe sub patul pe care adormisem. Apropiindu-se apoi de mine, m[ ]ntreb[:

— Unde ai aruncat arma?

— Ce arm[? replicai eu, fr[m`ntat de presupuneri.

— Arma cu care te-ai]mpu=cat! Au nu te vezi plin de s`nge din cap p`n-la picioare?

+i-ntr-adev[r, privindu-m[ ]n oglinda de vis-à-vis,]ncremenii de spaim[: toat[fa\a mea, p[rul de pe cap =i pieptul erau acoperite, ca de o scoar\[, de s`nge ]nchegat. Nu m[ putui dumeri: visez sau aievea m[ aflu ]n a=a hal? Dar c`teva pic[turi de s`nge, ce]ncepur[a-mi curge din nas, m[f[cur[s[ ]n\eleg cauza. Atunci m[adresai furios vizitatorilor mei:

— Domnilor, eu sunt bun s[n[tos =i nici prin g`nd nu mi-a

trecut s[m[ ]mpu=c: de osteneala =i c[ldura ce am suferit]n decursul lungii mele c[l[torii]n vagon, am s`ngerat din nas. }ns[ aceast[ ne]nsemnat[ ]nt`mplare nu v-a]ndrept[\it deloc s[intra\i cu for\a]n odaia mea, =i aceasta cu at`t mai pu\in, cu c`t eu nu l-am chemat pe nimene. Purtarea d-voastre]ndr[znea\[voi denun\a-o unde se cade. Iar[ce s-atinge]n special de d-ta, domnule, care c[utai a-mi scoate banii de la piept, vei fi adus]naintea tribunalului.

— Gre=e=ti,]mi r[spunse d`nsul, c[ci eu sunt medic: crez`ndu-te mort,]\i ascultam func\iunea inimii. Eu am intrat aici cu comisia chemat[de chelnerul otelului, care a auzit]n odaia d-tale o]mpu=c[tur[...

El voi s[mai adauge ceva, dar se opri subit pe loc =i, ridic`nd nasul, p[rea c[adulmec[spre u=a]ncuiat[a od[ii megie=e. Prin borti\a cheii acelei od[i str[b[tea fum.

— Arde]n acea odaie, exclam[medicul, c[ci se aude fum de petic[aprins[.

Poli\ianul ie=i cu gr[bire afar[ ]ntorc`ndu-se peste scurt cu mai mul\i chelneri. }n tot otelul se f[cu un v[lm[=ag haotic. U=a ]nchuiat[ fu deschis[ =i noi to\i n[v[lir[m ]n odaia de unde ie=ea fumul. El se ridica dintr-o perin[ aprins[ de pe pat, iar[ l`ng[pat z[cea pe p[m`nt, cu fa\a ]n sus, un individ sc[ldat ]n s`nge, ce curgea]nc[din t`mpla lui dreapt[ dintr-o ran[ considerabil[ cauzat[ prin un revolver, ce-l \inea ]nc[ ]n m`n[.

Sinuciga=ul era t`n[r: el putea s[ aib[ cam 25 de ani, era slab la trup =i cu o fa\[ palid[, br[zdat[ de tainice chinuri. Pielea fe\ei lui sem[na cu o h`rtie galben[, iar peste]nfund[turile ochilor =i ale obrajilor se]ntindeau ale mor\ii umbre vinete.

Strania lui fizionomie nu exprima vreo durere, ci o triste\e nespus de ad`nc[, un chin precum ]l produc numai giganticele patimi suflete=ti. Privindu-l, nu sim\eai ]nfiorarea, ce o produc de altfel trupurile moarte, ci mai v`rtos un fel de comp[timire

duioas[, precum o sim\e=ti la desp[r\irea de un bun prieten ce a repausat.

Chelnerii deschiser[fereastra, ca s[ias[fumul, =i cu ajutorul apei din lighean stinser[focul]n pu\ine minute.

Atunci medicul, plec`ndu-se, cercet[ pieptul sinuciga=ului, constat`nd subita lui moarte. }ntorc`ndu-se apoi spre noi, a zis:

— Acest nenorocit]mi este cunoscut, =i d-voastr[, domnule comisar de poli\ie, pute\i dresa procesul verbal dup[cele ce vin a vi le comunica.

S[rmanul acesta se trage din clasa copiilor g[si\i =i a fost ad[postit aici]n ospiciul pentru copii lep[da\i. Cine au fost p[rin\ii lui, nu se =tie. Crescut]n ospiciu p`n[ la etate de zece ani, a fost trimis ]n institutul de orfani al statului. Ar[t`nd o rar[=i marcant[inteligen\[, a atras aten\iunea =i simpatia profesorilor, care, descoperind]ntr-]nsul un deosebit talent limbistic, l-au trecut cu studiile]n institutul orientali=tilor*. Ie=ind din acesta cu diplom[, fu trimis ca misionar]n Abisinia. Admirabila sa elocin\[teologic[cuceri toate inimile, captiv`nd chiar =i pe Negu=ul Menelik. El ar fi putut face carier[str[lucit[, dac[nu s-ar fi l[sat condus de inspira\ia sa pentru ni=te idei ciudate, la o disput[ce sta]n contra dogmelor vechilor apostoli.

El]=i alc[tui o filozofie exclusiv[, un fel de cult ce nu se potrivea cu doctrinele ortodoxe. Acuzat de clerul de acolo, fu rechemat]n capital[, judecat de duhovnicii sinodului =i surghiunit]ntr-o m[n[stire p[r[sit[din pustiurile guvern[m`ntului Tomsk. Dar el =i acolo]=i g[si adep\i printre locuitorii nomazi =i refugia\ii de la munca silnic[. Denun\at din nou, ancheta criminal[ ]l declar[de nebun. Acestui verdict a urmat internarea sa]n ospiciul de psihopa\i.

}n fine,]ns[, consiliul medical, din care am f[cut parte =i eu,

---

* Acest institut preg[te=te misionari pentru propaganda cre=tineasc[ ]n Asia =i se]nva\[acolo toate limbile orientale.

a recunoscut c[el nu-i vindecat de ideea sa fix[; ideea aceasta era]ns[at`t de r[t[cit[, ]nc`t ori=icine]l putea cunoa=te de nebun; propaganda sa nu putu constitui deci nici un pericol. Comisia hot[r] a=adar[a-l elibera din casa de nebuni. Pasul acesta poate c[a fost gre=it, c[ci, nest`nd mai mult sub nici o control[, a terminat prin a-=i curma firul vie\ii.

— Fie cum va fi, formalit[\ile anchetei trebuie s[mearg[drumul lor, r[spunse comisarul poli\iei. +i el]ncepu a c[uta pe masa de scris, pe care g[si o epistol[sigilat[, pus[pe un pachet legat cruci= cu o a\i=oar[. Pe epistol[era scris:

„Domnului prim megie= al od[ii, ce o ocup eu, oricine el va fi. Iar[dac[din]nt`mplare ambele od[i ar fi de=erte, atunci acelui ce dup[ moartea mea va intra ]nt`i]n una din ele.“

Comisarul poli\iei, lu`nd epistola, mi-a ]nm`nat-o cu urm[toarele cuvinte:

— Domnule, mai]nainte de toate scuz[c[dup[ar[tarea chelnerului am intrat cu for\a]n odaia d-tale. Dar]nsu=i chelnerul, auzind zgomotul]mpu=c[turii, n-a nimerit unde s-a c[zut, =i]n buim[ceal[ne-a ar[tat odaia d-tale, la a c[rei u=[am b[tut f[r[a primi vreun r[spuns sau a auzi vreo mi=care, fiindc[atunci d-ta te aflai cufundat]ntr-un somn ad`nc. Deci, nepierz`nd timpul, noi am silit u=a =i, intr`nd, te-am aflat f[r[ mi=care, cu ochii ]nchi=i =i cu capul ]ntr-o balt[ de s`nge. Acea priveli=te imediat ne-a f[cut s[credem c[v-a\i]mpu=cat]n cap, dar la urm[, cum vezi, s-a l[murit chestia. Sinuciga=ul este megie=ul d-tale. Deci dup[voin\a mortului =i dup[adres[, epistola lui]\i apar\ine d-tale; numai te rog a o citi]naintea mea. Formalitatea cere aceasta.

Eu deschisei epistola, care avea urm[torul cuprins:

„Domnule Necunoscut.

Noi am c[l[torit cu acela=i tren =i, pot zice,]n acela=i cupeu,

dar]n v[lm[=agul =i schimb[rile necontenite ale pasagerilor d-ta nu m-ai b[gat]n seam[... +i ce interes putut-a s[v[inspire fizionomia mea, ca s[-\i r[m`n ]n amintire? Dar eu, c[ut`nd omul pe care doream a-l]ns[rcina cu testamentul meu, nu te-am l[sat din ochi, urm[rindu-te cu inten\ia ca s[descind la acela=i otel, la care vei =edea =i D-ta.

Acum, =tiind c[ancheta judiciar[se va face la fa\a locului, v[las 20 de ruble al[turate pentru]ngroparea mea cre=tineasc[. S[rac[este ofranda tic[loasei mele r[m[=i\i, dar zbuciumat]n via\[, s[rac m-am n[scut =i s[rac am murit, respins fiind din s`nul societ[\ii ca func\ionar, ce-=i c`=tiga p`inea pentru viitor.

Eu am fost n[scut din r`ndul acelor creaturi nemernice, aruncate ca de prisos pe acest p[m`nt =i]nstr[inate de ceata sociabil[, ce-i]nconjoar[. Izgonit din hotarele drepturilor comunei, r[t[ceam]ntr-un orizont de=ert =i]ntuneric,]n care pierdusem orice urm[=i orice leg[tur[cu lumea activ[, v[z`nd alfa =i omega func\iilor vie\ii numai ]n curmarea unui proces f[r[ \int[ =i sf`r=it.

Omul izgonit din principiile sociale plute=te]n spa\iul de=ert ca frunza uscat[, ce se-nv`rte ]n aer, zbuciumat[ de v`nt, spre a pica]n leag[nul putrejunii din recele morm`nt. A=a =i eu n-am avut de unde suge vlaga din creanga matern[, de care m-au detrunchiat, arunc`ndu-m[de la d`nsa ]n toat[ vigoarea ]nverzirii =i lep[d`ndu-m[ ]n seama unei cauze fortunate. Ce putui apoi face, c`nd =tiut este c[ \inta ideal[ =i problemele vie\ii pot fi hot[r`te numai atunci c`nd conobliga\ii prin sprijinul mutual realizeaz[ idealurile z[mislite din cererile =i dorin\ele societ[\ii? Dar exist[ oare acel ajutor at`t de chemat, at`t de dorit?... Nu, =i iar[=i nu!

Cultura actual[a omenimii a distrus via\a]n deosebite elemente, a sf`=iat-o ]n buc[\i nelegate nici cu o combina\ie filantropic[ de fraternitate. Fiecare ]=i urze=te mrejele sale =i =ade ]n ele ascuns ca p[ianjenul, a=tept`nd vreo victim[, ce]nt`mplarea i-o va trimite. Nu-i deci de mirare dac[ via\a devine o carte misterioas[, al c[rei sens e tot at`t de greu de]n\eles, ca ieroglifele antichit[\ii.

Omul =tiin\elor caut[descifrarea misterelor naturii; filozoful analiza ideilor =i func\iunilor psihologice; artistul izvorul idealului]n sfera artelor; bancherul cultul idolului de aur.

Potentatul]=i sap[drumul cu sabia, prin corpurile supu=ilor s[i, spre a ajunge gloria nemuririi numelui s[u, precum a f[cut-o Napoleon I, numit cel Mare. Acest uria= gelat a ucis dou[milioane de oameni]n vigoarea tinere\ii, =i dac[dup[calculul anatomic se afl[ ]n om 5.000 grame de s`nge, atunci renumitul cuceritor a v[rsat 800.000 de vedre de s`nge nevinovat. Iar dac[m[sura trupului omenesc e 50 de centimetri]n l[rgime, atunci dou[milioane de le=uri a=ezate de r`nd unul l`ng[altul ar forma un lan\ de 666 kilometri lungime; =i,]n fine, dac[dou[milioane de voci s-ar]ntruni]ntr-un singur glas, atunci acel muget s-ar auzi]ntr-o dep[rtare de o sut[de kilometri.

Astfel de cataclisme destructive au fost =i vor fi produse de ale=ii dintre cei ale=i, care prin ve=nic noi inven\ii de st`rpire cheam[ moartea s[ intre cu coasa ]n lunca ]mbel=ugat[ a omenimii, unde ea cu s`rguin\[ ]ncepe a obor] florile vie\ii, spre a le supune reac\iei putrejunei.

Dar iat[c[din ve=nica]mp[r[\ie a ra\iunii zboar[spre c`mpul luptei ]ngerul p[cii cu cortegiul s[u de sateli\i: artele =i industria, umanitatea =i bel=ugul, fraternitatea =i binefacerea. El cu razele sale de soare p[trunde hidosul ]ntuneric, ]n care foiesc =i se zv`rcolesc =erpii invidiei =i demonii discordiei, ce \in]n m`na lor uciga=a arm[ =i f[clia aprinz[toare. Orbi\i de str[lucire, ei fug =i se cufund[ ]n pr[pastiile c[scate t`r`ind dup[ ei le=uri de uci=i. Iar c[runtul timp vine de ]ntinde peste c`mpul luptei =i groz[viile lui v[lul uit[rii; c`mpiile ad[pate cu s`nge]ncep a re]nverzi, for\a productiv[vine iar la st[p`nire =i pe ruinele tristului trecut]nflore=te nou[via\[.

Pacea e restabilit[,]ns[numai]ntre mul\ime. Lupta]ntre indivizi nu]nceat[din veac]n veac, din neam]n neam, pentru c[fiecare om este egoist =i]=i p[streaz[ca un odor ideile sale, ce trec peste hotarul regulii obi=nuite.

Aceste idei individuale odat[scoase la lumin[,]nt`mpin[ imediat opozi\ia majorit[\ii realiste =i senzualiste, =i sunt ap[sate =i prigonite ca culpabile =i destructive, ce se aprind ]n ciocnire cu egoismul ale=ilor c`rmuitori sau cu ignoran\a stupid[a poporului de r`nd.

R[sfoi\i istoria =i ve\i afla o mul\ime de pagini s`ngeroase despre groz[venia prigonirii cre=tinilor =i faptele strig[toare la cer ale inchizi\iei, c[rei cad victim[ fiin\ele liber-cuget[toare. Citi\i biografia ]mp[r[tesei Ecaterina II, pe c`nd se ivi]n pleiada luceferilor spiritului Voltaire, anatomul critic al ideilor p[g`ne =i necioplite ale retrograzilor ru=i, asupra c[rora arunca el sarcasme veninoase =i batjocuri mu=c[toare. B[tr`nii fanatici]l numeau farmazon, satan[ ]mpeli\at[. +i de nu sta Voltaire sub maiestuoasa protec\ie a]mp[r[tesei, negre=it c[ar fi fost ars de viu sau]n\epat.

Tot a=a =i eu, atomul liber-g`nditor, m-am dedat cu toat[ fiin\a mea studiului fiziologic al acelei tic[loase, ]ns[ totodat[ puternice creaturi, ce se nume=te om cu luptele sale pentru via\[ =i nu rareori cu dorin\a sa de a muri, fenomen ce cuprinde o mare parte a omenimii, prevestind ]ntruc`tva epoci din istorie, timpurile decaden\ei =i ale dizolv[rii temeliilor sociale, precum a fost la greci.

}n acea epoc[a culturii vechilor elini, c`nd dezvoltarea a=ez[mintelor sociale =i politice l[sa fr`u liber opiniilor individuale =i c`nd institu\iunile sociale ameliorau via\a cu ale ei exigen\e, atunci nu exista fatala disput[ ]ntre idealism =i realism. Elinul nu se cufunda cu g`ndul]n idei pesimistice, =i sinuciderea era o]nt`mplare foarte rar[=i excep\ional[; ba ea era chiar interzis[=i prigonit[prin legea local[, dictat[de Socrate, Platon =i Aristotel,]n virtutea c[rei cadavrul se arunca fiarelor =i corbilor spre hran[.

Dar cu decaden\a =i desfiin\area idealismului =i a ideilor contemplative se]ncinse lupta con=tiin\ei cu grelele probleme ale realiz[rii exigen\elor. Drept urmare sinuciderile]ncepur[a deveni o]nt`mplare banal[, dictat[de axiomul c[via\a este pl[cut[numai pentru dobitoci, ce se uit[cu indiferen\[la tot ce-i]nconjoar[; pentru inteligen\i singura moarte este salvarea dorit[.

Idei analoge se ivir[pe timpul decaden\ei]n Roma, c`nd ]n na\iunea roman[ ]ncepu putrejunea moral[ =i c`nd abuzurile desfr`n[rii accelerar[degenerarea biologic[=i, prin urmare, =i sl[birea ra\iunii.

Iat[deci pildele ce le-a ales sufletul meu spre a se face ap[r[torul]nveli=ului s[u, desfiin\at acuma prin a mea voin\[. Se]n\elege c[fapta mea va fi condamnat[de cei ce r[m`n]n via\[. Unii din ei vor face concluziunea c[m-am ucis din prostie sau din lips[de hran[, din vreo pasiune desperat[sau din patim[sufleteasc[ ]n urma deziluziunilor vie\ii.

Aceasta a fost =i opiniunea medicilor, care m-au pus la]nchisoare, r[pindu-mi astfel unica avu\ie ce-mi mai r[m[sese, libertatea mi=c[rilor.

Dar nici una din aceste presupuneri n-a ghicit adev[rata cauz[, pentru c[nimene din ei n-a]n\eles c[fiecare om are un orizont spa\ios, care la unii e luminat de razele speran\ei ce-l]ncurajeaz[ ]n lupta pentru existen\[=i]ndestularea poftelor trupe=ti hr[nite cu vlaga corpului s[u; aceste devin la urm[at`t de nes[\ioase =i rebelice, c[ rod organismul omenesc, sec`ndu-i izvorul vie\ii. Astfel de parazi\i se z[mislesc]n organismul omului ori la na=terea lui, ori mai t`rziu c`nd]ncepe a-=i]ndrepta zborul spre o \int[ce =i-a ales... La acea \int[am ajuns.

Deci primi\i salutul unui suflet care acuma se urc[ ]n regiunile eterne, spre a fi absorbit de puterea altei planete, poate mai perfecte]n construc\ia vie\ii omene=ti dec`t p[m`ntul nostru...“

* * *

To\i asisten\ii ascultar[indiferen\i =i apatici lectura epistolei. }n fine, comisarul poli\iei, lu`ndu-=i p[l[ria, ]mi zise: „Socot c[ =i-n h`r\oagele ce se afl[ ]n pachet sunt scrise tot astfel de nerozii, de nu, poate]nc[=i mai gogonate. Ar fi deci de prisos s[mai ascult[m b`iguiala unui nebun, =i d-ta, domnule, po\i lua

pachetul ca o proprietate ce-\i apar\ine. Procesul-verbal voi scrie acas[.

Adres`ndu-se apoi poli\ianului, ]i d[du ordin ca cadavrul sinuciga=ului imediat s[ fie dus la casa mortuar[ a spitalului, de unde va fi ]ngropat. Dep[rt`ndu-se apoi cu to\ii, am]ncuiat u=a dup[ei, r[m`n`nd iar[=i singur =i]nconjurat de o binef[c[toare lini=te.

Nevoind a mai r[m`ne ]n acel otel, ]mi luai imediat bagajul, mut`ndu-m[ ]n alt otel, unde]ncepui a citi ciudatele idei ale sinuciga=ului, scrise pe felurite buc[\ele de h`rtie bo\ite =i m`njite, fiind, cum se vede, folosite ca]nveli=uri. Pe h`rtia dint`i citii urm[toarele:

* * *

„... }n timpul de acuma, nu mai exist[pedeapsa inchizi\iei pentru persoane cu cugetare liber[, dar drept schimb iat[-m[pus la]nchisoare]ntr-o mic[chilie cu o singur[ferestruic[cu gratii de fier. Acolo m-au b[gat minto=ii nebuni, ca s[-mi petrec zilele vie\ii. Ei]=i]nchipuiesc sufletul ca membru al corpului, iar[nu corpul ca membru al sufletului. Cine =tie, poate c[ei vor a m[vindeca prin hipnotism sau izolare,]nstr[in`ndu-m[ de orice contact cu impresiunile lumii, ce tulbur[ repausul sufletesc. Ar putea fi =i a=a, dac[ ei ar fi ]n stare s[-mi paralizeze g`ndul, care este voin\a =i voin\a, care este coarda mi=c[toare a g`ndului.

Deprins fiind a pune]n activitate organul graiului]naintea confra\ilor mei,]nchisoarea solitar[ ]mi pare o tortur[nespus[. +i pentru aceea vorbesc cu mine]nsumi, iar conversa\ia aceasta este at`t de ]nfocat[, ]nc`t p[zitorul spitalului, un mojic necioplit, se n[puste=te subit]n chilia mea, \in`nd ]n m`n[un sac mare =i de=ert, menit pentru nebunii furio=i.

El intr[. Eu]l v[d, =i privesc lini=tit la d`nsul; nici prin g`nd nu-mi trece s[-i fac vreun r[u sau s[m-arunc asupra lui =i s[-l sugrum. Aceasta]l uime=te. El d[din umeri =i iese precum a intrat,]ncuind dup[d`nsul u=a cu z[vorul.

Singura mea dorin\[era s[am o buc[\ic[de h`rtie, c[reia s[-i ]ncredin\ez fugitivele g`nduri ce m[ap[sau =i care ca =i sc`nteile luminoase ale meteorului, abia ivite, la moment se =i stingeau, cufund`ndu-se]n marea uit[rii. Buc[\ica cea de h`rtie era idealul la care tindea sufletul meu. Dar mizerabilii m[lipseau =i de aceast[becisnic[milostenie.

}ntr-o sear[se dezl[n\ui din ap[satu-mi suflet un orcan oratoric de dojene =i blestemuri]n contra ho\ilor ce-mi r[pir[libertatea. Eu vorbeam c[tre u=a]nchisorii mele cu mica ei ferestruic[, c[ci numai ei puteam s[-i spun chinurile sufletului meu. }n acel moment se deschise ferestruica u=ii =i eu z[rii ceva alb ca o matahal[, cl[tin`ndu-se pe loc. Era femeia p[zitorului, care suplinea pe b[rbatul ei, dus undeva, precum se vede. Ea se uita la mine prin ferestruica deschis[. La br`u era]nfipt[o furc[, din care torcea cu s`rguin\[. Fuiorul era ]nvelit ]ntr-o bucat[ de h`rtie alb[=i nescris[.

Eu priveam h`rtiu\a aceea cu o l[comie s[lbatic[, precum prive=te fiara fl[m`nd[la buc[\ica de carne. Atunci deodat[cu iu\eala fulgerului b[gai m`na prin ferestruic[, smulg`nd din furc[fuior, h`rtie, totul. De]ndr[znea cineva,]n acel moment, a-mi disputa acest pre\ios odor, eu numai odat[cu via\a l-a= fi]napoiat. Baborni\a cu un r[cnet de spaim[ ]ncuie ferestruica, fugind]ntr-un suflet.

Iat[-m[ ]n fine]n posesia h`rtiu\ei ce o doream cu at`ta foc =i ardoare. Dar cu ce s[scriu? Nici negreal[, nici creion, nici m[car un c[rbune stins nu-mi sta la dispozi\ie. Atunci o idee]mi plesni prin cap. Sco\`nd din salteaua, pe care dormeam, un pai v`rtos,]ncepui a zg`ria cu d`nsul h`rtiu\a, adun`ndu-mi ideile fugitive. A=a petrecui tot timpul p`n[ ]n momentul ]n care medicul, f[c`nd bolnavilor obi=nuita vizit[, intr[=i]n chilia mea. |ineam tocmai paiul]n m`n[ =i zg`riam h`rtia, c`nd se deschise u=a.

— Ce faci? m[ ]ntreb[el.

— Cum vezi! }mi scriu impresiunile mele, r[spunsei cam]ncurcat, tem`ndu-m[ s[ nu-mi ieie h`rtiu\a.

El m[privi lung cu o c[ut[tur[de comp[timire =i, ie=ind,]mi zise]n treac[t:

— }\i voi trimite h`rtie =i c[lim[ri!

— +i vreun c[pe\el de lum`nare,]l rugai.

— Asta nu se poate; instruc\ia noastr[n-o permite, tem`ndu-ne s[nu da\i foc etablisementului. Dar alta]\i pot face: lampa, care ardea]n coridor, voi pune-o s[ard[pe ferestruica u=ii, =i astfel vei avea lumin[.

El s-a =i \inut de cuv`nt, c[ci imediat mi-a pus servitorul pe m[su\a mea h`rtie, condei =i negreal[. Ce nespus[fericire a te vedea dup[at`ta timp de suferin\[ =i sterilitate re-nviat la o nou[ via\[ activ[! De=i trupul meu e ]nchis, g`ndul =i sufletul vor zbura de acuma]n nelimitatul univers, vor cutreiera \[ri pe care numai pu\ini le cunosc, iar impresiile culese]n acele lumi nu se vor cufunda]n oceanul uit[rii, ci,]ntip[rite acestei h`rtii, vor fi ve=nic]naintea mea. Ce-mi pas[, ori de ele vor fi citite sau nu? Eu le scriu pentru mine. Azi, unde-s p[r[sit de toat[lumea, am numai un singur camarad: acela sunt eu, eu singur...

* * *

C[l[torind mul\i ani]n jurul =i-nl[untrul corpului omenesc, am debarcat pe acea insul[ascuns[=i misterioas[pe care graiul lumii o nume=te inima omeneasc[. Partea ei din regiunile septentrionale e mai larg[=i extins[, cea meridional[ ]ns[ ]ngust[=i cam ascu\it[. Dou[r`uri mari =i puternice, nutrite de mii =i mii de afluen\i, traverseaz[=i adap[tainicele sale plaiuri. }n interiorul ei]ns[geme]nc[din ceasul z[mislirii un puternic foc vulcanic, care]n timpurile normale formeaz[vatra ei de c[ldur[=i izvorul ei de via\[. Dar vin momente,]n care acest gigant subteran se-nfurie: atunci clocote=te toat[ ]mprejurimea, insula se zguduie de la nord p`n[ la sud, p[m`ntul ei crap[=i lava nimicitoare vars[moarte peste toat[insula, devast`nd =i pref[c`nd-o]n pustiu.

Nu-i insul[pe]ntreg globul terestru, care s[-i samene ei]n vreo privin\[. Forma\iunea ei geologic[e unic[ ]n felul ei, produs[fiind prin ne]ntrerupte erup\iuni vulcanice, ce-=i bat joc de orice sistem sau regul[. }n pr[p[stiile ei, de al c[ror fund n-a dat]nc[nici o sond[omeneasc[, zac =i fierb ca]ntr-un tartar pasiuni oarbe, patimi explozive, ce zguduie =i nimicesc insula, mai ales]n regiunile ecuatoriale. Devast[rile =i groz[veniile ce se petrec pe d`nsa sunt indescriptibile.

Dar pe c`nd o parte a insulei este sinistr[ =i fioroas[, cealalt[ ]\i ofer[ priveli=tea unui rai, ale c[rui frumuse\i nici gigantica fantezie a unui Milton nu =i le-ar putea ]nchipui. Vegeta\ia ei este mai bogat[ dec`t comoara lui Iov =i mai felurit[dec`t ale universului nenum[rate crea\iuni; aici cresc pe binecuv`ntate plaiuri mii =i mii de flori vindec[toare, colo se nasc =i cresc pe altele milioane de cele otr[vitoare. Fluturii speran\ei cu aripi eterice zbor zburdalnic prin c`mpuri =i dumbr[vi vesele =i mirositoare, mai ales prim[vara, c`nd firea e plin[de farmecul tinere\ii. Ale p[s[rilor c`nturi se-ntrunesc]n armonii cere=ti, executate parc[de]ngeri zbur[tori, mai ales]n p[r\ile ecuatorului, care formeaz[limita]ntre anii dulci ai tinere\ii =i bruma anilor c[run\i.

Dincolo de ecuator, spre nord, c[ldura]ncepe a scade, florile ve=tezesc, frunzele]ng[lbenesc, totul discre=te sub s[rutarea de ghea\[a v`ntului miaz[noptal cu ai lui fulgi de om[t =i cele nop\i f[r[ sf`r=it =i negre, prin care zboar[ca ni=te meteori n[lucile speran\elor trecute, palide =i de=irate, cu aripi destr[mate =i cu suspine de durere, c[ci ele se apropie de limita cea de pe urm[, de unde nu-i re-ntoarcere.

Cete nenum[rate de c[l[tori de toat[ginta =i clasa, de la brudele copil p`n[ la mo=neagul cu buclele argintii, pleac[ necontenit spre acel hotar, atra=i de irezistibilul =i ne]nvinsul curent magnetic spre polul glacial al nordului. Acolo to\i se opresc, lep[d`nd de la sine orice hain[, cu care i-a]mpodobit de=ert[ciunea egoismului: regele arunc[de la sine hlamida purpurie, s[racul zdren\ele, bogatul

avu\iile, =i to\i r[m`n iar[=i]n goliciunea]n care s-au n[scut, spre a se dizolva]n acele elemente, din care au fost pl[smui\i.

Numai pu\ine procente de c[l[tori de pe insula aceea las[urmele lor ad`nc s[pate pe a ei suprafa\[. Astfel de urme r[m`n numai dup[acei uria=i, ce s[v`r=esc fapte colosale, fie ]n bine sau ]n r[u. Mul\imea ]ntreag[ a viet[\ilor vin dinspre sud, =i merg, ]n=irate dup[ a anilor m[sur[, spre ecuator. Aici ]i ]nt`mpin[la hotar str[luci\ii]ngeri ai speran\elor, m[gulirilor =i desf[t[rilor. Ei flutur[ ]n jurul lor, produc`nd cu aripile o adiere at`t de pl[cut[=i fierbinte,]nc`t str[bate prin tot organismul, aprinz`nd s`ngele de voluptatea amorului. +i oricine intr[ ]n cadrele acelui hotar, e cuprins de dorin\a de a pl[cea =i iubi. C[ci via\a produce amor =i amorul via\[. Ace=tia-s gemenii ce nu se desp[r\esc p`n[la moarte.

Ce multicolor[=i m[rea\[priveli=te ne ofer[tumultuoasa sosire a acestor tineri oaspe\i, ce vin ciripind ca r`ndunica prim[vara, c[ut`nd =i form`ndu-=i fiecare cuibul ce are s[ fie leag[n genera\iunii viitoare. Dar desf[t[rile trec iute ca norocul, =i ei sunt sco=i din visurile lor =i arunca\i ]n al vie\ii ocean cu ale lui primejdii =i necazuri. Acum ]noate, cine poate ]nota! Dar ah! pe mul\i repejunea r`ului]i apuc[=i-i duce]nainte, tot]nainte spre]mbuc[tura nem[rginitului noian al eternit[\ii, la al c[rui mal ajung trudi\i =i zbuciuma\i abia la b[tr`ne\e. Mul\i din ei sau se ]neac[ ]n v`rtejul din mijlocul r`ului, sau zdrobi\i de malurile lui pr[p[stioase, sunt arunca\i de vifor pe vreun loc pustiu, unde, lipsi\i de ajutor =i hran[, ]=i r[pun via\a, dezleg`nd sufletul din obezile cu care a fost ferecat.

Dar ce mai cr`ncen[ =i devastatoare lupt[ se ]ncinge ]ntre mul\imea celor sosi\i la intrarea lor, c`nd se gr[m[desc pe vreo parte a insulei; c[ci spa\iul e prea]ngust,]nc`t s[-i poat[cuprinde pe to\i. Atunci cel puternic]l]nvinge pe cel slab, dreptul for\ei triumfeaz[f[r[mil[=i hotar.

Cauzele acestor urgii =i nimiciri]=i au ba=tina]n capul omenesc, al c[rui satrap este inima, supus[fiindu-i ca un laborator,]n care se strecoar[=i se combineaz[ ]n reac\iuni ideile bune sau rele ce i

le trimite capul prin telegraful misterios al curentului s`ngelui, care formeaz[ s`rma transmisiv[a fluidului electric.

}n tidva capului se afl[emisfera creierului, unde]mp[r[\esc]nzestrate cu putere absolut[, ra\iunea, calculul =i toate combina\iile ce le iscodesc vibrionii creatori, adic[coali\ia atomilor vie\ii. Aceast[conglomera\ie na=te prin]nchegare structura organismului omenesc. Cete de atomi, fiecare cu rolul s[u de activitate =i misiunea sa special[, lucr[la cl[direa complicatului edificiu, unele pref[c`ndu-se ]n oase =i d`ndu-i corpului scheletul arhitectonic, pe care altele]l leag[=i orneaz[cu mu=chi =i m[runtaie, altele iar pref[c`ndu-se ]n s`nge, ce traverseaz[ ]n mii de canaluri complicatul edificiu, duc`nd hrana ]n cele mai mici unghiuri, precum duce albina mierea ]n chiliile fagurilor. Astfel s-au compus =i se compun =i st`ncile de m[rgean submarine.

Anatomii moderni, pionieri zelo=i ai progresului, au cercat prin ajutorul microscopului s[p[trund[ ]n tainele acestui proces, izbutind a afla construc\ia vibrionului. Formarea lui]ncepe cu un punct microscopic, care este capul, =i cu o codi\[ce ne indic[corpul.

Mi=c[rile acelui atom sunt repezi =i accelerate, smucindu-se]nainte cu iu\eal[, vras[zic[, capul trage dup[sine corpul, care-i este supus din momentul z[mislirii.

C`nd z[mislirea aceasta ajunge ]n decursul anilor culmea perfec\iunii, c`nd to\i agen\ii func\ioneaz[perfect,]mplinindu-=i destina\iunea lor =i contribuind necontenit, zi =i noapte, la sus\inerea organismului]ntreg, atunci din]mp[r[\ia creierilor ra\iunea]ncepe a c`rmui cu sceptrul ei, s[dind ]n organism ne]nvinsul dor de a-=i conserva soiul =i a-=i continua genera\iunea, lupt`nd]n contra du=manilor ce n[v[lesc asupra ei.

A=a s-a pl[smuit omenimea la]nceput, dar]ncetul alte organisme, supuse fiind =i ele independen\ei individuale =i hranei, intrar[cu asalt ca parazi\i]n organismul omenesc, zdruncin`nd procesul regulat de legea creatoare, produc`nd astfel schimb[ri =i]n sistemul

de cugetare al creierilor]n lupt[cu agen\ii inimii, ce intrar[ ]n a=a]mp[r[\ie.

Omul primitiv se n[scu, dup[c`t se presupune din legenda antic[, ]n v[ile Ca=emirului sub un soare cald =i-ntr-o natur[ abundent[, unde n-avea lips[ de ]ncordarea ra\iunii spre a stoarce ]mprejurimii sale cele necesare pentru via\[, afl`nd toate preg[tite de]nainte de]ns[=i maica creatoare, din al c[rei s`n sugea abundenta hran[.

Dar cataclismele globului terestru aruncar[neamul omenesc]n p[r\i inospitale =i sterile ale emisferei, unde organismul, sl[bit de neajunsuri =i suferin\e, fu silit a-=i concentra toate puterile spre a se ap[ra]n contra atacurilor ce-l amenin\au cu dezorganizarea =i nimicirea primitivului s[u organism. Despre fazele transform[rii acestei fiin\e primitive de la maimu\[p`n[ la om, ne istorise=te =i documenteaz[ cu dovezi ne]ndoielnice renumitul Darwin, profundul cunosc[tor al anatomiei comparative. Dar care renumit cunosc[tor al anatomiei comparative a studiat fazele de la zidirea lumii =i p`n[la maimu\[? +i]n ce fiin\e se vor transforma la urma urmelor oamenii de acum?...

* * *

... Mi s-a ur`t]n portul inimii omene=ti. Azi ridic odihnita ancor[=i-mi]ndrept nava spre alt[insul[ ]mp[trit mai mare, numit[capul omenesc.

Multe insule de aceste r[sar din oceanul vie\ii, form`nd un vast arhipelag, ce se-ntinde peste ]ntreg globul, de la st`ncile Albionului p`n[-n Marea Antarctic[, de la pustiurile Siberiei p`n[la poalele Cordilierilor. Dar cele mai active =i intresante se afl[pe p[r\ile americane =i]n Europa central[.

Plutesc cu nava mea]nc[ ]n ad`nc ]ntuneric, nu v[d nimic[ ]naintea mea. Totul este acoperit de negura nep[truns[ a ne=tiin\ei =i nedumeririi. Pe orizont nu se z[re=te nici cel mai mic far de lumin[ al vreunui port. Dar iat[ acolo-n dep[rtare str[b[t`nd prin

noapte un luciu miraculos, ce pare a fi coada unui comet r[t[cit]n a universului cale sau aurora boreal[, ce lumineaz[pustiurile de ghea\[ale nordului. M[pornescc spre acel luciu. Apropiindu-m[de d`nsul ]ntr-o distan\[ de 40 de kilometri, stau uimit de grandiosul aspect: m[ aflu ]naintea celui mai puternic far, ce-=i arunc[ lumina sa ]n mare, farul de la Finisterre, zidit pe malurile Spaniei. El r[sp`nde=te o lumin[de 3.600.000 de l[mpi,]ntrunite]ntr-o singur[flac[r[colosal[, product ingenios al creierilor omene=ti.

Slobod deci ancora]n portul]mp[r[\iei ra\iunii,]n mijlocul activit[\ii mentale a omului,]n sediul inven\iilor miraculoase, ce]nc[tu=eaz[formidabila putere brut[a naturii.

Aici nu fierb pasiunile oarbe nici se t`r`ie lingu=irea, nici invidia =i egoismul nu-=i vars[veninul lor]n pl[m[direa ideilor; pentru c[ra\iunea este bazat[pe calcul matematic, pe roti\e mecanice, pot zice, care mi=c[=i]nv`rtesc teoriile, tocindu-le pe cutea practicii, d`ndu-le str[lucirea diamantului, ce iese din m`na iscusitului me=ter, spre a]mpodobi coroana regal[a ra\iunii.

Atmosfera nem[rginit[, ad`ncul m[rilor =i al oceanurilor, m[runtaiele p[m`ntului sunt str[b[tute =i puse]n serviciul omenesc prin magica lucrare a acestei regine f[r[seam[n.

Dar lucr[rile suflete=ti, nu-s ele admirabile? Nu str[bate sufletul s[u, spre a se]n[l\a]n regiuni ame\itoare,]ntr-o lume misterioas[, prepus[numai, dar invizibil[=i neaccesibil[materiei trupe=ti? }n evul mediu =i la]nceputul evului nou, teologi renumi\i ca, de pild[, Giordano Bruno, care fu ars de viu la Roma]n anul 1600, au dovedit c[prin o credin\[ad`nc]nr[d[cinat[=i umil[omul poate produce prin puterea]nchipuirii pe trupul s[u orice ran[sau stigm[,]n imita\ie cu cele ce le-a suferit Hristos. Iar]n zilele noastre, medicii care se ocup[cu hipnotismul, ca Zimmermann, Bülow, Lube, Dujardin, Dumontpellier =i al\ii, au]nt[rit prin experimentele lor hipnotice ipotezele veacurilor trecute. Medicul Duprel a dovedit factic, c[pe trupul unuia din pacien\ii s[i cu cre-

din\[exaltat[=i silnica concentra\ie a]nchipuirii =i a g`ndului asupra patimilor lui Hristos, s-au ar[tat tot acelea=i r[ni ca pe trupul lui Hristos. Actualmente adep\ii hipnotismului =i spiritismului cresc pe zi ce merge, c`=tig`nd pentru doctrina lor o mul\ime de inteligen\i =i filozofi.

Peste toate]ncerc[rile aceste se ridic[ ]ns[una care, odat[definitiv p[truns[, ar fi de natur[s[le]ntunece pe toate celelalte. Se zice adic[, c[omul se na=te cu deosebite semne stigmate pe trupul s[u, semne prin care se pot ghici tendin\ele, capacit[\ile sau defectele caracterului respectivei persoane. Acest studiu produse]n veacurile trecute o mul\ime de chiromantici, chirologi, oreonomantici =. m. a. Nesco\`nd la lumin[nici un rezultat pozitiv, teoria lor a r[mas]n regiunea ipotezelor hazardate.

* * *

Aici, unde m[aflu acuma, sunt o mul\ime de pacien\i, adic[medii, pe care medicul]i supune tratamentului hipnotic. Urm`nd =i eu propunerii sale, am l[sat s[ m[ cufunde =i pe mine ]n acel straniu somn, din care nici p`n[azi nu m-am trezit cu des[v`r=ire. Ciudate halucina\iuni aceste!

Adormind, m[v[zui c[lare pe un velosiped submarin de sistemul inventatorului american Alvarezo Templo. Cu acest velosiped eu m-am cufundat]n ad`ncul oceanului, privind cu mirare tablourile lui de un farmec nespus, incomparabil cu ceea ce vedem pe suprafa\a p[m`ntului uscat.

Activitatea vital[a fiin\elor submarine e mai poten\at[ ]n privin\a sprintenimii mi=c[rilor, ca =i c`nd ]n creaturile lichidului via\a ar fi mai repede =i mai productiv[ dec`t]n cele de pe uscat. Dar pentru aceea, via\a submarin[e mai periclitat[de st`rpire, luptele mai vehemente.

Travers`nd oceanul cu motorul meu, la al c[rui plisc era aninat un mare fanar electric ce-mi lumina calea, vedeam pretutinde-

ni acea lupt[ne]ncetat[, colosalul r[zbel pentru hran[. Precum]n noaptea]ntunecat[pe un cer senin sc`nteiaz[ miriade de stele, a=a sc`nteiaz[=i plutesc]n ocean stele,]ns[mi=c[toare, ce trec ca fulgerul, se cruciaz[=i se zbucium[ ]n toate p[r\ile. Aceste stele sunt produse de lumina fosforescent[a feluri\ilor pe=ti, caracati\e, moluscuri de forme ciudate, polipi, gimno\i electrici =i =erpi-balauri din ginta plezeosaurilor antidiluviani. Dar toate aceste evolu\ii =i mi=c[ri se s[v`r=esc]n cea mai absolut[t[cere. Nici un zgomot, nici un sunet, nici o vibra\ie nu]ntrerupe t[cerea din nem[rginita]mp[r[\ie a lui Neptun.

Pe uria=ele st`nci, pe =esuri =i-n pr[p[stii cresc plante de formele cele mai singulare, transparente =i alc[tuite din o substan\[ gelatinoas[, abia lipite cu r[d[cina de vreo piatr[ sau de nisip. Nefiind expuse v`ntului =i ne]nt`mpin`nd]n dezvoltarea lor obstacole, se urc[la]n[l\imi gigantice,]nvelind cu palida lor hain[mun\ii =i pr[p[stiile oceanului.

Plec`nd mai departe, z[rii deodat[ la poalele unei st`nci uria=ele forme ale unui colos, ce p[rea mort. El purta pe spinare un fel de catarguri]nfipte: era un pachebot]necat, cu coasta spart[, odihnindu-se]ntr-un leag[n de nisip. }n interiorul s[u z[ceau]n cea mai mare dezordine cadavre omene=ti.

Aspectul acesta m[ ]nfior[: iat[c[=i]n aceste regiuni misterioase g[sii victimele de=ert[ciunilor omene=ti. Dorin\a de a se]navu\i, goana dup[noroc vremelnic i-au f[cut pe ace=ti nenoroci\i s[-=i p[r[seasc[vetrele str[mo=e=ti, leag[nul copil[riei, spre a]ncredin\a a lor via\[ ]n=el[toarelor valuri ale oceanului,]n care au aflat umedul lor morm`nt. Tineri =i b[tr`ni, b[rba\i =i femei z[ceau acolo]mpr[=tia\i fiecare]n pozi\iunea =i atitudinea]n care i-a]n\epenit ultima agonie; unii fioro=i, cu fe\e convulsive, al\ii cu tr[s[turi dureroase sau ur`cioase, al\ii cu fe\e at`t de lini=tite =i pa=nice, pare c[adormi\i]n ve=nicul lor repaos.

Dar]n acest cerc mic =i restr`ns,]n aparen\[t[cut =i f[r[mi=care, domnesc]mpreun[dou[puteri, moartea =i via\a, somnul

etern =i descompunerea, amor\irea =i putrificarea, ce d[na=tere la noi fiin\e.

Miriade de pe=ti, de la monstru p`n-la piticul ce abia se z[re=te, foiesc ne]ncetat]n jurul acestei nave.

Un nou =i straniu aspect]mi atrage aten\iunea. Este o femeie cu p[rul despletit, ale c[rui unde bogate s-au aninat]n momentul convulsiilor agoniei de un c`rlig de fier de pe corpul navei. Pe grumazul ei rotund, alb =i puhab st[ lipit n[mornicul =i ur`ciosul molusc, p[ianjenul m[rii, iar gurile lui nes[\ioase sug cu voluptate lacom[izvorul vie\ii din trupul nenorocitei victime. Pliscul lui avid se desf[teaz[la al ei s`n, din care odat[ poate c[ un prunc a supt cu deliciu hrana fragedei sale vie\i. Atunci ]mi adusei aminte de a mea mam[... cu ce ne]ndurare m-a aruncat de la s`nul s[u pe strad[, l[s`ndu-m[ ]n voia ]nt`mpl[rii...

Dar iat[, ochii ei se deschid =i din ad`ncul lor str[bate o lume de dureri: privirea lor m[-mplor[, palidele ei buze se mi=c[ =i un =opot, mai lin dec`t al fluturelui suspin, p[trunde la al meu suflet: „Nu m[l[sa,]ndur[-te de mine!“ Fiin\a-mi e cuprins[de ad`nc[ mil[; m[ apropii de d`nsa =i cu m`na-mi v`njoas[despart de al ei s`n hidosul sug[tor, d`ndu-i apoi lovitura de moarte.

Din r[nile grumazului =i ale s`nului curg line pic[turi de s`nge, boind haina ei de crin, ce p[rea acum hlamid[de m[rgean. Descurc`ndu-i p[rul, o ridic sus pe suprafa\a apei, la lumina soarelui, ce nu-i lucise de mult, de mult... dar abia liber[, m[cuprinde cu ale ei bra\e =i vocea ei]ncepe a-mi =opti:

— O, ce bun mai e=ti tu, fiul meu! Tu]n loc de moarte mi-ai dat via\[,]n loc de a v[rsa asupra mea blestemul turmentatului t[u suflet, mi-ai dat prin miloasa privire a ochilor t[i balsamul iert[rii. E=ti r[zbunat! Providen\a m-a aruncat pentru crima, ce am s[v`r=it-o fa\[ de tine, ]n ad`ncul oceanului, unde am hr[nit la al meu s`n, de la care te-am dep[rtat f[r[de mil[, viermele mustr[rii de cuget. E=ti r[zbunat! De acum sufletul meu va fi cu

tine nedesp[r\it]n veacuri, p`n[ ce ne va chema la judecat[ tr`mbi\a arhanghelului.

Atunci sim\ii fiori de r[ceal[ ]n tot trupul meu, sim\ii c[se zguduie]n fundamentele ei arhitectura]ntregii mele fiin\e, oasele-mi scr`=neau, c[dea carnea de pe ele.

Scoal[-te,]mi zise medicul, care se vede c[a observat mi=c[rile mele convulsive, produse prin hipnotizare.

M[trezii, dar]n fantezia mea tot r[mase]nfior[torul tablou al celor visate. C[zui apoi la pat, z[c`nd trei s[pt[m`ni de aprindere de creieri, f[r[a sim\i sau auzi ceva. Nu =tiam nimic[, ca =i c`nd nu existam. C`nd m-am]ns[n[to=it =i ochii mei au putut]n\elege =i distinge obiectele, v[zui l`ng[patul meu un b[rbat: era medicul, despre care am vorbit.

— Experimentul hipnotiz[rii, ce l-am]ncercat cu d-ta, n-a adus rezultatele dorite; organismul d-tale e prea iritabil. }n urma unui concluz, luat]n con\elegere cu colegii mei, sunt]mputernicit a-\i da libertatea. Poate c[distrac\ia =i aerul curat]\i vor ajuta mai mult dec`t arta noastr[. E=ti lipsit de mijloace, nu-i a=a? Cuget`nd la aceasta, am f[cut o colect[, al c[rei rezultat \i-l]nm`nez acuma. +tiu c[ \i-a prinde bine. Aici ai 50 de ruble. U=a chiliei este deschis[; po\i ie=i c`nd vrei.

Eram a=a de slab,]nc`t abia m[ \ineam pe picioare. Dar doru-mi de libertate era at`t de mare,]nc`t f[r[a mai cugeta p[r[sii chilia,]mbr[cat precum eram,]n hainele spitalului cu num[rul chiliei cusut pe ele.

Ca =i c[l[torul de prin de=erturile Saharei, ce se arunc[cu aviditate asupra izvorului din oaz[, spre a-=i stinge setea, gustam =i eu aerul liber, ce nu-l respirasem at`ta timp. }l tot tr[geam ]n mine cu l[comie, c[ci mi se p[rea c[ ]nc[ tot m[ ]n[du=esc. T`r`indu-m[ apoi p`n[la o banc[de piatr[de pe marginea str[zii, m[pusei s[=ed tot]nc[sorbind]n mine cu aviditate aerul din afar[. Trec[tori nu se prea vedeau, c[ci era o strad[din un suburbiu dep[rtat.

}n perspectiv[se desena]n line contururi orizontul m[rii, pe care se mi=cau, abia vizibil, vapoarele, unele intr`nd =i altele ie=ind din port. Pe mal se ]ntindea ]n ]ndr[zne\e curb[turi re\eaua drumului de fier. Trenuri lungi se mi=cau pe =inele ei, iar locomotiva =uiera, l[s`nd]n urma ei valuri de fum, ce se pierdeau]n azuriul v[zduh.

La ce m[g`ndeam atuncea? La nimic. Mi se p[rea c[ n-am nici sim\, nici suflet. +edeam ca o vit[ ce se uit[ cu ochii boldi\i, f[r[ g`nd, f[r[p[sare, f[r[a cugeta nici la prezent, nici la viitor.

C`t am stat ]n a=a atitudine, nu pot spune, afl`ndu-m[ ]nlemnit f[r[nici o sim\ire moral[sau activitate intelectual[. Dar deodat[tres[rii de o voce s[lbatic[, ce-mi tun[la urechi:

— De unde te-ai luat aici? m[-ntreb[un poli\ian, care nu =tiu de unde r[s[ri]naintea mea.

— Vin din spitalul de vis-à-vis, de unde mi-au dat drumul, r[spunsei eu cu voce tremur`nd[.

— Minciuni spui, replic[el cu un gest amenin\[tor. Tu ai fugit de acolo, c[ci por\i]nc[pe tine hainele spitalului. Scoal[-te =i mar= la locul t[u,]mi porunci el cu brusche\e.

}n zadar]l rugam s[m[lase]n pace, asigur`ndu-l c[ nu fac nim[nuia nici un r[u. „Latri, latri“, bodog[ni el m`nios. „}nl[untrul ogr[zii e locul t[u, nu aici pe strad[ ]ntre oameni“. +i apuc`ndu-m[ cu topuzul de gulerul halatului, m[ ]mpingea tot ]nainte. V[z`nd,]ns[, c[abia]mi mi=c picioarele, m[lovi cu pumnul]n ceaf[. Ame\it picai jos]naintea ogr[zii spitalului. Din fericire, sosi servitorul spitalului, care m[cuno=tea, =i cu ajutorul lui fui ridicat =i a=ezat pe t`rna\ul ogr[zii. G[l[gia aceasta atrase aten\iunea medicului. El dojeni purtarea mojiceasc[ a poli\ianului =i, lu`nd halatul de pe mine, m[-mbr[c[ ]ntr-un palton, d`ndu-mi totodat[un fel de scrisoare, ce avea s[-mi serveasc[drept pa=aport.

— De acum mergi, dragul meu; nu te teme, nimene nu te va mai aresta.

Stam iar[singur-singurel, slab la trup =i trudit]n suflet, f[r[\int[, =i, ce-i =i mai teribil, f[r[speran\[ ]ntr-un viitor mai bun. }n

acel moment, dac[venea moartea, eu o]mbr[\i=am cu dragoste ca pe un salvator. Ca lep[datul]n pustiuri a=teptam momentul agoniei,]n care peste]ntreaga fiin\[se a=eaz[noaptea nesim\irii. Ocupat de aceste g`nduri, dezvelii nu =tiu cum h`rtia, ce mi-o d[duse medicul.

Acolo citii urm[toarele:

„}nf[\i=[torul acestui certificat este ie=it din spitalul pentru psihopa\i, liber fiind de acuma de a-=i c[uta hrana de toate zilele...“

Eu sur`sem amar. Cine va primi serviciul unui nebun? +i =iroaie de lacrimi]mi curgeau peste]ng[lbenita-mi fa\[. Pentru ce oare, m[ ]ntrebai, sunt tocmai eu ales de soart[s[fiu pretutindene prigonit, de to\i p[r[sit ca molipsitul de cium[sau leprosul? Am fost silitor]n via\a mea, mi-am agonisit =tiin\e; dar[ce mi-a ajutat, ce-mi ajut[perfec\ionarea aceasta a facult[\ilor mele mentale? Ce sprijin am din activitatea lor? m[ ]ntrebam ca Faust. Ce mi-a ajutat teologia? ce filozofia =i c[r\ile]n\elepciunii? De=ert[ciuni ale egoismului omenesc, ce v`neaz[o \int[efemer[, lucid[, care se stinge la prima ei atingere cu veninul inimii omene=ti.

M[g`ndeam la fachirii indieni, ce-=i tortureaz[corpul =i-l supun la mii de patimi, spre a ajunge]n Nirvana, raiul promis martirilor pentru religiune. Dar eu sunt martir f[r[voie, fachir din sil[, pe care confra\ii s[i l-au condamnat la chin =i suferin\[ca pe o fiar[s[lbatic[.

+i pentru ce? N[scutu-m-am poate]n contra voin\ei lor? Poate. Dar atunci la ce m-am n[scut? Cine m-a chemat din noianul nimicului spre via\[, d`ndu-mi arma vie\ii, ca s[lupt cu greut[\i ce-ntrec puterile mele?

Pun`ndu-mi aceste]ntreb[ri nedescifrate,]mi adusei aminte de dogmele lui Hristos, ap[r[torul celor dezmo=teni\i de noroc. El, sublimul suflet de pe malurile Genezaretului, a strigat: „Veni\i c[tre mine, to\i voi, cei osteni\i =i]ns[rcina\i!“ +i]n bra\ele lui deschise urgisi\ii aflau liman.

Dar privilegia\ii urma=i ai marelui martir de pe muntele Golgota urmeaz[ei pa=ii dumnezeiescului lor]nv[\[tor? Nu, de mii de ori nu!

}n timpul petrecerii mele]n Abisinia am observat la s[lbaticii =i p[g`nii felaci din Etiopia mai mult[ umanitate dec`t la acei propov[duitori ai cre=tinismului de acolo, care]mbr[ca\i]n haina bisericii nu slujeau altarului, ci formau numai unelte politice, mreje]n care se prindea credula mul\ime, fiind numai exploatatori rafina\i, ce duceau turma la strung[spre a o mulge =i tunde. Duhovnici sunt acei ce extirpeaz[rasa indigen[spre a face loc pentru aventurieri de tot soiul, pentru acea plebe str`ns[din mocirlele marasmului moral, pe care ei binevoiesc a-i numi coloni=ti =i pionieri ai culturii? }ntrebat-au acei evlavio=i p[rin\i, ori de ace=ti pionieri sunt bineveni\i rasei indigene? ori de-i place acesteia a fi scoas[cu topuzul din vetrele sale mo=tenite =i pline de bel=ug?

Politica =i umanitatea sunt tot a=a de dep[rtate una de alta ca zenitul de nadir. Una are drept sujet a=ez[m`ntul teritorial, a doua cel moral.

Eu voi s[fiu lupt[torul genului omenesc f[r[deosebire de grai sau culoare. Cunosc`nd bine limba arab[, m-am f[cut ]nv[\[tor felacilor, care sorbeau cu aviditate cuv`ntul meu, c[ci ei purtau]n sufletul lor ur[ ]n contra acestor sacrificatori ipocri\i =i farisei masca\i, ce au pe buzele lor sur`sul bl`nd, iar]n fundul inimii veninul]n=el[ciunii.

Propaganda mea f[cea]ntre felaci progrese uimitoare, lucru ce n[scu]n adversarii mei team[=i totodat[o animozitate nelimitat[. Ei m[calomniar[la superiorii mei, =i eu fui arestat =i aruncat pe o nav[, spre a fi transportat]n patria mea.

Patrie, ce dulce =i frumos cuv`nt pentru pribeagul care, zbuciumat de ale vie\ii nimicitoare valuri,]=i pune piciorul pe prietene=tile ei plaiuri. Aici izvoarele curg mai melodios, codrii sunt mai veseli, aerul mai limpede =i dulce, oamenii mai buni, c[ci to\i sunt fiii

patriei mele. Aici ajunsei =i eu, =i inima-mi =i sufletul se sc[ldau]n dulci iluzii, c[ci credeau a z[ri razele aurorii m`ntuirii mele.

Of, ce deziluzie amar[! C[ci aceast[patrie]ncepu a m[prigoni]nc[mai avan, mai teribil dec`t du=manii str[ini. Uciga=ului legea ]i detrage favorurile drepturilor sociale =i ]l trimite la ocn[, dar ]l hr[ne=te, d`ndu-i astfel posibilitatea de a tr[i. Mie]ns[mi s-a rupt osia vie\ii, r[pindu-mi-se singura =i cea mai pre\ioas[proprietate, lucrarea mental[. Am fost declarat de nebun =i prin aceasta mi s-a luat ho\e=te posibilitatea de a-mi putea hr[ni h`rbul acest de trup. Acesta-i iadul inimii omene=ti, iad ce ]l depl`ng]n legendele lor toate popoarele universului.

Se vede c[=ezui ore]ntregi nemi=cat pe acel loc, c[ci]nserase de mult. Noaptea era]ntunecat[, dar senin[. Miriade de stele clipeau]n imensa dep[rtare a eterului. M[sim\eam bine. Aerul cald =i limpede al acelei nop\i de var[ ]mi]mprosp[tase via\a.

Privind tabloul nocturn ce m[-nconjura, d[dui cu ochii de calea robilor, imensul colan de stele, ce]ncinge feeric bolta cereasc[. Sufletu-mi atunci se-n[l\[spre acele regiuni dep[rtate. +i acolo sunt, a=adar[, lumi pline de activitate ce creeaz[=i distruge; lumi cu na=teri =i pieiri, cu]nfloriri =i putrejune.

Cufundat]n aceste contempla\iuni, mi se p[ru c[undula\iunile miriadelor de stele]ncepur[a produce]n aer un sunet dulce, o armonie cereasc[ca dintr-o arf[eolic[, ce s-aude departe, departe... Sunetul p[ru a tot cre=te, trezind ecoul universului. Cete de heruvimi zburau prin v[zduh, c`nt`nd imnuri de laud[celui f[r[de]nceput; vocea lor era c`nd trist[ =i duioas[, c`nd puternic[=i viforoas[ca acordele unei simfonii. Sufletu-mi sorbea cu]nsetare armoniile, ce sunau la por\ile auzului meu, umpl`ndu-mi firea cu un ce dulce =i misterios, ve=nic ne]n\eles de a trupului materie.

Mai]ncet, tot mai]ncet sun[cereasca armonie p`n[ce se stinse cu totul]n t[cerea nop\ii.

Eu tot ascultam. Deodat[fui surprins de un nou ton: un sopran cu timbru tremur[tor, dar patetic, inton[aria Margaretei din Faust.

Eu cuno=team acel glas, ce nu o dat[l-am auzit]n o chilie dep[rtat[a spitalului,]n care era de\inut[o s[rman[psihopat[.

Nenorocirea ei e o poveste veche. Ea a fost odinioar[o c`nt[rea\[renumit[, un luceaf[r ce str[lucea pe orizontul artei muzicale. }n urma unui amor fatal pierdu mintea =i fu internat[ ]n spital, unde ne delecta din timp]n timp cu admirabila-i voce, singura comoar[ce-i mai r[m[sese din ruinele fericitului ei trecut.

A=adar[, acea armonie cereasc[, ce-mi transportase sufletul]n sferele divine, nu venea de la str[lucitele stele, ci din]ntunecata chilie a bolnavei. Acele melodii nu izvorau de pe buzele neprih[nite ale serafimilor, ci dintr-un corp p[c[tos, dintr-un organ supus putrejunii. Imnul acela nu era adresat eternului creator, ci unui amor vremelnic, unei pasiuni arz[toare =i ne]ndestulate.

Iat[-m[deci iar[=i re-ntors la trista realitate, la materialism cu a lui putrejune.

M[ridicai de pe t`rna\, ]ndrept`ndu-mi pa=ii =ov[itori spre gara c[ii ferate. M[gr[beam s[fug c`t mai cur`nd din acel loc de chinuri =i suspine, unde totul]mi aducea aminte de nenorocirea mea =i unde glasul acelei nefericite fiin\e v[rsa]n sufletul meu oceane de dureri.

Era miezul nop\ii c`nd intrasem]n tinda g[rii, unde-mi luai]n grab[un bilet de c[l[torie, deoarece trenul era deja gata s[porneasc[spre Moscova.

Nu =tiu prin ce ciudat[asocia\iune de idei]mi trecu atunci prin g`nd, la suirea mea]n tren, zicala arab[: „Omul]=i duce oasele sale la acel loc, unde]i este menit s[le]ngroape...“

A=a s-a =i]nt`mplat; presim\irea lui nu l-a]n=elat. El =i-a dus truditele-i oase la acel loc, unde natura le-a z[mislit...

Citind ultimele =ire scrise de acest nenorocit, mi se umplur[ochii de lacrimi. Atunci]mi adusei aminte de cuvintele sf. Ioan Botez[torul: Vox clamantis in diserio[1];]n zadar vorbe=ti]n\elepciunea, nime n-o ascult[...

+i cine =tie, poate c[ ]n vorbele acestui nebun a fost =i un pic de-n\elepciune...“

***

Trecu mult timp de la strania mea]nt`mplare cu acest nenorocit =i amintirea ei se stinse deja ]n sufletul meu. C[ci via\a cu ale ei schimb[ri necontenite, ce te duc din loc ]n loc, e ca =i un teatru, unde o pies[ te face s[ ui\i pe alta. }n a=a trai, g`ndul nu se opre=te mult pe hatul unui c`mp, ci trece cu iu\eala zborului din sfer[ ]n sfer[, de la o impresiune la alta.

Eram]n Caucazia. Ajung`nd ]ntr-o bun[ diminea\[ ]n ora=ul Tiflis, intrai ]n o cafenea ca s[ dejunez ceva. A=ez`ndu-m[la o mas[, cerui cafeaua obi=nuit[=i o gazet[oare=care. R[sfoind coloanele, d[dui de un anun\ foarte interesant pentru mine, c[ci el]mi reaminti pe nefericitul sinuciga=. Anun\ul avea urm[torul cuprins:

„O telegram[din Berlin a adus la timpul s[u vestea despre teribila catastrof[, c[reia a picat victim[vaporul „Salier“, care, plec`nd de la Villa-Garcia, mergea cu itinerarul spre Laplata. Dar l`ng[malurile Spaniei, nu departe de farul Finisterre, se dezl[n\ui un grozav uragan, care, izbind vaporul de o st`nc[ submarin[, ]l nimici, cufund`ndu-l imediat]n ad`ncime cu 209 oameni. Azi se =tie deja exact, c[ ]ntre ]neca\i au fost 113 ru=i, 50 spanioli, 10 italieni, 35 gali\ieni =i un german. }ntre ru=ii c[zu\i victim[, cel mai ]nsemnat personagiu a fost principesa gruzin[ Bacuriani, originar[ din Tiflis, dup[ a c[rei moarte au r[mas dou[ milioane. P`n[azi nu s-a aflat nici un mo=tenitor, fiind principesa f[r[copii =i neav`nd rudenii de linia dreapt[.“

Fiecare om g`nde=te c`teodat[ ]n via\a sa la lucruri stranii =i extraordinare, ce pot fi puse]n r`ndul pove=tilor din *O mie =i una de nop\i*. A=a o ciudat[ idee ]mi trecu =i mie prin g`nd]n clipa aceea. Oare principesa]necat[cu vaporul „Salier“, nu cumva fost-a ea mama nebunului care]n fantezia sa descrie vaporul naufragiat din fundul oceanului? Biografia acelei femei]ncepu

deci a m[interesa]n acel moment. Dar de la cine s[aflu ceva despre d`nsa? Astfel cuget`nd, v[d c[trece prin sal[cafegiul]mbr[cat]n costumul na\ional al cerchezilor. Acesta desigur c[trebuia s-o cunoasc[sau s[=tie ceva despre via\a ei.

Eu]i f[cui deci un semn de polite\e, rug`ndu-l prin gest s[ vin[ la masa mea. El ]mi r[spunse prin un gra\ios salamal`c obi=nuit la asia\i, pun`nd m`na dreapt[ ]nt`i la inim[, apoi la frunte, =i se a=ez[ pe un scaun l`ng[mine.

— Ce dori\i?]ncepu el vorba; poate cafeaua nu-i bun[? voi porunci s[v[aduc[alta.

— Nu, respectabile, r[spund eu, sunt foarte mul\umit cu cafeaua, dar[m-a\i obliga mult, dac[mi-a\i l[muri o chestie ce m[intereseaz[.

— O chestie? replic[el,]ncre\ind spr`ncenile =i privindu-m[cu o c[ut[tur[de ne]ncredere. Sunte\i amploiat?

— Deloc, sunt un simplu c[l[tor; m-am oprit aici pe c`teva zile.

— Dar sunte\i rus? adaose el, fix`ndu-m[cu ochii s[i negri =i p[trunz[tori.

— Supus rusesc, dar de origine str[in[, r[spunsei eu,]n\eleg`nd ne]ncrederea lui.

— Atunci stau la dispozi\ia d-voastre =i sunt gata a v[r[spunde sub condi\ia dac[ ]ntreb[rile nu vor atinge c`rmuirea noastr[.

Sco\`nd apoi de dup[ceaf[un ciubuc,]ncepu a-l umple cu tutun.

— A= dori s[-mi da\i ni=te l[muriri relative la principesa gruzin[Bacuriani. D-ta trebui s[o fi cunoscut, fiindc[ea a fost de aici.

— Bacuriani! Cum s[n-o fi cunoscut =i cine din noi, b[=tina=ii, n-a cunoscut-o pe nepoata fostului =i renumitului nostru imam =i c`rmuitor +amil?

Aprinz`ndu-=i ciubucul =i tr[g`nd c`teva fumuri, continu[:

— +i ce v[intereseaz[acea femeie? Sunte\i poate un pretendent la a ei clironomie?

— Nu, eu abia acuma am citit aici despre naufragiul vaporului „Salier“ =i a= dori s[aflu, ori de principesa a avut copii, r[spunsei eu, ar[t`ndu-i pasajul din gazet[.

El se uit[la gazet[cu un fel de dispre\ =i r[spunse:

— C[a pierit, asta am =tiut-o noi mai]nainte dec`t domnii gazetari, =i nici nu-i de mirare; c[ci ce puteai a=tepta alta de la o femeie ce-=i luase lumea-n cap? Ea a fost unica fiic[ a renumitului bog[ta= Ali-M`rza-Bacuriani, care la]nceput a exploatat minele de naft[de la Bacu. Dup[moartea lui a r[mas o avere colosal[. Dar fiica lui, crescut[de p[rin\ii ei]n modul nostru vechi patriarhal, v[z`ndu-se odat[ emancipat[ =i liber[ de orice control, =i fiind de o natur[ ]nfocat[ =i nep[s[toare, nu voi s[ se m[rite, ci se arunc[ cu tot focul tinere\ilor ]n v`rtejul pl[cerilor femeilor voastre emancipate, cutreier`nd lumea ]n toate p[r\ile rozei v`ntului. Fiind avut[=i de o frumuse\e extraordinar[, se-n\elege c[era ve=nic]nconjurat[de roiuri de adoratori, aman\i, exploatatori de tot neamul =i soiul. Ei o urm[reau ca albinele ce zboar[dup[matca bezmetic[, r[t[cit[din prisac[. Astfel tr[ind, averea ei]ncepu repede a se topi ca ceara]naintea focului. Acte de binefacere n-a f[cut afar[de unul, don`nd o sut[ de mii de ruble depuse pentru totdeauna ]n banca funciar[ a statului cu destina\iunea ca din fructele acestui capital s[ se ]mbun[t[\easc[ ospiciul pentru copii g[si\i din Moscova. Se zice c[ fapta aceasta n-a s[v`r=it-o ea din umanitate =i filantropie, ci din cauz[, c[odat[cu capitalul pentru acest ospiciu a depus]ntr-]nsul un copila= al ei, fructul nechemat al zburdalnicei ei vie\i; c[ci ce alt[noim[a putut s[aib[acest act? Inim[sim\itoare n-a avut, c[ci atunci f[cea ceva pentru acel petic de p[m`nt, unde s-a n[scut, unde tat[l ei a agonisit averea, unde cona\ionalii =i coreligionarii ei duc lupt[amar[pentru existen\[, unde mii de s[raci umbl[goi =i f[r[hran[. Pentru ace=tia n-a sacrificat nici un dinar. Eu socot c[peste scurt timp, r[m[=i\a averii va fi lichidat[=i dup[ce se vor pl[ti creditorii, va trece]n tezaurul statului. Iat[o mic[

schi\[a vie\ii acestei femei r[t[cite, ce credea numai]n sine =i]n mamon[2].

— Dar spune\i-mi ce cauz[v[face s[v[interesa\i de aventuriera aceasta? A\i cunoscut-o poate?

— Nici defel, nici n-am v[zut-o m[car;]ns[prin o]nt`mplare curioas[mi se pare c[am v[zut pe adev[ratul ei clironom, trecut =i el din via\[. Se-n\elege, presupunerea mea e foarte ipotetic[, hazardat[poate,]ns[posibil[, ba chiar verosimil[.

— Ce am =tiut, v-am spus,]mi zise b[tr`nul, scul`ndu-se de pe scaun. Scuza\i, dar m[duc la ale mele afaceri.

+i, salut`ndu-m[ iar[=i ]n modul s[u oriental, se ]ndrept[ spre alte mese unde oaspe\ii sorbeau cafea, fum`nd din lungi ciubucuri.

R[m[sei ad`ncit ]n g`nduri. La urm[mi-am cugetat: las descifrarea enigmei acesteia adep\ilor spiritismului, hipnotismului, magnetismului...]ntr-un cuv`nt, celor ce se ocup[cu =tiin\ele oculte; eu nu m[mai cufund]n tainele aceste, ci stau locului la hotarele celor supranaturale =i-mi]ntorc pasul]n via\a real[.

LUXUL

Dedicat
Eminen\ei Sale }nalt Preasfin\itului arhiepiscop =i mitropolit al Bucovinei =i Dalma\iei etc. etc.
dr. Silvestru Morariu-Andrievici

Nu anii]mb[tr`nesc pe om, ci via\a, pentru c[starea normal[a omului este indiferentismul...

Ce exprim[cuv`ntul *lux?*

Expunerea sau deslu=irea de=ert[ciunilor omene=ti,]n care partizanii senzualismului caut[desf[tarea trupeasc[, g[sind c[ ]n ea este originea tuturor ideilor noastre]n contra idealismului.

Ori=icum s[fie, dar luxul este viciul cel mai atr[g[tor, cel mai molipsitor, din care se nasc toate calamit[\ile ce aduc la pieire nu numai individualitatea omenirii, ci d[r`m[=i stinge na\iuni]ntregi.

Odat[ce omul este molipsit de acest demon al ispitei, el contene=te de a fi mul\umit cu aceea ce munca sa]i d[. Nu exist[o chestie mai grandioas[=i mai]nsemnat[de discutat dec`t chestia luxului; lupta =i contrazicerile ideilor nu s-au sf`r=it]ntre filozofii antici precum =i moderni. Unii sunt de opinia c[luxul este podoaba na\iunii =i al\ii c[el este pieirea ei.

R[sfoind paginile istoriei, g[sim c[unde luxul se m[re=te, n[ravurile se desfr`neaz[=i na\iunea sl[bind cade =i se stinge.

La egipteni, la per=i, la greci =i la romani cu a lor m[rime adaug[=i luxul care, ajung`nd la apogeul s[u, ]ncepe c[tinel a smulge din na\iuni virtutea =i puterea lor. La ]nceput luxul ridic[ na\iunea din sl[biciuni =i ]ntuneric, d`ndu-i energia puterii, statorniciei, bog[\iei]n arte, industrii =i comer\; apoi ajung`nd la culmea ]nfloririi ]ncepe a se ve=tezi, a putrezi =i a se d[r`ma. A=a e istoria tuturor na\iunilor, a=a se sf`r=e=te =i via\a a tot ce exist[=i se mi=c[ ]n natur[.

Este deci luxul favorabil pentru dezvoltarea =i bog[\ia unui popor? R[spunsul ar trebui s[fie c[atunci numai, c`nd luxul este ]n propor\ie cu industria =i productele ce le d[ p[m`ntul \[rii. Luxul ar trebui s[aib[numai at`tea obiecte de prisos, c`te poate]ntrebuin\a bog[\ia \[rii, a poporului]n total =i a omului]ndeosebi. Trebuie ca]ndestularea mul\umirilor trupe=ti s[corespund[chipurilor de a le avea; pentru c[luxul desfr`nat se d[r`m[singur de sine, tr[g`nd cu el]n desfiin\area sa pe aceia ce-i poart[cultul f[r[calcul =i ra\iune.

Deci luxul legislativ ar trebui s[fie condus ca un element neap[rat spre]n[l\area civiliza\iei =i dezvoltarea unei na\iuni,]ns[totdeodat[ ]ntrebuin\at cu paz[ca un product exploziv, supun`ndu-l controlului politic-economic.

Dovedit este c[luxul mult influen\eaz[asupra cre=terii, na=terii =i re]nnoirii genera\iunii unei na\iuni.

Nume din b[rba\ii]n\elep\i actuali ai Fran\ei =i oratorii ei str[luci\i nu a nimerit s[arate cu degetul rana cea mai periculoas[a na\iunii lor dec`t dr. Lerua Bolie. El dovede=te c[ na\iunea francez[ c[tinel se stinge, statistica mortalit[\ii cov`r=ind cu]nfrico=ate procente statistica na=terilor; dovede=te c[ ]nso\irile legale mai c[contenesc, c[femeile poporului, emancipate =i nead[postite ca so\ii, sunt silite s[-=i caute ocrotire]n serviciul privat =i]n ramurile administrative, la birouri po=tale, telegrafice, tipografice etc..., unde, g[sind hran[modest[, nu g`ndesc mai departe cu ce-=i vor hr[ni progenitura nelegiuit[, =tiind c[ la a=a caz ]ngrijirea o iau asupra lor ospiciile privilegiate de copii g[si\i. Alt[ parte a tinerelor fete neculte se d[ desfr`n[rii, nefiind capabil[de vreo slujb[sau din lenevire, sau din m[gulirea luxului, pe care]l dore=te p`n[ la nebunie, fiind gata de a s[v`r=i orice crim[josnic[. Dar]n acea ardoare ele cad ca s[nu se mai scoale. Procentele acestora cov`r=esc pe a femeilor productive. Iat[ dar chestia ]nmul\irii ]n privin\a poporului de r`nd!

Vine treapta]nalt[a nobilimii bogate, la care luxul este]n

]ndestulare; acolo sc[derea na=terii este foarte mare din cauza neregulat[a m`nc[rilor otr[vitoare, a trufiei, lenevirii =i a moliciunii.

Organismele femeilor se zdruncin[ ]n privin\a productiv[, ad[ug`nd la aceasta via\a p[c[toas[a b[rba\ilor molipsi\i =i stor=i de toat[puterea.

}n privin\a fiziologic[poligamia nu este at`t de productiv[ ca monogamia, =i francezii mai c[ cov`r=esc poligamia privilegiat[a Asiei prin poligamia ascuns[ ]n localuri t[inuite p`n[ =i ]n ospiciile privilegiate, ]n care mul\ime de femei ]n floarea v`rstei sunt expuse la mezat, =i de unde p`n[=i Asia prin agen\ii s[i tainici cump[r[marf[omeneasc[de la Odesa, Var=ovia, Hamburg =i alte capitale]nsemnate din Europa civilizat[. Europa str[lucit[, ale c[rei raze de lumin[str[bat]ntunericul altor p[r\i ale lumii barbare... Ce contradic\ie!...

Deci cu c`t luxul se dezvele=te, cu at`t lupta pentru existen\[devine mai penibil[, p[m`ntul fiind peste m[sur[ fr[m`ntat, stors =i sec.

Dispera\ii cu pu\in cuget =i pu\in[r[bdare,]n suferin\ele neajunsurilor zilnice, se dedau crimei, mereu se]nmul\esc adun`ndu-se ]n societ[\i, ridic`nd steagul ro= al libert[\ii, cer`nd cu topuzul comunismul =i egalitatea nu a fr[\iei, ci a avu\iei, adic[ muncitorul s[-=i ]mp[r\easc[ agoniseala cu parazitul derbedeu, =i a=a ei ajung mai departe p`n[la lupta]ntre fra\i, p`n[ la revolu\iuni cu r`uri de s`nge fr[\esc, unde p[rin\i la baricade ucid pe copii =i copiii pe p[rin\i; pentru c[ omul, m[car c[ trece prin toate fazele filozofiei, r[m`ne la fond tot om, adic[animal ce poart[ ]n sufletul s[u de la zidirea lumii =i a mamiferelor instinctul de l[comie =i r[pire, instinctul egoismului spre]ndestularea individual[. Ivindu-se odat[ideea]mbun[t[\irii st[rii gloatelor]n chipul ar[tat, se ivesc =i frunta=i ce duc acele gloate oarbe la cataclisme politice. A=a fenomene se s[v`r=esc =i ]n alte animale pe p[m`nt, p`n[=i insectele sunt supuse mi=c[rilor politice, de pild[furnicile =i altele...

Dar s[ne]ntoarcem iar[=i la chestia luxului veacurilor trecute, f[c`nd compara\ie cu veacul nostru.

Filozoful englez David Hume zice c[„epoca dezvolt[rii luxului este epoca cea mai fericit[din via\a unui popor“. Socot]ns[c[el gre=e=te, c[ci, dac[ideea lui este nimerit[, apoi vas[zic[noi tr[im]n cea mai nefericit[epoc[, fiindc[la sf`r=itul veacului nostru din zi ]n zi se adaug[ sc[derea ]n ]ntrebuin\area obiectelor de lux. P`n[=i orientul, ce se ad`ncise ]n pl[cerile str[lucirii =i ale risipei, ast[zi se ]ndestuleaz[ cu modestia =i simplitatea at`t]n via\a casnic[c`t =i ]n solemnit[\ile publice. Economistul politic Duser observ[ c[ un popor ce ajunge la culmea dezvolt[rii civiliza\iei d[ preferin\[ ]ndem`n[rilor vie\ii, schimb`nd elegan\a =i str[lucirea obiectelor de mare pre\ cu falsificarea =i imitarea ]n mii de inven\ii, la care fabricile lucreaz[ zi =i noapte articole ieftine, u=oare de purtat =i ]ndem`natice, a=a c[luxul vechilor na\iuni]n compara\ie cu al nostru ni se pare o poveste sau un vis nebunatic al cronicarilor, dar r[sfoind scrierile lor venim la concluzia, f[r[ ]ndoial[adev[rat[, c[luxul romanilor]ntrecea pe al tuturor na\iunilor antice.

Luxul potenta\ilor romani molipsea pe to\i aceia ce-i]nconjurau, p[trunz`nd nu numai ]n obiceiurile na\iunii, ci p`n[=i]n armii]n care solda\ii purtau cu sine saltele =i perine de puf. Romanii, cucerind jum[tate de lume,]ntunecar[cu luxul lor orientul, adun`nd ]n capital[ bog[\iile Asiei Mici, Arabiei, Mediei, =i tot ce produceau acele \[ri se ]nghi\ea =i se mistuia ]n b`lciul colosal al Romei, ce era]n acel timp centrul Universului plin de covoarele Babilonului, fimiamurile =i mirodeniile Arabiei, aurul, sticla, vasele =i pietrele scumpe, m[rgeanul, m[rg[ritarul =i sadeful Indiei. Toate acele comori nepre\uite erau adunate]n palaturile boga\ilor cet[\eni romani. }n timpul]mp[r[\iei lui Octavian August, damele romane ie=eau la plimbare]mpodobite cu juvaieruri de opt milioane franci, =i toaletele lor nu pot s[fie puse]n r`ndul modestelor toalete ale damelor noastre. Dar se g[sir[

b[rba\i]n\elep\i, care luptau]n contra risipei femeilor, edit`nd legea lui Apius confirmat[ de senat, cu care se oprea fiec[rei romane s[ poarte juvaieruri mai mult dec`t jum[tate un\[de aur, =i li se da voie a se plimba prin capital[numai]n dep[rtare de un kilometru. Se]n\elege c[damele Romei alc[tuir[un complot misterios spre a r[sturna un a=a regulament barbar dup[opinia lor, =i]n ziua hot[r`t[ aceast[ armie de femei, ]narmat[ ca ]n tot timpul cu t[iu=ul frumuse\ii =i al ademenirii n[v[li pe forum =i pe str[zile ce duc la Capitoliu, oprind ]n cale pe to\i senatorii ce mergeau acolo ca deputa\i =i cer`nd numaidec`t s[ li se ]ntoarc[ libertatea de a-=i face cheful ]n toat[ voia. Deci p[rin\ii patriei, lu`nd]n privire revolta general[a mamelor patriei, g[sir[de cuviin\[s[le intre]n voie, neascult`nd de Caton care fulgera cu cuv`ntul de pe tribun[. Vocea oratorului amu\i, fulgerele se stinser[=i sexul frumos ie=i biruitor, edit`nd singur regulamente cu care nu numai se desf[cu de epitropia b[rba\ilor, ci avu =i dreptul de a-=i alege jurist avocat, numit procurator, se ]n\elege luat din corpora\ia celor mai elegan\i =i mai frumo=i tineri numi\i de Seneca Formosus. Acel t`n[r era sfetnicul, oracolul =i nu o dat[amantul clientei sale.

Afar[de aceea fiecare dam[de mod[poseda un sclav, de care nime nu]ndr[znea a se atinge f[r[voia st[p`nei sale. El era de o putere herculean[ =i slujea ca un fel de gard[ personal[ a st[p`nei sale; =i dac[ ]ntre so\i izbucnea vreo discordie, b[rbatul avea a face nu o dat[cu sclavul fioros.

Toaletele =i b[ile damelor aristocrate se s[v`r=eau cu o pomp[ =i parad[ grandioas[ ]n mijlocul a sute de roabe, aduse din Asia, Africa =i Grecia, cu pieli\a trupului de diferite culori, ]ncep`nd de la negrul t[ciunelui p`n[la albea\a marmurii. Dar lucru mai ciudat era c[fiecare dam[\inea]n casa sa un filozof =i o maimu\[, pe care]i lua la plimb[rile sale de gal[.

Ce ironie! Ce sarcasm]n contra ra\iunii! Umbra acelor nebu-

nii =i ast[zi]nc[se reflect[ ]n n[ravurile noastre, precum, de pild[,]n reprezenta\iile teatrale.

La romani, dup[cum spune Ovidiu, se juca piesa intitulat[*Elena =i Paris* cu toate pantomimele, mimica =i gesturile cele mai sc`rboase =i a=a f[r[ ru=ine, c[ la urm[, fiind perechea celor doi actori b[rbatul =i so\ia, piesa se sf`r=ea cu cucerirea complet[a Elenei]n natur[.

Baleturile noastre de ast[zi]nchipuiesc o mic[amintire a reprezenta\iilor romanilor.

A=a =i gastronomia modern[se poate numi numai o umbr[a gastronomiei timpului lui Viteliu, Lucul =i Trimalchiu. Ace=ti trei m`nc[i aduser[ consuma\ia gurii p`n[la cultul adora\iunii. Ei se uneau cu al\i discipoli]n comitete gastronomice,]n care se tratau inven\iile culinare, silindu-se a]nnoi gustul limbii t`mpit de ]ntrebuin\area neregulat[ a m`nc[rilor, introduc`nd ]n bucate asafetida puturoas[, v`naturi putrede, br`nzeturi de miros grozav =i alte producte de gust nesuferit =i nepriincios pentru p[l[tu=ul gurii noastre. Gastronomul Apiciu, socotindu-=i capitalul =i v[z`nd c[i-au r[mas numai trei milioane, s-a otr[vit de ciud[c[nu-i vor ajunge bani pentru banchete ce el voia s[deie camarazilor s[i. Saloanele de banchete se numeau triclinium, sau sal[cu trei loji,]n care ei =edeau]n una la dejun,]n alta la pr`nz, ]n a treia la cin[. Acele loji aveau paturi acoperite cu prostiri aduse de la Babilon, cost`nd c`te 200.000 de franci bucata, afar[ de perinele care erau umplute cu puf de leb[d[ =i cusute cu m[rg[ritare ce costau ]ndoit. U=ile se deschideau spre portici cu coloane de porfir, cu havuzuri ce aruncau apele ]n rezervoare de marmur[ alb[, v`n[t[=i ro=ie, apoi apele trec`nd prin canaluri se scurgeau ]n gropi ad`nci pardosite,]n care erau pu=i la]ngr[=at \ipari =i al\i pe=ti carnivori ce-i hr[neau nu o dat[cu carnea condamna\ilor robi =i mucenici cre=tini, pe care]i aruncau de vii]n acele cisterne.

De at`ta turbare a luxului erau predomni\i romanii pe timpul

republicii =i monarhiei, c[cuget[torul ame\e=te r[sfoind arhivele vechi, =i vr`nd-nevr`nd]=i pune]ntrebarea, la ce ar mai fi ajuns fantezia luxului, dac[nu ar fi fost subit desfiin\at[de hoardele s[lbatice ale barbarilor, ce ca un vifor se izbir[ ]n mijlocul tr`ntorilor romani, care se tologeau pe covoare de Persia ]n hlamide de m[tase =i catifea, ]nconjura\i de legioane de femei frumoase cu spetele =i s`nurile goale. Iat[dar o mic[schi\[a luxului senzualistic, de care se sim\eau romanii crez[tori]n doctrina „c[din sim\irile]ndestulate ale poftelor trupe=ti se nasc toate ideile]n om“ — tocmai opozi\iunea idealismului.

La greci]ns[luxul era cu totul altfel.

Ei nu-l]ntrebuin\au]n]ndestul[rile poftelor trupe=ti, ci imagina\ia lor]nfocat[se ad[pa cu idealismul, se cufunda]n filozofii, z[mislind necontenit idei str[lucite, din care la fine se alc[tui mitologia, adic[omenirea idealizat[ ]n Dumnezeire, virtutea =i viciul, frumuse\ea =i ur`tul, fapta bun[=i crima, raiul =i iadul, elementele =i puterile, munca =i lenevirea. Tot ce simte =i se mi=c[era]nsufle\it de puterea imagina\iei poetice, astfel se ivi idealismul. La urm[ideile primir[trup]n marmur[,]nchipuind idoli adora\i cu lux pompos, statui, capi=ti, templuri =i alte zidiri]n formele cele mai grandioase =i cu]mpodobirile cele mai dibace]n arta sculpturii =i arhitecturii.

Pe timpul lui Pericle toate veniturile \[rii se cheltuiau pe zidirile acele, pentru c[grecii, primind civiliza\ia de la egipteni, au primit]mpreun[=i luxul care se na=te din civiliza\ie.

Luxul egiptenilor consta din idealismul religios,]n care rolul de c[petenie apar\inea sacrificatorilor, proiectatorii =i ini\iatorii colosalelor zidiri ale piramidelor, sfinc=ilor, obeliscurilor =i ale altor urme nepieritoare ale m[rimii na\iunii stinse de veacuri. C[ci casta sacrificatorilor egipteni poseda singur[numai cultul civiliza\iei, studiind con=tiin\ele =i sorbind din ele esen\a idealismului religios, precum metapsihoza, metafizica =i chimia, din care =tiin\e ei iscodeau lucr[ri]n=el[toare]n cele mai misterioase

inven\ii ca prestigitatori, proroci =i alte am[giri, prin care ei dominau nu numai poporul ignorant, ci =i toat[voin\a dinastiilor c`rmuitoare ale acelui popor. Urmele =tiin\elor oculte =i misterioase ale timpului de atunci le vedem]nc[=i ast[zi]ntre fachirii =i brahmanii indieni.

Dar pe c`t la egipteni se adora posomor`tul cult al mor\ii, pe at`ta la greci se adora cultul vie\ii ]nchipuit ]n petrecerile Olimpului, unde cerul cu p[m`ntul serba ve=nica mi=care a vie\ii cu fabulele ei glume\e,]ns[totodat[at`t de iste\e, c[ =i desfr`narea ur`cioas[era idealizat[ ]n gra\ioasa ademenire spre amor =i voluptate.

Din acestea se poate face concluzia general[c[luxul s-a ivit]n omenire]n trei faze: *la egipteni — luxul religios; la greci — luxul de bele-arte =i la romani — luxul individual al]ndestul[rilor trupe=ti*.

Veni apoi timpul decaden\ei luxului, fiind el de la na=tere ros la r[d[cin[de filozofia moral[. +i iat[c[din Asia se ivir[doi apostoli uria=i, care r[sturnar[capi=tile cu idolii lor =i]nfr`nar[luxul cu z[balele modestiei =i ale cump[t[rii patimilor trupe=ti. Acei doi mari reformatori au fost Mahomet =i Christos.

SOFIA KARPOV

(fragment din romanul *Insula Sahalin.*
|ara misterioas[a exila\ilor)

La force brute de tout temps
Oppresse la faiblesse,
Dans les airs,
Sur la terre,
Partout la même détresse
Partout malheur,
Partout douleur,
Rien n'échappe aux souffrances
Dans cette lutte à outrance...[1]

Ingeniosul turist francez Henri Mérimée]n opul s[u intitulat *Un an]n Rusia*]ntre altele scrie: „Rusia umilit[, subjugat[, mut[, ne=tiut[mai de nime, sufer[jugul =i lan\ul sclaviei. +i abia noi]ncepusem a o cunoa=te mai de aproape, c`nd ea se ridic[ ca o puternic[ suveran[, purt`nd pe frunte str[lucita coroan[de ghea\[a Nordului =i sc[ld`ndu-=i picioarele ]n m[rile calde ale Sudului. Cu prietenie ea ]ntinde o m`n[spre surorile sale din Europa, iar alta]narmat[=i]ngrozitoare p`n[ la frontierele Chinei. +i umbra acestei m`ini, a=tern`ndu-se pe nem[rginitele pustiuri, \ine]n respect hoardele r[zboinice ale s[lbaticilor...“

Aceea=i compara\ie poetic[o face =i marchizul de Chiustin,]ns[cu totul]n alt sens. Iat[ce zice el: „... +i acest uria= cu picioarele de lut]=i]ntinde bra\ele sale puternice spre a sugruma Europa...“

Ce contrazicere ciudat[ ]ntre doi eminen\i scriitori francezi! Cui din ei s[dai crezare? Cititorul r[m`ne]n nedumerire, =i mul\i]=i amintesc maxima cosmopoli\ilor: *Ubi bene ibi patria*[2]. Deci s[l[s[m pe unii]ndupleca\i de Mérimée, pe al\ii de Chiustin =i s[ ]ntoarcem privirea noastr[la capitala]mp[r[\iei Rusiei, la aceast[frumoas[cochet[, care, cu bog[\iile ei, ca o siren[mitologic[a

r[s[rit pe nea=teptate din codrii =i mla=tinile nep[trunse, pe a c[rora suprafa\[ ]nc[nu c[lcase vreun picior omenesc, =i nici t[cerea lor n-o profanase glasul vreunui muritor. +i iat[minunea, ast[zi pe acele \[rmuri s[lbatice]naintea ochilor c[l[torului se desf[=oar[un ora= colosal, cu cea mai modern[arhitectur[, luxul cel mai]mbel=ugat al orientului, =i cu inven\iile =i industriile =i manufacturile cele mai alese ale Europei. Aici afl[m cea mai pestri\[adunare de popoare, cu diferite idiomuri: cincisprezece limbi vorbite pretutindene: pe str[zi, prin localurile publice =i pe pie\ele comerciale. Petrecerile cele mai variate au aici loc, =i tot ce]n Europa, relativ la arte, apare]nalt =i perfec\ionat]=i face debutul s[u]n acest ora= unde pl[cerile sunt bine remunerate de galantomii ru=i. Arti=tii str[ini scurg anual sume mari de bani de la ru=i.

Dar ca tot ce-i adus la perfec\ie =i str[luce=te, se vede c[este menit s[aib[=i umbra sa]ntunecat[. Precum cocheta ce te subjug[irezistibilei sale atrac\ii =i]n momente de m`nie ]\i respinge sentimentul ce \i l-a inspirat cu at`ta ardoare =i pasiune, tot astfel =i capitala, dup[ce te-a]nc`ntat cu frumuse\ile sale, ]i vine m`nia, c`nd Neva ce-o ]ncinge ]=i rupe colanul s[u de ghea\[ =i cu o furie sinistr[ porne=te valurile sale tulburate, ]nec`nd cu ele cele mai frumoase str[zi; sau c`nd iarna]nfrico=atul viscol, sub un ger nesuferit, o acoper[cu om[t.

Natural c[cet[\eanul cel avut,]n palaturile sale bogate, nu sufer[at`ta c`t acei ce locuiesc]n mahalale, unde furtuna f[r[cru\are d[r`m[=i stric[l[ca=urile slabe ale s[racilor, =i-i las[f[r[ocrotire sub un ger de 40 grade.

* * *

Tocmai]ntr-o a=a o noapte pe la 10 ore, c`nd furtuna =i viscolul turbau mai grozav, pe una din str[zile insulei Vasilievsk, o femeie]mbodolit[ ]ntr-o blan[rufoas[=ov[ia prin om[t abia

\in`ndu-se pe picioare sub ap[sarea viscolului. Un moment ea se opri pentru a r[sufla =i a orienta la palidele raze argintii ale lunii dinspre c[rarea ce avea s-o apuce]ntre troienele de om[t.

Ulicioara]n care ea se afla era cu des[v`r=ire pustie. Oft`nd, biata femeie porni]nainte =i dup[un drum greu de tot obositor, ea se opri dinaintea unei c[scioare. Aici se a=ez[pe sc[ri nemaiput`nd de osteneal[; capul ]i se slobozi pe piept =i ea r[mase c`tva timp f[r[mi=care, ca =i c`nd grele g`nduri i-ar zbuciuma mintea. Dar iat[c[scul`ndu-se ]ntinse m`na ei uscat[dup[fr`nghiu\a clopo\elului at`rnat dinaintea u=ii; ea de c`teva ori se sili s[ prind[ m[nunchiul clopo\elului, zbuciumat de furtun[, =i c`nd]l prinse =i voi s[-l trag[, deodat[la spatele ei se auzi o detun[tur[.

Tres[rind speriat[ea sc[p[din m`n[ m[nunche=ul fr`nghiu\ei =i se]ntoarse repede]nd[r[t. „Dumnezeule! Dumnezeule! =opti ea f[c`ndu-=i cruce. De ce trebuie s[locuiesc]n megie=ie cu aceast[ruin[blestemat[ ]n care satana]=i serbeaz[petrecerile?...“

Detunarea grozav[veni de sub o spa\ioas[zidire veche, distrus[de un mare incendiu =i din care mai r[m[sese numai c`\iva pere\i =i o bucat[ de acoperi=. Din maiestuosul palat de odinioar[ ce-a r[mas acum? Numai un munte de moloz acoperit cu om[t =i ici-colea se mai z[reau ni=te v[g[uni c[scate ]n pere\i, iar capetele b`rnelor t[ciunite se distingeau din albul cerceaf de om[t.

B[tr`na, dup[ ce f[cu o mic[ rug[, prinse iar[=i fr`nghiu\a]n m`na-i tremur[toare =i ]ncepu s[ sune. Printre cr[p[turile unui oblon ce astupa fereastra, str[luci deodat[ lumin[ =i dup[ sc`r\`itul unei u=i se auzir[ pa=i repezi ce coborau pe sc[ri p`n[la intrare =i un glas de femeie, de un timbru pl[cut, r[sun[ ]n t[cere.

— Cine-i acolo?]ntreb[de dup[u=[.

— Eu sunt! Eu! r[spunse b[tr`na cu gr[bire.

U=a se deschide =i]ndat[pe loc se =i]nchide dup[ea.

— }n sf`r=it, slav[ Domnului, m[muc[, c[ te v[d iar acas[, ]i zice o t`n[r[fecioar[blond[, pun`nd sfe=nicul pe mas[, apoi cu am`ndou[m`inile scutur`nd om[tul ce se a=ezase pe gulerul jubeicei b[tr`nei. Vino, mam[, vino degrab[ de te ]nc[lze=te b`nd un pahar de ceai, samovarul clocote=te pe mas[.

Am`ndou[ intrar[ ]ntr-o od[i\[ abia luminat[ de lum`narea pus[pe mas[. Toat[locuin\a avea numai dou[od[i\e, s[r[cu\ mobilate, numai cu c`teva scaune, dou[ paturi, o mas[ de lemn de brad =i un dulap ]n care erau a=ezate vasele de cuhne. Pe mas[ fierbea un samovar fumeg`nd cl[buci de abur.

B[tr`na dezbr[c`ndu-se de jubeic[o scutur[de c`teva ori, apoi pun`nd-o pe un scaun s-a apropiat de samovar =i,]ntinz`nd m`inile]nvine\ite de frig, le \inu c`tva timp l`ng[samovarul fumeg[tor spre a le dezamor\i.

— Of! Doamne, ce viscol e afar[, zise ea. Mai c[nu am fost]ngropat[de vie]n om[t. Dar,]n fine, iat[-m[, m-am]ntors. P[cat numai c[alerg[tura mea a fost degeaba, nedob`ndind nimic[.

— +i ce s[facem noi acum? strig[copila ridic`nd ochii la cer, p`n[ ]n zi vom pieri de frig, mam[, c[ci am sf`r=it lemnele de foc =i gerul tot cre=te.

— Vom]mprumuta la vreun megie= vreo c`teva vreascuri, iar[ m`ine m[voi duce din nou la guvernorul ora=ului, s[-i cer]ncuviin\area ca s[iau lemne de foc din depozitul pentru v[-duvele invalizilor.

— Cum? vras[zic[, guvernorul ast[zi nu te-a primit?]ntreb[fiica cu mirare.

— Nu! Nu m-a primit, copil[drag[, nu! r[spunse b[tr`na sor-bind ceaiul. Ace=ti puternici ai ]mp[r[\iei sunt mai inaccesibili =i mai m`ndri dec`t ]nsu=i \arul. Dumnezeule! ei primesc numai pe boieri =i func\ionarii lor subalterni. Dup[ mas[ ei se odihnesc, iar sub sear[ ies de se plimb[ cu sania, expun`nd ochilor preum-bl[torilor pre\io=ii lor cai trep[tari; apoi se duc la teatru sau la vreun bal de curte. Astfel pu\in timp le r[m`ne pentru a primi

s[racii, ce a=teapt[pe strad[. Tremur`nd de frig, ]ntreaga ziulic[ am =ezut pe sc[rile de parad[, p[zind tot ie=irea guvernorului; c`nd deodat[spre sear[o dam[elegant[urmat[de un adiutant, cobor`ndu-se dintr-o caret[ ce trase la scar[, s-a suit ]n palat. Atunci u=ierul, ie=ind pe peron, ne-a vestit c[ Excelen\a sa nu mai prime=te pe nime. Iat[ dar povestea ]ntreag[ a zadarnicei mele alerg[ri, din cauza c[reia, scumpa mea Sofi, puteai s[ r[m`i des[v`r=it orfan[.

Rezem`ndu-=i frumosul ei cap pe o m`n[, copila ascult[povestirea mamei. Fizionomia ei exprima o triste\e nespus[=i o ciud[arz[toare, iar obr[jeii ei se acoperiser[cu ro=a\[=i spr`ncenele i se]ncre\ir[.

— Mai mult tu nu vei merge la guvernor, o]ntrerupse copila, c[ci eu singur[m[voi duce; =i av`nd mai mult curaj voi dob`ndi cererea. Eu voi =ti a-i spune c[un veteran care pe c`mpul de lupt[ =i-a v[rsat s`ngele pentru patrie, a l[sat copilei sale cel pu\in dreptul ca]n caz de nevoie s[cear[ajutor.

— O! draga mea fiic[, dac[tu vei merge =i vei]ncepe astfel a vorbi cu d`nsul, te vor da de spete afar[, zise b[tr`na cl[tin`nd din cap.

Sofia s-a sculat de pe scaun ro=indu-se =i mai tare =i ochii ei mari =i frumo=i sc`nteiau.

— De spete afar[? strig[ea... Apoi voi ie=i ca s[m[ ]ntorc iar[=i =i iar[=i...

— Lini=te=te-te, fiica mea, poate c[a=a nu se va]nt`mpla, dar ori=icum, nu trebuie s[ z[d[r`m m`nia acestor puternici, care pot s[ ne nimiceasc[ sub picioarele lor, ca pe ni=te viermi=ori. M`ine m[voi duce la megie=ul nostru Kolosov care mi-a scris peti\ia =i socot c[el]mi va da un sfat bun.

— Dar p`n[ c`nd s[mai dureze aceste sfaturi =i alerg[ri? Mam[, eu nu pot s[te las s[degeri de frig. Dar s[l[s[m aceste; tu te culc[, iar eu m[duc s[caut]n ruina megie=[, poate c[voi g[si vreun cap[t de lemn t[ciunit.

— Dumnezeule! strig[b[tr`na s[rind de pe scaun, ce \i-a trecut prin minte? E o nebunie s[ te g`nde=ti numai la aceasta, dar]nc[s-o faci? Cum se poate ca pe un viscol ca acesta, =i]nc[la miez de noapte, s[umbli prin acea ruin[dr[ceasc[? +i b[tr`na, cu o convingere religioas[, ]=i f[cu cruce de c`teva ori. Da =tii tu, drag[, adause ea, c[ ]n momentul c`nd am voit eu s[sun cu clopo\elul, o]nfrico=at[detun[tur[se auzi]n ruin[, =i s[nu-mi fi deschis]n grab[u=a, muream de spaim[pe prag.

— Pentru c[e=ti fricoas[, m[muc[, r[spunse copila z`mbind. Ce alta putea fi zgomotul, dec`t numai d[r`marea vreunuia din pere\i, din cauza furtunii. Dar mai la urm[ ce ne pas[ nou[ de to\i dracii ruinii, s[ vorbim mai bine de neajunsurile noastre. A=adar, e lucru hot[r`t: m`ine eu, ]n persoan[, voi ]nm`na puternicului demnitar peti\iunea, iar tu, mam[, te vei duce s[aduni ceva parale de pe la doamnele ce-mi sunt datoare pentru lucrul meu de cusut, c[ci p`n[ce ajutorul ne va veni din sus, trebuie s[-l c[ut[m jos.

— Bine, fiica mea, bine. F[, drag[, cum =tii tu, dar eu m[duc s[m[odihnesc, c[ci sunt de tot ostenit[. +i b[tr`na, s[rut`nd-o cu fr[gezime pe frunte, s-a retras]n od[i\a sa. Sofia, scul`ndu-se de pe scaun, o petrecu pe maic[-sa cu o c[ut[tur[ trist[, p`n[ce u=a s-a]nchis dup[ea; apoi rezem`ndu-=i ceafa de spetele scaunului ]=i a\inti ochii ]n tavan pierz`ndu-se]n felurite g`nduri, c[ci ea era de un caracter foarte ciudat. P[rea c[ natura prin gre=eal[ o f[cu femeie ]n loc de b[rbat, pentru c[ toate apuc[turile ei erau ]ndr[zne\e =i de o energie nespus[. Ea sem[na cu viteazul s[u tat[, c[pitan de artilerie, care ]n cr`ncenul r[zboi, suindu-se c[lare pe al s[u tun, abia atunci sf`r=i a-l ap[ra, c`nd baionetele]i str[b[tuser[pieptul. Fiica]i sem[na lui, nep[s`ndu-i =i ei de nimic[, fiind curajoas[. Iar pe l`ng[acest caracter aprins, se ivi]n ea =i sim\irea femeiasc[, c[ci Sofia era contemplativ[.

}n acest moment, uit`nd de necazurile casnice, ea trecu cu medita\ia]ntr-o lume ei necunoscut[, misterioas[, plin[de eve-

nimente nea=teptate. +i ciudat lucru c[tocmai acum ea g`ndea la ruina din care se auzi detun[tura. Acel zgomot subit o intrig[, a\`\`nd ]n ea o dorin\[ curioas[ de a afla cauza. Poate c[ imagina\ia ei trist[ p[stra ]nc[ impresiunile pove=tilor pline de minuni, cu care mama ei o adormea ]n copil[rie. Nefiind ca mama ei supersti\ioas[, pentru aceea ori=ice enigm[ era pentru d`nsa un ideal. Sofia absolvise gimnaziul =i dob`ndise diploma de cea mai distins[ student[ ]n toate ramurile =tiin\elor prescrise ]n program. Rezultatul fu str[lucit, c[ci ea acum, la v`rsta de 20 ani ce avea, putea s[intre]n discu\iuni serioase cu cel dint`i profesor, mai ales c[ graiul ei avea ceva foarte atr[g[tor, =i era de un colorit poetic. Multe familii aristocrate se gr[bir[ a-i oferi locul de instructoare pe l`ng[copiii lor.

Dar Sofia refuz[cu]nd[r[tnicie, nesim\indu-se]n stare s[reziste mult timp unei ocupa\iuni a=a de lini=tite, petrec`nd ore =i zile ]ntregi ]ntr-o odaie, fie m[car c`t de bogat decorat[, care tot are asem[nare cu o]nchisoare,]n care]i va fi p[rut c[este arestat[pentru vreo gre=eal[. Ea aspira libertatea, spa\iul, nevoind a fi]mpiedicat[de a putea p[trunde tot ce-i misterios =i a vedea tot ce-i nev[zut. Ea g[si o pl[cere]ntr-o agita\ie intelectual[=i nu ar fi schimbat-o nici pentru orice bog[\ie.

A=a sunt =i vor fi to\i acei pe care nervii]i domnesc. A=a =i]n acele momente de medita\ie,]n mijlocul nop\ii sub impresia vijeliei, ce urla pe str[zi =i se bocea jalnic prin cr[p[turile obloanelor =i ale ferestrelor, g`ndul ei zbura scotocind prin toate unghiurile]ntunecate ale ruinei luminate ca de razele soarelui prin imagina\ia ei lucid[.

— Voi g[si =i voi afla totul! =opti ea intr`nd ]n odaia ]n care mama ei dormea lini=tit[. Plec`nd urechea la gura dormindei, ascult[r[suflarea; apoi acoperind-o]ncetinel cu blana s-a uitat la ornicul aninat de perete. „Miez de noapte, =opti ea]n g`nd, =i gerul ]ncepe a se furi=a ]n odaie!...“ Apoi ]mbodolindu-se cu un =al, stinse lum`narea de pe mas[=i]ncet, pe v`rful degete-

lor, a ie=it din odaie, a cobor`t sc[rile =i ie=ind ]n strad[ a ]ncuiat dup[ d`nsa u=a, pun`nd cheia ]n buzunar. F[c`nd c`\iva pa=i ]n om[tul ce-i ajungea p`n[la glezne, ea se opri \intind ochii la ruin[.

}n jurul ei totul era pustiu. Numai viscolul o zbuciuma cu furie]n contra c[ruia trebuia s[lupte ca s[n-o r[stoarne la p[m`nt. Nouri de om[t se ]nv`rteau trec`nd pe dinaintea discului lunii ca ni=te valuri transparente sau ca ni=te stafii uria=e.

Sofia f[cu c`\iva pa=i spre ruin[, dar se opri pe loc ascult`nd cu aten\ie la loviturile de ciocan ce se auzeau, pare c[din ruin[. Acest zgomot nea=teptat z[d[r] =i mai mult curiozitatea fetei. Un impuls nest[p`nit, o putere nebiruit[ o ]ndemna s[ cerceteze ruina. Imagina\ia ei se aprinse =i cu grab[ ea ]ncepu s[ urce sc[rile zidirii d[r`mate, acoperite cu om[t; sc[rile duceau spre etajul dint`i, a c[rui galerie de columne era pe jum[tate d[r`mat[. Urc`nd vreo 20 de sc[ri]n sus, ea ajunse la o u=[de sticl[cu geamurile stricate, dar]ncuiat[. F[r[s[=tie ce face, atras[numai de ideea fix[s[mearg[tot]nainte, ea a]mpins u=a, care se deschise cu un mic zgomot. Un curent rece trecu prin lungul =ir de tinzi, dar Sofia nu sim\ea nimic; cu aviditate nest[p`nit[ea]=i]mpl`nt[c[ut[tura]n acel =ir de camere, unele cu totul]ntunecate, altele luminate de razele lunii, care]n r[stimpuri se ivea =i lumina printre nouri. Din acele galerii cu tavanurile pr[bu=ite se vedeau multe od[i =i saloane cu pictur[*al fresco*[3] =i sculpturi rare, acum toate stricate, sf[r`mate sau de tot nimicite. }ntr-un ungher erau r[m[=i\ele unei colec\ii de tablouri =i ale unui altar, din care sp`nzurau]nc[c`teva icoane pe jum[tate p`rlite =i o cruce mare poleit[, r[sturnat[pe o coast[. Podeala era pretutindenea acoperit[cu moloz, c[rbuni =i cenu=[. Dar ciudat lucru c[cu toat[aceast[neor`nduial[=i pustietate]n odaia din fundul galeriei, podeala era ceva cur[\it[de d[r`m[turi =i tencuit[. +i mare a fost uimirea Sofiei c`nd ea a dat de o m[tur[rezemat[de perete. Aceasta dovedea c[ruina era locuit[. Dar

]n ce fel =i cine putea s[fie locuitorul unei od[i f[r[sob[=i cu ferestrele stricate =i]nc[pe un ger a=a de mare? Nici o urm[de culcu= sau mobil[nu se z[rea nic[ieri. Viscolul spulberase o p`nz[ de om[t pe podeal[, dar nici pe ea nu se vedea vreo urm[ de om. Sofia ]ncepu s[ ocoleasc[ odaia uit`ndu-se la pere\ii goi =i dispoe\i de tencuial[, c`nd deodat[ ]ntr-un ungher z[ri ]ncres-t[tura unei u=i secrete, ascuns[ ]n perete. Ea se opri =i o z`mbire de mul\umire]ncre\i buzele ei, c[ci aceast[descoperire realizase ideea ce prin imagina\ie ea =i-o]nchipuise. Iat[dar cheia miste-rioas[a enigmei pe care o c[uta prin vis cu at`ta dorin\[. Cu gr[bire puse m`na pe clempu= nep[s`ndu-i ce este dup[u=[, =i o deschise]nainte. U=a s-a deschis =i Sofia r[mase pe loc,]ncre-menit[.

}naintea ei]ntr-o c[m[ru\[abia iluminat[de o lum`nare sub\ire, pe o mas[ de lemn se vedeau ]n=irate multe unelte de chimie, precum colbe, retorte, alembici, strec[tori, felurite p[h[ru\e =i o lamp[ Bercelius aprins[, deasupra c[reia ]ntr-o tin-gire clocotea un lichid necunoscut. L`ng[mas[, pe o lai\[, =edea un om,]ntors cu spatele spre u=[; p[rul de pe cap =i barba]i erau zburlite. Era preocupat cu un calcul ce-l f[cea, copiind cu creionul dintr-o carte deschis[. Acest om]nc[t`n[r =i foarte usc[cios sem[na s[ fie din clasa inteligent[ a studen\ilor-arti=ti, c[ci purta p[rul s[u blond ]n plete. Buzele lui sub\iri =i palide =opteau ni=te cuvinte ne]n\elese =i c`teodat[el]=i arunca privi-rea spre tingirea ce clocotea =i]mpr[=tia un abur alb[strui =i]n[du=itor.

El era]mbr[cat]ntr-o redingot[bl[nit[cu pielicele de c`rlan negru, iar pantalonii, de postav ordinar, erau aduna\i ]n turetcile cizmelor. Costumul lui sem[na a fi de \[ran finlandez, din ola-turile capitalei. T`n[ra copil[imediat a =i]n\eles pozi\iunea sa =i a necunoscutului, care dup[presupunerea ei trebuia s[fie sau un falsificator de monede, ori un membru din corpora\ia revo-lu\ionar[, sau de nu, apoi student s[rac, care, neav`nd mijloace

de trai =i o locuin\[apt[pentru studiul chimiei, =i-a ales acea ruin[unde nu-l cost[nimic =i se]ndeletnicea gratis. Ori=icum, dar ea se sim\i deziluzionat[. Atr[g[toarea fantezie a imposibilului, ceva fantastic,]=i slobozi v[lul dinaintea adev[rului factic, obi=nuit, al unui om ce caut[prin chimie dezlegarea problemei.

„Iat[dar la ce ne duc pove=tile fantastice,]=i zise copila. O! cum poate cineva fi a=a de dobitoc s[cread[ ]n astfel de b`rfeli. Dar la toat[ ]nt`mplarea trebuie s[caut s[ies din aceast[localitate periculoas[, c[ci, precum se vede, acest om nu dore=te s[aib[martori la lucr[rile sale.“ A=a g`ndind, ]=i ]ntoarse privirea spre u=[, voind s[ fac[ un pas ]nd[r[t, c`nd u=a, r[mas[pe jum[tate deschis[,]mpins[de un curent, se]nchise cu zgomot. La moment necunoscutul]=i]ntoarse capul =i, v[z`nd pe Sofia dinaintea u=ii st`nd nemi=cat[ca un spectru, speriat =i ca fript s[ri de pe lai\[ ]n picioare r[m`n`nd un moment ca]ncremenit, apoi apuc`nd ]n m`n[lum`narea]ntr-o s[ritur[o apropie de fa\a copilei.

Atunci Sofia g`ndi la mam[-sa...

— Cine e=ti? =i de unde te-ai luat aici?]ntreb[el cu un glas iritat.

— Din c[su\a de peste drum, r[spunse Sofia cu s`nge rece.

— +i ce cau\i aici?

— Lemne de foc, c[ci eu =i mama deger[m de frig.

Necunoscutul s-a uitat la ea cu o a=a m`nie c[biata copil[se]nfior[.

— +i nu alta ceva te-a adus pe aici? adause el.

— Da! r[spunse copila nevr`nd =i uit`nd pericolul.

Necunoscutul cu gr[bire a v`r`t m`na]n buzunar.

— +i ce cauze sunt acele?]ntreb[el]ncre\ind spr`ncenele.

— Curiozitatea care nu are ra\iune, r[spunse Sofia silindu-se a z`mbi spre a-=i acoperi gre=eala.

— +i frica nu te-a cuprins?

— De ce s[am fric[?

Necunoscutul p[rea ceva]ncurcat.

— Apoi de stafii, de strigoi,]n sf`r=it, de dracul... adause el g`ng[vind.

— Dracul fiind un spirit are spirit, =i odat[ce el este a=a, va]n\elege =i venirea mea aici.

Necunoscutul, auzind acest r[spuns]ndr[zne\, p[ru a pierde cump[tul sco\`nd m`na din buzunar =i a=ez`ndu-=i cu dou[ degete dup[ ureche c`teva j[rgiu\e de p[r ce-i acopereau vederea, t[cu c`teva minute \intind o privire p[trunz[toare asupra tinerei copile. Sofia sim\ind acea c[ut[tur[fix[se]nro=i =i zise:

— Dac[d-ta, domnule, ai sf`r=it interogatoriul, apoi eu pot s[m[retrag.

— Din contra, nu vei ie=i de aici, r[spunse necunoscutul cu gr[bire. Eu de acuma nu am voie s[-\i dau drumul, =i ar[t`ndu-i o lai\[ adause: „Po\i =edea aici =i vei a=tepta p`n[ce al\ii vor hot[r] aceast[chestie. Ce at`rn[de la mine te mai]ntreb una: dac[ai]n\eles ce]nseamn[lucrarea mea]n care m-ai g[sit acufundat“.

— Prea u=or de]n\eles, r[spunse Sofia, z`mbind. D-ta studiezi o problem[chimic[.

— +i ai ceva cuno=tin\e]n aceast[=tiin\[?

— Acele care le-am]nv[\at]n gimnaziu la profesorul Urbanov, pe care sunt sigur[c[ ]l cuno=ti, zise Sofia arunc`nd o c[ut[tur[ ]ntreb[toare asupra necunoscutului, care p[ru ceva confuz.

— Adev[rat, zise el, cine nu cunoa=te pe acest eminent profesor. Vas[zic[, domni=oar[, d-ta po\i ghici, din exala\iunea ce d[tingirea, ce fel de lichid con\ine?

— Mirosul este a acid de nitrat ce d-ta]l evaporezi, mestec`ndu-l cu alt product sau nu, r[spunse Sofia. Ori=icum, ]ns[, acest lichid este exploziv, fiindc[ baza lui o formeaz[ salitra. Din el se poate combina sau nitrat de argint, sau glicerin[, sau piroxylin[; asta at`rn[de la voin\a manipulatorului care are]n m`n[-i acest pre\ios product. Deci vezi, dle, c[eu nu sunt a=a de igno-

rant[, cum domnii studen\i ai universit[\ii au idee de sexul nostru, adause ea cu oare=icare fal[.

— Tocmai pentru salvarea d-tale ar trebui s[fii ceva mai mult ignorant[,]ntrerupse necunoscutul. El vroi s[mai adauge ceva, dar deodat[din podeal[se ridic[o clap[=i ca din fundul p[m`ntului s[ri deodat[ ]n odaie un om ]nalt la stat. Sofia s[ri ]nsp[im`ntat[de pe lai\[, vroind s[fug[, dar m`na necunoscutului o opri pe loc. }n grab[ tot pe aceea=i u=[ ie=ir[ al\i trei oameni. Cel dint`i, ar[t`nd cu degetul pe copil[, a zis: „Ea este Sofia Karpov, ce o cunosc de pe nume, fiindc[ locuie=te ]n c[su\a de peste drum.“ Apoi uit`ndu-se la ea cu o privire m[rea\[o]ntreb[:

— Cum ai intrat aici? At`ta ]ndr[zneal[ la o femeie este un lucru de necrezut. Deci ascult[: de la adev[rul ce ne vei spune at`rn[=i sentin\a care vom face-o. Eu sunt adev[ratul locuitor al acestei ruine, iar d-lor sunt camarazii mei ce m[viziteaz[. D-ta trebuie s[ne m[rturise=ti dac[ai fost adus[aicea de cineva sau ai venit singur[. C[ci te socot destul de inteligent[ca s[po\i]n\elege c[nea=teptata d-tale sosire]ntre noi poate s[-\i fie fatal[, mai ales dac[ie=ind de aici printr-un cuv`nt ai putea s[ne tr[dezi.

Sofia nu =i-a pierdut cump[tul.

— Dac[, zise ea, dup[nume m[cunoa=te\i, apoi asemenea trebuie s[cunoa=te\i =i glorioasa moarte a tat[lui meu, al c[rui nume este scris pe paginile istoriei patriei. Dac[el nu a fost un tr[d[tor, apoi mai cu seam[copilul lui nu poate fi o astfel de creatur[! D-str[cere\i m[rturisirea mea. Asculta\i dar: eu sunt de un caracter entuziast pentru tot ce este neobi=nuit =i nea=teptat. }n timpul studiilor mele la gimnaziu, multe din camaradele mele]mi f[ceau descrierea unei societ[\i politice misterioase, a c[rei ac\iune era]ndreptat[ ]n contra guvernului. Pe mine nu m[interesa s[cunosc organizarea lor, dar ardeam de dorin\[s[asist nev[zut[la una din adun[rile lor, ca s[v[d cu ochii mei

proprii pe ace=ti exalta\i, care pentru o idee]nr[d[cinat[ ]n creierii lor merg f[r[p[sare la e=afod. Una din camaradele mele pierduse pe fratele s[u, alta pe tata =i alta pe logodnicul ei. Eu, neav`nd pe nime, eram geloas[ de doliul inimii lor. De multe ori, ]n timpul nop\ilor furtunoase, =ez`nd pe pragul c[su\ei noastre, m[uitam lung timp la aceast[ruin[=i m[sim\eam atras[c[tre ea de o putere nev[zut[. Eu tot a=teptam s[v[d ie=ind din ace=ti pere\i afuma\i o creatur[misterioas[. Dar]n zadar]mi era a=teptarea, nimic[nu-mi oferea un semn c[ea ar fi locuit[. T[cerea se]ntrerupea numai de scr[=netul lemnelor dezb`rnate =i de vaietul jalnic al cucuveicii. Dar iat[, cu o or[ ]n urm[ mama mea, ]ntorc`ndu-se din centrul capitalei, s-a]nsp[im`ntat de o detunare ce ie=i din ast[ ruin[. Acela=i zgomot l-am auzit =i eu. Atunci ]mi veni ]n minte c[ aici se petrece ceva neobi=nuit, =i c[ acest zgomot trebuie s[ fi fost pricinuit de oameni. Dar mie nu-mi pas[ dac[ ei sunt bandi\i sau conspiratori, precum asemenea nu g`ndeam c[curiozitatea mea poate s[m[aduc[la pieire.

Ideea de a afla cauza m-a predominat nebiruit[de nici un comentar al ra\iunii =i iat[-m[-s aici. Deci dac[va trebui s[pl[tesc cu via\a nebunia mea, apoi voi pl[ti-o,]ns[numai cu moartea, iar[nu cu ru=inea. Sunt sigur[c[oamenii care proiecteaz[idei m[re\e nu se vor]njosi s[p`ng[reasc[ o biat[ copil[ nevinovat[. A=adar, hot[r`\i mai]n grab[os`nda sau da\i-mi drumul s[m[ ]ntorc la mama, pe care am l[sat-o singur[=i f[r[lemne de foc pe un ger a=a de cumplit. }n acest moment ea doarme, dar]n odaie frigul cre=te; =i de m[ve\i opri aici, apoi nu uita\i de mama mea v[dan[, c[va degera acolo. Nu o uita\i, dac[ ]ntru adev[r sunte\i scutul s[racilor.

Sofia conteni de-a mai vorbi, uit`ndu-se la judec[torii ei cu o c[ut[tur[ plin[ de demnitate. Ea, o biat[ fat[, se afl[ dinaintea acestor oameni ]ndr[zne\i, care sem[nau mai mult a bandi\i dec`t a judec[tori =i care reprezentau legea]n organiza\ia lor pompoas[. Ei se sf[tuir[ ]n t[cere, numai cu semne masone, apoi unul

din cei mai tineri, mic la trup, cu ochii alba=tri =i h`tri =i cu totul ras, av`nd asem[nare cu o femeie,]ntrerupse t[cerea.

— Chestia de via\[sau moartea acestei persoane, zise el, trebuie votat[, fiindc[p[rerile noastre sunt diferite. Numai s[nu uit[m c[jur[m`ntul nostru este de a st`rpi]n noi orice sentiment moral, ce ne leag[cu via\a =i interesul nostru individual. Noi de la sine ne-am r[zle\it =i ne-am lep[dat de orice afinitate, de orice pasiune a inimii, care pot s[ ]mpiedice mersul tendin\elor noastre. +i dac[la vreunul din noi se urzesc a=a piedici, trebuie imediat s[le rupem, s[le nimicim. Nu trebuie s[avem]ndurare supun`ndu-ne inspira\iei vreunui sentiment, acolo unde at`rn[siguran\a unei m`ini de oameni voinici ce merg la o \int[, pe o potec[lunecoas[. Noi suntem purt[torii steagului libert[\ii =i noi trebuie s[p[=im tot]nainte, chiar de vom c[lca pe trupurile p[rin\ilor, fra\ilor, surorilor =i iubitelor, c[ci noi deschidem calea pentru o na\iune]ntreag[, r[spunz[tori fiind dinaintea tribunalului con=tiin\ei noastre. Deci votul meu este moartea acestei femei, care, ie=ind de aici, poate, f[r[a voi, s[ne tr[deze. Cuv`ntul este al D-voastre, domnule pre=edinte, a adaus el adres`ndu-se c[tre acela ce se zice locuitorul ruinei.

Sofia devenise palid[ca o moart[.

— Dup[un a=a scurt timp de via\[s[mor? Apoi la ce dar m-am n[scut? =opti ea oft`nd dureros.

Pre=edintele]i f[cu un semn s[tac[, arunc`ndu-i o c[ut[tur[care numai femeia, prin instinctul sexului s[u, a putut p[trunde =i]n\elege.

— Acela ce este r[spunz[tor dinaintea cugetului s[u, a]nceput pre=edintele, nu poate fi uciga=ul nevinovatului, =i acela ce ridic[arma]n contra ap[s[rii nu poate s[fie un opresor. Adunarea voinicilor no=tri nu reprezint[o ma=in[distructiv[ce d[r`m[ orbe=te tot ce ]nt`mpin[ ]n cale. Domnilor asocia\i! }nainte de a primi titlul cu care m-a\i onorat v-am prevenit c[deviza \intei mele este numai reforma, iar nu st`rpirea, c[ci sunt

dou[sisteme de opozi\ie revolu\ionar[, una prin fapte brutale, adic[terorismul, =i alta prin propagand[, ce arat[poporului adev[rata cale care duce spre progres.

Deci noi reprezent[m c[l[uza unui popor orb, iar nu sugrum[tori fanatici. Noi suntem apostolii unei religiuni noi, ce este dreptul omului]n lupta pentru existen\[, precum au fost apostolii lui Hristos ce dictau lupta pentru con=tiin\[.

Aceea=i ap[sare a drepturilor individuale a fost]n timpul lui Hristos, =i dac[acel mare reformator ar fi]nceput a cere omorul, apoi cu religiunea lui nu se vor fi cultivat sute de veacuri.

Morala a fost cea]nt`i piatr[de temelie, pe care el a =tiut s[puie mijlocul puternic prin care a r[sturnat barbarismul na\iunii sale.

Morala este cimentul care]ncheag[zidirea unui monument pentru c[el]nt[re=te mutual sim\urile iubirii de omenire. A=a a fost dumnezeiescul utopist care nu a apucat a sf`r=i lucr[rile definitive pe temelia templului republicii sale, fiind curmate prin moarte hativ[[4]. +i de atunci p`n[ast[zi acele lucruri se schimbar[ ]ntr-o direc\ie contrarie, c[ci pe temelia libert[\ii pus[de el se zidi templul ap[s[rii al ingenio=ilor, care au =tiut a]n=ela un popor credincios, ignorant =i nep[s[tor. C[tre acei h`tri noi ]ndrept[m lupta, c[ci ei numai profaneaz[ templul libert[\ii, pun`nd]n sacrificiu pe altarul lui binele poporului. Pe de alt[parte, dispari\iunea acestei copile va aduce cercet[ri judec[tore=ti, care pot descoperi =i asocia\ia noastr[ ]n aceste ruine. Eu o cred pe cuv`ntul ei, ce ne va da]n numele tat[lui ei, a c[rui umbr[o respecteaz[, =i votez c[ea este liber[de a se retrage de aici.

Camarazii =optind se sf[tuir[, apoi chimicul, apropiindu-se de Sofia, i-a pus dou[degete pe inim[zic`ndu-i: „Aici este emblema demnit[\ii omului. Jur[c[vei p[stra taina acestei nop\i, =i adu-\i aminte c[la cea mai mic[tr[dare nu vei sc[pa de a noastr[r[zbunare.“

— Jur! r[spunse Sofia cu convic\iune.

— Apoi e=ti liber[de a te dep[rta.

Sofia era urm[rit[de chimicul.

— Eu te voi petrece p`n[pe strad[,]i zise el, ca s[m[ ]ncredin\ez de nu te a=teapt[cineva.

Sofia mergea]ncet pe aceste tinzi friguroase cu capul plecat =i pe g`nduri, fa\a ei era m`hnit[. Alta]n locul ei, sc[p`nd de moarte, ar fi fost mai voioas[. Dar ea ]n acel moment, uit`nd pericolul ce o]ngrozise, g`ndi la t`n[rul prezident care cu at`ta ardoare a ap[rat cauza ei, =i-i p[rea r[u c[debutul a fost a=a de scurt. }n grab[ea ie=i pe marginea str[zii =i]ntoarse capul s[vad[ ]nc[ultima oar[pe unul din acei oameni ciuda\i ce o petrecea. Dar chimicul se f[cu nev[zut.

F[c`nd c`\iva pa=i]nainte, ea se opri pe strad[, parc[nefiind hot[r`t[ ]ncotro s[ mearg[. }n ea ]ncetase toat[ mi=carea g`ndului =i a trupului, nu vedea, nu sim\ea nimic, parc[era un le=]nghe\at, st`nd]ncremenit pe picioare.

Viscolul]ncetase =i t[cerea nop\ii nu era]ntrerupt[de nici un zgomot. Luna plin[plutea pe un cer senin. Om[tul de o albea\[orbitoare]n unde]nghe\ate str[lucea]n miriade de diaman\i pe marginile pere\ilor d[r`ma\i, pe col\urile b`rnelor =i pe strad[,]n unele locuri troienite de movile ce se urcau p`n[ la ferestrele c[su\elor, unele astup`ndu-le de tot. C`teodat[ numai ]n acea t[cere se auzea geam[tul dureros al bufnei ce =edea zgribulit[ ]n geamul unei ferestre stricate a ruinei. Aerul era limpede, dar uscat =i gerul ca c[rbunii aprin=i ardea m`inile goale ale Sofiei, dar ea nu sim\ea nimic[, c[ci]n al ei s`n ardea un foc ce se aprinse subit, neprev[zut... R[suflarea ei ]mpr[=tia aburi care de frig se cristalizau ]n prisme de promoroac[ sub\ire ca acele, ce se a=ezau pe tulpanul ei, pe spr`ncene =i gene. Ea f[cu o mi=care, apoi p[=ind cu iu\eal[strada ajunse la u=a c[su\ei sale, o deschise =i, iar[=i]nchiz`nd-o, ]n grab[ intr[ ]n od[i\a cu samovar, abia luminat[ de lumina ce venea de afar[ strecur`ndu-se prin sticlele ferestrelor]nghe\ate. Sofia dezbodolindu-se s-a pus

pe un scaun =i cu coatele pe mas[rezem`ndu-=i ]n palme fruntea ei fierbinte, un =iroi de lacrimi n[v[li din ochii ei. Ea pl`ngea singur[ne=tiind pentru ce. Ea sim\ea o ap[sare a pieptului suferind de o triste\e nebiruit[, de o dorin\[ne]n\eleas[, =i]n acest paroxism,]nt`iul simptom al amorului, obosit[, slobozind capul pe mas[, a adormit, dar de un somn nelini=tit, nervos, cu toate c[natura ei ostenit[se silea s[potoleasc[vijelia sufletului tulburat.

C`nd deschise ochii, zorile dimine\ii se mrejeau lupt`nd cu slaba lumin[ce trimitea]n od[i\[cu razele sale. Ea scutur[capul, parc[vroia s[se trezeasc[din ame\eala ideilor, pe care voia s[le coordoneze pentru a-=i]nchipui mai lini=tit trecutul at`t de mi=c[tor =i care a l[sat, ]n sufletul ei, urme ad`nci. }n acel moment ra\iunea ei lupta cu adev[rul =i fantasticul, ideile ei se l[mureau precum se l[murea]n odaie lumina de]ntuneric, ea se]ntoarse cu amintirile spre un trecut ce-i p[rea c[a fost un vis plin de]ngrijire, de groz[vie, dar totodat[de o fericire abia n[scut[, aprinz[toare, ce subit lu[foc ca iasca din o sc`nteie s[rit[ din lovitura unui amnar. +i toate acele c`teva momente]i p[rea c[trecur[ca un lung =ir de ani cu peripe\iile =i impresiunile lor diferite. C[ci ciudat este ornicul amorului: momentele de pl[cere trec ca fulgerul, iar dorul dup[ele se t[r[g[neaz[cu veacurile...

Sofia se g[sea]ntr-o sl[biciune sufleteasc[ca dup[un vis]nfrico=at, dar totodat[priincios,]nc`nt[tor. C`nd deodat[ ]n od[i\a megie=[ea auzi tusea seac[a mamei sale.

Scul`ndu-se cu gr[bire, s-a apropiat de patul b[tr`nei.

— Cum, tu e=ti acum]mbr[cat[=i te-ai sculat a=a de diminea\[? o]ntreb[mama.

— Nu! i-a r[spuns Sofia cam]ncurcat[. M[cam doare capul. Apoi, nedorind ca mama s[-i vad[ochii pl`n=i, a alergat la sobu=oara de spij[=i, pip[ind-o, a zis: Rece! rece ca ghea\a! Tu,

mam[, nu te scula din pat, eu]ndat[-\i voi trimite un bra\ de lemne, dup[aceea m[voi duce la guvernor.

— Socot s[nu te duci,]i zise b[tr`na.

— Nu m[opri, mam[, fii]ncredin\at[c[, dac[eu nu voi reu=i, tu nici at`ta!

B[tr`na ridic`ndu-se pe pat a adaos: „Numai una te rog, copil[drag[, nu te]nfoca, st[p`ne=te-te, nu te m`nia]naintea lui... Of, Dumnezeule! de ast[dat[ ]ndr[zneala ta tare m[ ]ngrije=te“, =i b[tr`na s-ar mai fi c[inat ]nc[, dar v[z`nd c[Sofia a fost ie=it, a]ncetat.

La dou[sprezece ore de amiaz[Sofia sta, rezemat[de o coloan[,]n marele salon de audien\[al guvernorului. }ntr-o m`n[ ea \inea o h`rtie ce era o chitan\[pentru suma ce i se cuvinea pe ultimul trimestru din capitalul rezervat pentru copiii veteranilor c[zu\i]n r[zboi.

Palatul era n[v[lit de solicitatori de ambele sexe =i diferite na\iuni, v`rste =i pozi\iuni sociale. }ns[ cu toate c[ era o a=a mare adunare de oameni, o t[cere morm`ntal[domnea]n acel colosal salon, decorat cu un lux vrednic de palatul unui rege.

Nici cel mai mic zgomot sau mi=care nu se auzea]n el. Fie=tecare]=i re\inea p`n[ =i r[suflarea; c`teodat[se auzea numai o tuse]n[du=it[a vreunui b[tr`n sau a unui astmatic. O temere, o ]ngrijire molipsitoare se putea observa pe fizionomiile palide =i serioase, nici o z`mbire, nici un =opot nu le mi=ca.

Doi adjutan\i]n uniforme aurite, cu decoruri str[lucite pe piept, ca doi arhangheli cu palo=ele goale =i ridicate, p[zeau nemi=ca\i o mare u=[ermetic]nchis[, spre care ochii]ntregului public erau a\inti\i. Pentru c[acea u=[ ]n cur`nd trebuia s[ se deschid[, pentru unii spre fericire, pentru al\ii spre refuz =i prigonire f[r[ apel; a=a c[ mul\i din public erau at`t de]nfrico=a\i, c[ale lor fe\e se acoperiser[de o paloare mortal[=i ale lor buze tremurau convulsiv. C`\iva ciunti\i =i podagra=i, neput`nd sta mai mult timp]n picioare, =edeau jos, zgribuli\i =i f[r[mi=care, av`nd

asem[nare cu bon\ii din capi=tea budi=tilor. +i tocmai acel salon spa\ios p[rea a fi un templu de sacrificiu,]n care jum[tatele de zeu, m`ndrul parvenit avea s[ apar[ ca Joe tun[torul, \in`nd fulgerele]n m`n[, pe care le va arunca de multe ori ]n orb, nep[s`ndu-i unde ele vor detuna.

Guvernorul era un general de artilerie, iscusit s[a=eze la \int[un tun =i s[poarte sabia, dar nu predestinat de-a putea \ine cump[na drept[\ii]n m`n[, plec`nd urechea la glasul despera\ilor cer=etori. Dar lui ce-i pas[dac[disciplina domnea]n mijlocul acelor cer=etori. Pentru el era destul dac[nime nu]ndr[znea a pronun\a un cuv`nt dinaintea lui, ci numai prin o mi=care automatic[ s[-i ]ntind[ m`na cu peti\iunea, pe care demnitarul o lua, =i, gr[m[dindu-le una peste alta, le]nm`na, f[r-a le citi, adjutan\ilor s[i, care dup[ audien\e le duceau ]n cabinetul unde func\ionarii subalterni, numerot`ndu-le alfabetic, le treceau pe r`nd demnitarului spre deciziune. Acesta le trecea ]n revist[, ]nsemn`nd pe ele cu creionul nu o dat[ciudate hot[r`ri, c[ci ]n acele minute el g`nde=te poate la picioru=ul =i pulpele vreunei balerine. Generalul, cu toate c[era un om de un spirit eminent, dar suvenirele desfr`n[rilor tinere\ii lui trecute ]l stingherea nu o dat[ ]n ]ndeletnicirile lui, a\`\`ndu-i dorin\ele amor\ite de neputin\a unei v`rste de cincizeci de ani. C`teodat[ el, r[sfoind peti\iile, pe unele uita s[ le hot[rasc[, =i astfel ele se ]ntorceau iar la registratur[ spre a fi ]nsemnate prin alte numerota\ii, t[r[g[n`nd astfel nelini=tea =i a=teptarea nenorocitului solicitator luni =i nu o dat[ani]ntregi. A=a se]nt`mpl[ c[ fl[m`ndul trebuie s[moar[de foame, sau]n desperarea sa s[se apuce de pr[dat; bolnavul, neav`nd ajutor, s[ treac[ la eternitate; s[rmanii, tremur`nd de frig, s[ ]n\epeneasc[degera\i. Groz[vie! C`nd cineva cite=te faptele marilor inchizitori, care cu s`nge rece priveau efectele o\elului ce sf`=ia carnea vie omeneasc[, dar oare foametea, frigul =i boala, nu sunt acelea=i unelte distructive ce chinuiesc pe s[racii neputincio=i?

+i demnitarii regimului trecut din Rusia, dac[=i nu erau aceia=i inchizitori ce ascultau cu indiferen\[gemetele =i r[cnetele nenoroci\ilor,]ntr-at`t erau de acufunda\i]n propriile lor interesuri ce-i m[guleau lingu=indu-le iubirea lor de sine, c[uitau a da nenoroci\ilor ajutor.*

Dar iat[c[sunetul unui clopo\el de argint se aude =i u=a s[lii de audien\[s-a deschis]n tot largul ei. Un murmur]n[du=it ca adierea unui v`nt trecu dintr-un cap[t la celalt cap[t al salonului. Solicitatorii cu gr[bire se ]n=ir[ ]n dou[ r`nduri dinaintea u=ii. Pe prag s-a ivit guvernorul, un frumos om, cu toate c[era]n v`rst[, dar cu ajutorul cosmeticelor p[rea a fi ]nc[ t`n[r. P[rul =i din\ii nu te]ndemnau la un prepus c[ar fi fal=i. El r[sp`ndea un miros pl[cut de cele mai alese parfumuri. }mbr[cat]n uniform[militar[cu mul\ime de decora\ii: stele, stelu\e =i cruciuli\e ce-i acopereau pieptul; cu epolete de aur sleit, \ar\amuri =i g[itane de acela=i metal str[lucit, el se opri]n prag, arunc[o privire m[rea\[peste toate capetele plecate cu umilin\[=i apoi]ncepu a p[=i]nainte cu un pas m[surat, adun`nd peti\iunile ce i le ]ntindeau sute de m`ini tremur[toare.

Trec`nd pe l`ng[Sofia, aceasta cu]ndr[zneal[ ]i]ntinse peti\iunea sa. Atunci c[ut[tura lui rece =i ceva somnoroas[, pentru c[toat[noaptea p`n[ ]n ziu[ a fost petrecut la un bal, c[tinel ]ncepu a se ]nvio=a; lu`nd din m`inile ei h`rtia, s-a gr[bit s[scoat[din cheutoarea uniformei un monoclu pe care l-a a=ezat pe ochi.

P[rea c[acest jum[tate de zeu voia s[vad[mai de aproape pe micul viermi=or, ce se t`r`ie mai c[nev[zut la picioarele lui de colos.

Frumuse\ea Sofiei l-a frapat, =i el, ca =i naturalistul pasionat c`nd cerceteaz[ceva foarte mic, =i-a]narmat ochiul cu un microscop, ca s[cuprind[prin el cu de-am[nuntul f[ptura acestei fiin\e.

---

* Toate aceste abuzuri au fost desfiin\ate prin reforma legislativ[introdus[de Alexandru al II-lea]n anul 1866.

O z`mbire de pl[cere lunec[ pe buzele lui. N[rile lui se l[rgir[ adulmec`nd de aproape un bonbon at`t de gustos... El o]nghi\ea cu c[ut[tura... o sorbea cu r[suflarea...

Onoarea deosebit[de a fi distins[de Excelen\a sa intrigase pe to\i solicitatorii. Sute de ochi se pironir[cu invidie asupra bietei copile ai c[rei obraji rumenindu-se de ru=ine mai adauser[la farmecul frumuse\ii ei de]nger.

Excelen\ei sale i se p[rea c[vede dinaintea sa o n[luc[ ]nc`nt[toare, =i un moment el uitase de tot ce-l ]nconjura. Puternicul sacrificator al templului drept[\ii se cobor`se de pe al s[u altar spre a se face adoratorul vulgar al sexului frumos. El se pref[cu]n curtezanul trivial care prin vreo fraz[aleas[cearc[se sloboad[cea]nt`i s[geat[a ispitei.

— Cine e=ti d-ta? a]ntrebat-o el uit`nd c[ suplica ei o \inea ]n m`n[.

Sofia prin instinctul cu care natura a]nzestrat-o pe femeie, instinct care la timp o face a]n\elege chiar =i g`ndul amicului sau du=manului, a ]n\eles g`ndul puternicului, =i o flac[r[de m`nie sc`nteie din ochii ei frumo=i, ce-i ridicase spre Excelen\a sa.

— Toate detaliurile r[spunsului meu sunt l[murite]n suplica ce am avut onoarea a o pune]n m`inile Excelen\ei voastre, a r[spuns ea cu un glas tulburat.

Guvernorul p[ru cam confuz; z`mbirea ]n moment a disp[rut de pe buzele lui =i o mic[ zb`rcitur[ ]i]ncre\i spr`ncenele. El se ]ntoarse de la copil[ =i cu pasul s[u maiestuos =i cu gravitate a mers ]nainte colect`nd suplicile de la ceilal\i.

Dar un observator iscusit, care ar fi privit la mi=carea degetelor lui, ar fi b[gat de seam[cum el a]ndoit un col\ al suplicii ce a luat-o din m`na Sofiei.

Guvernorul parend`nd r`ndurile de solicitatori a intrat]n alte apartamente =i u=a s-a]nchis dup[d`nsul. Audien\a era sf`r=it[. To\i s-au]mpr[=tiat, care]ncotro, =i Sofia asemene, ie=ind din

palat, dus[pe g`nduri, cu pas iute =i cu ochii ]n jos, o apuc[ ]nainte. Ea era palid[ =i spr`ncenele i se]ncre\iser[.

Biata porumbi\[, ascuns[ ]n iarb[, z[ri]n spa\iul aerului pe =oimul cu aripile]ntinse gata a se slobozi ca o s[geat[spre victima f[r[arm[. Ea merse]n bobot, nelu`nd seama ]ncotro se duce. +i din strad[ ]n strad[ ea se dep[rt[ de calea ce trebuia s[ o ia spre cas[. C`nd deodat[ea aude un glas cunoscut, =i inima ei tres[ri]n piept.

— Unde mergi a=a de repede, domni=oar[?

Ea ridic[ochii, dinaintea ei sta prezidentul din noaptea memorabil[.

Sofia se opri ca]ncremenit[de agita\iunea ce o cuprinse, abia mai put`nd a-i r[spunde:

— M[duc acas[.

— Dar cum de te]ndrep\i spre nord, c`nd trebuie s[te]ntorci spre sud, se vede c[ai r[t[cit?

Sofia arunc[o privire]n jur.

— Bine zici, domnule! Eu am r[t[cit dep[rt`ndu-m[de mahalaua]n care locuiesc.

— Cum]mi pare, te fr[m`nt[ ni=te g`nduri? adause pre=edintele.

— Se prea poate, r[spunse Sofia st[p`nindu-=i emo\iunea. C[ci]n lupt[pentru o existen\[onorabil[trebuie bine s[ne p[zim, pentru ca s[nu pic[m victim[puternicului ce ne prigone=te.

— +i cine este acel puternic cu care vei trebui s[lup\i, spune-mi, se prea poate ca s[-\i pot fi de ajutor]n acea lupt[.

— V[mul\umesc pentru bun[tatea ce ave\i pentru mine, =i cred c[sunte\i gata a veni]n ajutorul sexului nostru, umilit de vechii rutinieri, care socot c[o femeie, care nu are st[p`n, este un obiect r[t[cit =i lep[dat =i care-l pot lua ]n posesiunea lor dac[ le pic[ sub m`n[.

O z`mbire de o deosebit[expresiune lunec[pe buzele prezidentului.

— Da\i-mi voie, domni=oar[, zise el, a v[observa c[cuvintele d-voastr[au o mare]nsemn[tate, nu sunt spuse f[r' oarecare cauze importante. Deci da\i-mi voie s[v[fiu un ap[r[tor vremelnic; c`teodat[un ajutor de un moment, dar la timp, scap[ ]ntreaga via\[din pericol.

— Precum mi-a\i dovedit-o, dle...

— De asta nici un cuv`nt, se gr[bi a o ]ntrerupe prezidentul. Trecutul trebuie uitat, precum nici nu a fost. G`ndi\i-v[numai c[la cea mai mic[impruden\[eu trebuie s[o pl[tesc cu via\a.

— Ah! Destul! destul!]ntrerupse de asemenea =i t`n[ra fecioar[cu o spaim[sincer[, =i subit ea se ro=i la fa\[de aceast[mic[m[rturisire.

Prezidentul a z`mbit, dar cu o z`mbire ce exprim[toat[sim\irea inimii, z`mbire ce nu are glas, spune ]ns[ mai mult dec`t un =ir de cuvinte. Dar subit, parc[ ]=i aduse aminte de ceva dureros, fruntea lui se]ncre\i =i o m`hnire nespus[ ]i acoperi fa\a, =i cu glas moale el o]ntreb[:

— De unde vii acum?

— Dac[voie=ti s[te faci ap[r[torul meu,]\i voi spune tot adev[rul; eu m[ ]ntorc de la guvernorul, c[ruia i-am]nm`nat suplica pentru pensia ce mi se cuvenea ca unei orfane dup[invalid, comitetul nepl[tind-o ne las[pe mine =i pe mama]ntr-o mizerie nespus[.

— +i ce a zis el?

— Cu gura nimic, dar prin priviri prea multe. Eu prea bine am]n\eles acea c[ut[tur[=i am ie=it ofensat[=i sup[rat[.

O paloare semnificativ[acoperi fa\a t`n[rului om.

— La astfel de]nt`mplare, zise el, sunt chiar silit s[-\i dau m`n[de ajutor, fiindc[=tiu c[te afli]n cel mai mare pericol]n care o fecioar[se poate afla, c[ci ceea ce d-ta ai]n\eles, eu =i mai bine am]n\eles. Ace=ti puternici nu rabd[mult dorin\a ce-i

st[p`ne=te. Ei nu sunt deprin=i s[ a=tepte. +i nu mai departe dec`t ast[zi sau m`ine de la d`nsul vei avea o =tire.

— Of, Dumnezeule! +i ce trebuie s[fac?]ntreb[Sofia devenind palid[.

— S[nu r[spunzi la chemarea lui. S[te prefaci bolnav[, =i at`rn[ de la ]mprejur[ri ce va fi mai departe. Din partea-mi eu voi urm[ri toate pasurile lui ostile, pentru ca s[ pot paraliza atacurile lui contra d-tale. Adio, domni=oar[, adaose el, nu pierde\i curajul, cu toate c[ ave\i a lupta cu un Goliat. Se prea poate ca pentru d`nsul eu s[fiu David. Al meu nume este Dimitri; pentru d-ta e destul s[=tii numai at`t.

Cu aceste cuvinte, prezidentul s-a dep[rtat,]ntorc`nd ]n drumu-i de c`teva ori capul spre Sofia care sta pe loc f[r[mi=care, petrec`ndu-l cu ochii vii p`n[ce a disp[rut]n col\ul unei str[zi.

A=adar, audien\a la guvernor a fost pentru Sofia prevestirea unui pericol. Dar se urzea oare]n adev[r acel pericol? Pe ce putea ea s[-=i]ntemeieze presupunerea? Nenum[rate g`nduri treceau prin creierii ei.

Poate c[t`n[rul prezident a istorisit totul mai grozav, =i ]n culori mai negre decum era ]n realitate, fiindc[ ace=ti oameni privesc cu du=m[nie =i ochi r[i la tot ce are puterea ]n m`n[=i este chemat a c`rmui. Pentru ce privirea ]ndelungat[ a guvernorului s[ o explici numaidec`t]ntr-un sens m[gulitor =i doritor? Cum? Se poate ca un om at`t de eminent s[ aib[ timp a se g`ndi numai la o biat[copil[ce alearg[la el s[-i cear[ajutor? Se poate el oare cobor] din luxul ce-l]nconjoar[=i s[vie p`n[ la pragul bordeiului unei s[race, ]n mizerie, ca s[ caute o pl[cere de un moment? Sau este ea a=a de frumoas[ ca dintr-un moment s[ poat[ pl[cea p`n[la adora\iune, p`n[ la uitarea de sine =i ]nc[ unui om at`t de desfr`nat =i nesim\itor?

Dus[pe g`nduri, ea p[=ea ]nainte =i mintea i-o fr[m`ntau toate aceste]ntreb[ri. Ea cu minte ager[cump[ni toate detali-

urile]nt`mpl[rii, =i din toate combina\iile ce at`t de nea=teptat o]mpresurar[ajunse la rezultatul c[pericol pentru ea nu exist[; c[pericolul ce ar exista pentru ea este numai o inven\ie, n[scut[din ura]n creierii unui conspirator politic, ce se aca\[de tot ce str[luce=te =i este puternic, spre a putea numai sf[rma =i forma totul dup[sistemul s[u. +i tot acel prezident al conspiratorilor, ce se numea Dimitri, odat[a sc[pat-o din pericol =i acum]i f[g[duie=te iar ocrotirea sa.

Dar pentru ce o face el asta? O iube=te el oare? Totul]i dovedea c[a=a trebuie s[fie. Dar apoi se poate =i aceea, ca el din gelozie s[aib[un prepus fals, n[scut din m[rturisirea ei relativ[la privirea provocatoare a guvernorului.

Toate aceste g`nduri, deopotriv[ rezonabile, ]i fr[m`ntau mintea, =i]ntr-o ame\eal[nemaipomenit[, f[r[a =ti c`nd =i cum, ea se v[zu deodat[dinaintea c[su\ei sale.

Ciudat[priveli=te i se dezvelea]naintea ochilor! Str[di=oara era buc=it[de mul\ime de s[nii cu lemne de foc gata t[iate.

Sofia trecu printre s[nii =i f[r[a se opri intr[ ]n od[i\a de]nt`i, apoi ]n a doua. Neg[sind pe mam[, ea a strigat-o. Nime nu a r[spuns. }n od[i\a ]n care dormise b[tr`na ea a observat oare=care neor`nduial[; unul din scaune era r[sturnat, iar tulpanul cu care maic[-sa ]=i ]mbrobodea capul z[cea jos l`ng[pat.

O presim\ire nepl[cut[ ]i trecu prin g`nd. Pentru ce scaunul era r[sturnat =i ce grab[ mare a fost c[ mama ie=ind nici nu a avut timp s[-l ridice? Cheia era ]n u=[, pe c`nd ea trebuia s[fi fost ascuns[sub sc[ri, la un loc =tiut numai de ele am`ndou[.

— Vas[zic[, g`ndi Sofia, mama a alergat ]n grab[ la megie=[, s[ merg s[ o caut. }n ast[ credin\[ ea ]ncepu s[ coboare sc[rile ca s[ ias[ afar[ pe strad[, dar pe prag ]nt`mpin[un hamal cu o sarcin[de lemne pe spinare.

— Unde te duci? l-a]ntrebat copila cu ner[bdare.

— Duc lemn de foc pentru v[dana Karpov,]i r[spunse hamalul, au doar[ea nu locuie=te aici?

— Aici. Dar cine te-a trimis?

— Eu sunt trimis de la biroul pentru transportul lemnelor de foc din mahala. Opt s[nii sunt destinate pentru doamna de aici. Este ea acas[ca s[-mi deie o chitan\[de primire?

— Doamna nu-i acas[. }ns[eu, fiica ei, pot s[v[dau chitan\a. Numai spune\i-mi, nime din d-voastr[nu a\i v[zut pe b[tr`na mea mam[ie=ind din cas[?

— Nu am v[zut-o, trebuie s[ ]ntrebi pe camarazii mei, care au sosit mai]naintea mea.

Sofia cu grab[a cobor`t ]n jos ]n strad[, l[s`nd hamalii]n nedumerire unde s[puie lemnele.

G`f`ind de mersul grabnic, cu un glas tulburat, ea a]ntrebat pe ceilal\i vizitii ce st[teau la scar[de nu au v[zut pe b[tr`na ie=ind din cas[pe strad[.

— O dam[? r[spunse unui din vizitii. Ba cum nu. Am v[zut-o suindu-se]ntr-o sanie bogat[,]nh[mat[cu doi telegari de mare pre\.

— O sanie bogat[... doi telegari de mare pre\... b`igui biata copil[, uit`ndu-se]n jur cu o privire r[t[cit[...

— Dar a cui putea s[fie acea sanie cu telegari?]ntreb[ea.

— Negre=it c[a guvernorului; c[ci cine nu cunoa=te arm[sarii lui murgi, a r[spuns unul din vizitii, ce sta aproape de Sofia. Dar ce te-a apucat, domni=oar[? Parc[nu te sim\i bine. +i zic`nd aceste cuvinte, el o prinse ]n bra\e, la timp, c[ci Sofia le=in`nd abia c[nu a picat sub picioarele cailor. Pe puternicele sale m`ini vizitiul a dus-o ]n od[i\ele ei =i a a=ezat-o pe pat, apoi a a\`\at focul]n sobu=oar[.

}ncepuse a]nsera =i]n od[i\[se f[cuse]ntuneric, numai soba, prin u=i\a sa de spij[, lic[rea o lumin[ro=ietic[ce se juca pe pere\i =i tavan. Vizitiii de mult s-au fost dus =i totul era cufundat]n t[cere ad`nc[ pe care din c`nd]n c`nd o]ntrerupeau numai plesnetele lemnelor ce ardeau]n sob[. O c[ldur[priincioas[adia de la sob[=i trecea pe fruntea rece a Sofiei. Ea deschise

ochii =i, oft`nd ad`nc, vroi s[se scoale]n picioare; dar o sl[biciune nespus[o cuprinse =i ea iar a c[zut pe patul ei. Un fior rece]i cuprinse tot trupul, din\ii]i cl[n\[neau... s[rmana, o cuprinser[frigurile.

Deodat[u=a se deschise cu gr[bire =i b[tr`na ei mam[ intr[ ]n od[i\[. Ea de c`teva ori strig[pe Sofia, dar neprimind nici un r[spuns s-a apropiat de patul ei.

— Of, Doamne! a strigat b[tr`na, ce este asta? Tu e=ti bolnav[, tu tremuri =i \i-e frig? =i de c`nd asta?

— Nu-mi e nimic, mam[, se sili s[-i r[spund[copila, cu un glas amor\it, vr`nd s[ o lini=teasc[ pe b[tr`na, ce bojb[ia prin toate ungherele c[ut`nd lum`narea pe care la urm[g[sind-o o aprinse =i a apropiat-o de fa\a copilei.

— Cum de zici tu nimic? Dar fa\a ta e tulburat[.

— }\i spun s[nu te]ngrije=ti, mam[, m[cam scutur[frigurile, dar va trece. S[vorbim mai bine de ale noastre afaceri.

B[tr`na sim\indu-se lini=tit[ ]ncepu a vorbi cu un ton vesel zic`nd:

— De ast[zi]nainte pentru noi necazul =i mizeria s-au sf`r=it. +tii tu, drag[ copil[, c[ ni se deschide un =ir de fericiri nea=teptate. M`ine noi ne mut[m de aici =i trecem]ntr-un l[ca= bogat ce seam[n[a un palat. Of, c`nd numai m[ g`ndesc la asta mi se]nv`rte=te capul. }nchipuie=te-\i, scumpa mea, perdele de catifea, cortine de m[tase, mobile de mahon =i...

— Destul, mam[! destul! o]ntrerupse Sofia cam iute. Spune-mi rezultatul, te rog, pentru ce r[splat[nou[ni se dau toate aceste fericiri? o]ntreb[mai departe cl[tin`nd din cap.

— Of, Doamne! da este prea u=or de]n\eles. Pentru serviciul nostru ce-l vom avea la guvernor. Eu ca chel[ri\[, tu ca camerier[. +i soco\i tu c[vom avea pu\in lucru, p`n[ vom pune ]n r`nduial[gospod[ria unui holtei b[tr`n sau v[duvoi? Sigur nu =tiu, dar cum ]mi pare el copii nu are. Ast[zi am picat ca detunat[ din cer c`nd majordomul guvernorului a intrat]n odaia mea =i,]nchin`ndu-mi-se cu respect, mi-a zis:

— Stimat[doamn[! sania Excelen\ei sale st[la scar[. Excelen\a sa v[a=teapt[. V[rog ca pe loc s[merge\i cu mine.

Eu]n fug[nici nu am mai luat seama cum am ie=it. +i c`nd m-am suit ]n sanie, mi-a p[rut c[ m-a luat o vijelie; mi se ]nchidea r[suflarea, a=a fugeau de tare telegarii lui. Sosit[, ]ndat[ am fost introdus[ la Excelen\a sa. O, ce om! Nici n-ai ]nchipuire c`t e de bun, generos =i amabil! Lu`ndu-m[ de m`n[, m-a tras spre d`nsul la o canapea zic`ndu-mi: „Poftim de =ezi, respectabil[v[dan[a unui erou al patriei“ =i, lu`ndu-m[ de umeri, m-a a=ezat l`ng[d`nsul.

„Copila d-tale, mi-a zis el, a c[rei frumuse\e =i modestie]\i face onoare, mi-a]nm`nat o suplic[ relativ[ la pensiunea ce i se cuvine dup[ b[rbatul d-tale, picat ]n r[zboi. Eu am adunat toate informa\iunile =i m-am ]ncredin\at c[ v[ afla\i ]n mare lips[, mai mult din cauz[ c[ comitetul invalizilor a ]nt`rziat s[v[vie]n ajutor. Drept zic`nd, =i eu sunt cam vinovat, dar ocupa\iunile felurite ce m[n[v[lesc din toate p[r\ile nu-mi permit s[pot supraveghea toate =i]n tot locul. Deci am trimis s[te aduc[ ]n persoan[s[-\i propun urm[toarele: poate c[vei consim\i s[ei asupra-\i]ngrijirea casei mele, se]n\elege c[cu copila d-tale, pe care negre=it nu o po\i l[sa singur[. Pentru un a=a serviciu ve\i avea am`ndou[ o locuin\[ frumoas[, dar nu tocmai ]n casa mea, asta ar putea s[ m[ stinghereasc[ fiindc[ sunt f[r[ familie“. Apoi el a sunat clopo\elul =i majordomul s-a ar[tat. „Mergi, i-a poruncit el, =i arat[ dnei locuin\a ]nsemnat[ pentru ea“ =i, ]ntorc`ndu-se c[tre mine, a adaos: „Deci, dn[, m[vei]n=tiin\a de consim\e=ti la propunerea mea. Un viitor fericit v[a=teapt[, =i de la d-ta at`rn[ori de-l vei avea sau ba. La revedere, dn[!“ +i eu am ie=it cu majordomul.

Sofia ascult[cu capul plecat la vorbele maicei sale. Frigurile ce o scuturau mai odinioar[se schimbase]ntr-o fierbin\eal[arz[toare.

— +i soco\i, mam[, s[consim\e=ti la asta?]ntreb[Sofia cu un glas mai de tot stins.

— Ei! +i n-ar fi o dobitocie dac[a= refuza, r[spunse b[tr`na cu iu\eal[. Un noroc nea=teptat ca acesta m[bezmetice=te de cap. Dar tu ce soco\i? Oare ne vom putea str[muta chiar azi?

V[z`nd ]ns[ fa\a cu totul schimbat[ a copilei, b[tr`na adaose: „Of, Doamne,]n ce hal ne aduce boala ta. M[tem c[,]nt`rziind cu r[spunsul, acest om generos s[ nu-=i ia la urm[ pe seam[ sau s[ uite f[g[duin\a. Deci c`t mai]n grab[tu trebuie s[te ridici din pat. Alerg pe loc la farmacie, ca s[-\i aduc vreun medicament“. +i]n grab[, lu`ndu-=i numai =alul pe cap, a ie=it, nevr`nd s[asculte]nduplec[rile Sofiei, ce se silea s[o opreasc[.

„De acum sunt pierdut[... g`ndi biata copil[... prorocul meu bine mi-a mai prevestit, c[ nu voi avea sc[pare!... Nu, =i iar[=i nu!...“ +i s[rmana, cu capul ]nfierb`ntat, cu trupul tot]n durere, s-a r[sturnat pe pat, suspin`nd =i acoperindu-=i fa\a cu am`ndou[m`inile. S`ngele]i n[v[lea bulbuc la cap =i b[tea ca cu un ciocan]n t`mple =i ]i r[suna ]n urechi cu sunete ciudate. Deodat[ i s-a p[rut c[ pe ale ei t`mple s-a atins o m`n[ ce pip[ia loviturile pulsului. Ea deschise pe jum[tate ochii =i prin genele plecate z[ri l`ng[patul ei pe Dimitri, care se uita la d`nsa cu o privire]ntristat[. El era palid =i cu p[rul pe cap zburlit.

— D-ta e=ti bolnav[, =i p[time=ti, domni=oar[,]i zise el cu un glas =optitor. Eu am aflat totul. Pentru c[, dac[opresorii au la dispozi\ia lor poli\ia secret[, noi, opozan\ii, avem pe-a noastr[. Eu am combinat toate =i la urm[m-am]ncredin\at c[nu ai sc[pare. Mama d-tale, orbit[de lux =i m[gulit[ ]n de=ert[ciunea ei, nu vede pentru d-ta numai o fericire efemer[, nu prevede c[acele flori presurate pe calea d-tale ve=tezindu-se vor l[sa la urm[numai ni=te spini]nghimp[tori. Opresorul cu o m`n[te atrage la undi\[, cu alta prin puterea sa brutal[te va]ndoi ca pe o nuia sub voin\a lui.

— Niciodat[!!! strig[Sofia s[rind din pat ca cuprins[de un delir =i ochii ei sc`nteiau de m`nie. Niciodat[def[imarea nu va p[ta numele =i onorul tat[lui meu, c`=tigat cu s`ngele s[u. Eu cu m`ndrie port acest nume, l[sat mie ca cea mai pre\ioas[

clironomie =i demnitatea mea este mai presus dec`t cea a multor dintre princesele ce =i-au c`=tigat titlul prin tr[dare =i lingu=ire. Eu =tiu, adause ea =terg`ndu-=i cu o m`n[tremur[toare fruntea sa]nfocat[, =tiu c[pieirea mea este irevocabil[, eu voi pica victim[pe arena tiraniei, precum picau odinioar[martirii sexului meu sub c[ngile leilor... Mi=eii vor aplauda pe biruitor, genero=ii vor judeca cu dispre\ fapta lui ur`cioas[.

— +i se vor r[zbuna! adaose Dimitri cu o voce tun[toare.

— Da eu nu voi l[sa nedreptatea neisp[=it[; r[zbunarea este dreptul meu. +i pupilele ochilor ei luminau]ntr-un straniu foc de ur[=i m`nie. Eu singur[m[voi r[zbuna! adause ea]nsufle\it[de eroism, =i voi muri la urm[ ]ndestulat[.

— +i eu, p[rta=ul d-voastre, strig[Dimitri, voi lovi acolo unde va sl[bi m`na de femeie. Viitorul va hot[r] despre soarta noastr[ am`nduror…

Peste dou[luni dup[aceasta, prin saloanele de mod[se =opteau zvonuri despre o ciudat[dispari\iune a unei copile. Se presupunea c[ar fi fost r[pit[de guvernor. Al\ii istoriseau c[ea ar fi fost arestat[din cauze politice =i dus[nu se =tie unde. Iar limbile cele mai veninoase =i mai]ndr[zne\e nu =tiau alta dec`t c[copila a fost luat[cu de-a sila spre a fi concubina guvernorului.

Cea de pe urm[faim[p[ru s[fie cea adev[rat[, =i mai ales atunci c`nd toat[ capitala a fost surprins[ =i ]nsp[im`ntat[de catastrofa ce-l ajunse pe guvernor — o t`n[r[ copil[ ]l ucise cu trei focuri de revolver ce i le slobozise drept ]n p`ntece.

Trecur[ ]nc[trei luni la mijloc, c`nd toate gazetele scriau de descoperirea unui complot revolu\ionar, ce se ]ncuibase ]n centrul capitalei =i pe ai c[rui membri, poli\ia afl`ndu-i aduna\i laolalt[, dup[o lupt[desperat[, a putut la urm[s[-i aresteze =i s[-i]ntemni\eze.

De alte detailuri gazetele nu mai vorbeau fiindc[procesul s-a f[cut]n secret,]n puterea legii administrative. Cum se presupunea, ei au fost exila\i la Sahalin.

II.
STUDII
+I EPISTOLE

CARPA|II, BASARABIA +I UN REZUMAT ISTORIC ASUPRA CET{|ILOR EI

CUPRINS

}n Basarabia, \inutul Hotinului, 8 kilometri departe de Prut, se afl[pe hotarul mo=iilor Caracu=eni =i Ghilav[\ o st`nc[, care este cea mai ]nalt[ din tot \inutul. Privind de pe aceast[ st`nc[ ]ntr-o sear[senin[cu o atmosfer[limpede, pe c`nd soarele la apus lumineaz[ cu raze purpurii orizontul, atunci ]n dep[rtare se z[resc destul de l[murit contururile m[gurilor mun\ilor Carpa\i, al c[ror =ir se reazem[ cu un cap[t ]n Gali\ia, iar cu altul ]n Rom`nia.

Cu toate c[dup[atlanturile geografice ace=ti mun\i sunt izola\i de Basarabia, eu am ferma opinie, c[ramurile lor, cu un cap[t dinspre sud sub gradul al 14-lea al]nclina\iunii acului magnetic, trec de-a curmezi=ul Basarabia]n dou[lan\uri, unul despre sud-est de la Ungheni p`n[ la Orhei =i Nistru, iar alt lan\ spre nord-est din Bucovina spre Hotin, ]n=ir`ndu-se de-a lungul Nistrului p`n[ la Soroca =i alc[tuind cele mai pitore=ti st`nci, ce ca =i ni=te ziduri colosale stau]ntre Basarabia =i Podolia.

Carpa\ii sunt pentru rom`ni]n privin\a istoric[, climatologic[, mineral[=i vegetal[de enorm interes.

Ace=ti mun\i cu ramifica\iile lor]n mijlocul Europei cuprind un loc de primul rang]n geografia globului terestru. Ei trec prin Ungaria =i Transilvania, alc[tuind un colan de vreo 1200 kilometri, al c[rui piept este]ntors spre orient =i care desparte aceste dou[provincii de Gali\ia =i]nspre sud de Turcia european[. Acest ram,]nconjur`nd curgerea r`urilor Tisa =i Dun[re, se une=te cu Balcanii la Poarta de Fier, numit[turce=te Demis-Kapu. Se presupune c[aceast[poart[este format[prin o pr[bu=ire vulca-

nic[,]nt`mplat[ ]nc[ ]n timpuri imemorale, c`nd planeta noastr[era mai adeseori zguduit[de focul intern =i de gazurile ei.

Ace=ti mun\i se]mpart]n Carpa\ii orientali =i Carpa\ii occidentali, numi\i Tatra sau Carpa\ii din centru; cei orientali erau numi\i]n vechime mun\ii Bastarnici sau Dacici, iar]n geografia modern[Alpii Dun[rii. Ace=ti din urm[acoper[cu numeroasa lor ramifica\ie]ntreaga Transilvanie.

De=i]n privin\a]n[l\imilor Carpa\ii nu pot fi pu=i]n r`nd cu Alpii, totu=i se poate sus\ine, c[ culmile lor maiestuoase stau ]n r`ndul celor mai m[re\i mun\i ai Europei. }n[l\imea lor ajunge la 3300 metri maximum, la 1195 metri minimum peste nivelul m[rii. Renumitul geolog-topograf Valenberg a alc[tuit urm[toarea scar[a]n[l\imilor:

}n[l\ime peste suprafa\a m[rii: Surul 3306 m., Budas 2383 m., Lomni\ 3000 m., Crivan 2020 m., Lipet 2010 m., Petra= 1773 m., Strivan 1380 m., Cerehob 1560 m., Zeleno-Ozero 1195 m., Eistaller 2000 m., Stegetan 1860 m., Rusca-Poiana 3389 =i Piatra-Ceahl[u 2025 m.*

Valenberg g[se=te c[raionul ome\ilor seculari ai Carpa\ilor]ncepe de la]n[l\imea de 2020 metri, adic[cu 66 metri mai jos dec`t ome\ii Alpilor.

}n ramifica\ia de la apus predomineaz[culmile Eistaller, ce se compun din ramifica\iile]ntrunite ale culmilor Lomni\ =i Crivan. Este remarcabil c[partea Carpa\ilor de la r[s[rit este mai oabl[dec`t cea de la apus.

Forma\ia geologic[a acestor mun\i const[mai cu seam[din piatr[v[roas[, st`nci de trachit =i bazalt; iar poalele mun\ilor

*Pe culmea acestui munte se afl[o st`nc[ numit[ „Piatra Ceahl[ului“ sau „Dochia“. Se zice c[ acea st`nc[are chip de femeie, iar de ea din vechime deja se leag[o interesant[legend[cunoscut[la locuitorii din Transilvania, Bucovina, Basarabia, Podolia p`n[la Kiev sub numirea de *Baba Dochia cu 12 cojoace,* ce este descris[de mine]n urm[.

]nspre Dun[re =i Marea Neagr[, at`t ale Carpa\ilor, c`t =i ale Balcanilor, sunt mai mult forma\ii plutoniene, precum este =i ramifica\ia ce trece prin Bucovina, Gali\ia =i Basarabia.

Pietrele de moar[ale H`rl[ului, a c[ror calitate este renumit[, se alc[tuie=te din scoicu\e ]ncremenite de forma\ie plutonian[. Aceste pietre formeaz[ un ram de comer\, ce aduce un ]nsemnat venit \[rii, fiind duse pe plutele Nistrului =i ale Prutului p`n[la Odesa, iar de acolo]n Rusia, unde sunt pre\uite]n r`nd cu pietrele de moar[ cele fran\uze=ti. }n Basarabia se pl[tesc p`n[la 656 fr. perechea.

Mun\ii Carpa\ilor, cu privire la mineralele ce le con\in, se socoteau odinioar[de cele mai bogate mine din Europa, con\in`nd mari cantit[\i de fier, aram[, plumb, \inc, argint viu, aur =i argint. Fiind ]ns[ acum prea pu\in exploatate, dau =i pu\in profit. Minele de aur =i argint din +emni\ ]n Ungaria =i din S[c[r`mb*]n Transilvania =i cele din Moldova nu sunt]nc[special =i sistematic lucrate =i multe p[turi r[m`n actual cu des[v`r=ire neexploatate.

Dintre toate aceste producte dau mai mare av`nt comer\ului minele de sare, care cov`r=esc pe toate celelalte din Europa. Ele se afl[ ]n Bochnia,]n Wieliczka (Gali\ia),]n Ungaria, Ocna Mare,]n Moldova.

}n Basarabia se exploateaz[sare de mare numit[*tuzla*, ce se formeaz[la g`rlele Dun[rii,]n =esurile b[ltoase ale apelor marine. Acest product aduce guvernului un venit anual de peste un milion ruble.

Codrii Carpa\ilor se]ncep de la poale =i se urc[cu cre=tere de la 45 metri p`n[la 2070, unde vegeta\ia p[durilor]nceteaz[

---

* Partea aceasta a Transilvaniei: S[c[r`mbu, Abrudu, Ro=ia etc., este mai bogat[ ]n metaluri. |inutul ]ntreg este curat rom`nesc, cu toate acestea]ns[mun\ii sunt r[pi\i din m`inile rom`nilor, =i exploata\i de stat =i str[ini. Pentru aceea se j[lesc ve=nic rom`nii de acolo, numi\i mo\i,]n poeziile lor poporale:

„Mun\ii no=tri aur poart[,
Noi cer=im din poart[-n poart[!“

=i se]ncep mu=chii, care acoper[ici-colo cu hain[de verdea\[m[gurile, colosalele st`nci =i pr[p[stii. La poalele mun\ilor se ]n=ir[ \arinile cultivate cu sem[n[turi =i renumitele pogoane de vii. Vinurile din Ungaria (Tokai =i altele) sunt vestite, iar cele din Moldova, de la Cotnar =i Odobe=ti, stau ]n paralel[ cu vinurile de l`ng[Rin (Johannesberg etc.). Este de mirat cum de vinurile Rom`niei nu ajung nici m[car p`n[ ]n Basarabia, c[ci ele ar fi pre\uite]n Rusia]n r`nd cu vinurile alese ale Rinului =i ale Fran\ei. Dac[ o butelie de vin de Akkerman se pl[te=te la Moscova cu 8 franci, apoi c`t de bine ar fi pl[tit vinul de Cotnar =i Obode=ti?

P`raiele ce izvor[sc din ace=ti mun\i ]=i vars[ toate apele lor ]n r`urile cele mari, care, pe l`ng[ Dun[re, mai sunt ]nc[: Nistrul, Vistula =i Tisa, care ud[ adeseori cu apele sale ]mbel=ugatele c`mpii ale Ungariei. Mai e de amintit Mure=ul, ce trece prin Transilvania; Prutul, ce traverseaz[Bucovina =i se vars[ ]n Dun[re; Siretul, ce desparte Muntenia de Moldova. Celelalte r`urele r[m`n cu numirile =i cu]nsemn[tatea lor local[, neav`nd deosebit[valoare general[.

Dar s[ne]ntoarcem la forma\ia geologic[a Carpa\ilor =i la ipoteza mea c[ale lor ramifica\iuni trec =i]n Basarabia, reprezent`nd azi numai ni=te modeste st`nci, unicele r[m[=i\e din giganticii mun\i ai forma\iunii ter\iare, nivela\i =i du=i]n vale prin ve=nic distructiva lucrare a apei. S[aducem o pild[. Dac[s-ar putea aduna d[r`m[turile mun\ilor Vogezi, ]mpr[=tiate de la bazinul r`ului Mosel p`n[ la Rin =i de la al Saonei p`n[ ]n =esurile Alsaciei, am alc[tui un munte, fa\[de care uria=ul Mont-Blanc n-ar fi dec`t o s[r[c[cioas[movil[.

Geologia ne face s[credem c[grozavele erup\iuni vulcanice ale globului nostru au aruncat pe suprafa\a lui]n timpuri preistorice ni=te mun\i at`t de gigantici, ]nc`t noi nici cea mai palid[ ]nchipuire nu ne putem forma despre d`n=ii. +i dac[adev[rul este c[toate planetele sistemului nostru solar au trecut prin

acelea=i faze ale dezvolt[rii, atunci nu mai]ncape]ndoial[c[p[m`ntul nostru a trebuit s[ aib[ mun\i =i pr[p[stii ]nsutit mai mari dec`t ale lunii, care sunt =i azi destul de considerabile. }ncet`nd ]ns[ pe lun[ orice proces organic =i lipsind puterea nivelatoare a apei, mun\ii =i pr[p[stiile ei au r[mas sta\ionare, pe c`nd forma\iunea suprafe\ei globului terestru st[ ]nc[=i azi sub influen\a for\ei distructive a apei, care nu sufer[inegalitate de teren. Astfel vedem, de pild[, c[o mare bucat[din coasta Norvegiei este dus[prin ap[ ]n ocean, =i c[insula Helgoland numai cu anevoie va sc[pa pe un timp oare=icare de mortiferele valuri ale apei, ce-i spal[=i prad[malurile. Acest proces, dup[mii =i mii de ani, negre=it c[va face din p[m`ntul nostru o sfer[ neted[, care e, dup[ cum sus\ine deja Aristotel, singurul corp de o perfec\iune inalterabil[. A=adar, ]ntemeindu-m[ pe ipotezele ]nv[\a\ilor geologi =i astronomi ca Arago[1], Feri, Humboldt[2] =i al\ii, cred c[ col\i=orul nostru de p[m`nt s-a alc[tuit din bazinul M[rii Negre, ce s-a umplut prin dezghiocarea =i nivelarea aripilor din Carpa\i, duse]n acest bazin de apele Dun[rii, Prutului, Nistrului =i ale Niprului. Pe acela=i temei se poate presupune c[pustiurile Hersonului erau odat[acoperite tot de apele M[rii Negre. Ipoteza aceasta pare cu at`t mai verosimil[, cu c`t piatra scoas[din p[m`ntul acelor stepe e de aceea=i forma\iune =i compunere ca =i cea din solul M[rii Negre, adic[de culoare g[lbie, foarte bortoas[=i alc[tuit[din acela=i nisip =i acelea=i scoicu\e de mare pietrificare. Tot pe atuncea =i Dun[rea acoperea cu apele sale imensele =esuri ale Bugeacului =i \inuturile Basarabiei septentrionale cu secularii ei codri.

P[str`nd plantele de la a lor crea\ie primitiv[genera\ia]n mod destul de conservativ, ele pot servi]n tot locul de cel mai sigur document geologic. +i astfel vedem c[plantele Basarabiei nordice sunt acelea=i ca =i ale mun\ilor alpini.

}n decursul c[l[toriei mele prin mun\ii Elve\iei am colectat un erbar al florei alpine, spre a-l compara cu flora din \inutul

Hotinului =i am aflat exemplare aproape congruente cu ale acestuia. Crez`nd a face un serviciu botanicilor no=tri rom`ni, le voi]n=ira aici. Reprezentan\ii cei mai marcan\i ai florei noastre sunt cule=i din p[durile Bucovinei =i de pe mo=iile de pe frontiera uscat[a \inutului Hotin: Peribic[u\i, Grozni\a, Cli=c[u\i =.a. Iat[numele:

1. Oxytropis campestris pe Mont-Blanc, la]n[l\ime de 2000 m.
2. Hutschinzia alpina pe Gotthardt, la]n[l\ime de 1300 m.
3. Potentila aurea pe Vollhorn, la]n[l\ime de 1800 m.
4. Gnafalium lestopod pe Scheideck, la]n[l\ime de 1500 m.
5. Ranunculus montanus pe Scheideck, la]n[l\ime de 1500 m.
6. Anemonis vernalis pe Furca, la]n[l\ime de 800 m.
7. Gnafulium montanus pe Rosenlau, la]n[l\ime de 1000 m.
8. Crocus vernis pe Rosenlau, la]n[l\ime de 1000 m.
9. Linaria alpina etc. etc. pe Grimzel, la]n[l\ime de 1200 m.

St`ncile v[roase, ce trec din Bucovina hotarul ]n \inutul Hotinului, se desfac ]n dou[ ramuri: un cap[t merge spre Kamene\-Podolski, altul se ]ntinde tot pe malul Nistrului, spre r[s[rit p`n[la Soroca, iar[spre sud p`n[la Jorele de Sus. Ele stau pe malul Nistrului ca un zid colosal, ce desparte Basarabia de Podolia, acoperite de tufe lemnoase, =i reprezint[prin forma\iunea lor pitoreasc[o panoram[grandioas[. C[l[torul ce trece pe plute de la Hotin la Soroca pe curgerea Nistrului, simte nespus[pl[cere privind ace=ti martori mu\i ai veacurilor stinse. Societatea de naviga\iune din Odesa a construit un vapor foarte]ndem`natic pentru c[l[tori, ]nzestrat cu tot comfortul, plec`nd de dou[ori pe s[pt[m`n[ de la Soroca la Movil[u ]n contra curgerii, tr[g`nd]n remorc[galerele de=erte ce se]ntorc la Movil[u. }ns[ ]n timpul secetei de var[, sc[z`nd Nistrul la o ad`ncime de numai trei metri la Hotin, iar[la Movil[u de la 4-5 metri, micul vapor trebuie s[suspendeze excursiunile sale. Plutele =i galerele nu o dat[se sparg la pragurile Nistrului din

cauza micii ad`ncimi, astfel c[ cu timpul circula\ia pe acest fluviu va ]nceta cu des[v`r=ire, deoarece negustorii prefer[a transporta marfa cu trenul de acum, ce leag[Movil[ul cu Odesa =i Noua-Suli\[; iar milioanele cheltuite cu spargerea pragurilor Nistrului r[m`n pentru totdeauna pierdute.

P[durile din \inutul Sorocii =i al Hotinului sunt foarte]mpestrite]n soiuri =i cresc mult mai]ncet dec`t p[durile din \inutul Orheiului, a=a c[, dup[ o t[iere, mlada abia ]n decurs de 70 de ani produce lemn bun pentru construirea acareturilor, pe c`nd]n]nvecinata Podolie o p[dure de stejar, r[s[rit[din ghind[, ajunge]n decurs de 30-40 de ani la o grosime, pe care stejarii no=tri o cap[t[abia la 70 de ani. Bradul cre=te numai p`n[ la frontiera Bucovinei; mai departe ]n Basarabia nu se extinde, ca =i c`nd natura i-ar fi pus aici hotar. Toate silin\ele botanicilor de a aclimatiza acest copac au r[mas zadarnice.

P[durile Basarabiei s-au st`rpit cu o repeziciune ]nsp[im`nt[toare, =i falnicii codri ce acopereau mijlocul Basarabiei p`n[ la ]nceputul veacului nostru, unde Bujor =i Tobultoc, renumi\ii cavaleri ai codrului, c`ntau doina voinicului =i puneau pe c[l[tori la d[jdii, din acei codri n-au r[mas dec`t ni=te p[durici becisnice, prin care =uier[locomotiva trenului, ce duce de la Chi=in[u la Ungheni.

Cauza acestei devast[ri?

A fost ora=ul Odesa. El concentrase]n sine tot luxul =i toat[depravarea apusului. Vapoarele Fran\ei =i ale Londrei, ce veneau s[ ]ncarce gr`ul din bogatele jitni\e ale Odesei, l[sau drept schimb aceste sedimente otr[vitoare. Tinerii proprietari ai Basarabiei, agronomi muncitori, ce tr[iau de altfel ]n c[su\e modeste, cu prispe =i cuptora=e, acoperite cu stuf, umpl`ndu-=i buzunarele cu aur din v`nzarea productelor agricole, ]ncepur[ a zidi palaturi vene\iene =i casteluri feerice. Iar[ veneticii, comercian\i greci =i evrei, veni\i pe mare cu nave umplute cu portocale =i l[m`i, marf[colonial[=i spi\erii,]nc[rcau navele de=ertate cu gr`u

cump[rat de la proprietari cu pre\ de nimic[, p`n[la 32 franci 384 de kilograme, ce-l vindeau apoi la Marseille =i Londra]mp[trit. }n decurs de 20 de ani aceia=i mici negustori de portocale =i m[sline se f[cur[milionari, ce au]n Odesa firme str[lucite de bancheri.

A=adar, Basarabia]n acel timp era ca =i California la]nceputul exploat[rii, cu singura deosebire c[pepitele de aur erau]nlocuite]n Basarabia prin kilele de gr`u, ce le dau ]mbel=ugatele c`mpii de \elin[ale stepelor basarabene, pe care numai ici-colea se z[reau satele s[r[cu\e ale \[ranilor b[=tina=i, ce mai sc[par[ca prin urechea acului de sabia t[tarului. }ns[cu trecerea Basarabiei la ru=i, aceast[provincie binecuv`ntat[ deveni prada h[mesi\ilor locuitori din guvern[mintele ]nvecinate, locuite de ruteni =i poloni, care, nemaiput`ndu-se hr[ni pe p[m`ntul lor stors de toat[ m[duva, se n[pustir[ cu mii =i mii de familii asupra Basarabiei, unde fur[ primi\i cu bra\ele deschise de vechii proprietari, care aveau trebuin\[ de m`ini muncitoare, spre a putea exploata p[m`ntul cum se cade.

Precum alearg[cerbul la izvoare =i =oimul]n \ara bogat[ ]n ale v`n[torii, a=a n[v[lir[ exploatatorii pe nea=teptate asupra naivilor =i credulilor agronomi ai \[rii, care, ame\i\i =i buim[ci\i de pl[cerile seduc[toare ce le g[seau ]n abunden\[ ]n Babilonul de pe malurile M[rii Negre, cu opere =i primadone, baleturi =i sirene, cancane =i bachanale, se l[sar[ m`na\i de noul curent ca frunza de v`nt. +i iat[ c[ ]ncepu risipa capitalurilor c`=tigate din roada p[m`ntului; uzurierii puser[ ]n grab[ haps`na lor m`n[ pe toate comorile =i beneficiile, datoriile cre=teau pe zi ce merge, b[nci locale nu existau =i astfel \ara deveni o satrapie a str[inilor, care luau sut[ la sut[. Singura ancor[ de sc[pare din naufragiul universal erau p[durile, pe care uzurierii le ocheau de mult. +i acum ]ncepur[ v`nz[rile cu pre\uri dictate de capriciul atotputernicilor cump[r[tori.

T[ieturile p[durilor din Basarabia se pornir[de-a lungul =i

curmezi=ul f[r[cru\are =i sistem, p`n[ c`nd guvernul,]ntr-un t`rziu trezindu-se, a adus un regulament prin ucazul de la 1884, ]nfr`n`nd acest abuz =i norm`nd exploatarea p[durilor dup[sistemul introdus]n \[rile civilizate, adic[anual s[se taie numai a zecea parte din num[rul total al hectarelor.

Exploatarea p[durilor]ns[a l[sat urm[ri p[gubitoare pentru \ar[pentru un lung =ir de ani, c[ci, precum u=or se]n\elege, prin aceasta s-au zdruncinat limitele izotermale =i clima din Basarabia, ce era]nainte de aceasta cu 60 de ani. Iernile de acum din \inuturile Hotinului =i ale Sorocii ajung la aceea=i intensitate a frigului ca =i]n guvern[mintele din nordul Rusiei, iar secetele =i ar=i\a \inutului B[l\ului =i din sudul Basarabiei sunt egale cu cele din Asia Mic[.

P[m`ntul de \elin[ din \inuturile Hotinului, B[l\ului =i Sorocii s-a st`rpit aproape des[v`r=it prin l[comia unei culturi silnice extins[ asupra p[m`nturilor de gr`u de mii =i mii de f[lci. De la anul 1884 ]ncoace se ]ncepu ]n Basarabia ]ngr[=area p[m`ntului cu gunoaie, dup[sistemul Germaniei,]ns[aceast[ ]ngr[=are de p[m`nt ]nghite capitaluri colosale, fiindc[ cost[ la o mie franci hectarul. La urm[ se ]n=ir[ =i alte calamit[\i financiare pentru proprietarii de p[m`nt, precum ridicarea boierescului oblig[m`nt, criza valutei =i lupta bursei din Berlin, =i la urm[ colosala concuren\[ a Indiei =i Americii, care =i-au deschis jitni\ele lor Europei, astfel c[ Basarabia cu fosta sa jitni\[ a Europei de primul rang a r[mas actualmente cu totul izolat[, p`n[chiar =i portul Odesei se pleac[din zi]n zi spre decaden\[.

A=adar, cu c`t aceast[ provincie s-a ]mbun[t[\it ]n privin\a civiliza\iunii prin ]nfrumuse\area zidirilor, prin inova\iuni, a=ez[minte legale, prin drumuri de fier, =osele, spitale etc., cu at`t a sc[zut]n bel=ugul productiv al p[m`ntului.

Popula\ia]ns[se adaug[cu o nespus[repeziciune, a=a c[dup[statistica de la 1885 se num[rau]n Basarabia 1.397.842 suflete, iar p`n[acum sunt 1.775.000 suflete de ambele sexuri,

care se hr[nesc din vlaga p[m`ntului, fr[m`nt`ndu-l ne]ncetat, p`n[ce va ajunge s[se prefac[ ]n lut neroditor.

R[mase]nc[un ram de comer\ foarte rentabil, cu trecerea boilor =i a porcilor]ngr[=a\i la Viena, dar]n urma protestului ridicat de Ungaria, Austria a]nchis grani\a =i acum aceast[marf[vine dus[la Var=ovia, dar profitul r[m`ne tare problematic, fiindc[ at`rn[de la bun[voin\a Germaniei, care c`nd deschide, c`nd]ns[pe nea=teptate =i sub pretext de epizotii]nchide grani\a, l[s`nd astfel pe negu\[tori mofluzi.

Deci Basarabia, ce s-ar putea numi California Europei, fiind lipsit[de fabrici ce dau poporului hran[material[, ast[zi se poate numi o \ar[s[rac[, c[ci \[ranul tr[ie=te vara muncitor, iar iarna retras]n bordei, unde r[m`ne 6 luni ]n somnolen\[ ame\itoare, neav`nd unde s[-=i c`=tige hrana. Ace=ti \[rani stau iarna tologi\i pe cuptor, m[n`nc[productele adunate de cu var[de pe \arini, =i de au =i cru\at ceva bani, apoi ace=tia sunt]ntrebuin\a\i]n d[jdii =i neajunsurile familiei, ce se adaug mereu, c[ci =i \[ranii sunt molipsi\i de pasiunea luxului. |[ranul nostru de acum se ru=ineaz[s[poarte opinci =i suman de fabrica\ie casnic[=i femeile lor catrin\[=i =tergar pe cap,]n modul vechilor r`mleni. Opincile s-au schimbat, \[ranul umbl[ acum ]n ciubote de la 18 p`n[la 20 ruble perechea, iar catrin\a a f[cut loc mantilei de mod[de 25 p`n[ la 30 de ruble* =i altor nenum[rate obiecte de lux rustic, ad[ug`nd]nc[benchetele la hramuri cu r`uri de holerc[, botezurile, nun\ile =i]ngrop[ciunile.

Presupunem c[unii dintre \[rani sunt proprietari de p[m`nt de la 8 p`n[la 12 hectare de familie. P[m`ntul acela ]ns[ este a=a de r[u lucrat =i plin de m[r[cini, ]nc`t productele, necurate

---

*Costumurile =i]mbr[c[mintea b[rba\ilor =i a femeilor vechilor b[=tina=i s-au desfiin\at; acum hainele lor sunt o amestec[tur[bulg[reasc[=i malorus[. Astfel sunt =i dansurile, din care a r[mas original[numai hora, numit[„joc“.

fiind, le cump[r[ovreii cu pre\uri de nimic[, ba ce-i mai mult, aceste producte sunt la mul\i locuitori z[logite cu ani]nainte.

Astfel \[ranul nostru este asuprit]n cele financiare, dar cauza acestei asupriri este]ndeosebi a se ascrie lenii altoite]n s`ngele rom`nului. +i cu toat[pozi\ia lui materialice=te zdruncinat[, \[ranul este mul\umit cu sine =i se]mpac[u=or cu]mprejur[rile =i nevoile ce-l]nt`mpin[ ]n via\[=i]n familie.

Guvernul Rusiei este condus de dou[principii morale, ce sunt cunoscute ca cele mai trainice temelii ale unui stat absolutistic. Aceste principii sunt credin\a]n religiune =i filantropia. To\i amploia\ii statului, care fac adic[parte din oc`rmuire, sunt oameni ce au absolvit vreo facultate cu diplome =i sunt condu=i de o fanatic[ umanitate. Astfel comitetul legislativ al senatului alc[tuit din membri de ace=tia, a anulat orice pedeaps[ de b[taie, de care se foloseau mai ]nainte prim[riile, av`nd dreptul de a aplica 25 lovituri cu vergile]n asisten\[public[, ceea ce nu o dat[aducea pe \[ran la ru=ine =i desperare. Legea actual[ ]ntru at`t a ridicat vrednicia \[ranului, ]nc`t judec[torii de pace condamn[la]nchisoare de 7 zile pe cel ce m[car cu vorba l-a asuprit.

Toate ziarele =i buletinele sunt ticsite cu mii de proiecte filantropice pentru poporul de la \ar[. Oricine poate purta condeiul, gr[be=te a-=i trimite redac\iunilor ideile filantropice spre publicare. Se]n\elege c[toat[aceast[ ]ngr[m[dire de idei se cerne =i se strecoar[prin consiliul senatului, dar, fire=te, se accepteaz[pu\ine, c[ci greu este de a sc[pa pe cel ce se]neac[, dac[el]nsu=i nu-=i d[silin\a =i nu face nici o mi=care*.

|[ranul nostru este acum proprietarul celor 8 hectare de p[m`nt. Dar ce ar face, bun[oar[, un neam\ din Germania cu

*A=ez[m`ntul monopolului pe b[uturi, rachiu =i vin s-a s[v`r=it]n Rusia la 1 iulie 1896, cu zidiri colosale de piatr[ ]n toate t`rgurile =i t`rgu=oarele, cost`nd fiecare la 60.000 ruble. Prin aceasta s-a pus oarecare ]nfr`nare be\iilor ce se s[v`r=eau prin cr`=me, cuiburile deprava\iunii generale.

a=a o proprietate bogat[? Negre=it c[el]n c`\iva ani ar avea un capital la vreo banc[, cum le =i au, de pild[, coloni=tii ce au emigrat din Prusia =i s-au a=ezat]n pustiurile Hersonului =i ale Bugeacului. Ei au venit pe la anul 1825 din \ara lor numai cu traista pe b[\, iar acum rar g[se=ti unul dintre ei, care s[nu aib[la b[ncile din Odesa vreo c`teva mii de ruble, s[nu aib[a=ezare temeinic[de piatr[, boi, cai =i oi de Spania, de alte mii de ruble. Dar ace=tia au fost =i sunt activi]n]ntreprinderi, =i la deschiderea portului din Odesa, ei =i bulgarii coloniza\i]n Bugeac, au procurat toate proviziunile de munc[pentru acest ora=, proviziuni ce se pl[teau atunci cu pre\uri fabuloase de galantomii consumatori. Astfel c`=tigau sut[la sut[* =i mai ales c[acest ora= era]nconjurat de pustiuri mai nelocuite.

Deci, eu ca rom`n m[ uit cu oarecare invidie la ace=ti venetici din lume, ce s-au ]mbog[\it atunci, pe c`nd \[ranul nostru st[tea pe loc,]n mare mizerie]n compara\ie cu d`n=ii. Dar ce misterioas[ cauz[ i-a ]mpiedicat s[ imiteze =i ei pe venetici ]n acel timp? De ce, ]n loc de nenum[ratele care cu mangal, ce le duceau tocmai din codrii Orheiului la Odesa, nu duceau acolo productele \[rii de mii de ori mai ]mbel=ugate dec`t cele din pustiurile Hersonului? Pentru c[ei nu le aveau, nelucr`ndu-=i p[m`ntul, =i mai bucuros preferau s[v`nd[ la Odesa un car de mangal cu 10 ruble, ]n loc de a lua pe un car de o sut[ de c[p[\`ni de curechi 100 ruble, pe o g[in[3 ruble, pe un ou 1 franc — tot acelea=i pre\uri ce se pl[teau]n California la]nceputul exploat[rii. Pe c`nd lupta pentru existen\[ const[ din exploatarea diferitelor bran=e, \[ranul rom`n nu cunoa=te dec`t c`=tigul ce rezult[din munca cu bra\ele, ce de multe ori nu i se r[scump[r[cu mari profituri. El nu g`nde=te c[el munce=te numai,]ns[ ]n cele spirituale

---

* Toate v`nz[rile =i cump[r[turile din acel timp se s[v`r=eau]n aur =i argint de agiul 84. Bancnote nu existau. Portul Odesei s-a deschis la anul 1817 cu privilegiul de Port-franc pe 30 de ani.

l`nceze=te. El este curajos, dar totodat[=i fricos]n orice afacere ce nu o cunoa=te, ce str[mo=ii lui nu au f[cut-o; orice]ncercare pentru el este o problem[grea, o ipotez[ ]ncurcat[. Benevol =i cu supunere se las[a fi exploatat, f[r[a-=i da silin\a de a sc[pa din mreaj[.

Sunt mul\i care]nvinov[\esc pe evrei. Dar antisemi\ii trebuie s[aib[ ]n vedere =i aceea c[ace=ti lipitori sunt pretutindeni r[sfira\i =i printre nem\i =i bulgari, care locuiesc]n \ar[. Ace=ti coloni=ti g[sesc]ns[c[evreii sunt un r[u trebuincios acolo unde trebuie pus[ ]n activitate patria, r[bdarea =i calculul]n grelele opera\ii de comer\, tocmai precum drojdiile fac s[creasc[p`inea dospind. }ndat[ ce p`inea este]ns[coapt[, trebuie s[le-o iei din m`n[ imediat, s[ le-o ]mp[r\e=ti numai o parte, c[ci altfel ei o m[n`nc[ ]ntreag[. Dar \[ranul, av`nd libertatea lucrului, f[r[ zapcii ca mai nainte, fiind acum ocrotit, z[c[ie=te dezmierdat cu „bog[\ii de p[m`nt“ =i ca proprietar tot r[m`ne cu punga de=art[. Ogoarele lui sunt m`r=av lucrate =i pline de buruieni =i de tot felul de semin\e ca: m[z[riche, neghin[, m[selari, volbur[, t[ciune etc., etc. Apoi exploatarea celor 8 hectare se face f[r[repaos, astfel c[ ]n grab[vor trebui a fi]ngr[=ate; la o astfel de opera\ie agricol[ ]ns[trebuiesc puteri de c[rat, care numai tot al zecelea gospodar le are =i chiar acesta este adeseori lipsit de ele prin epizootie.

Apoi ce va fi mai departe, este greu de prev[zut; dar va fi vai de \[ranul nostru, c`nd va ajunge la str`mtoare cu privire la p[m`nt, cum este acum ]n Germania. Oare atunci \[ranii rom`ni fi-vor ei capabili s[-=i g[seasc[hrana]n emigra\ii? Deci m[ ]ntorc la]ntrebarea mea: Fost-a mai bine c`nd a fost mai r[u, sau fost-a mai r[u c`nd a fost mai bine?...

Dar s[l[s[m ca viitorul s[aduc[cu sine ceea ce este menit de soart[=i s[ne]ntoarcem la vechile cet[\i ale Basarabiei ce au fost odinioar[pavezele \[rii]n necontenitele lupte ce se s[v`r=eau pe acest col\ de p[m`nt, pomul de discordie al dife-

ritelor popoare din Asia =i Europa, ce se n[pusteau asupra provinciei acestei, ca asupra unui pod strategic ce le st[tea]n cale, f[c`nd din \ar[o aren[de gladiatori, care]=i l[sau ciolanele]ngropate la temeliile acestor zidiri.

}ns[precum am zis]n alte opuri ale mele, nici o =tiin\[nu este at`t de =ugubea\[ =i plin[ de gre=eli, ca istoria unui popor, ce locuie=te ]n pustiuri sau pe ]n[l\imea mun\ilor, izola\i de cultur[. Istoriograful, neav`nd documente temeinice, manuscrise sau alte monumente, scrie trecutul acelui popor]ntemeindu-se pe ipoteze, pe p[reri create de sine]nsu=i cu ajutorul fanteziei, pe glume cu diferite tendin\e, c`nd l[ud`nd pe cuceritori =i]njosind na\iunea, c`nd l[ud`nd na\iunea =i def[im`nd pe cuceritori. Neav`nd istoriograful nici urme de dovezi (=i consider`nd c[ orice contrazicere ivit[ este o lupt[, iar lupta o r[zbunare), ]i r[m`n m[car aceste mijloace, cu ajutorul c[rora se poate achita aproximativ de datorin\ele sale. Tocmai]n aceast[pozi\ie se afl[=i acela care cuteaz[a scrie adev[rul asupra \[rii rom`ne]n vechile hotare ale lui Traian.

I. Cetatea Hotinului

Dup[cronicile istorice ale Basarabiei, alc[tuite de]nv[\a\ii diferitelor na\iuni*, t`rgul Hotin cu cetatea lui juca un rol ]nsemnat odinioar[ at`t]n privin\a comercial[, c`t =i ca fortifica\ie de ap[rare ]n contra n[v[lirilor feluritelor neamuri de cuceritori, ce ]mpro=car[ cu s`ngele lor pere\ii acestei zidiri.

Precum se presupune, fondatorul Hotinului a fost voievodul

* Noti\ele istorice sunt adunate din opurile vechiului istoric-geolog Strabon; apoi de la modernii istorici episcopul din Rom`nia, Gavriil En[ceanu]n „Revista Nou[“, 1888; Za=ciuk, A. Nacu, Gherard, Marchetar, Xenopol, D. Cantemir, Stadnicki, Polauzov etc., etc. To\i ace=ti scriitori moderni ai diferitelor na\iuni adunar[=tirile istorice din arhivele Kievului, din Moscova =i din consistoriul Chi=in[ului.

dacilor Cotizon,]n veacul al III-lea al erei cre=tine. Dup[numele fondatorului t`rgul se numea la ]nceput Cotin, iar ]n urm[ Hotin. Turnul primitiv al cet[\ii ar fi fost ]nceput de genovezi, care st[p`niser[acele olaturi. Turnul este zidit pe o st`nc[oabl[pe malul Nistrului, slujind ca o citadel[ocrotitoare navelor cu marf[=i producte, ce circulau pe curgerea apei de la Hotin la Akkerman =i]nd[r[t. Cu dec[derea puterii genovezilor de pe Marea Neagr[, Hotinul s-a f[cut un punct]nsemnat]n comer\ul Moldovei, fiindc[prin pa=nica conven\ie de la 1459]ntre domnul Moldovei +tefan al IV-lea =i craiul Poloniei Cazimir, acesta s-a]ndatorat s[nu stinghereasc[pe locuitorii Hotinului]n comer\ul cu pesc[rii =i cu productele \[rii pe curgerea Nistrului p`n[ la Akkerman. Se presupune c[ ]n acela=i timp +tefan al IV-lea sf`r=ea zidirea fort[re\ei]nceput[de genovezi, cu scopul de a se]nt[ri]n acest punct strategic]n contra n[v[lirilor megie=ilor turci.

Aceast[ ]ngrijire =i-a avut =i rezultatul, c[ci la anul 1476 +tefan al IV-lea, biruit]n r[zboi de Mahomed al II-lea, s-a retras]n Hotin, unde se preg[tea de o nou[lupt[cu turcii, care s-a =i pornit peste 8 ani, c`nd a biruit pe turci.

Dar dup[moartea lui +tefan, turcii iar[=i cuceriser[Moldova lu`nd Hotinul. La acea lupt[, poveste=te legenda, cetatea Hotinului a fost ap[rat[ ]n persoan[ de so\ia repausatului +tefan Vod[. Vizirul comandant al o=tirilor care ]mpresurau cetatea \in`nd-o]n blocad[, v[zu cu prilejul unui asalt ce nu reu=i, pe frumoasa v[duv[cum stimula cu deosebit[prezen\[de spirit pe ap[r[torii cet[\ii; s-a]namorat de frumuse\ea =i curajul ei =i]ndat[i-a trimis soli, ca s[o cear[de consoart[legiuit[=i s[-i promit[c[-i va pune la picioare tot ce are mai pre\ios. T`n[ra eroin[ s-a ]nvoit s[ se deie vizirului de so\ie, ]ns[ numai dac[ vor s[pa ]n jurul ei un =an\ ad`nc]narmat cu tunuri. Vizirul s-a unit s[ ]mplineasc[dorin\ele domni\ei =i a dep[rtat o=tirile, dup[ce a s[pat =an\ul. Lu`nd]ns[atunci moldovenii =an\ul]n folosin\a lor, vizirul a devenit furios, a comandat un mare asalt =i a cucerit cetatea. Iar

domni\a, v[z`nd c[de acum nu mai are sc[pare, s-a aruncat din turnul Hotinului]n Nistru.

Peste c`t[va vreme Hotinul iar[=i a fost]ntors moldovenilor. la 1600 Mihai Viteazul birui o=tirile lui +tefan Movil[=i ale fratelui lui, Ieremia Movil[, care la urm[fugi]n \ara le=easc[. Mihai Viteazul]ns[cuceri toat[Moldova, alc[tuind o nou[domnie cu Hotinul la un loc. La 1617 Hotinul a fost luat de cazacii Ucrainei, dar ace=tia, izgoni\i fiind de poloni, au fost sili\i s[ ]ntoarc[Hotinul turcilor, =i retr[g`ndu-se au nimicit dou[ t`rgu=oare zidite de ei pe malul Nistrului.

La anul 1650 Hotinul trecu iar[=i la moldoveni =i]n aceast[cetate =i-a g[sit sc[pare voievodul Lupul, ascunz`ndu-se]n ea, prigonit fiind de hatmanul Hmelni\ki, care voia s[-l sileasc[a-=i de fata dup[fiul s[u Timu=. Apoi la anul 1678 Hotinul devine iar[=i turcesc.

Regele Poloniei Ioan Sobieski, folosindu-se de v[lm[=agul =vezilor =i g`lcevile seimului de la Cracovia, adun`nd o o=tire de 50 de mii, lu[de la turci Hotinul,]mpresur`nd Kameni\a din Podolia. Dar cu sosirea o=tirilor musulmane ale lui Mahomed al IV-lea, polonii au fost sili\i s[ se retrag[, iar Mohamed, lu`nd]napoi Hotinul, l-a]ntors moldovenilor.

La 1711, dup[emigra\ia domnului Dimitrie Cantemir al III-lea]n Rusia, cetatea Hotinului a fost din nou luat[de la moldoveni de turci =i reconstruit[de inginerii francezi; ea alc[tui]mpreun[cu satele din jurul ei raiaua Hotinului, adic[provincia cre=tineasc[a turcilor.

}n urm[, pe timpul r[zboaielor ru=ilor cu turcii, Hotinul a avut o soart[foarte schimb[cioas[luat fiind de ru=i,]nt`ia oar[ de mare=alul campestru Minich, care cu o armat[ de 30 de mii =i cu rezerva condus[ de generalul Rumean\ev[3], birui cu des[v`r=ire asupra turcilor =i lu[cetatea. Dar prin pacea de la Belgrad de la 18 septembrie 1739 Hotinul a fost]ntors turcilor.

Iar[la 1768 sultanul Mustafa al III-lea, declar`nd Rusiei r[zboi, =i-a concentrat armata]n Hotin. Atunci comandantul su-

prem al armatei ruse=ti =i-a]n=irat o=tirile pe malurile Nistrului, iar cu energie resping`nd pe turci l`ng[satul Nou[Suli\[=i trec`nd cu toate puterile peste Nistru, b[tu pe turci tocmai l`ng[Hotin =i]mpresur[cetatea. Nu s-a hot[r`t ]ns[ s[-i dea asalt, neav`nd la]ndem`n[ artileria. Asta s-a ]nt`mplat la 19 aprilie, tocmai]n ziua de Pa=ti. Apoi la 2 iunie turcii iar[=i fur[ ]nvin=i, dar cetatea tot n-a fost]nc[luat[. }n sf`r=it, la 6 septembrie turcii fur[ cu des[v`r=ire birui\i de ru=i, iar garnizoana turceasc[a Hotinului fugi peste Dun[re, =i cetatea fu ocupat[de ru=i. Dup[luarea cet[\ii Benderului, Hotinul servea ru=ilor ca un punct de reazem la invaziunile lor]n Basarabia. Dar prin pacea de la Kuciuk-Kainargi la 1774 Hotinul iar[=i a fost]ntors turcilor.

}n r[zboiul urm[tor de la 1787 Hotinul a fost asediat de armatele aliate austro-ruse=ti, c`nd comandantul armatei austriece, principele Koburg, dup[ o zadarnic[ ]ncercare de a lua cetatea de la turci, s-a retras. Dar ]n luna iunie divizia lui Salt`kov, trec`nd Nistrul, a pus cetatea Hotinului sub blocad[, ce a durat p`n[la 18 septembrie, c`nd apoi turcii s-au hot[r`t s[predea cetatea prin capitulare. Deci Hotinul din nou a fost ocupat de o=tirile ruse=ti p`n[ la 1791, c`nd, prin pacea de la Ia=i, toate cet[\ile luate de ru=i fur[ ]ntoarse turcilor.

}n sf`r=it, ]n al treilea r[zboi al ru=ilor cu turcii, la 1806, generalul Michelson, comandantul a 70 mii de solda\i ]n Podolia, a trimis pe generalul Essen cu o parte a armatei ca s[ ieie cetatea Hotinului. Comandantul cet[\ii, Mohamed Pa=a, v[z`nd preg[tirile de asalt, a dat cetatea]n capitulare cu acea condi\ie ca garnizoana s[poat[ie=i]n pace cu femei =i copii =i s[treac[Dun[rea]n domeniile Turciei, precum =i cu toate hergheliile de cai ale cavaleriei ce p[=teau pe c`mpiile raialei Hotinului, sub privegherea =i seama p`rc[labilor turce=ti C[r[cu= =i Taban*.

* Mo=ia Caracu=eni dup[documente se nume=te Du=ceni, precum =i Tabanii Mih[lc[u\i. Dar totu=i aceste dou[mo=ii au p[strat =i numele dat de turci, care locuiau pe c`mpiile acelora, p[zind caii artileriei.

Dup[acest period, prin tratatul de la Bucure=ti, Hotinul]mpreun[cu Basarabia]ntreag[au fost al[turate =i date Rusiei]n st[p`nire, la anul 1814, dup[ c[derea lui Napoleon. Atunci cetatea Hotinului, cu toate c[ r[mase numai de al 2-lea rang, totu=i mai fu ]nt[rit[ din partea ru=ilor, care au adaus unele fortifica\ii, cheltuind de la 1814 p`n[la 1840 o sum[ ]nsemnat[de ruble, p`n[ ce la 1856 strategii ru=i au constatat c[ cetatea Hotinului nu mai corespunde ]nsemn[t[\ii sale, ca punct strategic ]n contra Austriei =i ]n acela=i timp dep[rt`nd din ea garnizoana, a fost dat[ ]n proprietatea =i la dispozi\ia t`rgului. +i or[=enii au pornit apoi a scoate din ziduri piatra, pentru a zidi case =i t`rg.

T`rgul Hotin era pe timpul oc`rmuirii turcilor unul dintre cele mai frumoase ora=e din Basarabia at`t ]n privin\a caselor c`t =i a gr[dinilor grandioase. T`rgul se distingea prin o cur[\enie deosebit[, avea pardoseal[ pe str[zi =i pitore=ti olaturi. Dar st[p`nirea ru=ilor =i nenum[ratele lor invaziuni r[zboinice aduser[ora=ul]n starea lui actual[, ce reprezint[o mare =i glodoas[mla=tin[,]n care parc[plutesc bojdeucile evreie=ti, negre =i tupilate. Din turnul genovezilor a r[mas numai o parte, ce ca un veteran ciung[rit st[plecat[spre morm`nt, iar zgomotul cet[\ii turce=ti de odinioar[ a ]ncetat. +i dac[ acum vreun turc b[tr`n ar vedea]n ce hal a ajuns elegantul ora= de odinioar[, ar pl`nge amar ca =i maurul care p[=e=te pe p[m`ntul Alhambrei. Deci timpul]nghi\i trecutul acestui loc strategic, cimitirul osemintelor de eroi de diferite gin\i, unde]n]ncruntate m[celuri se ciocneau neamuri cu neamuri cu nenum[ratele lor o=tiri, pe o palm[de p[m`nt. +i aceste neamuri au l[sat astfel o pagin[ de s`nge]n istorie. Rar detot se g[sesc]ntre cet[\ile lumii astfel de cet[\i, care s[fi fost at`t de zbuciumate ]n lupte ca Hotinul. Dar ast[zi ea reprezint[ o ur`cioas[ruin[, neagr[=i posomor`t[pe malul Nistrului, care asemenea n[molit]n acel loc, cu lenevire]=i trage apele sale spre Marea Neagr[.

A=adar, un istoric =i arheolog rom`n, =ez`nd pe ruinele acestei cet[\i, ar putea crea]ntr-o inspira\ie poetic[o adev[rat[*Iliad[* cu frumoasa Elen[, ce ar fi v[duva domni\a Casandra, ale c[rei oseminte odihnesc pe fundul Nistrului, care cu apele lui a]nvelit-o de vie ca =i un giulgiu rece =i omor`tor.*

2. Cetatea Sorocii

Acest ora= este foarte vechi, de pe timpul st[p`nirii genovezilor, coloniza\i pe malurile M[rii Negre =i ale Nistrului. Ace=tia f[cur[acest punct drept depozit pentru productele =i m[rfurile lor aduse pe mare =i numir[ora=ul Olhinia. }ns[cum se presupune, Soroca a fost]nc[ ]naintea genovezilor construit[=i anume pe timpul prigonirii cre=tinilor, care, desf[c`ndu-se de legiunile idolatre ale lui Traian, g[sir[ aici ad[post =i sc[pare, ascunz`ndu-se cu cultul lor cre=tinesc]ntre st`ncile =i codrii din olaturi. Asta o documenteaz[ schiturile =i m[n[stirile cioplite ]n st`nci, ca locuin\e subterane]n modul catacombelor Romei.

C`nd Mahomed al II-lea cuceri Constantinopolul =i coloniile r[mase de pe malurile m[rii =i ale Nistrului, cetele de cre=tini se desfiin\ar[=i renumele Olhiniei se stinse. }n veacul al XV-lea]ns[+tefan cel Mare, al c[rui scop era de a sc[pa \ara de invaziunea polonilor =i a ungurilor, zidi =i re]nnoi vechea cetate Olhinia, f[c`nd din ea un punct strategic de ap[rare]n contra opresorilor =i a numit-o S[raca**, ca o aluziune la bie\ii locuitori pe care

---

* Zbucium[rile prin care a trecut acest ora= tr[iesc p`n[ azi ]n viua memorie a poporului rom`n din toate unghiurile, =i nu rareori auzi doina de jale:

Hotine, Hotine,
|ine-te bine,
C[moscalul vine
Cu oaste dup[tine.

** Ru=ii din S[raca au poreclit-o Soroca, ce vrea s[zic[co\ofan[ ]n limba lor.

+tefan cel Mare]i g[si]n cel mai trist hal, zbuciuma\i =i os`ndi\i de n[v[lirile =i pr[zile polonilor, ungurilor, turcilor, t[tarilor =i cazacilor zaporoji. La mijlocul veacului al XVII-lea trimise hatmanul Hmelni\ki, din r[zbunare fa\[ de Lupu Vod[, o=tirile sale s[ prade \ara, dar ]n sf`r=it]nrudindu-se cu Lupu Vod[,]=i conteni ostilit[\ile =i, restituind]n Moldova domnia lui Lupu, se a=ez[cu o=tirile sale]n cetatea Sorocii. La 1711 Mustafa Pa=a izgoni pe poloni din cetate =i se a=ez[ ]nsu=i]n locul polonilor. }n urm[\arul Petru cel Mare n[v[li asupra turcilor =i lu`nd Soroca =i-a f[cut]n ea jitni\[pentru proviantul armatei sale, ce mergea s[treac[Prutul]n Moldova.

Actual din cetatea Sorocii a r[mas numai o ruin[ne]nsemnat[, iar t`rgul re]nnoit cu zidiri ]n stilul modern este foarte pitoresc, uit`ndu-te la el de pe Nistru.

}n privin\a agricol[, a sem[n[turilor, \inutul Sorocii st[ ]n al 3-lea rang dup[\inutul Hotinului. }n lipsa p[durilor seceta de var[este de o mai mare intensitate, dar aceast[secet[ ]nlesne=te coacerea poamelor =i tutunului. Vinurile de la Naslavcea stau aproape de calitatea vinurilor Akkermanului, iar tutunul |epilanei aproape de calitatea tutunului Crimeii.

Elementul locuitorilor \[rani din acest \inut se compune acum]ndeosebi de maloru=i =i poloni, trecu\i de peste Nistru]n Basarabia =i a=eza\i mai pe]ntregul mal al Nistrului p`n[ la Hotin. Apoi din clasa proprietarilor mai ]nsemna\i sunt armenii de la Movil[ul Podoliei, ]mbog[\i\i ]n comer\ul cu boi =i porci ]ngr[=a\i, ce ei ]n special =i f[r[ vreo concuren\[ din partea moldovenilor ]i duc spre v`nzare la Viena. Ace=ti venetici]n Basarabia, folosindu-se de eftin[tatea v`nz[rii mo=iilor, cump[rar[de la b[=tina=ii proprietari cele mai mari =i mai]ntinse mo=ii din \inut, fiindc[pe la anii 1840 se vindea hectarul de veci cu 80 franci benevol, iar de la mezat cu jum[tatea pre\ului.

Deci nu este nici o mirare dac[toat[Basarabia este ticsit[de proprietari de diferite neamuri, na\ionalit[\i =i religiuni. P`n[ce

ucazul]mp[ratului Nicolai I-iul a oprit cump[r[turile mo=iilor de veci evreilor, polonilor catolici, precum =i oric[rui sudit str[in, nu era aceast[aglomera\ie de neamuri. Ucazul]mp[ratului Alexandru al II-lea]ndatori pe fie=tecare sudit str[in s[se desfac[de mo=iile cump[rate, dac[nu se]nvoie=te a fi supusul Rusiei.

3. Cetatea Orheiului

Unii dintre istorici presupun c[acest ora= se afl[pe locul unde odinioar[se afla cetatea dacilor numit[Petrodava. Urmele acelei cet[\i se v[d =i acum pe culmile unei st`nci cu ad`nci subterane,]n care s-au g[sit monede =i diferite obiecte de]ntrebuin\are. Dup[decaden\a dacilor, Orheiul la sf`r=itul veacului al XIII-lea =i la ]nceputul veacului al XIV-lea figura ca cel mai ]nsemnat ora= din Basarabia, slujind ca re=edin\[ domnilor basarabi. Cu cucerirea Basarabiei de turci, Orheiul a ajuns la aceea=i soart[ care a fost =i a Hotinului, Sorocii =i a altor t`rguri =i cet[\i din Basarabia, expuse pr[d[rii =i prigonirii turcilor =i t[tarilor, care]mpilar[locuitorii \[rii]ntru at`ta ]nc`t ace=tia]=i c[utar[sc[parea]n codrii nep[trun=i =i prin pr[p[stii. Ei se ascundeau de frica robiei ce le-o aduceau t[tarii nogaici*, care pe nea=teptate =i ca l[custele n[v[leau din Crimeea sub comanda ghireilor =i pe b[rba\i]i ucideau =i le pr[dau averea, dar pe femei =i pe copilele rom`nce le legau cu =treangul de g`t, iar un cap[t al =treangului]l legau de obl`ncul =eilor =i astfel c[l[ii t[tari t`r`iau pe nenorocitele fiin\e p`n[la Bahcisarai]n Crimeea. Crimeea era cuibul central al acestor minotauri infernali sau, mai bine zis, fabulo=i draconi, care]nghi\eau f[r[ ]ndurare toate viet[\ile alese ale \[rii.

+i acest nemaiauzit barbarism se s[v`r=ea]n centrul Europei,]n ochii paladinilor =i ai cavalerilor crucia\i, care]=i rupeau l[ncile

* Porecli\i din ruse=te. *Nagaika,* adic[biciul ce t[tarul]l purta totdeauna cu sine.

pentru omenire. +i aceste cruzimi r[maser[nepedepsite de megie=ele]mp[r[\ii puternice, care ascultau cu indiferen\[\ipetele bie\ilor cre=tini, ca =i c`nd s-ar fi ]nt`mplat]n Australia canibal[, — p`n[ c`nd]ntr-un t`rziu ]mp[r[teasa Rusiei, Ecaterina a II-a, nu a spart acest cuib de ho\i, st`rpind fiarele]nsetate de s`nge cre=tinesc ]n vizuinile lor. Ce deriziune a soartei rom`nilor de atunci s[se nasc[=i s[tr[iasc[pe acel timp!...

4. Cetatea Bender

Aceast[cetate a fost zidit[de genovezi]n timpul st[p`nirii lor pe malurile M[rii Negre =i se numea Tighin, iar ]n urm[, ]n epoca st[p`nirii turcilor]n Basarabia, cetatea a fost luat[de Mohamed al II-lea, care a numit-o Bendere, adic[: „Eu vreau“. Cetatea a fost reconstruit[=i m[rit[de turci, spre a conserva]n ea proviantul garnizoanei, ad[ug`nd l`ng[cetate c`teva sate numite raiaua Benderului, al c[rui guvernor era un pa=a. }n timpul r[zboiului ru=ilor cu turcii, aceast[ cetate a fost de trei ori cucerit[ c`nd de unii, c`nd de al\ii. La 1789 ajunse iar[=i ]n posesiunea ru=ilor, iar dup[ tratatul de pace de la Ia=i, ru=ii au ]ntors-o din nou turcilor. }n grab[, ]ns[, dup[ o discordie politic[, fu redat[ ru=ilor, care, ]nt[rind-o, f[cur[ un punct strategic impun[tor =i ]nsemnat ]n evolu\iile militare, ]nsemn`nd trecerea peste Dun[re.

Cronica istoric[poveste=te c[pe locul Benderului a fost odinioar[tab[ra lui Darius Histape, domnitorul Persiei. Aceea=i cronic[spune c[divul Traian a zidit peste Nistru un pod de piatr[, ale c[rui urme =i ast[zi se v[d. L`ng[ cetatea Benderului, viteazul Carol al XII-lea, regele =vezilor, fugind cu r[m[=i\ele armatei sale b[tute de Petru cel Mare la Poltava, s-a a=ezat pe acel =es ]nt[rindu-se. Iar izgonit de ru=i, abia a putut fi m`ntuit de turci, care cu o armat[ ]ntreag[i-au venit]ntru ajutor, lu`ndu-l sub scutul lor.

Astfel dar pe arena \[rii Moldovei s-au adaus =i ciolanele per=ilor, turcilor, =vezilor din nord, peste osemintele polonilor, t[tarilor, cazacilor etc., etc.,]nc`t cu drept cuv`nt putem zice c[acest p[m`nt este un mozaic de oase alc[tuite de coasa mor\ii ce-=i alesese re=edin\a ]n aceast[ provincie fatal[ pentru rom`ni...

5. Cetatea Ismailului

Aceast[cetate a fost zidit[tot de aceia care zidir[=i celelalte cet[\i din Basarabia. A fost]ns[reconstruit[=i re]nt[rit[cu mult[s`rguin\[ =i cu cheltuieli de turci, care ]=i concentrar[ aici cele mai mari puteri r[zboinice ]n contra ru=ilor. Epopeile acestei cet[\i s-au sf`r=it]n 1789, c`nd mare=alul campestru rusesc Suvorov dup[ o ]nfrico=[toare bombardare a luat-o cu asalt. }n acea lupt[ memorabil[ au fost m[cel[ri\i la 23.000 turci =i 10.000 ru=i. Dup[ tratatul de la 1791 a fost =i aceast[ cetate ]ntoars[ ]n st[p`nirea turcilor, iar la 1809 iar[=i]n a ru=ilor.

Ora=ul Ismail este foarte]nsemnat din punctul de vedere al comer\ului de la Marea Neagr[, st`nd ]ntr-un r`nd cu portul Odesa. Dar din cauza afacerilor vamale dintre Rusia, Rom`nia =i Turcia =i din cauza concuren\ei iscate]n urma deschiderii calei ferate de la Reni la Odesa,]nsemn[tatea comercial[a Ismailului a sc[zut, iar cele mai mari firme ale bancherilor s-au mutat la Odesa.

A locui]n acest ora= este tare nes[n[tos din cauz[c[sunt foarte aproape mla=tinile de la g`rlele Dun[rii, apoi vara domne=te o insuportabil[ ar=i\[, iar nenum[ratele roiuri de \`n\ari n[v[lesc noaptea asupra dormitorilor]n cele mai ascunse locuin\e. }n timpul c[l[toriei mele pe l`ng[ gurile Dun[rii, cu o companie de v`n[tori, m-am]ncredin\at]n persoan[despre aceast[calamitate, asist`nd la ]ngroparea unei perechi amorezate prigonite de p[rin\i. Aceast[ pereche, voind a trece pe furi= g`rla cu o luntre de pescari,]nainte de a fi ajuns la mal, a fost acoperit[de un

roi mare de \`n\ari, care i-au supt s`ngele p`n[ la ultima pic[tur[ de s`nge, astfel c[le=urile lor g[site reprezentau ni=te bure\i de c[rnuri, lipsite de cea mai mic[vlag[.

|`n\arii Dun[rii sunt mai mari dec`t cei obi=nui\i, iar din]mpuns[tura lor]ndat[ ]zbucne=te s`ngele ca de sub o lancet[, l[s`nd]n urm[o umfl[tur[dureroas[. Aceste nefavorabile]mprejur[ri, clima v[t[m[toare, ar=i\a, p[m`ntul neroditor, ne]ncetatele torturi ale \`n\arilor fac malurile Dun[rii la]mbuc[turi aproape nelocuite. Numai lipovenii nekrasov\i fugi\i din Rusia se a=ezar[pe acele locuri,]ndeletnicindu-se cu pesc[ria, un ram de comer\ foarte c`=tigos, care, de=i nu ajunge la rezultate at`t de mari ca pesc[ria de pe Volga sau ca cea din portul Hamburgului, totu=i aduce capitaluri destul de mari prin moruni, nisetri etc., =i prin icrele din ace=ti pe=ti, care se v`nd ]n toat[ Basarabia p`n[ ]n Europa central[.

6. Cetatea Akkermanului

Rar se afl[ ]n istorie vreo cetate sau loc care s[poarte at`tea numiri ca cetatea Akkermanului, care ]n existen\a sa de veacuri trecu ]n st[p`nire la diferite popoare =i neamuri.

Pe locul Akkermanului de ast[zi, cu 6 veacuri]naintea lui Hristos, se afla colonia de fenicieni numit[Ofuzia, iar]n timpul lui Herodot se numea Tiras. Romanii, cucerind Dacia, au numit-o Alba-Iulia. Cu 5 veacuri]nainte de Hristos, grecii a=ezar[aici o colonie numit[Nicoma. Pe la 545 dup[Hristos Akkermanul se numea Turis, iar trec`nd la polov\i =i cumani, se chema Akliba, tver\ii =i maghiarii ]i ziceau Belgorod, vene\ienii, care dup[ a 4-a cruciad[ st[p`neau comer\ul de pe Marea Neagr[,]l numir[Mon-Castron sau Mauro-Castron. }n timpul r[zboiului genovezilor cu turcii, ace=tia din urm[ ]i deter[numele Akkerman, adic[piatr[alb[sau t`rgul alb. Ungurii]n tratatele lor de pace cu moldovenii]l numir[Fehérvar, iar moldovenii Cetatea Alb[. La urma urmelor ora=ul r[mase cu numirea turceasc[: Akkerman.

La anul 1438 +tefan Vod[al II-lea a zidit pe temeliile cele vechi o cetate, iar deasupra por\ii a ingravat]n limba greceasc[urm[toarele:

„1438 s-a zidit aceast[poart[de blagoslovitul Vod[+tefan,]n zilele lui Lucian German“.

}n veacul al XVI-lea cetatea fu luat[de turci, care cucerir[Basarabia, iar pe Bogdan Vod[ ]l f[cur[vasalul Por\ii otomane. Dar la 1812 cetatea, cucerit[de Potiomkin[4], trecu]n proprietatea ru=ilor, care p`n[ la 1832 \inur[ ]n ea garnizoan[, c`nd apoi fu de=ertat[=i =tears[de pe harta strategic[ca fortifica\ie de ap[rare.

Aceast[cetate e cea mai]nsemnat[din construc\iile de ap[rare de pe terenul Basarabiei, cuprinz`nd]n spa\iu 2 kilometri p[tra\i cu 26 turnuri, iar]nl[untru cu o citadel[zidit[de genovezi, ce a r[mas acum aproape de tot n[ruit[.

Actual cetatea este dat[ ]n dispozi\ia t`rgului, ai c[rui or[=eni scot din ea piatr[trebuincioas[pentru zidirea caselor.

Pozi\ia acestei cet[\i se poate numi poetic[, fiind zidit[pe malul golfului]mbuc[turii Nistrului, ce ca o colosal[p`nz[se]ntinde]n dep[rtare unindu-se cu apele m[rii.

Un vapor foarte elegant =i sprinten trece pe pasageri]n 15 minute la cel[lalt mal cu ora=ul Ovidiopol, construit de Ecaterina a II-a =i numit astfel]n onoarea renumitului poet Ovidiu, surghiunit]n acele olaturi unde se presupune c[a fost]ngropat. }n jurul Akkermanului se desf[=oar[pogoanele de vii, ce aduc mare venit]n comer\ul cu vinurile duse]n poloboace =i butelii p`n[ ]n centrul Rusiei =i din care acum se fabric[ =ampania ce st[ paralel[ cu =ampania de Don, v`nz`ndu-se butelia cu c`te 6 jum[tate =i 7 franci. Dar de cur`nd acest product a fost aproape pe jum[tate paralizat de filoxer[, care a luat =i aici ]nfrico=[toare dimensiuni. Cu toate c[ administra\ia \[rii ]=i d[ toate silin\ele cheltuind capitaluri mari pentru st`rpirea acestui r[u, rezultatul acestor]ncerc[ri este mic =i sunt mul\i de aceia care prezic viilor Akkermanului aceea=i soart[de care p[rta=[a fost insula Malaga cu viile sale.

Concluziunea mea este aceea c[nu este mirare dac[str[inii se]mbulzesc at`t de tare ]n aceast[ \ar[, =i ]ndeosebi cei din nord, care, desf[c`ndu-se de averile lor nemi=c[toare, au venit cu locuin\a aci]n Basarabia, g[sind]n ea cele mai alese producte, precum: p`ine ca mana cea cerceasc[, vinuri ca nectarul Olimpului, tutun demn de ciubucul sultanului, un cer azuriu de Italia =i rom`nce cu haruri =i frumuse\e ca =i cad`nele lui Mohamed. Astfel aproape toate fiicele boga\ilor proprietari b[=tina=i ai \[rii s-au m[ritat dup[ cavaleri ruse=ti, generali, colonei =i amploia\i de frunte, care st[p`nesc acum propriet[\ile date lor de zestre.

Eroii musulmani, care au c[zut]n lupt[pe p[m`ntul Rom`niei cre=tine, vor ajunge]n]n\elesul f[g[duin\ei din coranul lui Mohamed,]n cele =apte raiuri:]nt`iul de argint, al doilea de aur, al treilea de pietre scumpe, al patrulea de safir, al cincilea de cristal, al =aselea de culoarea focului =i al =aptelea cu livezi ]nc`nt[toare stropite cu ap[de trandafiri, cu rou[=i vinuri, cu untdelemn, miere =i lapte. }n acest rai vor fi mese]nc[rcate cu cele mai bune bucate,]n=irate]n saloane =i palate. La aceste mese vor =edea chema\ii raiului =i vor fi hr[ni\i =i ad[pa\i de cad`ne frumoase, ai c[ror ochi ]nc`nt[tori str[lucesc ca =i stelele de pe cer, fecioare neprih[nite care se re]nnoiesc la fiecare s[rutare =i ale c[ror buze sunt at`t de dulci, ]nc`t, ating`ndu-se de apele amare ale m[rii, le prefac ]n dulcea\[... Acest al 7-lea rai l-au c`=tigat cuceritorii inimioarelor rom`ncelor noastre, cuceriri ce stau mai presus de toate biruin\ele cet[\ilor neaccesibile...

[C{TRE SILVESTRU MORARIU-ANDRIEVICI]

CUPRINS

Eminen\a voastr[!

Din ceasul c`nd am avut onoarea a V[ ]nt`mpina pe calea vie\ii mele, am =tiut a V[ ]n\elege =i a V[pre\ui,]ncredin\`ndu-m[ c[ nu ]n zadar Dumnezeu V-a ]nsemnat soarta de c`rmaci al unui popor, care negre=it V[adoreaz[ca pe un eminent apostol al ad`nc ]n\eleptei noastre religiuni. Eu, smuls de soart[ de la s`nul mamei patrii, r[m[sei ca orfan din leag[n]nstr[inat de ea p`n[ acum aproape de morm`nt. Numai din spusele str[inilor =tiam c[sunt o p[rticic[din corpul viguros al unui popor brav, pe care nu l-am cunoscut, un atom din o patrie pe care nu am v[zut-o. Ca utopistul eu p[stram]n suflet acel ideal prin instinctul s`ngelui, gugolindu-l ]n inima mea, ]mpodobindu-l ]n g`nd cu cele mai str[lucite odoare, precum face un logodnic cu mireasa sa. Eu cercai cu lira mea poetic[s[vorbesc limba patriei, s[dezmierd acel odor scump, cum mama Rom`n[ m[ dezmierda c`nd m[leg[na]n pruncie. Ea, murind, m[str`nse ]n bra\e \in`ndu-mi obrazul lipit de buzele sale; eram atuncea]n v`rst[ numai de patru ani. }mi \inteam ochii mei ]n ai ei =i nu pricepeam de ce pleoapele i se ]nchid, de ce adoarme \in`ndu-m[la piept. }n cur`nd buzele ei se r[cir[ =i bra\ul ]i ]n\epeni; ea adormise somnul etern, pe care eu nu-l ]n\elegeam, precum nu =tiam =i ce soart[ m[ a=teapt[. Trist ]mi este g`ndul c[, ajung`nd la ultima sta\iune a c[l[toriei vie\ii mele, nu-mi voi vedea aievea patria.

Genii renumi\i]mpodobesc altarul patriei cu cununi nemuritoare, cu trofee cucerite]n lupt[cu du=manii, cu comori de mare pre\. Eu]ns[, neav`nd alta nimic[, ]i aduc lum`n[rica s[racului, ce o lipesc de altarul ei, aprins[de flac[ra unei sincere iubiri.

+i dac[invidio=ii sacrificatori ai acelui altar vor g[si de prisos modesta mea jertf[, apoi trimit[-i o mic[suflare de ur[, =i ea subit se va stinge, nefiind nici stea, nici luceaf[r...

}nchin`ndu-V[ studiul intitulat *Luxul*, am socotit c[ Eminen\a Voastr[ ca renumit }nv[\[tor poate ve\i g[si c`teva idei demne de a le insufla rom`nilor no=tri =i, dac[ dintr-un pumn de gr[un\e va r[s[ri m[car un fir pe brazd[ rom`n[, eu voi fi fericit.

Binevoi\i, V[rog, Eminen\[, a primi deosebita mea stim[.

Caracu=eni]n martie 1894.
C. de Stamati-Ciurea

C{TRE N. R{DULESCU-NIGER

CUPRINS

Domnule R[dulescu-Niger!

Neav`nd onoarea de a V[cunoa=te]n persoan[=i ne=tiindu-V[adresa,]mi iau permisiunea de a V[spune prin „Gazeta Bucovinei“ p[rerea asupra lucr[rilor literare ale D-voastre, cele trei volume *Rustice*, pe care le-am citit cu mare pl[cere. Am r[mas uimit de]nsemnatul talent ce ave\i a p[stra limba]n toat[naivitatea =i neprih[nirea ei. Deci alt[compara\ie nu-mi vine a V[face, dec`t s[ V[ numesc un Béranger[1] rom`n.

Admirabil[este dib[cia cu care pune\i]n ritmuri gusturile, ospe\ele, =[gile =i toate naivit[\ile]nsu=irilor \[ranului rom`n, fiind scrierile caracteristice =i fiziologice.

Dar[chestia este a limbii, chestie foarte]nsemnat[ ]n privin\a reformei filologilor rom`ni moderni, care \intesc s[ cure\e idiomul de vechile cuvinte ca de o rugin[, d`ndu-i lustrul unei limbi civilizate. V[ ]ntreb]ns[: o veche moned[nu va pierde valoarea sa nepre\uit[, atunci c`nd ea va fi cur[\it[ =i din nou poleit[? S[ nu uit[m c[ na\iunea noastr[ tocmai ]n antichitatea sa are preponderen\[ asupra altor na\iuni moderne. Na\iunea noastr[ cu m`ndrie]=i ridic[fruntea din noianul veacurilor =i prive=te]n jur cu dispre\ spre fo=tii ei du=mani, ce au fr[m`ntat-o sub picioare =i la urm[ singuri s-au desfiin\at, neput`nd-o r[sturna de pe temeliile a=ezate de uria=ul Roman. Pe a=a temelii se]nal\[piramidele]n mijlocul pustiurilor, m[car c[peste ele trecur[genera\ii multe cu sume\e cuceriri, care la urm[se pref[cur[ ]n nisip, atunci c`nd acele zidiri uria=e stau =i vor sta neclintite sub ar=i\[ =i vijelii, ]n preajma urgiilor elementelor tulburate. +i ce ar fi dac[ sculptorii moderni ar ]ncepe a le ]mpodobi cu ornamente =i statuete, fantezii de scurt timp, ce las[ numai amintiri, iar[ nu nemurirea ce se c`=tig[numai prin =iruri de veacuri?

Nu este]ndoial[c[pe suprafa\a globului p[m`ntesc fie=tecare col\ de p[m`nt a avut istoria trecutului s[u]n privin\a geologic[, etnografic[, etnologic[etc. Pentru c[totul ce exist[se preface, se d[r`m[, apoi iar[=i se re]nnoie=te, trece =i iar[=i se ]ntoarce de unde s-a pornit, sub neobosita =i neadormita activitate a naturii. Asemenea au fost, sunt =i vor fi =i prefacerile politice ]ntre oameni, cu ale lor cataclisme, re]nnoiri, glorii =i decaden\e. Dar mai ales unele din p[r\ile p[m`ntului pare c[sunt predestinate a fi arena de lupt[ ]ntre felurite genera\ii, pentru c[acele locuri au slujit ca o \int[s`ngeroas[, atr[g`nd spre sine aviditatea de cuceriri a na\iunilor megie=e. Provinciile daco-rom`ne au =i fost acel col\ de p[m`nt nefericit, peste care trecur[, ca peste un pod de oase omene=ti, felurite genera\ii de na\iuni]n oarde s[lbatice, ce nu l[sar[ ]n urma lor nici monumente, nici ieroglife, c[ci erau copiii geniului]ntunericului =i ai st`rpirii; dar l[sar[ un =ir de cuvinte, ce, cum zic, se p[streaz[ p`n[=i ast[zi]n numismatica limbajului rom`n. Ele sunt unicul document al antichit[\ii de care noi trebuie s[ ne m`ndrim, pre\ios p[str`ndu-le. Iar[ barzii no=tri moderni ar trebui s[ V[ imiteze ici-colea, printre m[rg[ritarele retorice =i literare s[ a=eze =i c`te o moned[antic[a trecutului na\iunii noastre.

Deci V[gratulez, scumpule Rom`n, la ideea str[lucit[ de a cultiva literatura pentru poporul rural, pentru c[ rom`nul cult, se]n\elege, va prefera literaturile str[ine, bogate, str[lucite =i cioplite]n tot felul de gusturi,]ndestul`nd tot felul de sim\iri, de pasiuni =i tendin\e. Volumele ce ies din ma=inile lor de tipar au inundat toat[ lumea. Ele zbucnesc ca o lav[ din bafta unui crater arunc`nd foc =i p[l[laie, aprinz`nd dorin\ele, a\`\`nd puterile distrase de abuzuri, detun`nd opiniile ce nu le plac, desfiin\`nd, nimicind =i iar[=i z`mislind din nou. Apoi unde putem noi, pigmeii literari rom`ni, s[ lupt[m ]n concuren\[ cu a=a Jupiteri, ce \in ]n m`n[o pan[de g`sc[ =i paratoner de o\el? Dar ]n rezumat eu sunt gata a crede c[ autorul, poporul rustic, st[ mai presus de poetul =i scriitorul clasic =i estetic. Pentru c[ cel ]nt`i de=teapt[=i civilizeaz[prostimea, iar cel de-al doilea delecteaz[numai pe cei civiliza\i. Unul este profesorul, altul muzicantul...

N O T E

CUPRINS

INTRODUCERE

S-a publicat]n fruntea volumului *R[sunete din Basarabia,* Cern[u\i, 1898, de unde reproducem acum textul.

[1] }n realitate descrierea excursiunii v`n[tore=ti a ap[rut]n ruse=te la Odesa]n 1854.

[2] Drama consacrat[lui M. Lermontov s-a publicat]n ruse=te la Odesa]n 1885.

[3] O a=eaz[, o situeaz[.

[4] Pornind de la aceast[men\iune a autorului, s-a considerat]ntr-un timp c[Stamati-Ciurea a fost ales membru de onoare al Academiei de +tiin\e, ceea ce nu corespunde adev[rului.

[5] 1) Copiii condamnatului; 2) Alexis, fiul lui Petru cel Mare; 3) O ceart[=i urm[rile ei; 4) Tegetthoft la Polul Nord; 5) Sihastrul din pustiu; 6) Scene din via\a marelui imperiu de la nord; 7) Poezii *(fr.)*.

O V~N{TOARE }N BASARABIA

Aceast[scriere a ap[rut]n variant[ruseasc[cu titlul *Amintiri despre o v`n[toare ]n Basarabia (Vospominania ob ohote po Bessarabii,* Odesa, 1854; Chi=in[u, 1891). Fa\[ de textul rusesc varianta rom`neasc[a suferit schimb[ri esen\iale. Astfel,]n versiunea]n limba rom`n[ e descris[ numai v`n[toarea la sudul Basarabiei, pe c`nd ]n ruse=te un anumit spa\iu e consacrat descrierii v`n[torii]n centrul =i]n nordul regiunii. Exist[deosebiri =i]n ceea ce prive=te itinerarul, peripe\iile c[l[toriei, dovad[c[povestirea nu este strict documentar[, c[scriitorul a imaginat unele situa\ii =i]nt`mpl[ri. Important este ]ns[ faptul c[ autorul a reu=it s[ evoce tablouri vii ale naturii, diferite momente ale v`n[torii,]mbin`nd impresiile de c[l[torie cu detalii concrete privind bog[\iile Basarabiei, ocupa\iile locuitorilor ei =. a.

Textul e reprodus dup[volumul *R[sunete din Basarabia,* Cern[u\i, 1898, unde s-a tip[rit pentru prima oar[.

[1] Lumea este o goan[, unde e=ti pe r`nd ba v`n[tor, ba v`nat *(fr.)*.

[2] Veche moned[fran\uzeasc[*(fr.)*.

[3] Volumele *Arta iubirii* =i *Leacuri contra iubirii* ale poetului latin Ovidiu (43].e.n. — 17 e.n.) (lat.).

[4] Eldorado *(figurat)*. |ar[fabulos de bogat[, fermec[toare.

[5] *Se r[m[=eau*. Puneau r[m[=ag.

[6] *Galantom*. Darnic, generos.

[7] *Bonvivant*. Om vesel, glume\ *(fran\uzism)*.

[8] *Mes[rii*. Probabil, de la rusescul *measo,* adic[m`nc[ruri din carne.

[9] *Buc[tarul majordom*. Buc[tarul-=ef.

[10] Iat[-m[ajutor al unei buc[t[rese iscusite *(fr.)*.

[11] *Marmiton*. Ajutor de buc[tar.

[12] *Botfori*. Cizme cu turetci tari =i]ncre\ite.

[13] *Clironomie*. Mo=tenire.

[14] Gustare *(fr.)*.

[15] Ostropel, tocan[din v`nat *(fr.)*.

[16] Triclinium. (La romani). }nc[pere]n care se m`nca =i care cuprindea trei paturi a=ezate pe trei laturi ale mesei.

[17] *Biscocte*. Biscui\i.

[18] *Friandeze*. M`nc[ruri delicioase.

[19] Dup[re\eta ducesei *(fr.)*.

[20] *Corle*. P[s[ri migratoare, care tr[iesc]n b[l\ile =i iazurile cu stuf.

[21] *S[recuireze*. S[cear[.

[22] Instrument muzical de suflat.

[23] Dragul meu Augustin *(germ.)*.

[24] *T`rmosind*. Arunc`nd.

[25] Fiecare medalie are reversul s[u *(fr.)*.

[26] *Voltijori*. Dansatori pe fr`nghie.

[27] *Matlot[*. M`ncare de pe=te dreas[cu vin.

[28] Omlet *(fr.)*.

[29] *N[pl[ire*. Co=mar.

[30] Cvintete *(fr.)*.

[31] Dansul]ndr[ci\ilor *(fr.)*.

[32] Marcus Aurelius Antonius Caracálla,]mp[rat roman (186-217).

[33] La bra\ *(fr.)*.

[34] *H`ng[=.* +an\, hindichi.

[35] Medicament *(lat.)*.

[36] *M[cortea.* M[ ]ndemna.

[37] *Vulne.* R[ni.

38 Scriitor francez (1755-1794).

39 *Lloyd.* Asocia\ie de transport.

FLORICICA CODRULUI

Povestirea a ap[rut ini\ial]n limba rus[cu titlul *Z`na Niprului (Dneprovskaia rusalka. Ukrainskaia leghenda,* Odesa, 1887; Chi=in[u, 1890). }n rom`ne=te a fost inclus[ ]n culegerea *Trei suveniri,* editat[de C. Stamati-Ciurea la Cern[u\i]n 1890, apoi]n volumul *Caleidoscop literar,* Cern[u\i, 1895, de unde am preluat-o pentru edi\ia de fa\[. Condamn`nd =erbia, scriitorul a prezentat prin contrast via\a desfr`nat[a boierilor =i via\a oamenilor simpli — purt[tori ai adev[ratelor virtu\i: onestitatea,]naltul sim\ al demnit[\ii, dragostea de libertate.

[1] O lucrare cu acest titlu — *Memorii dintr-o c[l[torie]n Rusia,* 1852, — nu e cunoscut[.

[2] Ultimul rege babilonean (sec. al VI-lea].e.n.).

[3] Zei\a justi\iei.

[4] Ultimul rege al Lidiei (Asia Mic[), sec. al VI-lea].e.n., considerat cel mai bogat om din lumea antic[, numele s[u devenind simbol al bog[\iei.

ISTORIA UNUI |~N|AR

Scrierea s-a tip[rit prima oar[ ]n ruse=te: *Istoria odnogo komara,* Chi=in[u, 1891. }n acela=i an a ap[rut]n rom`ne=te ]n „Gazeta Bucovinei“, nr. 37-45, ulterior fiind inclus[ ]n *Caleidoscop literar,* Cern[u\i, 1895. Povestind despre via\a insectelor, scriitorul are ]n vedere totodat[ =i se refer[ la via\a omeneasc[, ob\in`nd astfel un important efect artistic.

[1] *Lotus.* Plant[acvatic[din \[rile calde.

[2] *}mi succese.* Mi-a izbutit.

[3] *}mi scliviseam.* }mi netezeam, lustruiam.

[4] *Haydn.* Compozitor german (1732-1809).

[5] *Ordru*. Ordin.
[6] *Plum-pudding*. Pl[cint[.

UN AJUN DE ANUL NOU

Schi\a dateaz[din ultimii ani de via\[ai scriitorului, fiind tip[rit[prima dat[ ]n „Gazeta Bucovinei“ (1895, nr. 104; 1896, nr. 2-3) =i tot atunci editat[ ]n bro=ur[aparte la Cern[u\i, apoi inclus[ ]n volumul *R[sunete din Basarabia*, Cern[u\i, 1898.

[1] *Reprimand[*. Dojan[, mustrare.
[2] *Olat*. Provincie, \inut.
[3] *Haron*. Personaj din mitologia greac[, luntra=]n lumea subteran[, care transport[cu barca sa sufletele celor mor\i.
[4] *Hades*. Iad.
[5] *Capi=te idolatr[*. Templu]n care se]nchin[la idoli.

OMUL ENIGMATIC

Povestirea are dou[variante ruse=ti: prima, cu titlul *Ferdinand Pufner*, a ap[rut]n culegerea *Scene din via\a de provincie* (S\en]]z provin\ial'noi jizni, Odesa, 1857), fiind apoi reeditat[ ]n volum la Chi=in[u]n 1890, iar a doua variant[a ap[rut cu titlul *Omul enigmatic. (Din experien\a magnetismului) (Zagadocin`i celovek. Rasskaz. Iz op`ta magnetizma*. Odesa, 1887). }n limba rom`n[s-a tip[rit ini\ial]n culegerea *Trei suveniri* (Cern[u\i, 1890), apoi]n *Caleidoscop literar* (Cern[u\i, 1895), de unde o reproducem]n edi\ia de fa\[.

DOU{ PRIMADONE

Prima parte a acestei schi\e memorialistice]n variant[ruseasc[— *Scene din culise (Zakulisn`e s\en])* a ap[rut ]n culegerea *Scene din via\a de provincie* (Odesa, 1857), fiind reeditat[ aparte la Chi=in[u ]n anul 1890, odat[ cu varianta ]ntregit[ — *Din culisele trecutului =i ]n foaierul prezentului. Amintiri teatrale (Za kulisami pro=logo i v foie nastoia=cego. Teatral'n`e vospominania,* Chi=in[u, 1890), care, sub titlul *Dou[primadone*, s-a tip[rit]n *Caleidoscop literar* (Cern[u\i, 1895). }nainte de a ap[rea]n volum, prima parte a povestirii s-a publicat]n revista „Vatra“ (1894, nr. 5) sub titlul *Dunia Burakova. Amintiri teatrale,* fiind semnat[C. Ciurea.

[1] *Depins*. Zugr[vit.

[2] *Ces\ii*. Probabil, chestii.

[3] }nvin=ii n-au niciodat[dreptate *(fr.)*.

[4] Dup[felul frescei *(ital.)*.

[5] C[z[ce=te *(fr.)*.

[6] Ce vre\i de la mine, nu v[cunosc *(fr.)*.

[7] *Foié*. Foaier.

[8] Ca =i ziua *(ital.)*.

[9] Purtare ur`t[(fr.).

[10] La bra\ *(fr.)*.

[11] Nu e r[u! *(fr.)*.

[12] Ca un adev[rat rebel *(fr.)*.

[13] Cin[u=oar[.

[14] Pentru buna cuviin\[*(fr.)*.

[15] Dup[moda chinez[*(fr.)*.

[16] A, domnul Antonie! *(fr.)*.

[17] Sunte\i totdeauna bolnav! *(fr.)*.

[18] *Recea suflare a realismului*. Aici, ca =i]n alte lucr[ri, C. Stamati-Ciurea folose=te cuv`ntul *realism* pentru no\iunea de realitate.

[19] *Confucius*. Filozof chinez (551-479].e.n.).

[20] |ar[necunoscut[*(lat.)*.

[21] A=a trece gloria lumii! *(lat.)*.

}N VIS +I AIEVEA

S-a publicat prima dat[ ]n volumul *Caleidoscop literar*, Cern[u\i, 1895, de unde reproducem textul]n edi\ia de fa\[.

TESTAMENTUL +I MEMORIUL UNUI NEBUN

A ap[rut]n volumul *Caleidoscop literar*, Cern[u\i, 1895, de unde reproducem textul]n aceast[edi\ie.

[1] Glasul celui care predic[ ]n pustiu *(lat.)*.

[2] *Mamon*. Zeul bog[\iilor la vechii sirieni.

LUXUL

Eseul a ap[rut]n *Caleidoscop literar,* Cern[u\i, 1895, fiind dedicat lui Silvestru Morariu-Andrievici (1818-1895), mitropolit al Bucovinei =i al Dalma\iei, cu care scriitorul se]ncuscrise, c[s[torindu-=i una din fiice cu fiul acestuia Vasile. S. Morariu-Andrievici s-a remarcat ca om de]nalt[cultur[, scriind =i edit`nd manuale, c[r\i de cult religios, ]ncerc`ndu-se =i]n beletristic[.

SOFIA KARPOV

Romanul cu titlul deplin *Insula Sahalin. |ara misterioas[a exila\ilor* a ap[rut]n rom`ne=te la Cern[u\i spre sf`r=itul anului 1894. }ntr-o not[la *Introducere* la volumul *R[sunete din Basarabia* (1898) Stamati-Ciurea]=i calific[romanul ca „apendice la opul lui Kennan“. Este vorba despre opera jurnalistului american J. Kennan *Siberia =i exilul,* scris[de acesta]n urma c[l[toriei]ntreprinse]n Siberia]n anul 1885. }n lucrarea sa Kennan a descris am[nun\it locurile vizitate,]nt`mpl[rile la care a fost martor =i oamenii pe care i-a cunoscut]n timpul c[l[toriei.

Cartea lui Kennan face parte din literatura de c[l[torii, =i Stamati-Ciurea]=i considera romanul ca un adaos al acesteia, evident,]n sensul c[ ]n prefa\[el a descris alte locuri, ac\iunea desf[=ur`ndu-se, par\ial, pe insula Sahalin, de unde =i titlul lucr[rii.

Se =tie c[scriitorul basarabean n-a c[l[torit la Sahalin, iar]n prefa\a romanului el a descris nu insula, ci partea continental[ ]nvecinat[cu ea, precum =i via\a locuitorilor b[=tina=i — a ghileacilor, folosind]n acest scop, dup[cum a men\ionat el]nsu=i, „c`teva noti\e de la c[l[torul Maak“ =i informa\ii „din gura unor exila\i, ce s-au]ntors de acolo, dup[expirarea exilului“ (p. 11). Este vorba de R.K. Maak (1825-1886) — naturalist =i cercet[tor rus al Siberiei =i R[s[ritului Dep[rtat, care]n 1859 a editat la Sankt-Petersburg lucrarea *C[l[torie pe Amur,]ntreprins[prin decizia Sec\iei siberiene a Societ[\ii geografice ruse]n anul 1858.*

Romanul *Insula Sahalin* cuprinde Prefa\[=i =ase capitole: *Sofia Karpov, Surghiuni\ii, Evaziunea, Matilda Untilov, O cuno=tin\[nea=teptat[* =i *Agonia.* }n edi\ia de fa\[am reprodus primul capitol ca fiind cel mai semnificativ sub raportul artei =i al con\inutului de idei.

[1] For\a brutal[a tuturor timpurilor
Asupre=te omul slab
}n aer,

Pe p[m`nt,
Pretutindeni aceea=i am[r[ciune,
Pretutindeni nefericire,
Pretutindeni durere,
Nimic nu se sustrage suferin\ei
}n aceast[lupt[ ]nver=unat[*(fr.)*.

[2] Unde-i bine, acolo-i patria *(lat.)*.

[3] *A se]mbodoli.* A se]ncoto=m[na.

[4] *Moarte hativ[.* Grabnic[, subit[.

CARPA|II, BASARABIA +I UN REZUMAT ISTORIC ASUPRA CET{|ILOR EI

}ntr-o variant[redus[studiul s-a publicat]nt`i ]n ruse=te sub titlul *Carpa\ii =i raporturile lor cu Basarabia (Karpat] i ih otno=enie k Bessarabii,* „Bessarabski vestnik“, 1890, nr. 164, 167 din 25 =i 29 martie), apoi integral ]n rom`ne=te]n „Gazeta Bucovinei“, 1897, nr. 6-8, 10, 12, 14, 16, 18, 20. A fost tip[rit]n volumul *R[sunete din Basarabia,* Cern[u\i, 1898, de unde am reprodus textul =i]n edi\ia de fa\[.

[1] Arago, François (1786-1853), astronom =i fizician francez.

[2] Humboldt Alexandr von (1769-1859), naturalist =i geograf german.

[3] Rumean\ev Piotr Aleksandrovici (1725-1796), mare=al rus.

[4] Potiomkin Grigori Aleksandrovici (1739-1791), om de stat, diplomat =i militar rus.

Epistola adresat[lui Silvestru Morariu-Andrievici s-a publicat]*n Caleidoscop literar,* Cern[u\i, 1895,]nso\ind eseul *Luxul*.

Epistola adresat[lui N. R[dulescu-Niger (1861-1944) a ap[rut mai]nt`i]n „Gazeta Bucovinei“, 1897, apoi]n volumul *R[sunete din Basarabia,* Cern[u\i, 1898.

[1] Béranger, Pierre Jean de (1780-1857), poet francez.

GLOSAR

CUPRINS

Areopag — *(fig.)* adunare de magistra\i, de judec[tori

ascrie (se) — se]nscrie, se datoreaz[(cuiva)

atlant — atlas

baft[— gur[(la animale)

bagatel[— lucru de nimic, lipsit de importan\[

bon\i — preo\i budi=ti

brud — brudiu: care este]nc[prea t`n[r; necopt la minte; f[r[experien\[; naiv

c[l[uz — c[l[uz[

coleret[— gulera= (fr. *collerette)*

contoar — birou

convic\iune — convingere

cuhne — buc[t[rie (din rus. *kuhnea)*

culpabil — vinovat

demoazel[— domni=oar[

depinge, a — a zugr[vi

deriziune — luare]n r[u, b[taie de joc

detrage, a — a lua]napoi, a retrage

elocin\[— elocven\[, arta, darul de a vorbi frumos =i conving[tor

etablisement — cl[dire, construc\ie (fr. *établissement)*

eunuc — b[rbat castrat,]ns[rcinat cu paza haremului]n Orient

exala\ie — degajare, r[sp`ndire de vapori, de mirosuri etc.

extirpare — distrugere

g[v[uni — v[g[uni

gugoli, a — a dezmierda, a]ngriji

guvernor — guvernator

heruvim — (]n cre=tinism) rang inferior]n ierarhia]ngerilor

hurie — femeie foarte frumoas[promis[de Mahomed credincio=ilor musulmani]n paradis

finan\ist — bancher, c[t[mar

imam — preot mahomedan

]mbodoli, a — a]ncoto=m[na

]ngrijat —]ngrijorat

j[rghiu\e (de p[r) — =uvi\e

jilet[— jiletc[, vest[

limbistic — lingvistic
logogrif — *(fig.)* lucru spus]n termeni obscuri, greu de descifrat; enigm[

mortifer — ucig[tor

noim[—]n\eles, sens

oable (st`nci) — pr[p[stioase
oaspe — oaspete
obor], a — a dobor]
olat — ocol, \inut, mo=ie
opuri — opere
orcan — uragan
ospital — ospitalier
otel — hotel

pachebot — nav[maritim[folosit[pentru transportul pe=telui =i al pasagerilor
paletou — palton
parenda, a — a parcurge
pasport, pa=port — pa=aport
pe=in (bani) — bani ghea\[, bani]n numerar, pl[ti\i pe loc
pepit[— bucat[de aur nativ
podeal[— podea
poli\iant — poli\ist
portofoliu — portofel
porumb — porumbel

recuza, a — a respinge, a contesta
resfira, a — a r[=chira, a]mpr[=tia
r[zbel — r[zboi

salamal`c — gest de salutare la orientali
satrapie — guvernare despotic[; \ar[guvernat[de un satrap
serv — rob, sclav
sp[rcoci — spurcaci
sudit — supus
sug[ri — \ig[ri
sujet — subiect

=vezi — suedezi

tempestate — catastrof[

ucaz — decret
uzurier — c[m[tar

v[dane — v[duve
ventriloc — cel care posed[arta de a vorbi f[r[a mi=ca buzele

APRECIERI

CUPRINS

… Valorosul Stamati-[Ciurea] e un bun patriot, cu iubire c[tre =tiin\a patriei, care are]n sufletul s[u toate elementele trebuincioase pentru progres.

Alexandru H~JDEU, *Dintr-o scrisoare c[tre B. P. Hasdeu* de la 24 mai/5 iunie 1866.

Am sorbit cu nesa\ teatrul =i suvenirele negr[it de ating[toare, at`t prin originalitatea formei, c`t =i a fondului prin care cavalerul Stamati-[Ciurea]]=i ridic[marcanta personalitate literar[=i iscusin\a artei de a-=i]mbr[ca ideile]n ve=m`ntul cel mai curat =i mai dr[g[la= al cuv`ntului [...]. At`ta bog[\ie de idei frumoase =i de sim\iri alese ce se revars[ cu ]mbel=ugare asupra cititorului ]nc`ntat [...]. Pe unele locuri]nal\[tablouri m[re\e cu idei ginga=e poetice =i originale =i la fiece pas se vede ochiul neadormit al p[trunz[torului observator, care =tie a alege bunul =i frumosul =i c[ruia nimic nu-i scap[din vedere. St[p`n des[v`r=it pe limb[, el =i-o ml[die dup[voie cu siguran\[,]n culori]nc`nt[toare, cu m[iestrie =i cu farmec ne]n\eles.

Elena SEVASTOS, *Dintr-un articol consacrat lui C. Stamati-Ciurea*,]n „Rom`nul“, 1891, 21 octombrie.

Spirit vast =i multilateral, dl Stamati-Ciurea e poet, istoric, etnograf, mitolog, critic, ce urm[re=te cu aten\iune orice manifestare de via\[a poporului nostru, ba chiar politic =i pedagog, a=a]nc`t reprezint[prin mul\imea cuno=tin\elor sale un produs fericit al timpului nostru.

Mihai TELIMAN, *Dintr-un articol consacrat lui C. Stamati-Ciurea* (ziarul „Patria“, Cern[u\i, 1897, 23 noiembrie).

[Stamati-Ciurea] a fost un frunta= rom`n basarabean care a \inut sus stindardul na\ional, care, f[r[ a trece hotarele prescrise de legile autocrate ale atotputernicului de pe malurile Nevei, a ridicat sim\ul rom`nesc, acest singur fapt merit[s[-i glorific[m numele.

Mihai TELIMAN, *Din articolul-necrolog ap[rut la moartea lui C. Stamati-Ciurea*]n ziarul „Patria“, Cern[u\i, 1898, 13 martie.

[Constantin Stamati-Ciurea] a fost, f[r[ ]ndoial[, un scriitor de tip romantic prin viziunea sa poetic[asupra lumii, prin pasiunile puternice ale eroilor s[i, prin lupta lor pentru idealuri iluzorii, prin abordarea elementului conven\ional, prin preferin\a pentru subiectele terifiante =i pentru]nt`mpl[ri misterioase, prin trat[rile unor conflicte specific romantice, prin apelul larg la elementul fantastic…

Elementul fantastic [...]]ndeplinе=te de multe ori]n opera scriitorului func\ia de contrast pentru realitatea, de multe ori crud[, pe care o zugr[ve=te. Uneori (ca]n *Omul enigmatic)* el vine s[dovedeasc[atotputernicia =tiin\ei, alteori — for\a imagina\iei umane *(Testamentul =i memoriul unui nebun)*. Elementul fantastic persist[ ]n opera scriitorului nostru de natur[romantic[=i]i serve=te drept mijloc artistic de evadare din realitatea neatr[g[toare a timpului s[u. Totodat[, fantasticul din opera lui este dovada cert[a propriei for\e de imagina\ie creatoare de valori literare, facultate inseparabil[a talentului. Credem c[anume datorit[elementului fantastic =i]ncord[rii subiectului opera lui se cite=te =i azi cu interes. Lipsit[de elementul fantastic — elementul caracteristic autorului ca individualitate artistic[—, opera lui C. Stamati-Ciurea ar p[rea banal[=i plin[de platitudini. El a avut]ndem`narea de a ne conduce printre aceste dou[ st`nci — lumea real[=i lumea fantasticului, f[c`ndu-ne s[ne]mbog[\im suflete=te din ambele.

Leonid CURUCI, *Elementul fantastic]n opera lui C. Stamati-Ciurea,*]n „Limba =i literatura moldoveneasc[“, 1978, nr. 3, p. 24, 30.

Povestirile din volumele *Trei suveniri*, *Caleidoscop literar*, *R[sunete din Basarabia*, fantezii, amintiri, episoade din via\a rom`nilor basarabeni, sunt scrise]ntr-un stil elegant =i erudit, scriitorul fiind mereu interesat de etnografie,

istorie, religii, filozofie. *O v`n[toare ]n Basarabia,* av`nd ca model declarat proza lui Gogol =i Turgheniev,]ncepe printr-o am[nun\it[descriere etnografic[a \inutului. Astfel de digresiuni erudite sunt specifice stilului lui Stamati-Ciurea. Scriitorul este un descriptiv,]i reu=esc tablourile de natur[s[lbatic[, dezl[n\uit[. Viforul, lupii, singur[t[\ile albe, bu\ile de catran arz`nd]n fa\a cur\ii boiere=ti pentru a alunga fiarele compun un tablou de o real[plasticitate. }n povestirile romantice realitatea alunec[pe nesim\ite]n vis =i legend[, apar personaje demonice, stranii, victime ale veacului; scriitorul se arat[interesat de magnetism, istoria religiilor, cultiv[de preferin\[contrastul romantic. }n *Istoria unui \`n\ar* deosebite efecte comice sunt ob\inute prin parodierea rela\iilor umane, atribuite insectelor. Romanul *Insula Sahalin* \ine s[ atrag[ aten\ia at`t asupra poeziei aspre a \inuturilor s[lbatice ale Siberiei =i ale Amurului, c`t =i asupra barbariei regimului autocratic \arist =i s[trezeasc[mil[pentru surghiuni\i, zugr[vi\i]n m[re\ia =i tic[lo=ia lor. Istoria fetei seduse de guvernator =i a lupt[torului politic exilat]n Siberia este construit[anume pentru a ilustra ideile autorului. Dialogurile artificiale, lipsa de preocupare pentru psihologia eroilor, maniera aproape poli\ist[a povestirii accentueaz[schematismul romanului.

St[nu\a CRE|U,]n *Dic\ionarul literaturii rom`ne de la origini p`n[la 1900*, Bucure=ti, 1979, p. 807-808.

}ncep`nd cu sincera confesiune c[ „limba rom`n[rustic[, precum o vorbe=te poporul nostru din Basarabia, a fost singurul izvor din care m-am ad[pat“, continu`nd cu elogiul pe care ]l aduce unui scriitor al timpului („Am r[mas uimit de ]nsemnatul talent ce ave\i a p[stra limba ]n toat[ naivitatea =i neprih[nirea ei…“) =i termin`nd cu interpretarea teoretic[a tentativelor unor filologi moderni de a epura limba veche de unele elemente autohtone („chestie foarte]nsemnat[ ]n privin\a reformei filologilor [...] care \intesc s[cure\e idiomul de vechile cuvinte ca de o rugin[…“), ba chiar cu atitudinea violent[fa\[de atare tentative („V[ ]ntreb]ns[: o veche moned[nu va pierde valoarea sa nepre\uit[atunci c`nd ea va fi cur[\it[=i din nou poleit[?“), C. Stamati-Ciurea se dovede=te un scriitor fidel limbii vorbite de p[str[torii adev[ra\i ai valorilor nepieritoare ale graiului nostru matern.

Ion CIOCANU, *Permanen\e,* Ed. Literatura artistic[, Chi=in[u, 1983, p. 84-85.

Scriind mai]nt`i ]n ruse=te (de asemenea ]n german[ =i francez[), ]=i elaboreaz[ versiunile rom`ne=ti ale operelor de tinere\e =i trece definitiv la limba „mamei rom`ne“ [...]. Spre deosebire de tat[l s[u, „autoriu popular, rustic“, este un scriitor de factur[ modern[, cu o scriitur[ n[scut[ spontan din jocul sc`nteietor al inteligen\ei, ce se desprinde (cum zice un personaj al s[u) din *noroiul realismului* =i se scufund[ ]n iriz[rile opulente ale m[r-g[ritarelor idealismului.

Alura lui voluntar[, osianic[,]mpresurat[parc[de ce\urile nordului =i sculptat[pe suprafe\e dure de camee cu proeminen\ele osoase ale fe\ei =i buclele scor\oase ale p[rului tr[deaz[, dup[cum ni-l prezint[opera, un solar meridional, un *homo ludens* cu „tendin\a vesel[a g`ndului“ (cum afirm[ undeva). Fire=te c[ =i fraza sa dinamic[, economicoas[, colorat[, rezultat[ din acroba\iile spectaculoase ale inteligen\ei, este angajat[ ]ntr-un joc intertextual, atr[g`nd numeroase referin\e livre=ti, comentarii culturale]ntr-un plan unic ce conjug[proza, drama, poezia, eseul, documentarul =i fic\iunea, „criv[\ul realismului“ =i efluviile estivale ale visului. Este — adic[— un intertextualist *avant la lettre.*

Maestru al cópiilor de pe natur[, al scenelor balzaciene de provincie, al contrastului, paradoxului romantic, farsei =i *qui pro quo-ului* comic, precum sunt at`\ia ]n secolul al XIX-lea, Constantin Stamati-Ciurea proiecteaz[ o original[ viziune a *lumii ca prad[* =i a omului care v`neaz[\inte =i care el]nsu=i este o \int[de v`nat. V`n[torul suprem este, bine]n\eles, destinul care \inte=te =i s[geteaz[vie\i, anihileaz[voin\e, r[stoarn[sau]ntunec[perspective, arunc[ ]n neant.

Mihai CIMPOI, *O istorie deschis[a literaturii rom`ne din Basarabia,* Ed. Arc, Chi=in[u, 1996, p. 56-57.